

Univerzita Karlova v Praze

Evangelická teologická fakulta

Katedra církevních dějin

Petr Kubín

Svatý Vintíř

Poustevník, kolonizátor a diplomat

Disertační práce

P6141 Teologie

Historická teologie a teologie náboženství

Vedoucí práce: doc. ThDr. Martin Wernisch

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci s názvem *Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat* napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze 23. listopadu 2015

Petr Kubín

Bibliografická citace

Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat [rukopis]: disertační práce / Petr Kubín; vedoucí práce: Martin Wernisch. -- Praha, 2015. -- 374 s.

Anotace

Svatý Vintíř. Poustevník, kolonizátor a diplomat

Předkládaná práce zkoumá život a středověký kult jednoho z českých patronů – sv. Vintíře. Jeho život je v pramenech dobře doložen už současníky, Arnoldem z Řezna a Wolfherem z Hildesheimu. Vintíř pocházel z rodu mocné durynské šlechty Sizzonů. V roce 1005 se pod vlivem hersfeldského opata Gotharda rozhodl stát mnichem. Po noviciátu v bavorském opatství v Dolním Altaichu se stal nakrátko proboštem v durynském Göllingen, jeho tamější činnost však záhy skončila fiaskem. Odešel proto zpět do Dolního Altaichu a poté do poustevny, kterou si založil v šumavském Rinchnachu. Tady žil s malou komunitou až do roku 1040. Věnoval se tu především kolonizaci okolní krajiny a budování cest. Kromě toho podnikal také diplomatické cesty ve službách římských králů a císařů, mezi něž patří patrně i misijní cesta k Luticům a návštěva královského dvora v Uhrách. Nicméně Vintířův tradovaný podíl na založení uherského kláštera v Bakonybélu je pochybný. Na jaře 1040 odešel, patrně v souvislosti s tažením Jindřicha III. do Čech, z Rinchnachu do poustevny ležící vysoko v horách v Dobré Vodě u Hartmanic. Po Jindřichově porážce v bitvě u Domažlic v srpnu 1040 zajistil bezpečný odchod saskému vojsku, které operovalo v okolí severočeské Bíliny. Zemřel 9. října 1045 v pověsti svatosti. Tehdejší břevnovský opat Meginhart ho dal pohřbit ve svém opatství, neboť doufal, že tím zvýší prestiž svého kláštera. Vintířův kult však dlouho nepřesáhl hranice břevnovského opatství a jeho proboštví. Proto se Břevnov v polovině 13. století pokusil o Vintířovu papežskou kanonizaci. Za tím účelem byla sespána i Vintířova jediná středověká legenda – *Vita s. Guntheri*, jejíž nová kritická edice a nový český překlad je součástí předkládané disertace. Navzdory podpoře českého krále Přemysla Otakara II. ale skončila kanonizace bez úspěchu, a to především kvůli malému zájmu papežské kurie.

Klíčová slova

světec, poustevník, kolonizátor, diplomat, středověk, církev, klášter, Durynsko, Bavorsko, Čechy, benediktini

Abstract

Saint Gunther. An Hermit, Colonizer, and Diplomat

The presented thesis surveys the life and medieval cult of one of Bohemian patrons – St. Gunther. His life is well documented in the sources already by his contemporaries, i. e. Arnold of Regensburg or Wolfher of Hildesheim. Gunther was a member of powerful Thuringian noble family named the Sizzons. He decided to be a monk under the influence of Abbot Gotthard of Hersfeld in 1005. After a novitiate in the Bavarian Abbey of Niederaltaich he became for a short time a provost in Thuringian Göllingen, but his local activity ended soon in fiasco. Therefore he returned to Niederaltaich and after that into a hermitage which he founded in Rinchnach in the Bavarian Forest. Here he lived with a small community until 1040. He engaged first of all in colonization of the surrounding lands and in building of roads. Besides these he took also diplomatical journeys in the service of Roman kings and emperors. He might also have been involved in a mission among the Lutici and a visit at the royal court in Hungary. Nevertheless, Gunther's putative participation in the founding of the Abbey of Bakonybél is doubtful. In the spring 1040 he left Rinchnach, probably in context with the expedition of Henry III to Bohemia, to enter a hermitage high in the mountains in Dobrá Voda near Hartmanice. After Henry's debacle in the battle at Domažlice in August 1040 he ensured a safe departure of Saxonian army, which operated in the neighbourhood of the North-Bohemian Bílina. He died on 9th October 1045 in the reputation of sainthood. The contemporaneous Abbot Meginhart of Břevnov had him buried in his abbey, because he hoped to increase the prestige of his monastery. But Gunther's cult remained only in Břevnov and in its depended houses for a long time. For that reason Břevnov tried to achieve the papal canonization for Gunther in the middle of the 13th century. For this intention was written also the only medieval legend of Gunther – *Vita s. Guntheri*. Its new critical edition with a new Czech translation is a part of the presented thesis. But in spite of the support of the Bohemian King Přemysl Otakar II this canonization ended without success due to low interest of the papal court.

Keywords

saints, hermit, colonizer, diplomat, Middle Ages, church, Benedictines, monastery, monk, Thuringia, Bavaria, Bohemia

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat všem, kteří mi byli jakkoli nápomocni k sepsání této knihy. Zvláštní dík patří na prvním místě doc. ThDr. Martinu Wernischovi za veškerou péči, kterou mi poskytoval během mého doktorského studia. Nemohu také zapomenout na již zemřelého pražského historika Dušana Třeštíka, který mne kdysi vybídl ke zpracování Vintířovy legendy. Dále na mého durynského přítele Michaela Matschu z diecézního archivu v Erfurtu a na hagiografické školení u profesora Mathiase Wenera na Schillerově univerzitě v Jeně. Jsem vděčný také Mathiasi Kälblovi ze Saské akademie věd v Drážďanech, jakož i Helge Wittmanovi z Městského archivu v Mühlhausenu. Neobešel bych se bez četných konzultací a zásilek literatury od bavorských kolegů Johanna Molitora z šumavského Ritzmaisu, Herberta Wurster a z diecézního archivu v Pasově a Josefa Denglera z Rinchnachu. Poděkování chci vyjádřit také Janě Zachové z pražského Centra mediévistických studií, Zdeňce Hledíkové z FF UK, Marii Válkové z knihovny KTF UK, Eduardu Maurovi z pardubické univerzity, jakož i pražskému archeologu Miroslavu Kovářovi a bratislavskému historiku Martinu Homzovi. Nakonec jako obvykle děkuji Kateřině Kubínové, jejíž pomoc je pro mne vpravdě nedocenitelná.

V Praze na sv. Vintíře 9. října 2015

Obsah

Prolog.....	7
Fontes.....	9
Přehled bádání.....	25
Šlechtický původ.....	31
Konverze.....	35
Probošt v Göllingen.....	43
Počátky poustevnického života na Šumavě.....	49
Kolonizace okolní krajiny.....	60
Misie mezi Lutici.....	64
Vintíř v Uhrách.....	69
Vintíř a český kníže Oldřich.....	73
Vintíř a římský král Jindřich III.....	77
Smrt a pohřeb.....	87
Kult sv. Vintíře ve středověku.....	94
Epilog.....	108
Seznam použitých pramenů.....	114
Seznam použité literatury.....	118
Seznam zkratk.....	134
Příloha: Legenda o sv. Vintířovi/Vita s. Guntheri	
Světec a jeho legenda.....	11
Vita s. Guntheri.....	34
Rukopis XIII. D. 20.....	38
Starší edice legendy.....	47
Okolnosti vzniku legendy.....	64
Poznámka editora.....	147
Nota editoris.....	149
Edice a český překlad.....	153
Komentář.....	245
Seznam pramenů.....	257
Seznam literatury.....	261

Prolog

Eduard Maur se před deseti lety ve vynikající knize *Paměť hor* pokusil oživit v české národní paměti postavu sv. Vintíře.¹ Tento poustevník žil v době otonských a sálských císařů nejdříve v Durynsku, odkud pocházel, a pak v Bavorsku, kde si vybudoval vlastní klášter. Shodou okolností byl pohřben v Čechách na Břevnově. Tam ho ctíli jako světce. Proto se, ač byl Němec, stal časem jedním z českých patronů. Nicméně v dnešních Čechách, ačkoli tu byl po staletí uctíván, upadl takřka v zapomnění. Není to vina jen komunismu. Češi o něj ztratili zájem už v době národního obrození, kdy se dostal do podezření, že v létě 1041 převedl přes Šumavu německé vojsko a podstatně tak přispěl k české porážce. Po vyhnání sudetských Němců se o něj v Čechách už nikdo nestaral. Vintíř se ale ztratil z historického povědomí i ve své durynské vlasti. Tady dokonce neměl nikdy ani žádný kult. Teprve nedávno v souvislosti s archeologickým výzkumem Vintířova bývalého proboštvství v Göllingen v letech 2005-2009 si v Durynsku znovu připomněli význam svého dávného krajana.² Pouze v Bavorsku na Vintíře nikdy nezapomněli, a měli k tomu také dobrý důvod. Právě tam, v podhůří Šumavy založil klášter v Rinchnachu a kolonizoval okolní neobydlenou krajinu. Stojí tak na počátku dějin onoho kraje. I když byl Rinchnach v roce 1803 sekularizován, mezi tamějším lidem se úcta k Vintířovi neztratila.³ V této knize ale nejde ani tak o Vintířův kult, ale především o jeho životní příběh, který vyplňuje poněkud „liduprázdnou“, přesněji řečeno „pramenů prázdnou“ krajinu střední Evropy kolem roku 1000. Takových osobností není mnoho.

Tato disertační práce se skládá ze dvou hlavních částí. První sleduje pozemský život a středověký kult sv. Vintíře, druhá obsahuje kritickou edici *Vitae s. Guntheri* s komentářem a novým překladem do češtiny. Druhá část vyšla knižně v nakladatelství Togga v Praze v roce 2014 pod názvem *Legenda o sv. Vintířovi*. Proto ji zde připojuji ve formátu pdf s původním stránkováním. Vypustil jsem přitom všechny stránky, které obsahovaly pouze překlad určený pro německé čtenáře. Proto překládaná disertace obsahuje i dvojí seznam pramenů a literatury.

---

¹ Eduard MAUR, *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006, s. 105-130.

² *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005-2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt 2009.

³ *Tausend Jahre Rinchnach, Gunther-Symposium, 9.-10. Oktober 2010 in den „Guntherorten“ Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011; *Tausend Jahre Rinchnach, Ecclesia Rimichinaha – Propstei Rinchnach – Klousta. Vom zentralen Klosterort des Mittl. Bay. Waldes zur selbstbewussten Gemeinde (1011/12 – 1803)*, Katalog der Ausstellung, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011.

Fontes

O životě sv. Vintíře existuje celá řada pramenů. V tomto ohledu je na tom Vintíř podstatně lépe než většina českých patronů raného středověku. Zatímco sv. Ludmila, Václav i Prokop balancují na hraně čisté legendárnosti, Vintíř je dobře doložen už svými současníky. O to horší je to však s prameny k jeho kultu, kterých není mnoho, protože Vintířův kult ve středověku prakticky zůstal uzavřen uvnitř klášterních zdí. Aby bylo zřejmé, jakou optikou budeme Vintířův život a kult nahlížet, představme si nejdříve ve stručnosti jednotlivé prameny, a to podle jejich významu, případně v chronologickém pořádku.

Biografie

Nejdůležitějšími prameny o životě sv. Vintíře jsou dvě biografie. Obě napsali Vintířovi současníci, kteří Vintíře osobně znali. Prvním byl Arnold, převor kláštera sv. Jimrama v Řezně, který o Vintíři pojednal dokonce ještě za světcova života. Druhým byl hildesheimský kanovník Wolfher, který své dílo napsal asi deset až dvacet let po Vintířově smrti. Oba tedy měli své informace z první ruky, Wolfher se navíc důvěrně znal s Vintířovým učitelem a opatem Gothardem. Avšak ani Arnold ani Wolfher nevěnovali Vintířovi samostatnou biografii, nýbrž jen několik kapitol svých rozsáhlejších pojednání o kultu sv. Jimrama, respektive o životě sv. Gotharda, takže jejich sdělení je kusé a hagiograficky přibarvené.

Z obou autorů byl asi o něco málo starší Arnold, který se narodil někdy kolem roku 1000 v bavorské šlechtické rodině.¹ V mládí vstoupil do kláštera sv. Jimrama v Řezně, kde se věnoval studiu klasické i církevní literatury. Zde ho také zaujala legenda o hlavním patronu kláštera, sv. Jimramovi, kterou sepsal kolem roku 780 freisinský biskup Arbeo (*Vita vel passio s. Haimhrammi martyris*).² Arnold došel k mylnému závěru, že text legendy se dochoval pouze v značně pokaženém znění, a proto se rozhodl, že ho opraví. Tím ale vzbudil u svých spolubratří tak silnou nevoli, že jej opat raději na nějakou dobu poslal do vzdáleného Magdeburku. Tam se Arnoldovi podařilo získat pro svou věc

---

¹ Wilhelm WATTENBACH – Robert HOLTZMAN – Franz-Josef SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I/1–2 – Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900–1050)*, Darmstadt 1967, s. 269; Max MANITIUS, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 2*, München 1923, s. 306–313; Karl LANGOSCH, *Arnold von St. Emmeram*. In: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters 1* (Berlin 1978) sl. 464–470; Franz BRUNHÖLZL, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 2 – Die Zwischenzeit vom Ausgang des karolingischen Zeitalters bis zur Mitte des elften Jahrhunderts*, München 1992, s. 484–487, 630–631.

² BHL 2538. *Vita vel passio s. Haimhrammi episcopi et martyris Ratisbonensis*, MGH SRM 4, ed. Bruno Krusch, Hannover – Leipzig 1902, s.454–524. Josef FÖRSTER, *Arbeo z Freisingu: Život a umučení svatého Jimrama, mučedníka*, Praha 2007. K legendě viz Walter BERSCHIN, *Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter 3 – Karolingische Biographie 750–920 n. Chr.*, Stuttgart 1991, 78–84.

dómského scholastika Meginfrida, který se uvolil svatojimramskou legendu přepracovat.³ S prací byl však hotov až v roce 1030, tedy v době, kdy už Arnold znovu žil v řezenském klášteře, nyní jako vážený probošt. Arnold sám pak v roce 1036 připojil k Meginfridově legendě vlastní pokračování, nejprve první knihu (*liber I*) nazvanou *O zázracích sv. Jimrama*, a rok později i druhou knihu (*liber II*) pod názvem *O památce sv. Jimrama a jeho ctitelů*.⁴ V první knize se kromě světcových zázraků zabývá staršími dějinami řezenského biskupství a svatojimramského kláštera, které byly spojeny personální unií biskupa a opata až do roku 975. Hlavními hrdiny druhé knihy jsou biskup Wolfgang (972-994) a opat Ramwold (975-1000), v líčení dějin kláštera však pokračuje až do své současnosti, respektive po nástup opata Udalricha v roce 1037. Převážná část textu druhé knihy má podobu dialogu mezi fiktivním mnichem Ammoniciem a mnichem Collecticiem, který zastupuje samotného autora. Mniši si vyprávějí o všem možném, mimo jiné i o mnichu Vintířovi, jehož vzpomínky Collecticius, jak upozorňuje, prý osobně vyslechl ve Vintířově šumavské poustevně: *toto jsem slyšel na vlastní uši z úst starce a sotva jsem to z něho vymámil v důvěrném rozhovoru o svatém čtení*.⁵ V době vzniku textu byl Vintíř ještě na živu, na což Arnold v textu výslovně upozorňuje: *Dosud žije, jak soudím, zbožný stařec jménem Vintíř, obrácený z laického stavu*.⁶ Arnoldovy dialogy jsou rozvláčné, nezáživné, moralizující. Výjimku představuje právě první část vyprávění o Vintířovi, barvitě líčící jeho první zimu prožitou v poustevně na bavorské straně Šumavy. Patrně pochází přímo ze vzpomínek samotného Vintíře. Z dalšího Arnoldova vyprávění o Vintíři lze pro rekonstrukci jeho života použít jen málo. Arnold pak zdlouhavě vypráví o konfliktu s jistým Tammonem, saským knězem, který přišel do Vintířova kláštera, aby tu pokoušel mnichy a vysmíval se jejich vůdci. Nakonec byl prý umraven jak altašským opatem, tak pasovským biskupem, činil pokání a nyní – podle Arnolda - již osmým rokem žije pokorně ve Vintířově klášteře.⁷ Nicméně autentičnost textu ohrožuje do značné míry fakt, že se Arnoldova kniha *O památce sv. Jimrama* nedochovala v žádném rukopise. Nejstarší a jedinou úplnou edici textu pořídil v roce 1602 Heinrich Canisius, podle svých slov z rukopisu (nebo z více rukopisů).⁸ Již Georg Waitz v roce 1841 se však musel při pořizování nového kritického vydání pro ediční řadu

³ BHL 2540, Meginfrid, Vita S. Emmerami, AA SS Sept. 6, 1757, s. 486-494.

⁴ BHL 2541, liber I - De miraculis s. Emmerammi; liber II - De memoria b. Emmerami et eius cultorum.

⁵ „(...) ipse auribus meis ab ore senis accepi, atque ab eo quadam sacrae lectionis familiari colloquutione, vix extorsi.“ Heinrich CANISIUS, *Antiquae lectiones seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II,2, Inglostadt 1602, s. 155.

⁶ „Est quidam, ut aestimo, adhuc in hac vita senex religiosus, ex laico conversus, nomine Guntharius (...)“, CANISIUS, *Antiquae lectiones* II, s. 144.

⁷ Arnold, De memoria, s. 148-157.

⁸ CANISIUS, *Antiquae lectiones* II, s. 78-170, o sv. Vintíři na s. 144-157. (na s. 70 – „Nunc primum ex m. s. cod. editus“). Přehled edic textu uvádí BRUNHÖLZL, *Geschichte* 2, s. 630-631.

Monumenta Germaniae Historica spolehnout výlučně na Kanisia, protože žádné rukopisy nedohledal.⁹ Navíc Kanisiovy edice jsou bohužel nespolehlivé, což dokládá jeho vydání *Vita s. Guntheri*, kde je text středověké legendy kontaminován mladšími pasážemi.¹⁰ Neznamená to sice, že by bylo nutno Arnoldův text vyškrtnout ze seznamu základních pramenů k životu sv. Vintíře, nutno s ním však pracovat opatrně.

Ve středověkých rukopisech se naopak dochoval text druhého Vintířova životopisce - Wolfhera. Wolfher pocházel ze Saska, ale studoval v klášterní škole ve franském Hersfeldu. Tam byl jeho spolužákem Ratmund, budoucí dolnoaltašský opat (1027-1049), u něhož později Wolfher strávil nějaký čas. Ve Wolfherově životě hrál významnou roli především Ratmundův strýc Gothard, který byl v letech 996-1022 opatem v bavorském Dolním Altaichu a mezi léty 1005-1012 i v Hersfeldu. Nakonec se Gothard v roce 1022 stal biskupem v saském Hildesheimu, kde působil až do své smrti v roce 1038. Wolfher byl jako tamější dómský kanovník jeho blízkým spolupracovníkem. Na naléhání Ratmunda se Wolfher odhodlal někdy po roce 1035 k sepsání Gothardova životopisu, který měl být oslavou tehdy ještě žijícího biskupa. Není ale jisté, zda jej stačil dokončit ještě před Gothardovou smrtí.¹¹ Tento *První Gothardův Život (Vita Godehardi prior)* však brzy zcela zastínila Wolfherovova nová gothardovská biografie, kterou dnes známe pod názvem *Druhý Život Gothardův (Vita Godehardi posterior)*.¹² Je to zcela přepracovaná verze Gothardova pozemského života, která v závěrečných kapitolách (34 - 41) obsahuje i soupis jeho posmrtných zázraků. Narozdíl od *Prvního Života* se jedná již o klasickou hagiografii, kterou Wolfher sepsal z popudu opata Adalberta († 1054) z hildesheimského sv. Michala, v němž patrně dočasně přebýval.¹³ Podle Maxe Manitia musela být *Vita Godehardi posterior* dokončena mezi léty 1063-1068, protože se tu (v kap. 39) zmiňuje – dosud jako živý – braniborský biskup Volkward († 1068), jenž byl až do roku 1063 proboštem u Sv. Michala v

---

⁹ Arnoldus de S. Emmerammo, *De memoria beati Emmerami et eius cultorum. Dialogus*, ed. Georg Waitz, *MGH SS* 4, Hannover 1841, s. 543-545, 556-574. Waitz rozdělil text v edici do 77 kapitol, přičemž o Vintířovi se vypráví v kapitole 61-68, s. 571–573. Editor také vypustil značné části Arnoldova textu. Viz jeho zdůvodnění na s. 545, kde zmiňuje i absenci středověkých rukopisů.

¹⁰ *Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri*, ed. Petr Kubín, Praha 2014, s. 48-49.

¹¹ BHL 3581. *Vita Godehardi prior*, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, s. 162-196. Podle Petera Ch. JACOBSENA (Wolfhere/Wolfherius/ von Hildesheim, *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 10 /Berlin²1999/, sl. 1370) byl dokončen až po Gothardově smrti, naopak Stephanie HAARLÄNDER (*Vitae episcoporum. Eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier*, Stuttgart 2000, s. 509) datuje mezi léta 1026/27 a 1038.

¹² BHL 3582. *Wolfherius, Vita Godehardi posterior*, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, s. 162-165, 196-218. O Vintířovi kap. 8 a 9, s. 201-202.

¹³ K tomu HAARLÄNDER, *Vitae episcoporum*, s. 151, pozn. 324.

Hildesheimu.¹⁴ Nicméně je také možné, že prvních třiatřicet kapitol pojednávajících o Gothardově životě mohl Wolfher sepsat už kolem roku 1054, a zázraky dopsat až později.¹⁵

Vita Godehardi posterior se později stala východiskem pro kanonizační proces sv. Gotharda, jenž byl z rozhodnutí papeže Inocence II. v roce 1131 vyhlášen za svatého.¹⁶ Proto byla často opisována, takže se dochovala v četných středověkých rukopisech, z nichž nejstarší pocházejí už ze 12. století. Její zatím poslední kritické vydání pořídil pro *Monumenta Germaniae Historica* v roce 1854 Georg Heinrich Pertz.¹⁷ Zohlednil přitom takřka dvacet rukopisů, z nichž některé jsou dnes nedohledatelné. Naopak později byly objeveny některé Pertzovi neznámé rukopisy.¹⁸

V rámci *Vita Godehardi posterior* Wolfher pojednává také o Vintířovi. Protože jeho vyprávění má chronologický pořádek, dostane se Vintíř na scénu až poté, co se Gothard ujme vedení kláštera v hesenském Hersfeldu. Tam za ním z Durynska Vintíř přišel, aby se stal jeho žákem. Wolfher vyprávění o Vintířovi věnoval celou 8. a 9. kapitolu (podle uspořádání v Pertzově edici). V 8. kapitole líčí Vintířovu konverzi, noviciát v Dolním Altaichu a jeho působení v probošství v durynském Göllingenu; v 9. kapitole jeho poustevníký život v Bavorském lese. Wolfher znal řadu podrobností z Vintířova života patrně asi přímo od Gotharda, který svého žáka viděl poměrně kriticky. Kromě toho Wolfher někdy po roce 1027 doprovázel dolnoaltašského opata Ratmunda do Vintířova šumavského probošství v Rinchnachu. Tam na vlastní uši slyšel o svátku sv. Jana Křtitele Vintířovo kázání, které na něho zanechalo nerasmazatelný dojem.¹⁹

---

¹⁴ Max MANITIUS, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 2 – Von der Mitte des 10. Jahrhunderts bis zum Ausbruch des Kampfes zwischen Kirche und Staat*, München 1923, s. 317 a stejně Stephanie HAARLÄNDER (*Vitae episcoporum*, s. 509 (v jiné části své knihy ale datuje *Vita posterior* už mezi léta 1049 – ca. 1065 (s. 152, pozn. 329)! Wilhelm WATTENBACH – Robert HOLTZMANN – Franz-Josef SCHMALE (*Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I – Das Zeitalter des Ottonischen Staates /900-1050/*, Darmstadt 1967, s. 64) datují kolem r. 1065. K Volkwardovi stručně viz Harry BRESSLAU, *Zur Chronologie und Geschichte der ältesten Bischöfe von Brandenburg, Havelberg und Aldenburg*, in: *Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte* 1, 1888, s. 385-407, zde s. 391-393; Gustav ABB – Gottfried WENTZ, *Das Bistum Brandenburg 1 (= Germania Sacra. Alte Folge 1)*, Berlin – Leipzig 1929, s. 22.

¹⁵ Tak to uvádí B. GERLACH (Wolfher, der Biograph des hl. Godehard, *Unsere Diözese in Vergangenheit und Gegenwart. Zeitschrift des Vereins für Heimatkunde im Bistum Hildesheim* 12, 1938, s. 73-88, zde 84), podle něhož byl autorem zázraků jiný autor. Také Hans GOETTING (*Die Hildesheimer Bischöfe von 815 bis 1221 /1227/ (= Germania Sacra. Neue Folge 20. Das Bistum Hildesheim 3)*, Berlin-New York 1984, s. 231) a Walter BERSCHIN (*Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter IV/1*, Stuttgart 1999, s. 199) datují *Vita Godehardi posterior* (resp. její kap. 1-33) do doby kolem r. 1054.

¹⁶ Ke Gothardově kanonizačnímu procesu viz Otfried KRAFFT, *Papsttutkunde und Heiligsprechung. Die päpstlichen Kanonisationen vom Mittelalter bis zur Reformation. Ein Handbuch*, Köln etc. 2005, s. 80-85.

¹⁷ Viz pozn. 11.

¹⁸ Seznam rukopisů uvádí Peter Christian JAKOBSEN, *Wolfhere von Hildesheim, Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 10, sl. 1370–1374.

¹⁹ „Quod nos quidem, qui eum familiaris novimus, frequenter audivimus (...) sermoni eius affuimus, quo in capitulari collatione (...) fratres suos admonebat. Verum enim dico et coram Deo non mentior, quia omnes

Kroniky a letopisy

Kromě zmíněných biografí se o Vintíři zmiňují, ale jen letmo, také některé klášterní, říšské či národní kroniky, resp. letopisy. Na prvním místě jsou to pochopitelně anály kláštera v Dolním Altaichu, kam Vintíř podle řeholních slibů náležel. Zaznamenávají jeho vstup do kláštera (1006), odchod do poustevny (1008), jeho intervenci ve prospěch českého knížete Oldřicha (1034), a konečně i úmrtí (1045).²⁰ Anály, které vypravují o událostech v letech 708 až 1073, vznikly jako anonymní kompilace krátce po roce 1073.²¹

Dále jsou tu hildesheimské anály, které také zaznamenaly Vintířův vstup do kláštera, jakož i jeho intervenci ve prospěch knížete Oldřicha.²² Byly sepsány v hildesheimském klášteře sv. Michala, který v letech 1012/1013 založil tamější biskup Bernward. Jedná se vlastně o světovou kroniku dovedenou až do roku 1137. První – pro nás relevantní – část, obsahující vyprávění až do roku 1040 včetně, byla sepsána anonymním mnichem už na konci šedesátých let 11. století. Podkladem pro vyličení událostí z let 1000 - 1040 byly jednak dnes ztracené *Annales Hildesheimenses maiores*, jednak *Životy (Vitae)* svatých biskupů Bernwarda a Gotharda.²³

Následují anály Lamperta z Hersfeldu, zachycující rovněž Vintířův vstup do kláštera v roce 1006 a také jeho odchod do poustevny o dva roky později.²⁴ Lampert byl od března 1058 mnichem ve franském Hersfeldu, kde sepsal několik děl o historii svého kláštera. Nedlouho před svou smrtí vyhotovil v krátké době (asi v letech 1078/79) svůj nejvýznamnější spis - klášterní letopisy. Pojal je jako světovou kroniku, která je dodnes jedním z hlavních pramenů pro dějiny vlády císaře Jindřicha

---

paene, qui aderant eidem sermoni, ad uberrimam lacrimarum effusionem dono Dei sunt compuncti (...).“; Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, ř. 42–48.

²⁰ „1006 Guntharius monachus factus est; 1008 Guntharius heremum inhabitare cepit; 1034 Rogatu domini Guntharii heremitaie et provincialium comitum Udalricus exilio eiectus ad Radesponam venit (...).“; 1045 Guntherius, vita decedens hac, heremita.“ *Annales Altahenses Maiores*, *MGH SS in usum scholarum* 4, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890, s. 16, 19, 40.

²¹ Wilhelm WATTENBACH – Robert HOLTZMANN – Franz-Josef SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier II – Das Zeitalter des Investiturstreites (1050-1125)*, Darmstadt 1967, s. 545-548. Je zde odmítnut názor E. von Oefeleho, že první část análů (do r. 1032) napsal kanovník Wolfher.

²² *Annales Hildesheimenses*, *MGH SS in usum scholarum* 8, ed. Georg Waitz, Hannover 1878, s. 29.

²³ WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I*, s. 43-44.

²⁴ „1008 Guntherus monachus heremum petivit.“ Lamperti, monachi Hersfeldensis, opera, *MGH SS in usum scholarum* 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover-Leipzig 1894, s. 1-304, zde s. 50.

IV.²⁵ Nás tu ale zajímá především první polovina 11. století, pro kterou mu byly hlavním podkladem starší, později ztracené hersfeldské anály.²⁶

Stejně jako předchozí anály, také tzv. saský letopisec (*Annalista Saxo*) zaznamenal Vintířův vstup do kláštera. Pak také zmínil jeho misionářské působení mezi Lutici, jakož i Vintířovu účast na vojenském tažení římského krále Jindřicha III. do Čech v létě 1040. Jeho anály jsou vlastně kronikou franské a římsko-německé říše v letech 741 až 1139, kterou sepsal kolem poloviny 12. století. Za autora byl dlouho považován Arnold, opat saských klášterů v Berge a v Nienburgu, po studii Klause Naße (1996) je však zřejmé, že saského autora nelze přesně identifikovat.²⁷

Drobnou poznámku ohledně Vintířovy lutické misie, resp. jeho pověření misí na magdeburském sněmu v únoru 1017, má rovněž slavný kronikář saské dynastie, merseburský biskup Dětmar (975 - 1018). Svou kroniku psal od roku 1012 až do své smrti, takže v závěru kroniky líčí dobu, kterou sám zažil. Pro svůj text využíval také různé listiny, anály a další písemný materiál.²⁸

Zmínku o Vintířově účasti na tažení Jindřicha III. do Čech má nejen *Annalista Saxo*, ale i kronikář z opačné strany říše – Herman Chromý (1013 - 1054), mnich z ostrova Reichenau na Bodamském jezeře. Herman sice psal světovou kroniku, ale její těžiště přirozeně leží v jeho době, tedy v říšských dějinách za vlády Konráda II. a Jindřicha III. Kvalita kroniky Hermana Chromého je historiky tradičně vysoce ceněna.²⁹ Herman také jako první zaznamenal Vintířovo úmrtí a pohřeb

---

²⁵ WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier II*, s. 456-471. Viz také T. STRUVE, *Lampert von Hersfeld, LMA 5*, sl. 1632-1633.

²⁶ O hersfeldských análech viz WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I*, s. 40-42.

²⁷ *Annalista Saxo*, *MGH SS 37*, ed. Klaus Naß, Hannover 2006, zde s. 349. O autorovi a jeho díle viz Max MANITIUS, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 3 – Vom Ausbruch des Kirchenstreites bis zum Ende des Zwölften Jahrhunderts*, München 1931, s. 485-487; Wilhelm WATTENBACH – Franz-Josef SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Vom Tode Kaiser Heinrichs V. bis zum Ende des Interregnum 1*, Darmstadt 1976, s. 12-22; Franz-Josef SCHMALE, *Arnold, Abt von Berge, LMA 1*, sl. 1005; Klaus NAß, *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996, s. 365-375.

²⁸ *Die Chronik des Bischofs Thietmar und ihre Korveier Überarbeitung*, *MGH SRG ns 9*, ed. Robert Holtzmann, Berlin 1935. O autorovi a jeho díle viz MANITIUS, *Geschichte 2*, s. 265-268; WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I*, s. 52-58; Gert ALTHOFF, *Thietmar von Merseburg, LMA 8*, sl. 694-696; BRUNHÖLZL, *Geschichte 2*, s. 430-433, 620-621; Martin WIHODA, *Dětmar z Merseburku: Svědectví z přelomu věků*, in: *Dětmar z Merseburku: Kronika*, český překlad Božka Neškudly a Jakuba Žytky, Praha 2008, s. 5-30; Jana NECHUTOVÁ – Dana STEHLÍKOVÁ, *Stručné dějiny latinské literatury středověku*, Praha 2013, s. 141-142.

²⁹ *Hermann von Reichenau Chronik*, in: *Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches*, ed. Rudolf Buchner, Berlin 1961, s. 617-707. O autorovi a jeho díle viz MANITIUS, *Geschichte 2*, s. 756-777; WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier II*, s. 232-238; BRUNHÖLZL, *Geschichte 2*, s. 450-460, 625-626; NECHUTOVÁ – STEHLÍKOVÁ, *Stručné dějiny*, s. 135.

v Praze v roce 1045.³⁰ Tuto větu pak doslova opsal do své kroniky Bernold z Kostnice († 1100), benediktin ze schwarzwaldského kláštera Sankt Blasien a pak (od r. 1091) z kláštera Allerheiligen v nedalekém Schaffhausenu. I on napsal světovou kroniku sahající až k roku úmrtí svého autora, přičemž její části do roku 1054 jsou převzaty ze starších děl, mezi nimiž byla právě kronika Hermana Chromého. Své dílo začal psát někdy mezi léty 1073 až 1086.³¹ Kronika se zcela výjimečně dochovala v autografu, který obsahuje také Bernoldem sestavené nekrologium. V něm se nalézají nejstarší známý údaj o Vintířově liturgickém svátku, slaveném na den jeho úmrtí 9. října.³²

Datum Vintířova úmrtí zachytil také pražský děkan Kosmas († 1125), píšící v posledních letech svého dlouhého života kroniku Čechů. Jeden z jeho prvních pokračovatelů, anonymní Mnich sázavský k tomu pak v sedmdesátých letech 12. století (1173-1177) přidal poznámku o přesném umístění Vintířova hrobu v břevnovském klášteře. Stejně jako celý sázavský letopis je dochována pouze ve dvou opisech Kosmovy kroniky, do nichž byly vepisovány Mnichovy poznámky a následné pokračování českých dějin až do roku 1162.³³

Z pozdějších děl je pochopitelně významný spis dolnoaltašského opata Hermana (1200/1201 - 1275) o dějinách jeho kláštera, nazvaný *O zřízení kláštera altašského (De institutione monasterii Altahensis)*. Herman patřil k významným literátům své doby a účastnil se i Vintířova kanonizačního procesu. Zmíněný spis sepsal na základě studia listin, kronik, a hagiografických spisů, mj. i Wolfherovy *Vita Godehardi posterior*, a to brzy po svém zvolení opatem v roce 1242. Zmiňuje se tu také o přátelském vztahu císaře Jindřicha II. k opatu Gothardovi a jeho žáku, poustevníku Vintířovi.³⁴ Kromě toho Herman sepsal během své vlády i nové altašské anály, do nichž ze starších - výše uvedených - análů opsal několik vět o Vintířovi. Konkrétně jde o Vintířův odchod do poustevny a o jeho intervenci

---

³⁰ Hermann von Reichenau Chronik, s. 680.

³¹ Bernoldi Chronicon, MGH SS 5, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 385-467, zde s. 425. O autorovi a jeho díle viz MANITIUS, *Geschichte 2*, s. 37-39; WATTENBACH – HOLTZMANN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier 2*, s. 521-528; Heinz GALLMANN, *Das Stifterbuch des Klosters Allerheiligen zu Schaffhausen. Kritische Neuedition und sprachliche Einordnung*, Berlin 1993, s. 54-55.

³² „VII. Id. Oct. Guntharii heremite“, Die Bayerische Staatsbibliothek München Clm 432, fol. 6r. Necrologium, MGH SS 5, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 391-393. V Pertzově edici je ovšem zmatečně smíšeno nekrologium s vybranými svátky kalendária. Viz také *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis I/1*, München 1892, s. 118.

³³ Cosmae Pragensis Chronica Boemorum, MGH SRG ns 2, ed. Bertold Bretholz, Berlin 1923, s. 100. Znění letopisu Mnicha sázavského je uvedeno v poznámce *. K oběma kronikářům s odkazy na literaturu Jana NECHUTOVÁ, *Die lateinische Literatur des Mittelalters in Böhmen*, Köln etc. 2007, s. 76-85.

³⁴ „Hunc autem Heinricum ad beneficiendum huic monasterio specialiter induxit cognita sanctitas beatissimi patris Godehardi et discipuli sui Guntharii heremite, quos familiares tenuit quamdiu vixit, et eorum secretis consiliis fruebatur.“ De institutione monasterii Altahensis, ed. Filip Jaffé, MGH SS 17, Hannover 1861, s. 369-373, zde s. 371. O prameni viz WATTENBACH – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Vom Tode Kaiser Heinrichs V. 1*, s. 184-185.

ve prospěch knížete Oldřicha.³⁵ Stručnou zmínku o Vintířově životě dal opat Herman zapsat i do hlavního klášterního urbáře (a současně kopiáře), jenž byl z opatova příkazu vyhotoven v podzimních měsících roku 1254, načež byl následně doplňován. Objevuje se tu mimo jiné i důležitá zmínka o tom, že posledních pět let svého život prožil Vintíř ve vzdálené poustevně, která se jmenuje Březník (*que Preznich vocatur*).³⁶

Konečně mezi anály je možno uvést i české letopisy Jindřicha z Heimburku, duchovního správce v dolnorakouském Gmündu, straníka Přemysla Otakara II. Anály, začínající počátkem křesťanství v Čechách, dovedl až do své současnosti, konkrétně k roku 1300. Pro vyprávění o starší době použil starší české kroniky. Zaznamenal i úmrtí Vintíře, prý mnicha břevnovského.³⁷

Úřední prameny

Vedle vyprávěcích pramenů existují k Vintířovu životu, jakož i k jeho kultu, také prameny úřední. Na prvním místě je to listina hersfeldského kláštera č. 77, jediná, v níž je Vintíř zmiňován jako urozený muž (*nobilis homo Guntherius*) ještě před vstupem do kláštera.³⁸ Tato listina byla vyhotovena v hersfeldském klášteře sice až krátce po jeho smrti, ale zachycuje právní jednání, která se odehrála těsně před Vintířovým odchodem do kláštera. Konalo se o Vánocích blíže neurčeného roku na císařské falci Walhausen, ležící severně od pohoří Kyffhäuser. Protože Vintíř vstoupil do kláštera v roce 1006, lze důvodně předpokládat, že se zmíněný právní akt odehrál o Vánocích roku předchozího. Vintíř tehdy ve Walhausenu daroval jménem svým i jménem (nezletilých) synů svého (zemřelého?) bratra Sizzona čtyři statky hersfeldskému proboštví v durynském Göllingen a dva další přímo klášteru v Hersfeldu za fojtská práva na sedmi hersfeldských statcích, ležících v Durynsku.

---

³⁵ „1008 Guntharius heremum inhabitare cepit; 1034 Rogatu domini Guntharii heremiatae et provincialium comitum Oudalricus dux, exilio eiectus, a Chounrado Ratispone recepit ducatum.“ Auctarium Ekkerhardi Altaense, ed. Filip Jaffé, *MGH SS 17*, Hannover 1861, s. 360-365, zde s. 363. Hermanovy anály se dochovaly v originálním rukopise (Österreichische Nationalbibliothek Wien, Cvp 413). Detailně o tomto prameni viz WATTENBACH – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Vom Tode Kaiser Heinrichs V. 1*, s. 182-184 a především Michael MÜLLER, *Die Annalen und Chroniken im Herzogtum Bayern 1250-1314*, München 1983, s. 5-80 (Hermann von Niederalteich – Annalen 508/1106-1273).

³⁶ Urbář je uložen v Bayerisches Hauptstaatsarchiv v Mnichově pod signaturou KL Niederaltaich 39 (zde fol. 89r). Viz také Josef KLOSE, *Die Urbare Abt Hermanns von Niederaltrich 1*, München 2003, s. 30*. Původní edice v *Monumenta Boica 11*, München 1771, s. 26 mylně označuje urbář za Codex traditionum. K tomu také Josef KLOSE, *Die Urbare Abt Hermanns von Niederalteich. Eine neue Quelle zur Wirtschaftsgeschichte Bayerns im Mittelalter*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 67, 2004 s. 283- 296.

³⁷ Letopis Jindřicha Heimburského, *FRB III*, ed. Josef Emler, Praha 1882, s. 305-321, zde s. 309.

³⁸ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld 1*, ed. Hans Weirich, Marburg 1936, č. 77, s. 146-147. Viz také *Regesta diplomatica necnon epistolaria historiae Thuringiae I*, ed. Otto Dobenecker, Jena 1896, č. 626, s. 136-137. Listina je uložena v Hessisches Staatsarchiv v Marburgu ve fondu Urkunden der Reichsabtei Hersfeld pod číslem 77.

Podle znění listiny se tak mělo stát za přítomnosti hersfeldského opata Gotharda (1005-1012) v době panování Jindřicha II.³⁹ Jednání bylo původně zachyceno pouze v podobě pamětního zápisu, tedy jako akt.⁴⁰ Po Vintířově smrti v roce 1045 ale bylo potřeba fixovat dědická práva, takže zmíněný akt byl zlistiněn, to znamená, že dostal náležitou právní úpravu, včetně přitištěné pečeti.⁴¹

Poněkud nejasnou souvislost s hersfeldskou listinou č. 77 mají další dvě hersfeldské listiny č. 96 a 97.⁴² Jde o dvojí vyhotovení téhož textu, liší se pouze o jednu klauzuli, která byla (patrně dodatečně) vypuštěna z listiny č. 97. Na první pohled je nápadné, že listina č. 96 je psána stejnou rukou jako listina č. 77, a že některé pasáže všech tří listin se shodují. Také podle listiny č. 96 a 97 daroval *nobilis homo Guntherius* jménem svým i svých synovců (od bratra Sizzona) hersfeldskému opatu Meginherovi (prostřednictvím opatova rytíře Lamprechta a svého vazala Rudolfa) celkem jedenáct lánů výměnou za fojtská práva na čtyřech hersfeldských statcích. Jde o stejné statky jako v listině č. 77, jen je jich o tři méně. Tento akt byl ujednán na císařské falci ve Wiehe, ležící východně od Kyffhäuseru, dne 1. srpna blíže neurčeného roku za vlády císaře Jindřicha III., za episkopátu mohučského arcibiskupa Bardona (1031-1051) a abaciátu opata Meginhera (1036-1059).⁴³ Protože byl Jindřich III. korunován na císaře o Vánocích 1046 a Bardo zemřel v červenci 1051, muselo k jednání dojít někdy mezi léty 1047-1050.⁴⁴ Také v tomto případě byly obě listiny vyhotoveny v Hersfeldu, snad současně s listinou č. 77. Nelze však souhlasit s názorem Michaela Tangla, jakož i Thomase Ludwiga, že se ve všech třech listinách jedná o téhož Vintíře, tedy Vintíře Svatého.⁴⁵ Naopak

---

³⁹ Použitá formule „sub priore Heinricho rege“ znamená, že listina byla vyhotovena za panování Jindřicha III., zatímco vlastní právní jednání ve Wallhausenu se odehrálo za vlády předchozího krále Jindřicha (II.). Viz Wilhelm ARNDT – Michael TANGL, *Schrifttafeln zur Erlernung der lateinischen Paleographie* 3, Berlin 1929, s. s. 43 (Tafel 82).

⁴⁰ Akt je neověřené písemné svědectví bez právní platnosti o určitých předchozích právních jednáních a transakcích. Viz Harry BRESSLAU, *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien* 2, Berlin 1968, s. 293-297, případně Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 1997, s. 166.

⁴¹ Původní pečeť tu však byla dodatečně nahrazena pečetí opata z blíže neznámého kláštera sv. Petra. Přitištěnou pečeť s obrazem opata s berlou v pravé ruce a s knihou v levé totiž doprovází opis „Abbas sancti Petri“. Klášter v Hersfeldu byl ovšem zasvěcen sv. Wigbertovi. Viz Mathias KÄLBLE - Thomas LUDWIG, „In villa, que vocatur Gellinge“. *Die Ersterwähnung des Klosters Göllingen 1005*, Wechmar 2005, s. 25-26.

⁴² *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld* 1, č. 96/97, s. 174-176. Viz také *Regesta diplomatica necnon epistolaria historiae Thuringiae* I, č. 793, s. 165. Listiny jsou uloženy v Hessisches Staatsarchiv v Marburgu ve fondu Urkunden der Reichsabtei Hersfeld pod čísly 2310 (= č. 96) a 2311 (= č. 97). Listina č. 96 má stejnou opatskou pečeť jako listina č. 77, zatímco na listině č. 97 je přitištěna pečeť s obrazem mnicha a s textem „Sanctus Wigbertus“, jedná se tedy patrně o konventní pečeť.

⁴³ „Hec autem acta sunt in castello, quod vocatur Wihi in kalendo Augusti et ad vincula sancti Petri, regnante venerabili imperatore Heiricho et beatissimo Bardoni episcopo procurante Magonziam et reverentissimo abbate Meinhero regente Herespheldensis ecclesie abbaziam.“

⁴⁴ Viz DOBENECKER, *Regesta Thuringiae* 1, č. 793, s. 165, a ARNDT – TANGL, *Schrifttafeln* 3, s. 43.

⁴⁵ ARNDT – TANGL, *Schrifttafeln* 3, s. 43; KÄLBLE – LUDWIG, „In vila, que vocatur Gellinge“, s. 23-29.

tu jde očividně o dvě rozdílná právní jednání, přičemž to druhé na hradě Wiehe patrně vedl stejnojmenný syn sv. Vintíře, soudě alespoň podle totožných míst s fojtskými právy.⁴⁶ Obě jména Vintíř (Gunther) i Sizzo se navíc ve Vintířově rodu vyskytovala velmi často.⁴⁷

Další listiny zmiňují Vintíře už jako poustevníka. Nejdříve listina římského císaře (sic!) Jindřicha II. vydaná údajně 7. června 1009 v Merseburku. Je to však falzum zhotovené na počátku 12. století na základě pravé listiny Konráda II. z roku 1129, o níž bude řeč níže. Jindřich II. tu daruje Vintířovu klášteru v Rinchnachu rozsáhlé, přesně vymezené území na bavorské straně Šumavy.⁴⁸

Pak je tu listina pasovského biskupa Berengara z 29. srpna 1019, dosvědčující posvěcení kaple sv. Jana Křtitele, kterou Vintíř vystavěl *daleko od lidských příbytků na Šumavě (longe ab habitatione hominum in Nordwalde)*, rozumí se v Rinchnachu. Kromě toho biskup daruje mnichům desátky z osidlované krajiny *pod touto celou (infra eandem cellam)*. Text listiny se dochoval pouze v opisu ve výše zmíněném urbáři (a kopiáři) dolnoaltašského opata Hermana z roku 1254⁴⁹ a v tzv. Lonsdorfském kodexu, tedy kopiáři pasovského biskupa Oty z Lonsdorfu (1254-1265).⁵⁰ Nicméně samotná (dnes ztracená) listina patrně vznikla na základě pravého Berengarova aktu, a to jako falzum v dolnoaltašském klášteře. Stalo se tak nejspíše počátkem 12. století za účelem trvalého potvrzení altašských nároků na desátky v Rinchnachu.⁵¹ S touto listinou úzce souvisí listina pasovského biskupa Engelberta z 12. listopadu 1046, která se rovněž dochovala jen ve stejných kopiářích jako listina Berengarova.⁵² Obsahuje darování desátků bratřím z Rinchnachu, ale pouze po dobu Engelbertova

---

⁴⁶ Také DOBENECKER (*Regesta Thuringiae* 1, č. 629, s. 165) předpokládá, že se jedná o stejnojmenného příbuzného sv. Vintíře. Možná je totožný s Guntherem, jenž je zmiňován v listině Jindřicha III., vydané 28. srpna 1044 v Bamberku, jako prodejce durynských vsí Altenbergen a Reinhardsbrunn (*Regesta Thuringiae* 1, č. 773, s. 161)

⁴⁷ Proto bývá také tento rod v 10. a 11. století nazýván Sizzony a až později hrabaty ze Schwarzburgu a Käfernburgu. Viz Helge WITTMANN, Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9-59; IDEM, Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit 1. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz – Magdeburg 2009, s. 377-389.

⁴⁸ „(...) ad ecclesias sitam in heremo, que vocatur Nordwald a Gunthero inibi primitus heremiticam vitam ducente constructam (...)“, *MGH DD H II*, č. 516. K tomu viz Franz-Reiner ERKENS, Die ältesten Passauer Bischofsurkunden, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 46, 1983, s. 469-514, zde s. 489; Egon BOSHOFF, *Die Regesten der Bischöfe von Passau I: 731-1206*, München 1992, s. 83, Nr. † 274.

⁴⁹ Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Kloster Niederaltaich, Lit. Nr. 39, fol. 90r.

⁵⁰ Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Hochstiftslitterale Passau 3, fol. 88rv.

⁵¹ K tomu viz Lothar GROSS, *Über das Urkundenwesen der Bischöfe von Passau im 12. und 13. Jahrhundert* (MIÖG Erg.-Bd 8), Innsbruck 1911, s. 608-611; ERKENS, Die ältesten Passauer Bischofsurkunden, s. 507-508, č. III; BOSHOFF, *Die Regesten*, s. 82-83, č. † 273; Josef KLOSE, *Die Urbare Abt Hermanns von Niederalteich 1*, München 2003, s. 30*, 25, 32, 520.

⁵² Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Kloster Niederaltaich, Lit. Nr. 39, fol. 90r a Hochstiftslitterale Passau 3, fol. 88rv.

života či života dolnoaltašského opata Ratmunda. Právě kvůli tomuto omezení byla pak dodatečně vyhotovena údajná Berengarova listina, v níž se již žádný takový údaj nevyskytuje.⁵³

Naopak v originále se dochovala listina císaře Konráda II., vydaná prvního dne roku 1029 v Augsburgu. Jak už bylo uvedeno, značnou část jejího textu použil tvůrce falešné listiny Jindřicha II., včetně výše uvedeného citátu o Vintířovi. Jejím obsahem je darování rozsáhlého území rinchnašskému klášteru, navíc je tu zmíněna i cesta, kterou Vintíř budoval v okolí svého kláštera (*super viam, quam prescriptus G. monachus noviter preparavit*).⁵⁴

Chronologicky následují dvě listiny Jindřicha III., vydané v Augsburgu dne 17. ledna 1040. Jedna je pravá a v originále zachovaná, druhá je falzem, zhotoveným patrně zhruba ve stejné době jako výše zmíněná listina císaře Jindřicha II. a listina biskupa Berengara, tedy někdy na počátku 12. století. Obsah obou listin je takřka doslovně stejný. Jde o darování Rinchnachu se vším majetkem klášteru v Dolním Altaichu. Na Vintířovu žádost (*Guntherii rogatione*) tak činí sám panovník. Falzum je oproti originálu mírně rozšířeno o jména několika rinchnašských lokalit. Originál sám vznikl na základě textu výše uvedené listiny Konráda II., na rozdíl od ní je tu v naraci stručně popsán Vintířův životní příběh.⁵⁵

Do Vintířovy doby se také hlásí listina českého knížete Břetislava I., vydaná údajně pouhých devět dní po světcově smrti, tedy dne 18. října 1045. Panovník v ní kvůli památce svatého Vintíře daruje břevnovskému klášteru rozsáhlý újezd na Prácheňsku (*circuitum meum in Prahensi provincia*). Ve skutečnosti ale tato listina nevznikla v panovnícké kanceláři, nýbrž na Břevnově, a to až v druhé půlce 13. století jako jedno z mnoha falz pojišťujících majetek kláštera.⁵⁶

Další listiny se už týkají Vintířova posmrtného kultu. Z nich nejdůležitější je listina dolnoaltašského opata Hermana z 21. února 1261. Je to jediná listina, která se týká přímo Vintířova kanonizačního procesu. Dochovala se pouze v opise ve výše zmíněném Hermanově kopiáři.⁵⁷ Herman zde jednak informuje papeže Alexandra IV. o Vintířově kanonizačním procesu, který zahájil zesnulý papež Inocenc IV. a jednak se připojuje k nové žádosti o Vintířovu kanonizaci, kterou podal český král Přemysl Otakar II.

---

⁵³ K tomu viz GROSS, *Über das Urkundenwesen*, s. 608-611; ERKENS, *Die ältesten Passauer Bischofsurkunden*, s. 508-509 č. IV; BOSHOF, *Die Regesten*, s. 94, č. 322; KLOSE, *Die Urbare* 1, s. 32.

⁵⁴ MGH DD K II, č. 135. BOSHOF, *Die Regesten*, s. 82-83, Nr. † 273.

⁵⁵ MGH DD H III, č. 25 a 383. ERKENS, *Die ältesten Passauer Bischofsurkunden*, s. 489; BOSHOF, *Die Regesten*, s. 88, Nr. 295 a † 296.

⁵⁶ CDB I, č. 379, s. 352-354. Viz pozn. 35.

⁵⁷ Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Kloster Niederlataich, Lit. Nr. 39, fol. 85r (srv. KLOSE, *Urbare* 1, s. 30*). Edice: *Die Urkunden Abt Hermanns von Niederlataich (1242-1273)*, ed. Josef Klose, München 2010, č. 450, s. 395-397. Viz také KLOSE, *Die Urbare*, s. 285-286. Výňatek také v CDB V/3, č. 1203, s. 162.

O úctě světce dále vypovídá i několik odpustkových listin, které skrytě či veřejně podporovaly Vintířův kult na Břevnově. Konkrétně jde o listiny papežů Inocence IV. z roku 1252,⁵⁸ Urbana IV. z roku 1261,⁵⁹ Klementa IV. z roku 1267,⁶⁰ které udělovaly odpustky na svátek sv. Diviše připadající stejně jako Vintířovo úmrtí na 9. října. Teprve papež Bonifác IX. v listině z roku 1390 udělil odpustky výslovně kvůli Vintířově památce.⁶¹

Pro potřeby kanonizačního procesu se také sbírala svědectví o zázracích, které se prý odehrály okolo Vintířova břevnovského hrobu. Některé jsou zaznamenány v níže uvedené *Vita s. Guntheri* z poloviny 13. století. Další zachytil z různých blíže nespecifikovaných rukopisů a z tabulky na Dobré Vodě rajhradský probošt Bonaventura Piter v knize *Thesaurus absconditus* (1762)⁶² a bollandisté v příslušném svazku *Acta sanctorum* (1780), prý na základě jakéhosi středověkého rukopisu z římské knihovny vévody Altempse.⁶³ Kromě toho se z konce 14. století dochovala také zmínka o jakési pyxidě v klášteře na Břevnově, v níž byl uložen soupis Vintířových zázraků.⁶⁴

V této souvislosti lze ještě uvést blíže nedatované zázračné vidění opata Martina (1253-1278), které se nalézá v jednom rukopise pražské metropolitní kapituly asi z třicátých let 15. století. Rukopis sám obsahuje různá kapitulní a diecézní akta ze 14. a 15. století, mezi jiným i poznámky týkající se břevnovského opatství. Sem patří také zmíněné *Visio abbati Martini*, popisující důvody rezignace Břevnova na Vintířovu kanonizaci.⁶⁵

Hagiografie

Pro Vintířův kult měla samozřejmě zásadní význam jeho jediná středověká legenda – *Vita s. Guntheri*, která se stylizuje jako dílo světceva současníka.⁶⁶ Ve skutečnosti se jedná o pozdní kompilaci, jejíž autor převzal doslova celé Wolherovo vyprávění o Vintířovi z *Vita Godehardi posterior*. Pokud

---

⁵⁸ CDB IV/1, , č. 231. s. 400-401

⁵⁹ CDB V/1, č. 293, s. 439-440.

⁶⁰ CDB V/2, č. 492, s. 36-37.

⁶¹ MVB 5, č. 349, s. 194-195.

⁶² Bonaventura PITER, *Thesaurus absconditus*, s. 36-43.

⁶³ AA SS Octobris IV, Bruxelles 1780, s. 1074-1084.

⁶⁴ Zlomek inventáře kláštra Břevnovského z let 1390-1394, ed. Josef Emler, *Věstník Královské české společnosti nauk, třída filos.-histor.-jazykozpytná* 1888, č. 9, s. 280-305, zde s. 284.

⁶⁵ Archiv metropolitní kapituly pražské, rukopis VI-1, fol. 13v. Popis rukopis rukopisu viz Antonín PODLAHA, *Catalogus codicum manu scriptorum, qui in archivio capituli metropolitani Pragensis asservantur*, Praha 1923, s. 21-24. BALBÍN (*Epitome*, s. 188), ZIEGELBAUER (*Epitome*, s. 144) a PITER (*Thesaurus*, s. 65) mají chybné znění, správně přepsal až URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 420 a II/2, s. 346.347, pozn. 112.

⁶⁶ *Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri* (= Fontes Bohemiae Hagiographici 1), ed. Petr Kubín, Praha 2014.

nepočítáme posmrtné zázraky, zaujímá Wolfherův text ve Vintířově legendě zabírá celou první třetinu. V nové edici *Vita s. Guntheri* (2014) je tento text označen jako první a druhá kapitola, tak aby přesně odpovídal 8. a 9. kapitole *Vita Godehardi posterior*.⁶⁷ Teprve třetí a čtvrtá kapitola (nové edice) je vlastním dílem autora vintířovské legendy. Ve třetí líčí Vintířovu návštěvu na dvoře svatého uherského krále Štěpána a zázrak s ožvlým pávem na královské hostině. Čtvrtá kapitola je klíčová, obsahuje totiž obsáhlé vyprávění o setkání Vintíře s českým knížetem Břetislavem v šumavské poustevně. Ze stylizace této části jasně vyplývá, že autorem textu byl blíže neznámý břevnovský mnich, který chtěl podpořit jak Vintířův kult poukazem na světcovo blízké duchovní spojení s Přemyslovci tak i břevnovské opatství právě s ohledem na tamější hrob sv. Vintíře. Protože k tomu připojil soupis zázraků (5. kapitola nové edice), které se odehrály kolem Vintířova hrobu, lze oprávněně předpokládat, že legenda vznikla v době břevnovských pokusů o Vintířovu kanonizaci, tedy v padesátých letech 13. století.⁶⁸ Legenda o sv. Vintíři se bohužel dochovala jen v jediném středověkém rukopise, který byl vyhotoven pro knihovnu augustiniánské kanonie v Třeboni v osmdesátých nebo na počátku devadesátých let 14. století.⁶⁹ Nejstarší edice *Vitae s. Guntheri* od Heinricha Kanisia z roku 1602 zachytila poněkud odlišné znění legendy.⁷⁰ Jednotlivé části jsou tu přeházené a navíc je zde pasáž o Vintířově kameni a výzva k následování světce. Ač Kanisius prohlašuje, že legendu opsal z rukopisu, jedná se jednoznačně o kontaminovaný text s raně novověkými vložkami. Přesto ho následně převzala drtivá většina pozdějších editorů, včetně Pertze do *Monument Germaniae* (1854) a Emlera do *Fontes rerum Bohemicarum* (1873).⁷¹ Nová edice z roku 2014 se proto vrací k původnímu středověkému znění legendy, tak jak je zachováno v třeboňském rukopise.⁷²

---

⁶⁷ *Vita Godehardi posterior*, MGH SS 11, s. 201-202.

⁶⁸ Tak soudí také Marie BLÁHOVÁ (Historia foundationis monasterii Brevnoviensis, in: *Milénium břevnovského kláštera 993-1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993, s. 157), Petr SOMMER, Řezno a raně středověký Břevnov, ČČH 93, 1995, s. 26, poz. 8) a Eduard MAUR, Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn - Radhošť, Praha 2006, s. 115.

⁶⁹ NK ČR, XIII.D. 20. Legenda o sv. Vintíři se nachází na ff. 282v-288r. Rukopis kromě toho obsahuje celou řadu dalších legend, především o českých světcích, pak také homile sv. Řehoře na knihu proroka Ezechiela a další pojednání.

⁷⁰ Heinrich CANISIUS, *Antiquae lectiones* II, s. 565-577 (*Vita sancti Guntheri Thuringii*).

⁷¹ Lorenz SURIUS, *De probatis sanctorum Vitis*, October, Kölln 1618, s. 136-138; Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae piae*, Kolín 1659, s. 92-116; Luc D'ACHERY – Jean MABILLON – Thierry RUINART, *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti. Saeculum VI.*, Paris 1701, 475-486; *Acta sanctorum mensis Octobris IV*, Bruxelles 1780, s. 1054-1084; *Vita s. Guntheri eremitaе*, MGH SS 11, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276-279; *Život poustevníka Vintíře*, FRB 1, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. 24-25, 337-346. Jedině Bonaventura PITER (*Thesaurus absconditus*, Brno 1762, s. 17-35) v edici legendy upřednostnil třeboňský rukopis před Kanisiem.

⁷² Viz pozn. 36.

O Vintířovi se zmiňuje ještě jedna středověká legenda, a sice *Legenda maior* o svatém králi Štěpánovi, kterou sepsal anonymní mnich v Panonhalmě někdy mezi léty 1077-1083. Zmínka je to jen letmá, přesto důležitá. Hovoří totiž o Vintíři jako o světci, který pohnul Štěpána k založení kláštera v Bákonybélú ve středních Uhrách.⁷³

Liturgické prameny

Vedle legendy vypovídají o Vintířově kultu také liturgické knihy. Jde tu především o kalendária knih pro chórovou a mešní bohoslužbu, případně jejich sanktorály (*proprium de sanctis*), tedy modlitební texty o svatých. Nejstarší záznam o Vintířovi se očekávatelně nalézá v nejstarším breviáři z Břevnova. Podle zjištění Jiřího Pražáka pochází tento breviář z roku 1184 a Vintířův svátek je zaznamenán v jeho kalendáriu (nikoli v sanktorálu), a to rubrikou, tedy jako významný.⁷⁴ Další dochované liturgické knihy (resp. kalendária) s Vintířovým svátkem jsou až ze 14. století. Jedná se už nejen o knihy břevnovské provenience,⁷⁵ ale i knihy z Rajhradu,⁷⁶ z kláštera sv. Jiří na Pražském hradě,⁷⁷ a konečně i z pražské diecéze.⁷⁸

Výtvarné a hmotné prameny

Nejstarší je břevnovský zvon z roku 1313, ulitý ke cti patronů kláštera, mezi nimiž je na nápisové pásce vedle sv. Vojtěcha a Benedikta uveden i sv. Vintíř. Zvon dal vyrobit opat Bavor z Nečtin krátce po vydrancování Břevnova korutanským vojskem. V 16. století už ale visel ve věži Staroměstské radnice v Praze (poprvé je tu zachycen roku 1589). Za květnového povstání roku 1945, kdy byl

---

⁷³ *Legenda s. Stephani regis maior*, ed. Emma Bartoniek, *Scriptores rerum Hungaricarum* II, ed. Imre Szentpétery, Budapest 1938, s. 377-392.

⁷⁴ VI G 11, fol. 5r. K rukopisu viz Jiří PRAŽÁK, Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 10/1, 1993, s. 165-178; Michal DRAGON, Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica* 6, 1999, s. 65-75 zde s. 67.

⁷⁵ Břevnovský antifonář, NK ČR XII A 22, druhá čtvrtina 14. století. K břevnovské provenienci nutno připočíst i Kodex gigas (Kunigliga Biblioteket Stockholm/National Library of Sweden, A 148, fol. 310r), který byl sice zhotoven pro klášter v Podlažicích, ale Vintířův svátek byl do něho patrně zanesen až poté, co ho roku 1295 od sedleckých cisterciáků koupil pro břevnovský klášter tamější opat Bavor z Nečtin. Ke kodexu viz např. Antonín FRIEDL, Kodex Gigas, český rukopis románský v Královské knihovně ve Stokholmu, *Památky archeologické* 35, 1926–1927, s. 117–167; Ivan HLAVÁČEK, The Necrology of the Codex Gigas of Bohemia (Kunigliga Biblioteket Stockholm MS A 148), in: *The Durham Liber vitae and its Context*, ed. David Rollason – A. J. Piper – Margaret Harvey – Lynda Rollason, Woodbridge 2004, s. 191–205; Kamil BOLDAN et al., *Codex gigas, ďáblova bible. Tajemství největší knihy světa*, Praha 2007.

⁷⁶ Knihovna benediktinského opatství v Rajhradě, R 394 (breviář probošta Vítka) a R 385 (oracionale).

⁷⁷ NK XII E 1.

⁷⁸ NK VII A 12 a Biblioteka Uniwersytecka Wrocław IF 443.

nejstarším používaným zvonem na českém území, se zřítíl a rozbil. Jeho fragmenty jsou uloženy v Muzeu hl. m. Prahy, sádrový odlitek z první světové války se nachází v břevnovské prelatuře.⁷⁹

V břevnovském klášteře se naopak dodnes nachází relikviářová deska sv. Markéty, kterou dal z pozlaceného stříbra zhotovit mnich Václav v roce 1406 pro vazbu drahocenného kodexu. Nápis na okraji rámu hlásá, že byl vyroben ke cti Panny Marie, sv. Vojtěcha, Vintíře a Markéty. V roce 1653 byla deska sňata a upravena do podoby relikviáře.⁸⁰

Nejvýznamnějším předmětem Vintířova kultu na Břevnově byl samozřejmě světcův hrob. V klášterním kostele se dodnes nachází náhrobní deska označovaná za pozůstatek Vintířova hrobu, na níž je plastika mnicha s atributem knihy a hole. Je to vlastně jediný středověký reliéf v jinak čistě barokním chrámu sv. Markéty. Na jeho dataci se historici umění neshodují, naposledy byl její vznik kladen do poloviny 13. století.⁸¹ Nalezen byl ovšem až krátce před 1762 rajhradským proboštem Piterem v zahradním pavilónu Vojtěška.⁸² Následně byl osazen v zalděném portálu na jižní straně kostela do iluzivní malby od Josefa Hagera, představující interiér gotického kostela.⁸³ Dnes se tu nachází kopie náhrobku, zatímco originál je umístěn v presbytáři kostela.⁸⁴

Jinak je středověkých uměleckých předmětů spojených s Vintířem pramálo. Jeho nejstarší vyobrazení – pokud nepočítáme náhrobní kámen – se nachází v breviáři rajhradského probošta Vítky na celostranné iluminaci z doby kolem roku 1360.⁸⁵ Nejslavnějším kultovním předmětem na české straně Šumavy byla Vintířova socha v jeho kostele na Dobré Vodě. Dílo bylo zhotoveno z lipového

---

⁷⁹ Dana STEHLÍKOVÁ, Středověké umělecké památky z Břevnova, in: *Tisíc*, s. 46–47, předmět IV (06). Viz také Ludmila KYBALOVÁ, *Pražské zvony*, Praha 1958 s. 49, 130-131; Ludmila KYBALOVÁ – Radek LUNGA – Petr VÁCHA, *Pražské zvony*, Praha 2005, s. 42.

⁸⁰ Peter BARNET, Relikviář sv. Markéty, in: *Karel IV. Císař z boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, ed. Jiří Fajt, Praha 2006, S. 252-253.

⁸¹ Aleš MUDRA, Náhrobník bl. Vintíře († 1045), in: *Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800-1300*, ed. Dušan Foltýn – Jan Klípa – Pavlína Mašková – Petr Sommer – Vít Vlnas, Praha 2014, s. 168-169, předmět IV.6.

⁸² PITER, *Thesaurus*, s. 91-93.

⁸³ Oldřich J. BLAŽÍČEK – Jan ČEŘOVSKÝ – Emanuel POCHE, *Kláster v Břevnově*, Praha 1944, s. 40.

⁸⁴ Ve výše uvedené knize BLAŽÍČKA – ČEŘOVSKÉHO – POCHEHO z roku 1944 (napsaná 1943) se hovoří ještě o originále na vnějším stěně kostela. Podle Jaromíra HOMOLKY (deska bl. Vintíře, in: *Umění doby posledních Přemyslovců*, ed. Jiří Kuthan, Roztoky u Prahy 1982, s. 105–106) byl originál desky na vnější straně kostela za druhé světové války nahrazen kopií, ztracen a v roce 1965 opět nalezen ve Vojtěšce. Poté byl osazen v presbytáři kostela sv. Markéty. V příslušném kartónu břevnovského archivu (Národní archiv v Praze, Benediktini Břevnov, stavební záležitosti, kt. 823) obsahujícím dokumenty o stavebních úpravách kláštera v letech 1934-1948) jsem však nic o Vintířově náhrobníku nenalezl.

⁸⁵ Knihovna benediktinského opatství v Rajhradě, R 394. K iluminaci Viktor KUBÍK, Breviář rajhradského probošta Vítky, in: *Otevři zahradu*, s. 252-254, předmět V.36.

dřeva někdy v první polovině 16. století, nicméně podle Jana Royta je možné, že původně představovalo jiného světce a na Vintíře bylo přetvořeno až počátkem 17. století.⁸⁶

---

⁸⁶ Jan ROYT, Sv. Vintíř (?), in: *Otevři zahradu*, s. 87, předmět II.15

Přehled bádání

Přehled dosavadního bádání o poustevníku Vintíři není příliš dlouhý. Existuje sice celá řada dílčích studií, ale monografie jsou vlastně jen dvě. První vydal už v roce roku 1762 rajhradský probošt Bonaventura Piter (1708-1764) pod názvem *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnowiensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti s. Guntherus, confessor et heremita*.¹ Jak z názvu plyne, kniha měla oživit kult sv. Vintíře, který byl jako poklad skrytý na poli. Tou dobou byl Rajhrad stále ještě jen proboštvím Břevnova, resp. spojeného opatství břevnovsko-broumovského.² Piter, který byl od r. 1746 knihovníkem a archivářem české benediktinské kongregace, sesbíral v této knize všechny dostupné prameny k životu a kultu sv. Vintíře. Kniha je tak především sbírkou pramenů, které tu jsou publikovány *in extenso*. Jejich počet se od doby Piterovy bohužel nerozšířil, takže se pohybujeme stále na stejné pramenné základně.

Druhou monografii, nazvanou *Gunther, der Eremit, in Geschichte, Sage und Kult*, publikoval za druhé světové války (1941) dolnoaltašský benediktin Gotthard Lang (1861-1954).³ Vyšla nejdříve v časopise,⁴ a později i jako samostatné dílo.⁵ Je to komplexní studie, v níž autor na základě pramenů sleduje Vintířův život krok za krokem. Tedy jak jeho původ v Durynsku, tak mnišský život v Bavorsku a nakonec i posmrtný kult, opět především v Bavorsku. Lang ovšem interpretoval prameny poněkud nekriticky.

Z dílčích studií stojí na tomto místě za zmínku jen ty významnější. V chronologickém pořádku je to na prvním místě kniha jezuitského misionáře Alberta Chanovského (1581-1643) o zbožných památkách Prácheňska a Plzeňska.⁶ Kniha Chanovského, jehož rod pocházel

---

¹ PITER, *Thesaurus*, s. 17-35. O Piterovi viz Karel UHL, *Bonaventura Piter, rajhradský probošt, moravský zemský prelát a český historik*, Brno 1932; Vladislav DOKOUPIL, *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972, s. 46-47; František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, s. 145-147; Johannes ZESCHICK, *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*, Praha 2007, s. 101.

² K dějinám Břevnova podrobně František KRÁSL – Jan JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898, s. 309-570 a stručně Dušan FOLTÝN, *Břevnovsko-broumovský klášter – živý svědek tisíce let českých dějin*, in: Jeroným RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2013, s. xxiii-xxxii.

³ O Langovi stručně Georg STADTMÜLLER – Bonifaz PFISTER, *Geschichte der Abtei Niederaltaich 731 – 1986*, München ²1986, s. 327.

⁴ Gotthard LANG, *Gunther, der Eremit, in Geschichte, Sage und Kult*, *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 59, 1941, s. 3-80.

⁵ Gotthard LANG, *Der selige Gunther der Eremit. Der heilige des Böhmerwaldes*, Regensburg 1948.

⁶ Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Prachensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari*

z jihozápadních Čech, tedy z Vintířova kraje, vydal ovšem až posmrtně v roce 1659 jeho mladší spolubratr Jan Tanner (1623-1694), a to pod názvem *Vestigium Bohemiae Piae*. Tanner tu navíc k stručnému textu Chanovského o Vintířovi⁷ připojil *Vita s. Guntheri* podle vydání Heinricha Kanisia z roku 1602 a pak i dvanáct Vintířových zázraků, které prý převzal z jakési české tištěné knihy.⁸ Stručné pojednání o sv. Vintíři zařadil do své knihy o českých patronech (*Bohemia sancta*) také literárně neplodnější český jezuita Bohuslav Balbín (1682).⁹

V roce 1701 vyšel příslušný svazek monumentálního díla pařížských maurínů *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti*, v němž bylo pojednáno o sv. Vintířovi. Vydavatelé - Jean Mabillon a Thierry Ruinart - tu vlastně jen editovali několik vintířovských textů, na prvním místě Arnoldovo vyprávění z jeho spisu *De memoria b. Emmerami* a pak břevnovskou *Vita s. Guntheri*. K tomu navíc ještě útržek ze štěpánské *Legendae maior* a listinné falzum Jindřicha II. z roku 1009.¹⁰

Pro sledování Vintířova kultu v baroku je naopak důležitá kniha zwiefaltenského benediktina Magnoalda Ziegelbauera *Epitome historica monasterii Brevnoviensis* z roku 1740. Její autor tehdy už nežil ve svém domovském klášteře, ale jako „historik na volné noze“ převážně ve Vídni, v Praze a nakonec v Olomouci, kde také zemřel.¹¹ Knihu o dějinách Břevnova sepsal na žádost břevnovského opata Bennona Löbla. Ačkoli se zabývá především postavou domnělého zakladatele kláštera sv. Vojtěcha, věnoval Ziegelbauer celou desátou kapitolu sv. Vintíři, respektive jeho hrobu v břevnovském klášteře, včetně údajného nálezu jeho ostatků v Polici v roce 1684.¹²

---

favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote ss. theologiae doctore, Coloniae 1659, s. 79-81, 92-116.

⁷ CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 79-81.

⁸ CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae*, s. 92-116. Tannerovy přídávky jsou tu označeny jako „Notae“. K poměru textu Chanovského a Tannera viz Jiří MIKULEC, *Vestigium Bohemiae Piae Albrechta Chanovského – Krajiny zázraků z časů pobělohorské rekatolizace*, in: *Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela 2*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779, zvl. s. 769-770. K Chanovského motivaci viz Josef VINTR, *Barokní česká legenda o svatém Vintíři*, *Wiener Slawistischer Almanach* 10, 1982, s. 43-56, zvl. s. 52-53.

⁹ Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea historica regni Bohemiae, decadis I., liber IV. hagiographicus seu Bohemia sancta*, Praeae 1682, s. 32-33.

¹⁰ LUC D'ACHERY – JEAN MABILLON – THIERRY RUINART, *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa. Saeculum VI., quod ab anno Christi M. ad MC.*, Pars prima, Paris 1701, s. 475-486.

¹¹ Martin RUF, Ziegelbauer, Magnoald (Magnus) OSB, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 14 (Herzberg 1998), sl. 444-452.

¹² Magnoald ZIEGELBAUER, *Epitome historica regii, liberi, exempti in Regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi monasterii Brevnoviensis vulgo s. Margarathae, ordinis s. Benedicti prope Pragam*, Coloniae 1740, s. 136-157 (cap. X. – Sepulchra, Epitaphia, et Inscriptiones). K tomu viz Vladimír PÍŠA, *Epitome historica monasterii Brevnoviensis Magnoalda Ziegelbauera jako pramen ke starším dějinám břevnovského kláštera*, in: *Milénium břevnovského kláštera 993-1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993, s. 279-291, zde s. 284-286.

Historické pojednání o sv. Vintíři sepsal také dolnoaltašský benediktin Johannes Lackner († 1781) v rámci své knihy o významných postavách Dolního Altaichu z roku 1779. Knihu napsal, jak sám v jejím názvu uvádí, na základě pramenů úředních i vyprávěcích, jakož i dosavadní literatury.¹³

O rok později vyšla obsáhlá studie o sv. Vintíři ve čtvrtém říjnovém svazku bollandistických *Acta sanctorum* (1780).¹⁴ Součástí této studie byla edice středověké *Vita s. Guntheri*, a to včetně posmrtných zázraků. Celá studie je rozdělena do čtyř oddílů. První pojednává o Vintířově kultu v Čechách, druhý o jeho životě na základě pramenů (Wolfher, Arnold, listiny etc.), třetí se věnuje vyprávění Arnolda o napravení pyšného kněze Tammona, který Vintíře navštívil v jeho eremu. Poslední obsáhlý oddíl se věnuje zvláště některým partiím Vintířova života, např. jeho podílu na založení Bakonybélu, na válce o burgundské dědictví a válce Jindřicha III. s Břetislavem I. etc.

Pro poměr Čechů ke sv. Vintíři byla zásadní stručná zmínka Františka Palackého, zanesená do jeho *Dějiny národu českého* (1836), v níž šumavského poustevníka označil za strůjce české porážky v roce 1041, neboť prý převedl německé vojsko do českého vnitrozemí. Vědecká autorita Palackého způsobila, že Češi přestali Vintíře uctívat, naopak se z něj stal takřka přes noc zrádce.¹⁵ Vintířovu pověst mezi Čechy pak nezachránilo ani upozornění Václava Novotného (1913), že pro domněnku Palackého není v pramenech žádný doklad.¹⁶ Vintířovu podílu na Jindřichově tažení do Čech se později – ovšem už bez morálního hodnocení – věnovala také Barbara Krzemieńska (1979).¹⁷ Nakonec rozpor světec, nebo zrádce zhodnotil Eduard Maur (2006) v níže uvedené studii.¹⁸

Pro Němce nebyl výrok Palackého výrok pochopitelně nijak zásadní, byť s ním i tak – ze stejných důvodů jako Novotný – nesouhlasili. Významný příspěvek k životu sv. Vintíře napsal v rámci knihy o dějinách Vintířova kláštera v Rinchnachu student teologie Gotthard Oswald (1903), původem z klášterní vsi Rinchnachgmündt. Vycházel především ze starší práce Lacknerovy a pracoval i s prameny, byť z Vintířových životopisců znal jen Arnolda.¹⁹

---

¹³ Johannes LACKNER, *Memoriale seu Altachae Inferioris Memoria superstes ex tabulis, annalibus, diplomatis, epitaphiis aliisque antiquitatum reliquiis conlecta*, Passau 1779, s. 7-13, 137.

¹⁴ De b. Gunthero confessore, ordinis s. Benedicti, Breunoviae in Bohemia, AA SS Octobris 4, Bruxelles 1780, s. 1054-1084.

¹⁵ Franz PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften I - Die Urgeschichte und ide Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836, s. 285-286; František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů I/1 - Od prvověkosti až do roku 1125*, Praha³1876, s. 308.

¹⁶ Václav NOVOTNÝ, *České dějiny I/2 - Od Břetislava I. do Přemysla I.*, Praha 1913, s. 46, pozn. 1.

¹⁷ Barbara KRZEMIEŃSKA, *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu (1039-1041)*, Praha 1979, s. 32-33, 38-39.

¹⁸ MAUR, *Paměť*.

¹⁹ Gotthard OSWALD, *Das Kloster Rinchnach*, Regen 1903, s. 5-31 (1. Teil - Der hl. Günther und die Gründung des Klosters Rinchnach). O Oswaldovi viz http://regiowiki.pnp.de/index.php/Gotthard_Oswald (5.10.2015).

Po vyhnání sudetských Němců po druhé světové válce se Vintířův kult sice ztratil z Čech nadobro, o to víc byl ale posílen v Bavorsku, kam četní vyhnanci odešli. Při příležitosti oslavy milénia Vintířova narození v roce 1955 vydalo dolnoaltašské opatství dvousvazkový jubilejní sborník, jehož první díl obsahuje několik zajímavých příspěvků o sv. Vintíři.²⁰ Na hraně popularizace stojí stať Klause Pfeffera uveřejněná ve sborníku *Bavaria sancta* v roce 1970,²¹ jakož i její český protějšek od Jaroslava Kadlece v *Bohemia sancta* z roku 1989.²²

V české historiografii byl Vintířovi větší zájem opět věnován až po roce 1989. Nejdříve – ještě těsně před pádem komunismu – vyšla monografie o dějinách Břevnova z pera archivářky Milady Vilímkové a historika umění Pavla Preisse (1989), v níž jsou obsáhlé pasáže věnovány našemu světcovi.²³ Následujícího roku pak publikoval přehledový článek o Vintíři šumavský muzejník Vladimír Horpeniak.²⁴ Ve sborníku k břevnovskému miléniu 1993 se objevil první článek historika umění Jana Royta o Vintířově kultu a ikonografii, na který pak jeho autor navázal sérií dalších článků se stejným tématem.²⁵ Nejobsáhlejší česká studie o Vintířovi z poslední doby se nachází v knize Eduarda Maura *Paměť hor* (2006). Zabývá se tu šumavským poustevníkem především kvůli jeho podílu na taženích Jindřicha III. do Čech v letech 1040 a 1041, ale všímá si i celého jeho života a posmrtného kultu.²⁶

---

²⁰ *Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955 (Druhý díl se jmenuje: *Tausend Jahre St. Gunther. St. Gunther heute*).

²¹ Klaus PFEFFER, Der heilige Gunther von Niederaltaich, in: *Bavaria Sancta. Zeugen christlichen Glaubens in Bayern 2*, ed. Georg Schwaiger, Regensburg 1970, s. 98-112.

²² Jaroslav KADLEC, Poustevník Vintíř, in: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel Božích*, ed. Jaroslav Kadlec, Praha 1989, s. 140-146.

²³ Milada VILÍMKOVÁ – Pavel PREISS, *Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*, Praha 1989, zejm. s. 175-182.

²⁴ Vladimír HORPENIAK, Mnich Gunther, *Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy 2*, Sušice 1990, s. 41-56.

²⁵ Jan ROYT, Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, in: *Milénium břevnovského kláštera (993-1993). Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993, s. 259-278; IDEM, Religiöse Kulte im Kloster Břevnov – A) Der Einsiedler Günther, in: *Tausend Jahre Benediktiner Kloster in Břevnov. Ausstellungskatalog*, Praha 1993, s. 69-80; IDEM, Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen, *Deggendorfer Geschichtsblätter* 16, 1995, s. 35-50; Jan ROYT – Vít VLNAS, *Sv. Vintíř, sv. Prokop a poustevnictví v Čechách. Výstava k 950. výročí smrti sv. Vintíře na Šumavě*, Sušice – Praha 1995; Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 100-106; IDEM, Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005-2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt 2009, s. 37-45.

²⁶ Eduard MAUR, *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006, s. 105-130.

Také v Německu lze v poslední době zaznamenat větší zájem o sv. Vintíře. Jednak v Durynsku v souvislosti s výzkumem Vintířova proboštství v Göllingen²⁷ a s bádáním o počátcích Vintířova rodu, resp. rodu hrabat ze Schwarzburgu a Käfernburgu.²⁸ A také samozřejmě v Bavorsku, kde se zejména Johannes Molitor intenzivně zabýval studiem pohraničních i přeshraničních cest mezi Bavorskem a Čechami, včetně tzv. Vintířovy stezky.²⁹ Zatím poslední článek nově zaměřil na zmínky o Vintířovi v bavorské barokní literatuře.³⁰ Drobné studie o našem světci vznikly i za hranicemi česko-německého regionu.³¹

Výsledky nejnovějšího bádání byly prezentovány na mezinárodní konferenci o sv. Vintíři, která se konala v říjnu 2010 v Rinchnachu a na Dobré Vodě. Konferenční sborník obsahující podnětné příspěvky od Mathiase Kälbleho,³² Richarda Loibla,³³ Tamáse Körmendiho,³⁴ Petra Sommera,³⁵ a Vladimíra Horpeniaka.³⁶

---

²⁷ KÄLBLE – LUDWIG, „*In villa, que vocatur Gellinge*“; Mathias KÄLBLE, Die Reichsabtei Hersfeld und die Anfänge der Propstei Göllingen, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005–2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt–Altenburg 2009, s. 10–26.

²⁸ Helge WITTMANN, Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9–59; IDEM, Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit I. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz–Magdeburg 2009, s. 377–389.

²⁹ Johannes MOLITOR, „*Die Straße, die nach Bayern führt*“ und der Gunthersteig. *Zwei Altstraßen von der Donau durch den Mittleren Bayerischen Wald nach Böhmen*, in: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 11. Treffen 20. bis 23. Juni 2001 in Oberzell, Rahden/Westf. 2002, s. 227–240; IDEM, Die Straßen, die nach Bayern führen. Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges, *Der Bayerwald* 2005, Heft 3, s. 16–44; IDEM, Der Böhmweg und Gunthersteig - Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen, in: *Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea* (v tisku).

³⁰ Johannes MOLITOR, Gunther von Niederaltaich in drei Vitensammlungen des 17. Jahrhunderts, in: „...und es hat doch was gebracht!“ *Festschrift für Karl Schmotz zum 65. Geburtstag*, ed. Ludwig Husty – Walter Irlinger - Joachim Pechtl, Rahden/Westf. 2014, s. 467–484.

³¹ Phyllis G. JESTICE, *Wayward Monks and the Religious Revolution of the Eleventh Century*, Leiden etc. 1997, s. 70–73; Geneviève BÜHRER-THIERRY, Aux marges de la Bavière et de la Bohème: Gunther l’Ermite, in: *Scrivere il Medioevo. Lo spazio, la santità, il cibo. Un libro dedicato ad Odile Redon*, ed. Bruno Laurioux – Laurence Moulinier-Brogi, Roma 2001, s. 263–273; Marina MILADINOV, *Margins of Solitude. Eremitism in Central Europe between East and West*, Zagreb 2008, s. 84–90 (Mission and land cultivation as aspects of eremitism: Günther of Niederaltaich).

³² Mathias KÄLBLE, „*monachus ex saeculari nobilitate conversus et heremita*“. Der heilige Gunther in Thüringen, in: *Tausend Jahre Rinchnach. Tagungsband zum Gunther-Symposium 9./10. Oktober 2010 in den „Guntherorten“ Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 9–19.

³³ Richard LOIBL, Gunther und die böhmische Straße – der ostbayerische Donauraum in der Aufbruchzeit um 1000, in: *ibidem*, s. 20–27.

³⁴ Tamás KÖRMENDI, Ungarn im frühen 11. Jahrhundert und das Wirken des heiligen Gunther im Lande, in: *ibidem*, s. 28–42.

³⁵ Petr SOMMER, Der heilige Gunther und das frühe benediktinische Mönchtum, in: *ibidem*, s. 43–50. V rozšířené české verzi pod názvem Poustevník Vintíř/Gunther a nejstarší české benediktinské kláštery, in: *Ora et labora*.

Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu, ed. Markéta Jarošová – Radka Lomičková, Praha 2013, s. 9-26.

³⁶ Vladimír HORPENIAK, Über die Verehrung und Verfemung des hl. Gunther, in: *ibidem*, s. 51-56.

Šlechtický původ

Kdy se Vintíř narodil, není známo. Přesto se v roce 1955 se v Dolním Altaichu slavilo tisíc let od jeho narození. Rok 955 (nebo kolem) jako datum Vintířova narození uvádí také drtivá většina odborné literatury,¹ včetně encyklopedií.² Vychází přitom ovšem až z údajů barokní.³ Jen zcela ojediněle se objevil názor, že se Vintíř narodil až kolem roku 985, protože o dvacet let později putoval jako mladý mnich do Říma (sic!),⁴ případně proto, že devadesát let je na středověk příliš vysoký věk.⁵ Dobové prameny Vintířův věk neudávají, jen Arnold z Řezna ho v roce 1037 označil za starce (*senex*). Ve stejném textu se o něm ve vyprávění k roku 1029 rovněž mluví jako o muži, *kteří již stáří a vážnosti došel*.⁶ Nicméně z pramenů - týkajících se válečného střetu mezi králem Jindřichem III. a českým knížetem Břetislavem I. - víme, že Vintíř ještě v roce 1040 dokázal ujet zhruba stopadesáti kilometrovou vzdálenost mezi zemskou branou u Domažlic a severočeským Mostem za pouhých sedm až osm dní, tzn. asi dvacet kilometrů denně. To by téměř devadesátiletý člověk sotva zvládl, musel tedy být o dost mladší. Vzhledem k tomu, že v roce 1005 vystupuje jako otec nezletilých synů, a v roce 1029 již jako stařec, lze datum jeho narození střízlivě odhadnout na dobu kolem roku 970.

Vintířovou domovinou bylo Durynsko, bývalá pohraniční marka východofranské říše, která se v druhé polovině 10. století stala - díky východní expanzivně-misijní politice Otonců - vnitřním

---

¹ Např. Josef SCHWARZMEIER, *Günther von Thüringen, der heilige Klausner und Nationalpatron des Böhmerwaldes*, Winterberg – Wien – New York 1940, s. 7; Gotthard LANG, *Gunther, der Eremit*, in *Geschichte, Sage und Kult. Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 59, 1941, s. 3–83, zde s. 7; Klaus PFEFFER, *Der heilige Gunther von Niederaltaich*, in: *Bavaria sancta. Zeugen christlichen Glaubens in Bayern* 2, ed. Georg Schwaiger, Regensburg 1970, s. 98–112, zde s. 100; Barbara KRZEMIENSKA, *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu /1039-1041/*, Praha 1979, s. 38, pozn. 38; Jaroslav KADLEC, *Poustevník Vintíř*. In: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel božích*, ed. Jaroslav Kadlec, Praha 1989, s. 140–146, zde s. 141; BÜHRER-THIERRY, *Aux marges*, s. 264; MAUR, *Paměť*, s. 106; MILADINOV, *Margins*, s. 85.

² Edith PÁSZTOR, *Gunther, eremita, santo*, *Bibliotheca sanctorum* 7 (Roma 1966), sl. 528–531; Otto WIMMER – Hartmann MELZER, *Lexikon der Namen und Heiligen*, Innsbruck ⁴1982, s. 341; Thomas STRUVE, *Gunther, Eremit*, *LMA* 4 (München 1989), sl. 1793; G. SPAHR, *Günther of Niederaltaich*, Bl., *New Catholic Encyclopedia* 6 (Washington ²2003), s. 584; Alois SCHMID, *Gunther von Niederaltaich*, *LThK* 4 (Freiburg ³2009), sl. 1105.

³ Poprvé snad v knize Jiřího Davida ze Zdic z roku 1713. Viz *Jiří David ze Zdic: Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altrichter, novočeský překlad Josef Koláček, Olomouc 2007, s. 10.

⁴ „(Gunther) starb 1045, nachdem er 37 Jahre im Böhmerwald verbracht hatte. Schon früh als junger Ritter war in ihm die innere Berufung wach geworden. Als Geistlicher - aber noch vor seinem Eremitentum – trat er im Herbst 1005 eine Pilgerfahrt nach Rom an. Folglich kann man seine Geburt um 985 ansetzen (...).“ Szabolcs de VÁJAY, *Großfürst Geysa von Ungarn. Familie und Verwandtschaft*, in: *Südost-Forschungen. Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und Landeskunde Südosteuropas* 21, 1962, s. 45–101, zde s. 47:

⁵ „Eine solche Datierung ist für die Lebensverhältnisse – selbst des Adels im Hochmittelalter – durchaus realistisch.“, Christian LANKES, *Der hl. Gunther – ein Wegbereiter Europas*, *Der Bayerwald* 95, 2003, č. 3, s. 10–31, zde s. 11.

⁶ „(...) iam in senectam et senium venit (...).“ Arnold, *De memoria*, s. 149.

územím nově budované Říše římské (*Imperium romanum*).⁷ Za východními hranicemi Durynska vybudoval markrabě Gero († 965) saskou východní marku, která se po jeho smrti rozpadla na několik menších marek: míšeňskou, žičskou, merseburskou, lužickou a severní. V nich pak císař Ota I. zřídil v roce 968 nová biskupství, určená pro misii na dobytých slovanských územích. Durynsko v té době nemělo žádného vlastního vévodu či markraběte, tvořilo jen regionální celek, který ovládalo několik šlechtických rodů, mezi nimiž vynikali Ekkehardini a hrabata z Výmaru. Na přelomu 11. a 12. století je nahradily nové šlechtické rody, především Ludvíkovci, Schwarzburgové-Käferburgové a další, jimž se podařilo vybojovat si značnou nezávislost na ústřední královské moci. V roce 1131 pak získal Ludvík I. z rodu Ludvíkovců dědičný titul durynského lantkraběte, čímž Durynsko získalo po dlouhé době opět jediného zeměpána,⁸ byť značné části země v té době už trvale patřily k mohučskému arcibiskupství (Erfurt, Heiligenstadt a další místa zejména v oblasti Eichsfeldu). Církevně-správně náležela většina Durynska rovněž pod arcibiskupství v Mohuči, jen okrajové části patřily k diecézi žičské (naumburské), würzburgské či bamberské. Kvůli značné rozloze mohučské arcidiecéze zastupoval metropolitu v Durynsku světití biskup, jenž byl zpravidla současně biskupem v jedné z východních diecézí říše. Až později (od počátku 14. století) sídlili světití biskupové přímo v Erfurtu. Pravomoci těchto biskupů byly od 10. století výlučně duchovní, nikoli jurisdikční jako tomu bylo dříve.⁹

Vintíř sám patřil k předkům hrabat ze Schwarzburgu a z Käferburgu.¹⁰ Ve vrcholném středověku to byl nejmocnější rod v Durynsku hned po vládnoucích Ludvíkovcích a stejné postavení si tu udržel i později za vlády Wettinů.¹¹ Rodové jméno – odvozené od hradů ležících na severním okraji

---

⁷ Matthias WERNER, Thüringen, Thüringer, Geschichte II-IV, LMA 8, sl. 749-754; Hans PATZE, Politische Geschichte im hohen und späten Mittelalter, in: *Geschichte Thüringens II/1 - Hohes und Spätes Mittelalter*, ed. Hans Patze – Walter Schlesinger, Köln – Wien 1974, s. 1-10.

⁸ PATZE, Politische Geschichte, s. 10-41. Ludvíkovci vládli v Durynsku až do roku 1247, kdy rod smrtí římského vzdorokrále Jindřicha Raspeho vymřel. Vlády nad Durynskem se pak zmocnil saský rod Wettinů. V roce 1485 si rozdělili durynské lantkrabství mezi sebou na dvě části - západní ernestinskou a východní albertinskou (zahrnující i Míšeňsko), v nichž časem došlo k dalšímu drobení území na jednotlivá vévodství a knížetství. V nich pak vládli Wettini až do konce první světové války. Více viz Jörg ROGGE, *Die Wettiner. Aufstieg einer Dynastie im Mittelalter*, Ostfildern 2009.

⁹ Hans K. SCHULZE, Die Kirche im Hoch- und Spätmittelalter, in: *Geschichte Thüringens II/2 - Hohes und Spätes Mittelalter*, ed. Hans Patze – Walter Schlesinger, Köln – Wien 1973, s. 50-149, zde s. 50-52.

¹⁰ Hans PATZE – Walter SCHLESINGER, *Geschichte Thüringens II/1*, Köln – Wien 1974, s. 146-155; Enno BÜNZ, Schwarzburg, LMA 7, sl. 1620; Immo EBERL, Die frühe Geschichte des Hauses Schwarzburg und die Ausbildung seiner Territorialherrschaft, in: *Thüringen im Mittelalter. Die Schwarzburger*, ed. Lutz Unbehaun, Rudolstadt 1995, s. 79-130; Hans HERZ, Die Grafen von Schwarzburg von den Anfängen bis zur Bildung der Grafschaft Schwarzburg-Rudolstadt 722-1599, in: *Die Grafen von Schwarzburg-Rudolstadt. Albrecht VII. bis Albert Anton*, ed. Horst Fleischer, Rudolstadt 2004, s. 9-34; Schwarzburgové vymřeli teprve v roce 1971 (viz Andreas KLINGER, Schwarzburg, *Neue Deutsche Biographie* 24 /2010/, s. 12-14).

¹¹ Hrabě Günther XXI. ze Schwarzburgu († 1349) se dokonce stal - krátce před smrtí - římským vzdorokrálem proti Karlu IV. Viz Thomas M. MARTIN, Günther von Schwarzburg, LMA 4, sl. 1794.

Durynského lesa – poprvé používal hrabě Sizzo III. († 1160), a sice ze Schwarzburgu od r. 1123, a z Käfernburgu od r. 1141.¹² Jeho hrob se nachází v ruinách cisterciáckého kláštera Georgenthal (nedaleko Gothy), který sám založil.¹³ Předkové Sizzona III. jsou dnes nazýváni podle nejčastějšího rodového jména Sizzony. V Durynsku patřili mezi nejvlivnější šlechtické rody, a jejich kořeny vedou až kamsi do časného 8. století. Známe ovšem jen některé jejich členy, aniž by byla jasná jejich přesná rodová linie. Do popředí tu mezi nimi vystupuje jakýsi hrabě Sizzo, ale až ex post kvůli gotické soše, kterou mu v polovině 13. století postavili v novém západním chóru naumburské katedrály (s nápisem *Syzzo comes Do/ringie?/nator?*). Ví se o něm pouze to, že tu je zpodobněn spolu s dalšími jedenácti prvními donátory (*primi fundatores*) raně románské katedrály, která byla budována v druhé čtvrtině 11. století poté, co se do Naumburgu z nedaleké Žiče (Zeititz) přestěhovalo biskupství. Všechny pokusy o ztotožnění zobrazené postavy s konkrétní osobou se ukázaly jako marné.¹⁴ Hraběcí titul (*comes*) používali Schwarzburgové ovšem až od první poloviny 12. století, Vintíř sám je v listinách označován jen jako *urozený člověk (nobilis homo)*.¹⁵ Zato jeho předci na počátku 9. století hraběcí úřad měli. To, že ho časem ztratili, nebylo tehdy ničím neobvyklým.¹⁶

Také sv. Vintíř měl bratra Sizzona. V roce 1005 byl už ale bratr po smrti, protože o Vánocích toho roku jednal Vintíř jménem jeho osiřelých synů.¹⁷ Zhruba o půl století později (přesně mezi léty 1047-1050) se v pramenech opět objevuje dvojice bratří Gunther a Sizzo, přičemž Gunther tu opět jedná jménem synů zemřelého bratra.¹⁸ Nápadná shoda jmén by mohla vést k ztotožnění obou dvojic, nicméně jména svědků jakož i rozdílná místa jednání uvedená na dotyčných listinách to vylučují. V druhém případě se tedy patrně jedná o stejnojmenné syny sv. Vintíře, o jejichž existenci

---

¹² Helge WITTMANN, Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit I. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz–Magdeburg 2009, s. 377–389.

¹³ *Handbuch der historischen Stätten Deutschlands 9 – Thüringen*, ed. Hans Patze – Peter Aufgebauer, Stuttgart 1989, s. 131-134 (heslo Georgenthal).

¹⁴ Helge WITTMANN, Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9–59; IDEM, Die Grafen; IDEM, Zur Rolle des Adels bei der Stiftung von Kirchen und Klöstern in Thüringen (bis zum Ende der Regierungszeit Karls des Großen), in: *Religiöse Bewegungen im Mittelalter. Festschrift für Matthias Werner zum 65. Geburtstag*, ed. Enno Bünz – Stefan Tebruck – Helmut G. Walther, Köln-Weimar-Wien 2007, s. 107-154; IDEM, Die Stifterfigur des Syzzo comes Do in ihren Bezügen zum adeligen Geschlechterbewusstsein der Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Der Naumburger Meister. Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen, Ausstellungskatalog 2*, ed. Hartmut Krohm – Holger Kunde, Petersberg 2011, s. 963-972; Kathrin MEUKOW, Stifterfigur des Grafen Syzzo, in: *ibidem*, s. 928-930.

¹⁵ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld 1*, ed. Hans Weirich, Marburg 1936, č. 77, s. 146-147; č. 96/97, s. 174-176.

¹⁶ K tomu WITTMANN, Zur Frühgeschichte, s. 45.

¹⁷ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld 1*, č. 77, s. 146-147.

¹⁸ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld 1*, č. 96/97, s. 174-176.

se zmiňuje (ovšem bez uvedení jmén) už listina datovaná k Vánocům (roku 1005).¹⁹ Jméno hraběte Sizzona se v druhé polovině 11. století ještě několikrát objevuje na listinách mezi durynskými šlechtici, zda jde ovšem pokaždé o jednu a tutéž postavu a v jakém příbuzenském vztahu byla k ostatním Sizzonům nelze rozhodnout.²⁰

Pozemkový majetek Sizzonů se nacházel zejména ve dvou oblastech, a sice jednak v západní části Durynska poblíž Gothy a jednak v severním Durynsku v okolí bájného pohoří Kyffhäuser (v němž prý spí císař Fridrich Barbarossa). Tento majetek pak Schwarzburgové už ve 12. století dále rozhojnili, a to zejména v oblasti mezi Erfurtem a Durynským lesem, kde v okolí hradů Käfernburg a Schwarzburg vytvořili mohutnou rodovou doménu.²¹ Sám Vintíř si za svou základnu nakonec zvolil proboštví Göllingen, ležící v malebném kraji pod Kyffhäuserem, na říčce Wipper nedaleko jejího soutoku s řekou Unstrut.

O Vintířově rodině víme bohužel jen velmi málo. Jeho rodiče neznáme vůbec. Na hersfeldské listině č. 77, svědčící o jednání na falci ve Wallhausenu o Vánocích 1005, vystupuje Vintíř jménem svých synů a synů svého bratra Sizzona. Je to jediný z Vintířových nejbližších příbuzných, kterého známe jménem. V roce 1005 byli Vintířovi synové i synovci očividně ještě nezletilí, protože jejich jména nejsou na zmíněné listině uvedena ani v intitulaci ani ve svědecké řadě.²² Vintíř byl tou dobou také očividně už vdovcem, neboť i když wallhausenské jednání souviselo s jeho rezignací na světský život, není tu žádná o řeč o jeho manželce. Kolik synů měl, jakého byli věku a zda měl také nějaké dcery, se v dochovaných pramenech neříká.

---

¹⁹ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld* 1, č. 77, s. 146-147.

²⁰ *Regesta diplomatica necnon epistolaria historiae Thuringiae* I, ed. Otto Dobenecker, Jena 1896, č. 896, s. 187; č. 918b, s. 195; č. 997, s. 212.

²¹ WITTMANN, Die Grafen, s. 376 – mapa (Besitzungen der Sizzonen. Frühes 11. bis frühes 12. Jh.).

²² Takto logicky argumentuje WITTMANN, Zur Frühgeschichte, s. 22.

Konverze

Rok 1005 byl zlomovým v životě sv. Vintíře. Tehdy podle vyprávění Wolfhera z Hildesheimu *litoval hříchů svého mládí (...) a ve zpovědi předstoupil před tvář Páně. Přišel (...) do Hersfeldu k novému opatu a otevřel mu důkladně všechny tajnosti svého srdce a své vůle.*¹ O jaké hříchy mládí šlo, Wolfher neprozradil. Konečně nemusel mít na mysli nic konkrétního, mohl to být jen literární obrat převzatý ze žalmu 24.² Novým opatem v Hersfeldu byl tehdy Gothard, kterého sem v létě 1005 dosadil římský král Jindřich II.

Tento opat, který byl asi o patnáct let starší než náš hrdina, měl pro další Vintířův život klíčový význam. Narodil se v roce 960 nebo 961 jako syn laického správce dolnoaltašského klášterního majetku Ratmunda.³ Starobylý klášter v Dolním Altaichu (založený na levém břehu Dunaje bavorským vévodou Odilonem asi v roce 741) tehdy patřil salcburskému arcibiskupu Friedrichovi, jenž ho přeměnil na kolegiální kapitolu.⁴ V kapitulní škole si Friedrich všimnul nadaného Gotharda, kterého si přivedl na svůj dvůr. Spolu s arcibiskupem se Gothard účastnil i tažení císaře Oty II. do Itálie. Po třech letech na arcibiskupově dvoře byl poslán do katedrální školy v Pasově, kde přijal z rukou místního biskupa jáhenské svěcení. Po návratu do Dolního Altaichu byl v polovině osmdesátých let 10. století zvolen proboštem kapituly. Krátce poté, asi roku 988, daroval arcibiskup Friedrich Dolnímu Altaichu samostatnost. Učinil tak po vzoru tehdejšího řezenského biskupa Wolfganga, který totéž privilegium udělil klášteru sv. Jimrama v Řezně. Bavorský vévoda Jindřich Svárlivý pak v roce 990 povolal do Dolního Altaichu z reformního kláštera Einsiedeln (v dnešním Švýcarsku) mnicha Erkanberta. Jeho úkolem bylo přeměnit dolnoaltašskou kapitolu zpět na benediktinský klášter. Kanovníci se však vzpírali, jen probošt Gothard se přidal k nově jmenovanému opatovi, takže se mohl stát v obnoveném klášteře převorem. Po smrti Jindřicha Svárlivého († 995) vypudil jeho syn a nástupce Jindřich (pozdější císař Jindřich II.) Erkanberta a na jeho místo dosadil převora Gotharda (ač prý proti

---

¹ „(...) qui pro delictis iuventutis ingemiscens (...) faciem Domini in confessione praeveniens, Herveldiam ad novum abbatem (...) eique omne secretum cordis ac voluntatis suae funditus aperuit.“, Wolfher, kap. 8, s. 201, ř. 34-37. Věta o návštěvě u Gotharda se objevuje pouze v některých rukopisech, logicky však vyplývá z následujícího děje.

² „(...) delicta iuventutis meae et ignorantias meas ne memineris (...)“, Vulgata, Ps 24,7.

³ Hlavním pramenem k životu sv. Gotharda jsou již zmíněné Vita Godehardi prior a Vita Godehardi posterior od hildesheimského kanovníka Wolfhera. Z literatury možno odkázat na Wilhelm BERGES, Godehard, *Neu Deutsche Biographie* 6 (Berlin 1964), s. 495-497; Hans GOETTING, *Das Bistum Hildesheim 3 – Die Hildesheimer Bischöfe von 815 bis 1221 /1227/* (= Germania sacra. Neue Folge 20), Berlin – New York 1984, s. 230-256; Georg STADTMÜLLER – Bonifaz PFISTER, *Geschichte der Abtei Niederaltaich 731-1986*, München 1986, s. 100-106; Josef FLECKENSTEIN, Godehard, *LMA* 4, sl. 1531-1532.

⁴ K dějinám kláštera viz Josef HEMMERLE, *Die Benediktinerklöster in Bayern* (= Germania benedictina 2 – Bayern), Ottobeuren 1970, s. 188-197; STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*; Wilhelm STÖRMER, *Niederaltaich, LMA* 6 (München 1993), sl. 1137-1138.

nespravedlivému odstranění svého předchůdce protestoval). Za jeho vlády (996-1022) se Dolní Altaich stal novým centrem gorzské klášterní reformy s působností do širokého okolí, které zahrnovalo i pražskou diecézi.⁵ Vévoda Jindřich Gotharda v roce 1001 jako osvědčeného reformátora jmenoval i opatem v hornobavorském Tegernsee, odtud se ale už po roce neúspěšného působení stáhnul zpět. Větší úspěch (byť ne hned) měl jako opat v Hersfeldu, kam jej na pokyn římského krále dosadil mohučský metropolita Willigis v létě roku 1005, hned po smrti předchozího opata Bernharda (aniž by byl Gothard uvolněn z dolnoaltašského opatství).⁶ I tady měl za úkol provést reformu. Mniši tu totiž žili volně po způsobu kanovníků. Gothard proto chtěl nejdříve obnovit *vita communis*, jenže se setkal s mohutným odporem, který vyvrcholil odchodem asi padesáti mnichů z kláštera. S opatem tu zůstali jen dva nebo tři nejvěrnější.⁷

Někdy v době těchto tvrdých počátečních bojů Gotharda s hersfeldskou komunitou zavítal k novému opatu kvůli zpovědi durynský šlechtic Vintíř. Proč si za zpovědníka vybral právě Gotharda, nevíme. Asi to souviselo s hersfeldským klášterem, s nímž Vintířova rodina již po staletí udržovala dobré vztahy.⁸ Toto opatství, založené mohučským arcibiskupem Lullem mezi léty 769-775 na levém břehu řeky Fuldy, patřilo mezi nejvýznamnější v hesensko-durynském prostoru. Vintířovi předci obdarovali tento klášter, který se brzy po svém založení stal opatstvím říšským, už v roce 802. Konkrétně šlo o dar kostela v durynské Kölledě,⁹ v níž Vintíř o dvě stě let později získal fojtský úřad. Hersfeldský klášter vlastnil v Durynsku četné statky v okolí držav Sizzonů.¹⁰ Konečně sám Vintíř brzy po setkání s Gothardem spojil svoji budoucnost s hersfeldským proboštvím v Göllingen, které leželo v bezprostřední blízkosti jeho vlastních statků. Nicméně Vintířova konverze, spadající do léta 1005, musela souviset především s osobou nového opata Gotharda.

Vraťme se nyní k Wolfherovu vyprávění o prvním setkání Vintíře s Gothardem: *Opat, spravedlivě spočívající v Bohu, toho kajícího s přívětivou útěchou a také s vhodným poučením přijal,*

---

⁵ HALLINGER, *Gorze-Kluny. Studien zu den monastischen Lebensformen und Gegensätzen im Hochmittelalter*, Roma 1950, s. 163-168.

⁶ Podle Wolfhera (*Vita Godehardi prior*, s. 177) to bylo ve čtvrtém roce vlády Jindřicha II., tedy v roce 1005.

⁷ Wolfher, *Vita Godehardi prior*, s. 177.

⁸ K tomu Helge WITTMANN, *Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg*, in: *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9-59; Mathias KÄLBLE, *Vor tausend und mehr Jahren. Die Anfänge der Hersfelder Propstei in Göllingen*, in: *Ersterwähnung*, s. 5-22, zde s. 10-12; IDEM, *Die Reichsabtei Hersfeld und die Anfänge der Propstei Göllingen*, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005-2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt 2009, s. 11-26, zde s. 18.

⁹ UB Hersfeld, č. 21, s. 36-38.

¹⁰ K tomu KÄLBLE, *Die Reichsabtei*, s. 12-14.

a s pomocí Páně ho spasitelným domlouváním obrátil až k mnišským slibům.¹¹ To byl v každém případě nečekaný důsledek Vintířovy zpovědi u opata Gotharda. Wolfher, píšící o těchto událostech podle vyprávění samotného Gotharda, tu asi použil literární zkratku. Sotva by se Vintíř rozhodl vstoupit do kláštera na základě jediného setkání. Přesto muselo jeho rozhodnutí padnout poměrně rychle, protože už o Vánocích 1005 bylo dovršeno, jak uvidíme níže. O Vintířových motivech stát se mnichem můžeme jen spekulovat. Mohla to být smrt manželky jako v případě bl. Hroznaty Tepelského o necelých dvě stě let později?¹² V době vstupu do kláštera měl Vintíř ještě nezletilé děti, o manželce však prameny mlčí. Byl tedy očividně vdovcem, nicméně nevíme, jak dlouho.

Wolfher používal pro vyjádření Vintířova vstupu do kláštera slovo konverze (*conversio*), které ve středověkém křesťanství označovalo rozhodnutí pro asketický a mnišský život.¹³ Vintířovu konverzi zdůvodnil Wolfher pomocí klasického hagiografického klišé: *Protože nedůvěřoval slabosti vlastního těla a duše, zřekl se úplně všeho, co patří světu.* Vintíř byl tehdy už zralý muž kolem třicítky. Jistě si byl dobře vědom svého vysokého postavení i značného majetku. Toho všeho se teď měl podle požadavku Benediktovy řehole zříct, buď rozdat chudým nebo donací převést na klášter.¹⁴ Podle Wolfhera proto Vintíř *pevnou úmluvou se souhlasem svých dědiců daroval rozsáhlý dědičný majetek, který obdržel od svých předků, svatému Wigbertovi.*¹⁵

Tomuto světci byl zasvěcen klášterní kostel v Hersfeldu. Wigbertovy kosti získal z Fritslaru, kde tento anglosaský misionář ve dvacátých a třicátých letech 8. století působil, jeho žák a současně zakladatel Hersfeldu Lullus, který tu později byl také uctíván jako světec.¹⁶ Wigbertovi bylo ovšem zasvěceno i hersfeldské proboštví v severodurynském Göllingen, s nímž pak Vintíř spojil svůj další osud. Ves Göllingen je poprvé zmíněna v tzv. Breviáři sv. Lulla, což je soupis hersfeldského majetku

---

¹¹ „Quem abbas iuste in Deo timoratus blanda consolatione et condigna etiam provisione poenitentem suscepit, et ad monachicam usque professionem saluberrima sui commotione, Domino cooperante, convertit.“ Wolfher, *Vita Godehardi prior*, 8. kap., s. 201, ř. 37-39. Také tato věta se objevuje pouze v některých rukopisech. Viz také pozn. 1.

¹² Tak to alespoň líčí život bl. Hroznaty z poloviny 13. století. Viz *FRB I*, s. 369-383.

¹³ K pojmu *conversio* viz Karl Suso FRANK, *Geschichte des christlichen Mönchtums. Grundzüge*, Darmstadt 1988, s. 48.

¹⁴ Res, si quas habet, aut erogat prius pauperibus aut facta sollemniter donatione conferat monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus, quippe qui ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum scit.“ *La Règle de saint Benoît 2* (= Sources chrétiennes 182), ed. Adalbert de Vogüé – Jean Neufville, Paris 1972, 58/24, s.

¹⁵ „Qui propriae diffidens imbecillitati corporis et animi, ad penitus abdicanda quaecumque sunt saeculi, multiplicem suae haereditatis proprietatem, quam acceperat a progenitoribus, sancto Wigberto cum consensu haeredum suorum firma traditione totam delegavit.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 201.

¹⁶ Hugh FARMER, *Vigberto*, *Enciclopedia dei Santi* 12 (Roma 1969), sl. 1084; Ferdinand BAUMANN, *Lullo*, *Enciclopedia dei Santi* 8 (Roma 1967), sl. 372.

z počátku 9. století.¹⁷ Podle tohoto dokumentu získal Göllingen už sv. Lullus ještě před povýšením Hersfeldu na říšské opatství Karlem Velikým v roce 775. Proboštví v Göllingen bylo založeno někdy před rokem 1005, kdy přesně se ale neví. Podle Mathiase Kälbleho vzniklo jako reakce na fundaci kláštera v nedalekém Memleбену, který uprostřed hersfeldské domény v Durynsku založil mezi léty 976-979 císař Ota II. s manželkou Theofanu. Konkurenční klášter ztratil po smrti Oty II. († 983), jakož i Theofanu († 991) podporu otonské dynastie, která za regentské vlády císařovny Adély Burgundské (991-994) a pak za vlády Jindřicha II. (1002-1024) naopak protěžovala Hersfeld. Někdy v té době, ale před rokem 1005, bylo proto jako protiváha k sousednímu klášteru v Memleбену založeno proboštví v Göllingen, jež se stalo významným střediskem hersfeldské državy v Durynsku.¹⁸

Wolfherovu zprávu o Vintířově konverzi potvrzuje a rozšiřuje listina právně fixující jednání, které se odehrálo na císařské falci ve Walhausenu, nedaleko Kyffhäuseru, o Vánocích 1005.¹⁹ Tady se před západními dveřmi císařské jídelny (*ante occidentalem ianuam imperatoris cenaculi*) sešel se šlechticem Vintířem opat Gothard a za přítomnosti významných světských hodnostářů, mezi nimiž vynikal merseburký falckrabě Burchard a saský hrabě Unico, uzavřeli smlouvu.²⁰ Jednání proběhlo patrně v očekávání blízkého příjezdu krále Jindřicha II., který vánoční svátky toho roku slavil na své falci v saském Pöhlde a odtud pak v lednu cestoval nejspíš přes Wallhausen do Merseburku.²¹

V listině se píše, že *jakýsi šlechtic jménem Vintíř dal ze svého dědického práva a z dědictví synů svého bratra, jenž se jmenuje Sizo, statky Thürungen, Günserode, Ichtershäusen a Eschenbergen i s poddanými a se vším příslušenstvím na oltář svatému Wigbertovi ve vsi, která se jmenuje Göllingen. A to k obživě tamnějších bratří tím právem, které tehdy (řeholní) společenství onoho kostela mělo. Kromě toho dal tímže právem na žádost ctihodného opata Gotharda (statky) Sättelstädt a Behringen s dalším příslušenstvím klášteru v Hersfeldu.*²² Zmíněné statky patřící Vintíři a jeho

---

¹⁷ UB Hersfeld, č. 38, s. 68-74; Breviarium sancti Lulli. Ein Hersfelder Güterverzeichnis aus dem 9. Jahrhundert. Faksimileausgabe, ed. Thomas Franke, Bad Hersfeld 1986; Josef HÖRLE, Breviarium Sancti Lulli – Gestalt und Gehalt, *Archiv für mittelrheinische Kirchengeschichte* 12, 1960, s. 18-52.

¹⁸ KÄLBLE, Die Reichsabtei, s. 23

¹⁹ UB Hersfeld, č. 77.

²⁰ O Burchardovi a Unicovi blíže KÄLBLE, Die Reichsabtei, s. 21-22.

²¹ Jindřichova zastávka ve Wallhausenu sice není v pramenech doložena, nicméně cesta z Pöhlde do Merseburku vedla kolem Harzu právě přes něj, takže královo zdejší zastavení považuje Kälble (Die Reichsabtei, s. 11; „monachus“, s. 13) za pravděpodobné. Ke královo itinerárii na přelomu let 1005/1006 viz Siegfried HIRSCH, *Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Heinrich II.* 1, Berlin 1862, s. 373.

²² (...) qualiter quidam nobilis homo Guntherius nomine tradidit ex hereditario iure suo et ex hereditate filiorum fratris sui, cui nomen est Sizo, hec predia Dierungen, Guncisrod, Othrichishusun, Hesseneberth cum mancipiis et omnibus ad ea pertinentibus sancto Wicperto ad altare in villa, que vocatur Gelinge ad prebendam fratrum loci illius ea lege, que familia illius ecclesie tunc habuit. Tradidit insuper eadem lege petente Godehardo venerabili abbate Sedinstede et Beringgi cum aliis rebus subiacentibus iuri Heresfeldensis ecclesie.“ UB Hersfeld, č. 77, s. 147.

synovcům – jejichž jménem tu Vintíř jedná – netvořily žádnou uzavřenou enklávu, nýbrž byly rozptýleny po různých částech Durynska. Nejseverněji v samém podhůří Harze to bylo Thürungen, nejj jižněji u Dyrynského lesa Sättelstadt a Ichtershausen. Günserode se nacházelo v bezprostředním sousedství probošství Göllingen. A o Göllingen šlo, byť se v listině přímo nepraví, Vintířovi v první řadě. Tam se totiž chtěl stát nejen mnichem, ale přímo proboštem, jak naznačuje Wolfher: *(Vintíř) uzavřel před svědky dohodu, že – až se stane mnichem – bude pro svou stravu a ošacení vlastnit klášter řečený Göllingen a že také bratrům, kteří tam s ním budou sloužit Kristu, sám obstará vše potřebné.*²³ Nešlo tu asi přímo o vlastnictví probošství ve smyslu právním, protože to zůstávalo majetkem Hersfeldu, ale o proboštský úřad, tedy vedení kláštera. Vintíř si navíc svou pozici uvnitř hersfeldských struktur podle znění zmíněné listiny pojistil ještě důkladněji: *Při stvrzení těchto statků si vymínil pro sebe, své syny a synovce, že budou mít fojtská práva (advocationes) v těchto místech: Ohrdruf, Wechmar, Kölleda, Waltsazi, Emleben, Schwabhausen a Eschenbergen.*²⁴ Tyto statky se nacházely v jižním Durynsku mezi Erfurtem a Durynským lesem s výjimkou Kölledy ležící více severním směrem a dnes neznámého místa Waltsazi. Fojti zastupovali duchovní instituce ve světských záležitostech, včetně soudních a vojenských. Proto se v uvedené listině objevuje také další ustanovení: *Držitel takto ujednaných fojtských práv bude leníkem (miles) onoho opata a pošle na vojenskou výpravu do východních oblastí pět ozbrojenců, o jejichž nezbytné živobytí se však postará opat.*²⁵ To se očividně vztahovalo k potřebám římského krále, který nad celou wallhausenskou úmluvou bděl. Nakonec se Vintíř prostřednictvím závěrečné sankce pojistil do budoucna i vůči vedení hersfeldského kláštera: *Pokud by nějaký budoucí opat tuto dohodu porušil nebo jinak zvrátil, dostanou Vintířovi dědici své dědictví zpět k svému prospěchu.*²⁶

Neblahá situace v hersfeldském klášteře po nástupu Gotharda do opatského úřadu se pomalu, ale jistě zklidňovala. Jak píše Wolfher, někteří mniši se vrátili už po měsíci či dvou nebo třech, jiní až po roce nebo po třech, ba čtyřech letech. Do sedmi let se ale prý vrátili do kláštera všichni.²⁷ Jaká byla situace přímo v Göllingen, Wolfher nezmiňuje. Ohledně Vintířova zamýšleného

---

²³ „Sub testibus primitus tamen testamento pactus, ut monachus factus monasterium, quod Gellinge dicitur, victus et vestita gracia ipse possideret, ac fratribus illic Christo servientibus secum inde necessaria providere.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 201.

²⁴ „Horum prediorum affirmatione pepigit se ipsum et filios eius filiosque fratris advocationem super hec loca habituros: Ordorf, Collithi, Waltsazi, Imilibe, Suabenusun, Hesseneberch.“ UB Hersfeld, č. 77, s. 147.

²⁵ „Hanc autem advocationem hoc pacto, qui tenet teneat, ut ipsius abbas miles sit et quinque scutatos ad orientales partes in expeditionem mittat, quibus tamen abbas victus necessaria prebeat.“ UB Hersfeld, č. 77, s. 147.

²⁶ „Quod si aliquis superveniens abbas hanc traditionem fregerit aut alio verterit, heredes Guntherii hereditatem suam in proprios usus recipiant.“ UB Hersfeld, č. 77, s. 147.

²⁷ „(...) eodem quidam post mensem vel duos vel tres, quidam vero post annum vel tres vel quatuor venerunt, ita ut eos omnes infra septem annos, quibus illic praefuit in praedictum coenobium non ex sua

nástupu do čela probošství nicméně uvádí: *Opat usoudil v moudré úvaze, že taková smlouva je pro nedávno obráceného člověka do budoucna velkým nebezpečím na cestě božích příkazů, a že by z toho časem vznikla, jak se domníval, větší škoda duši než užitek tělu. Proto mu rozumně v tomto úmyslu prozatím zabránil a vzal ho s sebou dosud v laickém oděvu do altašského kláštera.*²⁸ Wolfher tu má očividně na mysli noviciát. Podle 58. kapitoly Benediktovy řehole nosil novic na sobě stále ještě civilní šaty, do řeholního roucha se oblékal až po slibech.²⁹ Pro potřeby noviciátu byl v danou chvíli pochopitelně vhodnější reformovaný a stabilizovaný Dolní Altaich než Hersfeld zmítaný vážnými spory. Pokud si Vintíř představoval, že hned nastoupí do čela probošství v Göllingen, musel jej Gothard zklamat. Noviciát byl povinný pro všechny. Nicméně Vintíř – podle Wolfhera – nejdříve se *zkroušeným srdcem požádal opata, aby mu dovolil jít před složením řeholních slibů do Říma, a tam požádat o přímlovu apoštolů a dalších svatých za odpuštění spáchaných hříchů a za začátek nové cesty. Když dostal svolení, šel a vrátil se zpět.*³⁰ Takový přístup k žadateli o přijetí do kláštera jistě nebyl běžný, ale Vintíř měl od samého počátku v klášteře privilegované postavení, což jistě souviselo s jeho vysokým společenským statutem. Na sklonku raného středověku mohla cesta do Říma a zpět spojená s pobytem ve věčném městě trvat i řadu měsíců. Co přesně tam Vintíř dělal, nevíme.³¹ Odpušky nesbíral, neboť ty se začaly udělovat asi až o sto let později a zpočátku jen v omezené míře.³² Nepodniknul asi ani pouť po sedmi privilegovaných bazilikách se svatými bránami, protože to byla až praxe jubilejních roků pozdního středověku.³³ Můžeme se však domnívat, že kvůli hrobům apoštolů navštívil alespoň baziliku sv. Petra ve Vatikánu a baziliku sv. Pavla za hradbami. Uvnitř Města pak asi i Santa Maria Maggiore, tedy hlavní mariánskou baziliku, a patrně i nedaleký Laterán, který byl tehdy sídlem papeže.³⁴ Tím byl v roce 1006 Jan XVIII., jeden z nevýrazných papežů tzv.

---

parte vi vel potentia, sed propriae necessitatis conscientia coactos reduceret, ante quam illud dominium relinqueret, exceptis tantum tribus, quos omnes sepe vidimus.“ Wolfher, *Vita Godehardi prior*, s. 177, kap. 13.

²⁸ „Sed abbas prudenti pertranctans consilio homini noviter converso talem pactionem in via mandatorum Dei maximo futuram esse periculo, et plus inde per dies animae nasci dispendium quam corporis, ut putabat, subsidium, interim illum provida mente ab incepto suspendit, et laico habitu adhuc usum ad Altahense monsterium secum perduxit.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 201, kap. 8.

²⁹ *La Règle de saint Benoît 2*; 58/26, s. 626. K tomu viz Georg HOLZHERR, *Die Benediktsregel. Eine Einleitung zu christlichem Leben*, Zürich etc.²1982, s. 280.

³⁰ „Ibidem vir praedictus corde tenus compunctus, petiit ab abbate, ut ante professionem liceret sibi Romam petere, et apostolorum Christi aliorumque sanctorum intercessionem pro transactae vitae devii et pro novae viae ingressu querere. Quo permitente it et redit.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 201, 8. kap.

³¹ Slibně znějící článek Hermann GRAUERTA (Rom und – Gunther der Eremit?, *Historisches Jahrbuch der Görresgesellschaft* 19, 1898, s. 1-39) nepřináší v tomto ohledu žádné nové informace.

³² Viz např. L. HÖDL, *Ablaß*, *LMA* 1, sl. 43-44.

³³ Viz např. Bernhard SCHIMMELPFENNIG, *Heiliges Jahr*, *LMA* 4, sl. 2024-2025.

³⁴ K topografii středověkého Říma viz Richard KRAUTHEIMER, *Rome. Profile of a City 312 – 1308*, Princeton 1980.

temného století, kdy Petrův trůn ovládaly římské aristokratické rodiny Crescentiů či Tuskulských. Jan XVIII. byl loutkou v rukou Crescentiů a ve Vintířově životě nezanechal žádnou hlubší stopu.³⁵

Po návratu z Říma Vintíř konečně, podle Wolfherova vyprávění, *odložil před oltářem svatého Mořice opasek, ostříhal si vlasy, oholil si vousy a po vykonání obvyklé žádosti byl přijat do noviciátu.*³⁶ Starokřesťanskému mučedníku Mořicovi, veliteli legendární Thébské legie, byl zasvěcen klášter v Dolním Altaichu.³⁷ Wolfher tu měl tedy na mysli hlavní oltář opatského kostela, před nímž Vintíř symbolicky odepjal svůj opasek, jenž byl znamením příslušnosti k vládnoucímu a rytířskému stavu.³⁸

Podle Benediktovy řehole měl noviciát trvat dvanáct měsíců, během nichž byla novicovi třikrát přečtena celá řehole, aby si správně zvolil své životní povolání. Nejdříve po dvou, pak po šesti a nakonec po čtyřech měsících. Po dobu noviciátu měl bydlet spolu s dalšími novici v oddělené cele, kde se o ně staral určený starší bratr (*senior*).³⁹ Ve Vintířově případě očividně došlo ke zkrácení noviciátu minimálně o několik měsíců, protože podle několikanásobného svědectví pozdějších letopisců se stal mnichem už v roce 1006.⁴⁰ K tomu Wolfher uvádí: *A když byl (Vintíř) nějakou dobu zkoušen, jak žádala řehole, dostal od téhož pastýře (Gotharda) mnišský hábit.*⁴¹ Benediktova řehole předepisovala složení slibu v oratoři před celou komunitou. Nový mnich musel vlastní rukou napsat listinu obsahující jeho slib. Pokud neuměl psát, což byl případ Vintíře, měl o její sepsání požádat jiného mnicha. Sám pak na ní připojil své znamení a položil listinu vlastní rukou na oltář. Načež přijímaný novic zazpíval 116 verš z žalmu 118 (119): *Přijmi mě, Hospodine, podle svého slibu, abych byl živ, mou naději nezklam* a postupně padl k nohám všech členů komunity s prosbou o modlitbu. Ještě v oratoři se také hned svlékl ze svých šatů a oblékl se do řeholního roucha. Jeho světský šat se

---

³⁵ Antonio Sennis, Giovanni XVIII, in: *Enciclopedia dei Papi* 2, ed. Massimo Bray (Roma 2000), s. 126-128.

³⁶ „(...) ante altare sancti Mauricii cingulum deponens, capud et barbam totondit, et facta de more petitione susceptus (...)“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 201-202, kap. 8.

³⁷ K dolnoaltašskému patrociniu viz STADTMÜLLER - PFISTER, *Geschichte*, s. 60-63. O sv. Mořicovi a Thébské legii viz Rudolf HENGGELER, Maurizio e compagni, santi, martiri ad Agauno, *Bibliotheca sanctorum* 9 (Roma 1996), sl. 193-204; Beat NÄF, *Städte und ihre Märtyrer. Der Kult der Thebäischen Legion*, Fribourg 2011.

³⁸ Viz např. V. H. ELBERN, Gürtel 2 – Kultur- und kunsthistorischer Aspekt, *LMA* 4, sl. 1796-1797; J. H. EMMINGHAUS, Cingulum, *LMA* 2, sl. 2089.

³⁹ *La Règle de saint Benoît* 2; 58/6, s. 626-632. K tomu HOLZHERR, *Die Benediktsregel*, s. 275.

⁴⁰ „1006. Guntharius monachus factus est.“ (Annales Altahenses Maires, s. 16); „1006. Guntherus divina pietate instinctus renuntians seculo et pompis eius, monachus est factus.“ (Annales Hildesheimenses, s. 29); 1006 Guntherus, nobilis vir de Turingia, monachus factus est Herveldiae, sed postaea ad Altaha transivit consilio Gotehardi abbatis“ (Lamperti, monachi Hersfeldensis, opera, s. 50); „Guntherus, vir nobilis ac potens de Thuringia, consilio Godehardi abbatis renuntians omnibus, que possedit, in Altaha monachus est factus.“ (Analista Saxo, s. 656).

⁴¹ „(...) ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem pastore monasticae vitae habitum est adeptus.“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, kap. 8.

uschoval v šatně pro případ, že by byl z kláštera vyhnán nebo že by sám *podlehl ďáblovým pokušením* a sám odešel.⁴²

Novic se při obláčce musel také definitivně zříct veškerého svého majetku.⁴³ Podle analistů se také *urozený a mocný Vintíř na radu opata Gotharda vzdal všeho svého majetku a stal se mnichem.*⁴⁴ Skutečnost ale byla asi jiná, neboť šest statků jmenovaných na výše zmiňované listině z roku 1005 sotva představovalo veškerý jeho majetek. Navíc později vybudoval nový klášter v Rinchnachu tak říkajíc „na své náklady“ (*ecclesiam construxit*), jak to zmiňuje listina Jindřicha III. z ledna 1040, kterou panovník daruje Rinchnach se vším příslušenstvím klášteru v Dolním Altaichu na žádost samotného Vintíře.⁴⁵ Nějaký majetek si asi musel ponechat.

---

⁴² *La Règle de saint Benoît* 2; 58, s. 626-632. K tomu HOLZHERR, *Die Benediktsregel*, s. 273-281.

⁴³ Viz pozn. 14.

⁴⁴ Viz pozn. 40.

⁴⁵ *MGH DD H III*, č. 25, s. 32.

Probošt v Göllingen

Vintíř se ovšem v Dolním Altaichu nezdržel dlouho. Ani po přijetí do řádu se totiž nevzdal svého původního záměru vést proboštví Göllingen, v jehož okolí se nacházela rodová doména Sizzonů, o jejichž případnou pomoc se mohl opírat. Wolfher uvádí, že Vintíř *po složení řeholních slibů nezapomněl na svou dohodu, o níž jsme psali výše, přišel k opatu a požádal ho o povolení vrátit se do vlasti a bydlet na místě, které si vymínil.*¹ O tomto rozhovoru Wolfherovi asi vyprávěl sám Gothard, protože se autor dále zmiňuje o opatových obavách o Vintířův další osud: *Zbožný otec to prozatím dovolil, nechtěl mu bránit tvrdým zamítnutím v této touze, byť nesprávné, dokud nebude moci pod vedením rozumu pomalu zkrotit duši toužící po nedovoleném.*² Že nebylo správné, aby se nový mnich hned po oblačce stal představeným, je zřejmé samo o sobě. Kromě toho i Benediktova řehole v 63. kapitole stanoví, že pořadí bratří v klášteře je nejprve dáno dobou jejich vstupu. Nicméně tu následuje ustanovení o pořadí podle životních zásluh a rozhodnutí opata, které Gothard ve Vintířově případě využil, byť jen nerad.³

Wolfher pokračuje: *(Vintíř) přišel tedy do místa řečeného Göllingen a dal do pořádku nezbytné záležitosti těch, kteří tam přebývali.*⁴ To se plně shodovalo s Vintířovým původním záměrem. Chtěl náležitě zaopatřit göllingenskou komunitu tak, aby tu všichni spokojeně žili pod jeho vedením. Navzdory tomu brzy došlo ke kolizi, kterou zkušený Gothard dopředu tušil. Wolfher ji svádí na ďábla: *Z tajných pokušitelových nástrah, které – jak pevně věříme – Bůh dopustil stejně jako v případě blahoslaveného Joba, ho (tj. Vintíře) tu potkaly mnohé a různé nesnáze. Kvůli nim utíkal často se stížnostmi k opatovi a žádal ho pln úzkosti o radu a pomoc, neboť nebyl zvyklý na chudobu a tvrdou práci.*⁵ O jaké nesnáze konkrétně šlo, Wolfher neříká. S tělesnou prací Vintíř skutečně mohl mít problémy, protože jako šlechtic patřil podle středověkého učení o třech řádech mezi tzv.

---

¹ „Verum post votum professionis non immemor suae, quam praescripsimus pactionis, adiens abbatem, petiit licentiam patriam repetendi, et locum, quem pepigerat iuxta conductum incolendi.“, Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202, kap. 8, ř. 2-4.

² „(...) quod pius pater interim concensit, nolens eum obstinata contradictione ab affectu quamvis iniquo prohibere, donec ratione dictante inlicita cupientem animum paulatim posset mitigare.“ Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202, kap. 8, ř. 4-6.

³ „Ordines suos in monasterio ita conservent, ut conversationis tempus, ut vitae meritum discernit utque abbas constituerit.“, *La Règle de saint Benoît* 2; 63/1, s. 642-644.

⁴ „Venienti igitur ad locum Gellinge dictum et disponenti necessitates ibidem commanentium (...)“, Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202, kap. 8, ř. 6-7.

⁵ „(...) ex occultis temptatoris insidiis Deo, ut certe credimus, ad exemplum beati Iob permittente, multa et varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus dum ipse, scilicet ante paupertatis ac laboris insolens, ad abbatem saepius quaeritando confugeret, eiusque pro talibus consilium et auxilium anxie perquireret.“ Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202, kap. 8, ř. 7-10.

bellatores, tedy bojovníky, nikoli mezi *laboratores*, kteří se živilí vlastníma rukama.⁶ Benediktova řehole přitom výslovně předepisuje tělesnou práci na každý den.⁷ Je ovšem otázka, jestli se to v praxi týkalo i představeného kláštera. Vintíř mohl mít také konflikty s vlastní komunitou. Nelze si však představit, že je dennodenně řešil u Gotharda v Hersfeldu. Jenom vzdušnou čarou je to z Göllingen do Hersfeldu více než sto kilometrů.

I tak byl ale Vintíř pod Gothardovým pečlivým dohledem. Z Wolfherova textu je zřejmé, že na jeho setrvání v řádu měl Gothard mimořádný zájem: *Znepokojený otec bedlivě pozoroval rozkolísanost jeho mysli a velmi se obával nestálosti jeho srdce, která snad mohla následovat. Někdy tedy konejšil jeho sklíčenost lichotivou útěchou a přívětivým napomenutím, jindy však – podle apoštola domlouváním, zapřísaháním, napomínáním vhod i nevhod⁸ – a káráním se snažil vrátit jeho kolísavou duši na cestu spásy, což se mu ale dařilo jen málo.*⁹ Wolfher si tady vypůjčil citát z Nového zákona, z Druhého listu Timotejovi, v němž jeho autor vybízí adresáta, aby hlásal slovo boží za každé situace,¹⁰ a poté dramatickost příběhu ještě stupňuje. Vintířova bezradnost s vedením Göllingen totiž přerostla v konflikt s opatem: *A když se častěji svářili v takových rozepřích, a oba se v takových mrzutostech opakovaně unavovali, jednoho dne, když Vintíř znovu předkládal jakousi znepokojivou stížnost, muž boží (Gothard) pohnut spravedlivým hněvem odpověděl prý z plných plic, aby buď věrně sloužil Bohu se slíbenou stálou poslušností anebo aby odložil hábit a znovu zapleten do satanových osidel se vrátil k obvyklým marnostem světa.*¹¹ To byla tvrdá řeč. Středověkým lidem šlo na prvním místě o spásu, kterou bylo nutno si teprve vybojovat. Tehdejší křesťané nepovažovali spásu za jistou, zaručenou jednou provždy Spasitelovou obětí na Kalvárii, jak to později s odkazem na sv. Pavla učil Martin Luther, nýbrž si ji museli zasloužit dobrými skutky, askezí, pokáním atd. Případně si ji zajistit prostřednictvím mší, odpustků, modliteb a dalších zbožných úkonů. Nejjistější cestou ke spáse byl

---

⁶ Viz např. Georges DUBY, *Tři řády aneb představy feudalismu*, Praha 2008.

⁷ *La Règle de saint Benoît* 2; 48 – De opera manuum cotidiana, s. 598-604.

⁸ 2 Tim 4,2

⁹ „Sollicitus pater fluctuationem mentis eius profunde perspicens et subsecuturam forte cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, bland interdum consolatione et suaviloqua commotione mesticiam eius mitigans, interdum vero iuxta apostolum arguendo, obsecrando, increpando, oportune inopportune, nutantem animum eius castigans, ad viam salutis reducere eum studuit; quod tamen adhuc modicum profecit.“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, kap. 8, ř. 11-15.

¹⁰ Ve Vintířově době se mělo samozřejmě za to, že jej napsal sám apoštol Pavel, tak jak je to v listu uvedeno. Až moderní biblická věda odhalila, že autorem listu byl patrně Pavlův anonymní žák píšící až poměrně dlouho po apoštolově smrti, někdy na sklonku 1. století. Na kanonicitě textu to ale nic nemění. Petr POKORNÝ – Ulrich HECKEL, *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*, Praha 2013, s. 692-706.

¹¹ „Sed cum in hac altercatione saepius luctarentur, et in huiusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum quadam die suae sollicitudinis querelam suggerenti, vir dei debito iustitiae zelo permotus, turgente ut aiunt pulmone respondit, ut aut in promissa obedientiae stabilitate Deo devotius serviret, aut certe ad solitam saeculi vanitatem, laqueis iterum satanae irretitus, abiecto habitu rediret.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, kap. 8, ř. 15-19.

ovšem mnišský stav, v němž tvrdá askeze slibovala přijetí hojných duchovních darů na zemi a zisk věčného života v nebi. Naopak opuštění řehole a návrat do světa byl chápán jako dílo ďáblovo a veliké nebezpečí pro spásu duše. Obraz mnišství jako nejdokonalejšího životního stavu byl dílem Cluny a dalších reformních hnutí.¹² Okolo roku 1000 tyto představy zcela ovládaly veřejné mínění. Proto se také Vintíř Gothardova křiku vyděsil: *Tímto hlasem byl ohromený posluchač otřesen, zhrozil se pozdě, však přece, velikosti svého omylu a rozplakal se.*¹³

Čeho konkrétně se Vintířův konflikt s Gothardem týkal? Patrně šlo o poslušnost vůči opatovi. Gothard Vintíře žádal, aby složil funkci probošta. Vintíř se ale tomu, jak vyplývá z dalšího vývoje událostí, urputně bránil. Podle některých rukopisů Wolfherovy Vita Godehardi posterior se proto na opatovu žádost vložil do této záležitosti sám král Jindřich II.: *Ale opat celou tuto záležitost po pořádku tajně sdělil zbožnému císaři Jindřichovi a požádal ho o pomoc při napravení takového člověka. Panovník ho ihned milostivě zavolal k rozmluvě a sám se s ním sešel. Začal ho poučovat z evangelních, apoštolských i řeholních předpisů, že nikdo nemůže sloužit dvěma pánům a že se mnich nesmí vracet do světa jako pes ke svým zvratkům.*¹⁴ Wolfher, respektive asi jeho opisovač, tu vložil Jindřichovi do úst slova z Lukášova evangelia (16,13) o tom, že *nikdo nemůže sloužit dvěma pánům*. Vytrhl je sice z kontextu, v němž jde o volbu člověka mezi Bohem a majetkem,¹⁵ ale i v Jindřichově řeči mají význam radikální volby, kde na jedné straně vah stojí Bůh a s ním život věčný a na druhé straně svět, v němž je spása člověka tak nejistá. K zesílení účinku těchto slov prý král volil ještě jeden citát ze starozákonní knihy Přísloví (26,11), kde je řeč o hlupákovi: *Jako se pes vrací ke svému zvratku, tak hlupák opakuje svou pošetilost.*¹⁶ V nejmladším textu Nového zákona – v Druhém listu sv. Petra (2,22) – je pak tento citát vztažen přímo na lidi, kteří ač poznali Spasitele znovu se vrátili na cestu

---

¹² K tomu např. Hugh LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno – Praha 2001, s. 97-102.

¹³ „Ad quam vocem stupefactus auditor intremuit, et erroris sui nimietatem sero tandem perhorrescens, ingemuit.“ Wolfher, Vita Godehardi posterior, kap. 8, s. 202, ř. 19-21.

¹⁴ „Sed et hanc causam pio imperatori Heinrico per ordinem abbas totam secretius insinuavit, ipsumque adiutorem ad corrigendum talem hominem corrogavit. Quem confestim princeps ad suum colloquium clemente evocans, per semet ipsum convenit, et ex evangelicis, apostolicis, vel regularibus praeceptis instruere cepit, nullum posse duobus dominis servire, nec monachum ad seculum ut canem ad vomitum reverti debere.“ Wolfher, Vita Godehardi posterior, kap. 8, s. 202, ř. 21-25.

¹⁵ „Nemo servus potest duobus dominis servire, aut enim unum odiet et alterum diliget aut uni adheberit et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mamona.“ (Vulgáta, Lk 16,13). K tomu exegeze např. Jacob KREMER, *Lukasevangelium* (= Die Neue Echter Bibel 3), Würzburg ²1992, s. 162; John NOLLAND, *Luke 9:21-18:34* (= Word Biblical Commentary 35B), Nashville 1993, s. 806-807; Luke T. JOHNSON, *Sacra Pagina 3. Evangelium podle Lukáše*, Kostelní Vydří 2005, s. 261; Jiří MRÁZEK, *Lukášovská podobenství*, Jihlava 2007, s. 90-105.

¹⁶ „Sicut canis, qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens, qui iterat stultitiam suam.“ (Vulgáta, Přísloví 26,11) Česky podle Českého ekumenického překladu z roku 1979. K tomu exegeze např. Roland E. MURPHY, *Word Biblical Commentary 22 – Proverbs*, Nashville 1998, 195-203; *Výklady ke Starému zákonu 3*, Kostelní Vydří 1998, s. 677-680.

nespravedlnosti. Doslova se v Petrově epištole píše: *Přihodilo se jim to, co říká pravdivé přísloví: Pes se vrátil k vlastnímu vývratku a umytá svině se zase válí v bahništi.*¹⁷

Král Jindřich II. měl, jak známo, celkem slušné teologické vzdělání. Jako dítě byl totiž určen k duchovnímu stavu. Císař Ota II. tak chtěl z případných mocenských nároků vyloučit děti svého bratrance, bavorského vévody Jindřicha Svárlivého. Když byl Svárlivý (od roku 978) v Otově vězení v Utrechtu, poslali proto pětiletého Jindřicha nejdříve na vychování k freisinskému biskupu Abrahámovi a o několik let později do katedrální školy v Hildesheimu, která platila za jednu z nejlepších své doby.¹⁸ Zde se naučil nejen číst a psát latinsky, ale osvojil si i základy teologie a kanonického práva. Vzdělávání pak dokončil po roce 985 v Řezně u tamějšího reformního biskupa Wolfganga, kde na vlastní kůži zažil největší slávu čerstvě reformovaného opavství sv. Jimrama.¹⁹ Římským králem se Jindřich stal teprve díky nečekanému vymření saských Liudolfingů v roce 1002.

Nicméně zmíněná Wolfherova pasáž o Jindřichově teologické intervenci nepůsobí věrohodně. Dochovala se pouze v některých rukopisech *Vita Godehardi posterior*, z nichž nejstarší jsou ze 12. století.²⁰ Tou dobou už byl Jindřich II. považován za svatého, v roce 1146 jej papež Evžen III. dokonce kanonizoval.²¹ Patrně proto tu Jindřich vystupuje jako zbožný teolog, jenž Vintíře spolu se sv. Gothardem vede rovněž ke svatosti.²²

Setkání Vintíře s římským králem mohlo ale proběhnout na jiné než teologické rovině. Král měl jistě na setrvání Vintíře v klášteře zvláštní zájem, který očividně souvisel s jeho politickými plány na východě říše. Reformované kláštery byly důležitou oporou královské moci. Proto Jindřich II. poslal opata Gotharda, svého věrného bavorského spojence, do Hersfeldu, aby reformoval tamní klášter, který spolu s Fuldou patřil k nejvlivnějším duchovním institucím v centrálních oblastech impéria. Vintíř samotný měl pro krále význam zejména kvůli svému postavení v Durynsku, kde Hersfeld vlastnil rozsáhlou pozemkovou doménu. To vše je nutno vidět také v souvislosti s aktuálním válečným

---

¹⁷ „Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum et sus lota in volutabro luti.“ (Vulgáta, 2 Petr 2,22). K tomu exegeze např. Richard J. BAUCKHAME, *Word Biblical Commentary 50 – Jude, 2 Peter*, Nashville 1983, s.271-281; Jerome H. NEYREY, *The Anchor Bible 37 C - 2 Peter, Jude*, New York etc. 1993, s. 217-225.

¹⁸ Prameny uvádějí dvě možnosti Jindřichova narození: buď rok 973 nebo 978. Přikláním se k prvnímu datu podle zdůvodnění Stefana WEINFURTERA (*Heinrich II. /1002-1024/. Herrscher am Ende der Zeiten*, Regensburg 1999, s. 22-24).

¹⁹ WEINFURTER, *Heinrich II.*, s. 22-35.

²⁰ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202. JACOBSEN, *Wolfhere*, sl. 1372.

²¹ Renate KLAUSER, *Der Heinrichs- und Kunigundenkult im mittelalterlichen Bistum Bamberg*, Bamberg 1957.

²² Na obraz Jindřicha II. ve *Vita Godehardi posterior* jako teologického odborníka upozorňuje Stephanie HAARLÄNDER, *Vitae episcoporum. Eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier*, Stuttgart 2000, s. 331.

tažením proti Polsku. V polovině srpna 1005, tedy někdy v době Vintířovy konverze táhnul Jindřich II. už podruhé proti Boleslavu Chrabrému. Tato první fáze polsko-říšské války o vládu nad Milčanskem a Lužicí skončila porážkou Chrabrého a mírem uzavřeným v Poznani na konci září roku 1005.²³ Nicméně boje měly časem pokračovat a pro jejich pokračování si Jindřich prostřednictvím Gotharda vymínil od Vintíře alespoň drobnou vojenskou pomoc, ustanovenou v úmluvě z Vánoc roku 1005. Šlo, jak už víme, o vyslání pěti ozbrojenců na vojenské tažení do východních oblastí.²⁴

Jindřich II. měl proto osobní zájem na tom, aby Vintíř jako příslušník jednoho z mocných rodů na východě říše setrval v klášteře. Pokud došlo k jejich setkání, tak s největší pravděpodobností někdy v roce 1007, tedy v době, kdy se znovu rozhořela válka s Boleslavem Chrabrým. Polský panovník zahájil ofenzívu směrem na Magdeburg a podařilo se mu bez větších obtíží ovládnout jak Lužici, tak Milčansko, včetně Budyšina, hlavního hradu Milčanů.²⁵ Pokud by Vintíř opustil klášter, přišly by vniveč i všechny jeho dohody s Hersfeldem, včetně vojenské pomoci. Ta sama o sobě nebyla tak významná, ale Vintířův odchod z kláštera by jistě vážně poškodil pozici Hersfeldu a potažmo i krále v Durynsku, tedy v kraji, který byl zázemím pro říšská tažení proti Polákům.

Nakonec k odchodu Vintíře z kláštera nedošlo. Gothardova slova na něj zapůsobila tak, jak si opat, potažmo i panovník, přáli. Wolfher píše: *Těmito a podobnými domluvami byl konečně zmíněný muž vskutku v Kristu dojat, zapomenul úplně na celou výše řečenou dohodu a na všechny nářky na nesnáze a odebral se do altašského kláštera, kde tehdy pod vedením téhož otce – abych tak řekl podle uznání všech – jedinečně planula horlivost v úctě k Bohu.*²⁶ Jinými slovy to znamenalo rezignaci na vedení proboštvství v Göllingen a návrat do Dolního Altaichu, kde byl Gothard – stejně jako v Hersfeldu – nadále opatem. Vintíř se podrobil, a to prý, podle Wolfhera, dokonale: *Tam se pokorně podřídil spolubratřím a za krátkou dobu byl vylitím božské rosy zcela vyučen ve vykonávání svatého náboženství.*²⁷ Nyní Vintíř konečně naplnil požadavky Benediktovy řehole, podle níž mají být bratři

---

²³ Siegfried HIRSCH – Hermann PABST, *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich II.* 1, Berlin 1864, s. 367-370; WEINFURTER, *Heinrich II.*, s. 206-226.

²⁴ KÄLBLE, „monachus“, s. 14-15.

²⁵ *Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg und ihre Korveier Überarbeitung* (= MGH SRG ns 9), ed. Robert Holtzmann, Berlin 1935, VI/33-34, s. 313-316. HIRSCH – PABST, *Jahrbücher* 2, s. 14-15; Jerzy WYROZUMSKI, *Dzieje Polski Piastowskiej /VIII w. – 1370/* (= Wielka Historia Polski 2), Kraków 1999, s. 94; Stanisław SZCZUR, *Historia Polski średniowiecze*, Kraków 2002, s. 68.

²⁶ „His et aliis huiusmodi praecantationibus tandem in Christo vere conpunctus vir memoratus, omni praedicta pactione cordetenus oblita et tota cuiuscumque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, ubi tunc sub eiusdem patris cura, ut in gratia omnium loquar, singulare divini cultus studium fervebat, se contulit.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, kap. 8, s. 202, ř. 25-29.

²⁷ „Et illic fratribus humilime subiectus, et in sacrae religionis districtione pleniter in breviori tempore divini roris infusione instructus (...)“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, kap. 8, s. 202, ř. 29-30.

poslušní nejen opata, ale i sobě navzájem.²⁸ *Kromě toho se k obdivu představených trýznil více, než řehole předepisovala.*²⁹ O co konkrétně šlo, Wolfher neuvádí. Benediktova řehole je sama o sobě dosti náročná, proto jsou jí spektakulární projevy askeze cizí. Pokud tedy Vintířova askeze budila u představených obdiv, pak spíše navzdory duchu řehole. Konečně tu může jít jen o hagiografický topos, aby obraz Vintíře splnil všechny požadavky kladené na opravdové světce. Navíc to můžeme chápat jako jakousi přípravu k následujícímu poustevnickému životu.

---

²⁸ *La Règle de saint Benoît* 2; 71 – Ut oboedientes sibi sint invicem, s. 668.

²⁹ (...) *ultra regulare praeceptum semet, etiam praelatis ammirantibus, afflixit.*“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, kap. 8, s. 202, ř. 31.

Počátky poustevnického života na Šumavě

Třetího roku po svém obrácení si (Vintíř) vyžádal na Šumavě poustevnu (...).¹ Takto stručně píše o počátcích další kapitoly Vintířova života Wolfher. O poznání sdílnější je v tomto ohledu Arnold z Řezna. Podle něj byl Vintíř *nejdříve zkoušen altašským opatem Gothardem ve veškeré trpělivosti a podřízenosti. Pak začal toužit po cestě vyššího života. Přijal proto dovolení od otce kláštera a nastoupil osamocený život, k němuž byl boží pomocí přiveden, aby si vyzkoušel duchovní moudrost, a pro duši připravil duchovní cvičení.*² Klášterní anály v Dolním Altaichu, jakož i v Hersfeldu, zaznamenaly Vintířův odchod do poustevny k roku 1008, což odpovídá údajům uvedenému u Wolfhera.³ Pokud do Dolního Altaichu přišel z Göllingen zhruba v polovině roku 1007, strávil zde v obyčejném podřízeném postavení maximálně jeden rok a několik měsíců. Už po roce žádal opata Gotharda o svolení odejít z kláštera do poustevny. To, co bychom mohli nazvat útekem z kláštera, povyšuje Arnold na ctnost. Podle něj šlo Vintíři o vyšší duchovní život, který mu život v komunitě nemohl poskytnout. Bylo to vlastně logické vyústění jeho předchozího příklonu k askezi.

Řehole sv. Benedikta považuje poustevnictví za legitimní způsob mnišského života, byť se k němu jinak blíže nevyjadřuje. Zabývá se totiž pouze cenobity, tedy těmi, kteří žijí v klášteře společně pod vedením opata. Výslovně ale říká, že anachóreti neboli poustevníci *nejdou v řeholním životě horliví začátečníci, ale prošli každodenními zkouškami v klášteře. S pomocí mnoha lidí se naučili bojovat proti ďáblu, v šiku bratří se dobře vycvičili k boji v samotě.*⁴ I podle slavného učitele mnichů Jana Cassiana († ca. 435), jehož knihy se ve středověkých klášterech běžně četly, pobývali anachóreti nejprve dlouhý čas v klášterech a teprve, když si osvojili všechny ctnosti, odešli do samoty, aby tam bojovali s démony.⁵ To sotva platilo o Vintíři, který strávil v Dolním Altaichu pouhý rok. Očividně tedy

---

¹ „Tercio namque conversionis suae anno in praedicto Boemico saltu heremum petiit (...)“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, kap. 9.

² „Is primum sub Gothehardo Altahensium abbate, omni patientia et subiectione probatus, coepit desiderare altioris vitae callem incedere. Unde et licentia a patre monasterii accepta, solitariam vitam aggressus est, ad quam divino adiutorio peragendam, ut se spiritali cautela probaret, animumque virtutum exercitiis praepararet.“ Arnold, *De memoria b. Emmerami et eius cultorum*, in: *Antiquae lectionis* 2, ed. Heinrich Canisius, Ingolstadt 1602, s. 144.

³ „1008 Guntharius heremum inhabitare cepit.“ *Annales Altahenses Maiores*, *MGH SS in usum scholarum* 4, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890, s. 16; „1008 Guntherus monachus heremum petivit.“ *Lamperti, monachi Hersfeldensis, opera*, *MGH SS in usum scholarum* 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover-Leipzig 1894, s. 50.

⁴ „Deinde secundum genus est anachoritarum, id est heremitarum, horum qui non conversationis fervore novicio, sed monasterii probatione diuturna, qui didicerunt contra diabolum multorum solacio iam docti pugnare et bene extracti fraterna ex acie ad singularem pugnam heremi.“ *La Règle de saint Benoît* 1; 1/3, s. 436.

⁵ *Jean Cassien: Institutions cenobitiques* (= Sources chrétiennes 109), ed. Jean-Claude Guy, Paris 1965, 5,36,1, s. 246-248. Český překlad: *Jan Cassianus: Zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí (b)*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2008, s. 38.

požíval ze strany opata privilegia zvláštního zacházení. Lze předpokládat, že jako šlechtic středního věku se těžko mohl jen těžko smířit s obyčejným podřízeným postavením v komunitě. Odchod do poustevny se mu mohl jevit – a především asi i opatovi – jako východisko z nesnadné situace. Samotné poustevnictví přitom tehdy platilo za nejvyšší stupeň řeholního života,⁶ takže Vintířův přerod v poustevníka mohl být snadno interpretován jako postup v duchovním životě.

Eremitství vzniklo jako nejstarší forma monasticismu ve 4. století v Egyptě a na Východě nikdy neztratilo na významu. Na Západě byl naopak od počátku převládající formou cenobitismus – společný život v klášteře. Eremitství bylo na raně středověkém Západě dosti dlouho vzácným jevem. Až koncem 10. století začalo i tady ožívat a v následujícím století získalo dokonce značný vliv. Vše začalo, jako často v církevních dějinách, v Itálii. Jedním z průkopníků nového způsobu mnišského života byl sv. Romuald (ca. 950 - 1027), původně mnich a posléze i opat prestižního kláštera sv. Apolináře v Classe u Ravenny.⁷ Ravenna, jako někdejší sídlo byzantského exarchátu, byla inspirativním místem pro provedení klášterní reformy prostřednictvím naroubování řeckého eremitství na Benediktovu řeholi. S touto myšlenkou odešel Romuald v roce 1001 ze svého kláštera na ostrůvek Pereo, ležící mezi rameny řeky Pádu asi dvacet kilometrů severně od Ravenny, aby tam spolu s několika druhy založil tzv. eremus, tedy poustevnu s kostelíkem.⁸ Shodou okolností byl zasvěcen pražskému biskupovi sv. Vojtěchovi, protože patronem nové fundace v Pereu byl sám císař Ota III., který Vojtěchův kult po impériu šířil, jak jen mohl.⁹ Neklidný Romuald tu ale dlouho nezůstal, nýbrž brzy putoval dále a dále, aby zakládal nové poustevny. Poslední z nich, založená někdy mezi léty 1023 - 1026, se nalézala v Camaldoli, v kopcích poblíž Florencie. Tamější klášter se později stal ústředím nového poustevnického řádu, kterému propůjčil i své jméno - kamalduláci. Jasná pravidla dal vznikajícímu hnutí Romualdův obdivovatel, ostijský kardinál Petr Damiani (ca. 1007 -1072), který sám také pocházel z Ravenny. Pro poustevníka sepsal několik spisů, v nichž dostalo italské eremitství pevný řád. Poustevnu neboli eremus mělo tvořit několik malých domků, v nichž osamoceně žili jednotliví mniši. Celý den měli trávit na modlitbách či tělesnou prací, přísný půst byl samozřejmostí.

---

⁶ Herbert GRUNDMANN, *Deutsche Eremiten, Einsiedler und Klausner im Hochmittelalter (10. - 12. Jahrhundert)*, *Archiv für Kulturgeschichte* 45, 1963, s. 60-90, zde s. 62.

⁷ Jean LECLERCQ, *Saint Romuald et le monachisme missionnaire*, *Revue bénédictine* 72, 1962, s. 307-323; Giovanni Tabacco, *Romualdo*, *Bibliotheca sanctorum* 11 (Roma 1968), sl. 365-375; *Jean-Marie Sansterre*, *Otton III et les saints ascètes de son temps*, *Rivista di storia della chiesa in Italia* 43, 1989, s. 377-412.

⁸ Jan STEJSKAL, *Řecké dědictví na Západě. Monasticismus, misie a střední Evropa ve středověku*, České Budějovice 2011, s. 58-73.

⁹ Petr KUBÍN, *Die Bemühungen Otto III. um die Einsetzung eines Heiligenkultes für Bischof Adalbert von Prag († 997)*, in: *Böhmen und seine Nachbarn in der Přemyslidenzeit (= Vorträge und Forschungen 74)*, ed. Ivan Hlaváček – Alexander Patschowsky, Ostfildern 2011, s. 317-340.

Nedaleko eremu zpravidla stával ještě cenobitský klášter, který tvořil spolu s eremem nedílnou jednotku.¹⁰

Podobné poustevnické hnutí vzniklo o něco málo později i v jižní Francii, jeho zakladatelem byl ovšem rodilý Kolíňan, sv. Bruno (ca. 1030 - 1101).¹¹ Nejdříve působil jako kanovník u remešské katedrály, po padesátce se však stáhl do ústraní a v roce 1084 založil poustevnu v Chartreuse v horách u Grenoblu. Odtud pak vzal počátek řádu kartuziánů, který podobně jako kamalduláci spojoval eremitství s cenobitstvím. Každý mnich měl v klášteře svůj vlastní domek, který byl přímo napojen na křížovou chodbu.¹²

V době Vintířova života sice neexistovali ještě ani kartuziáni ani kamalduláci, ale Vintíř se mohl potkat s Romualdovými poustevníky, a to při cestě do Říma v roce 1006. Romualdův eremus v Pereu nebyl ve střední Evropě neznámým pojmem, protože odtud byli na počátku roku 1002 na žádost Boleslava Chrabrého vysláni tři mniši do Polska, aby tam založili klášter.¹³ Usadili se poblíž Poznaně (v Meziříčí nad Obrou nebo v Kaziměři u Szamotuł), kde se k nim připojili tři Poláci.¹⁴ Už v listopadu 1003 byli všichni, s výjimkou nepřítomného Barnabáše, povražděni bližšími neznámými lupiči. Zpráva o jejich mučednictví se rychle roznesla do celého křesťanského světa, podle Brunona z Querfurtu je papež Jan XVIII. hned poručil uctívat jako svaté.¹⁵ Na počátku řeholního života však Vintíř rozhodně po poustevně netoužil. Poustevna se pro něj stala východiskem až po vynucené rezignaci na durynské proboštství, poté, co prožil celý rok v podřízeném postavení v dalekém bavorském klášteře. Poustevna skýtala pro silně individualistickou povahu, jakou Vintíř asi byl,

---

¹⁰ ROBERT, OSB CAMALD., Camaldules, *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire* 2 (Paris 1953), sl. 50-60; W. KURZE, Camaldoli, *LMA* 2, sl. 1405-1406; STEJSKAL, *Řecké dědictví*, s. 41-57.

¹¹ Marco A. CALABRESE, Bruno, *Bibliotheca sanctorum* 3 (Roma 1962), sl. 561-569; Jacques Dubois, Bruno, *der Kartäuser*, *LMA* 2, sl. 788-790.

¹² Yves GOURDEL, Chartreux, *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire* 2 (Paris 1953), sl. 705-776; G. Binding, Kartause, *LMA* 5, sl. 1017-1018, Jacques DUBOIS, Kartäuser, Kartäuserinnen, *LMA* 5, sl. 1018-1020; Karl Suso FRANK, *Geschichte des christlichen Mönchtums. Grundzüge*, Darmstadt 1988, s. 70-71 (FRANK *Dějiny křesťanského mnišství*, Praha 2003, s. 67-68).

¹³ Methoděj VOJÁČEK, Sv. Benedikt s bratřími, patronové zemští, *Časopis katolického duchovenstva* 1897, s. 280-287; LECLERCQ, Saint Romuald; Kazimierz JASIŃSKI, Pięciu Braci Męczenników. Kwestie chronologiczne, in: *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksadrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, ed. Danuta Gawinowa, Warszawa 1991, s. 335-364

¹⁴ K lokalizaci eremu pěti bratří viz Gerard LABUDA, Szkice historyczne jedenastego wieku 1 – Najstarsze klasztory w Polsce, in: *Z badań nad dziejami klasztorów w Polsce*, ed. Jerzy Olczak, Toruń 1995, s. 7-73, zde s. 47-50; Marek DERWICH, Kilka uwag w sprawie Pięciu Braci Męczenników, in: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, ed. Waldemar Bukowski, Kraków 1995, s. 181-188.

¹⁵ „(...) papa procul dubio iussit eos in loco sanctorum martyrum haberi et honorari (...)”, *Vita quinque fratrum eremitarum seu Vita vel Passio Benedicti et Iohannis sociorumque suorum auctore Brunone Querfurtensi* (= MPH n.s. 4/3), ed. Jadwiga Karwasińska, s. 71.

především možnost svobodného rozhodování. To mohl život v cenobitském klášteře obyčejným mnichům sotva nabídnout.

Nyní se vraťme na Šumavu, kde si Vintíř zřídil svou poustevnu. Wolfher nazývá to místo, či ten kraj Českým lesem (*saltus Bohemicus*).¹⁶ Ve středověku nebylo názvosloví pohraničních hor, ležících mezi Bavorskem a Čechami, jednoznačné a časem se i měnilo. Někdy se jednalo jen o označení konkrétní oblasti pohraničních hor, jindy šlo o celé pohraniční horstvo, které dnes geografové dělí do čtyř velkých celků, a sice na Šumavu, Český les, Bavorský les a Hornofalcký les. Arnold označuje místo Vintířovy poustevny jako *Aquilonalis silva*, tj. *Severní les*. Tak se tehdy v Bavorsku běžně nazývaly hory hraničící na severovýchodě s Čechy. Přímo v souvislosti s Vintířem (konkrétně v listině Jindřicha III. z ledna 1040) je tento název doložen i v německé formě jako *Nordwald*.¹⁷ Toto jméno se překvapivě objevuje i v kronice pražského děkana Kosmy († 1125), ač z pohledu z pražské kotliny to byl les jižní.¹⁸ Novodobí překladatelé kroniky si s tímto zmatením geografickým pojmů nevěděli rady, a proto zmíněný název přeložili pouze jako *les* či *hvozd* bez přívlastku.¹⁹ Jméno Severní les se používalo ještě koncem 12. století, pak ale z pramenů mizí.²⁰ Zato paralelní označení Český les se používalo nadále, na německé straně se objevuje v latinsky psaných pramenech také jako *nemus Bohemicum*²¹ nebo později od konce 13. století v národním jazyce jako *Behaimer Waldt*.²² Označení *Böhmerwald* se pak v němčině běžně používalo pro celé horstvo až do 20. století. V českých pramenech je název *Český les* poprvé zachycen až v roce 1197 v listině Jindřicha Břetislava pro tepelský klášter, a to v podobě *silva Boemie*.²³ Kromě toho se nejpozději od počátku 14. století říkalo v Čechách pohraničním horám u Bavor také Bavorský les, což je doloženo jak ve staré češtině u tzv. Dalimila, tak v jeho středohornoněmeckém překladu ze čtyřicátých let téhož století jako *Payerschin walde*.²⁴ Dnešní názvy Šumava v Čechách a Bayerischer Wald, resp.

¹⁶ „(...) in praedicto Boemico saltu heremum petiit (...)“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202.

¹⁷ „Guntherus heremum Nortuuald intravit (...)“, *MGH DD H III*, č. 383, s. 526.

¹⁸ „Postera autem die pertransiens castrum Kamb (= Cham) cum admoveret aquilas silve, que dirimit Bawariam atque Boemiam (...)“, Kosmas II/9, s. 95.

¹⁹ Překvapivé, a z pozice Čecha nelogické, označení vedlo české překladatele Václava Vladivoje Tomka a později Karla Hrdinu k tomu, že označení Severní les nahradili pouhým „les“, potažmo „hvozd“. Viz FRB II, s. 81 a *Kosmova kronika česká*, Praha 1972, s. 90. Zmátlo i MAURA, *Paměť*, s. 28.

²⁰ Výčet pramenů uvádí Karl WILD, *Der Böhmerwald als Name in Geschichte und Gegenwart, Ostbairische Grenzmarken* 5, 1961, s. 207-255, zde s. 211-212.

²¹ Např. v legendě Herborda z Michelsbergu o sv. Otovi Bamberském z poloviny 12. století se píše: „Hinc transit nemore Boemico per abbatiam Cladarum ventum est Bragam (...)“, Herbordi *Vita Ottonis, episcopi*, ed. R. Köpke, *MGH SS* 12, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1856, II, 8, s. 779.

²² Výčet pramenů viz WILD, *Der Böhmerwald*, s. 213-216.

²³ CDB I, č. 358, s. 326. „(...) terram, que est inter Sandov /= Dolní Žandov/ et silvam Boemie (...)“

²⁴ Např. ve zmínce o vyhnání německé abatyše od Sv. Jiří v Praze na příkaz knížete Spytihněva II.: „vyvez ji z země, ostavi ji na bavorském lesě“ (*Staročeská kronika tak řečeného Dalimila* 1, ed. Jiří Daňhelka – Karel

Oberpfälzer Wald v Německu se začaly obecně používat až v 19. století, byť samotné jméno Šumava je doloženo – podle zjištění Eduarda Maura – už na konci 15. století, ale jen ve spisech učenců.²⁵ Pro středověké poměry budeme tedy sice poněkud anachronicky, ale zato snad srozumitelně používat slovo Šumava pro pohraniční horstvo zahrnující dnešní Šumavu a Bavorský les. Geograficky jde o jedno pohoří, rozdělené na dvě části jen uměle prostřednictvím státní hranice. Podobně dnešní Český les a Hornofalcký les tu budeme nazývat zjednodušeně Českým lesem.

Podle Arnolda si Vintíř vyžádal jakousi horu, která je od řečeného kláštera vzdálena asi jednu míli, a v lidové němčině se nazývá Ranzinger.²⁶ To je Ranzinger Berg, hora tyčící se do výše 763 metrů ve vzdálenosti asi třinácti kilometrů severovýchodně od Dolního Altaichu. Klášter tímto směrem prováděl kolonizaci už od 9. století, kdy tu založil ves Auerbach s kostelem sv. Markéty a sv. Pankráce.²⁷ Krajina tu ústí do podhorského údolí, tzv. Lallinského koutu (*Lallinger Winkel*), na jehož severovýchodní straně se nachází hora Ranzinger. Podle nejnovější studie Johannese Molitora vedla přímá cesta z Dolního Altaichu až sem, konkrétně do Lallingu.²⁸ V tom případě měl Vintíř poměrně pohodlné spojení s mateřským kláštelem, cesta pěšky z poustevny k Dunaji mohla trvat zhruba čtyři až pět hodin. Je ovšem otázkou, zda-li údaj o ranzingerské poustevně není v Arnoldově textu mladším dodatkem, který se dostal teprve do Kanisiovy edice. V raném novověku se taková místa paměti (*lieux de mémoire*) často množila. V případě Vintíře se dokonce hovořilo o čtyřech až pěti poustevnách (Ranzingerberg, Gehmannsberg, Rinchnach, Dobrá Voda, Rabí), z nichž většina nemá oporu ve středověkých pramenech. Na západním svahu hory Ranzinger, ve výšce asi 700 metrů, lze nalézt zhruba desetimetrovou skálu, dnes označovanou jako Vintířův kámen (*Guntherstein*). Tady měla být Vintířova první poustevna. Poblíž je i nezbytný pramen vody. V literatuře je Vintířův kámen

---

Hádek – Bohuslav Havránek – Naděžda Koutková, Praha 1988, 48/6, s. 553) a v německém překladu: „Er furt si vz dem lande balde und liez sie in dem peyrschin walde.“, Rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila, *FRB* III, ed. Josef Jireček, Praha 1878, 46/7-8, s. 94.

²⁵ MAUR, *Paměť*, s. 30.

²⁶ Montem quendam petiit, quem a prefato coenobio una ferme rasta distantem, idioma Theutiscum Rancinga iam nominavit.“ Arnold, *De memoria b. Emmerami et eius cultorum*, in: *Antiquae lectionis* 2, ed. Heinrich Canisius, Ingolstadt 1602, s. 144.

²⁷ STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, s. 67-68; Hubertus R. DROBNER, *Der heilige Pankratius. Leben, Legende und Verehrung*, Paderborn 1988, s. 40-41.

²⁸ Johannes MOLITOR, *Der Böhmweg und der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen*, in: *Zlatá stezka – Suplementum 1* (= Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací. Prachatice 9.-11.6. 2010), ed. František Kubů – Marek Parkman, Prachatice 2015, s. 95-109, zde s. 104 a 106 (obr. 10).

zmiňován až u Gottharda Langa (1941), patrně tedy nebude toto *lieu de mémoire* příliš starého data.²⁹

Vraťme se k Arnoldovu vyprávění. Na hoře Ranzinger prý Vintíř strávil tři roky, s trochou jídla a s ubohým oblečením byl spokojený v malé cele. Mnozí obdivovali jeho nesnadný život. Příchozí a poutníci v něm navštěvovali a uctívali Krista, který se pro nás ponížil. Báł se tedy, aby ho množství lidu a světská sláva, která se skrývala pod rouškou náboženství, nezbavilo dobra. Utekl odtud a odešel do poustevny, která se jmenuje Severní les, aby tu mužně vybojoval jedinečný zápas proti ďáblu.³⁰ Celý tento odstavec je spíše hagiografickou vycpávkou než skutečností. Obsahuje jen obvyklá klišé, takže mohl být do Arnoldova textu doplněn až v raném novověku. Až poslední věta o odchodu Vintíře do poustevny v Severním lese se shoduje s vyprávěním Wolfhera, který o Ranzingeru nic nevěděl a zmínil jen Vintířovu poustevně v Českém lese. Tou bezpochyby myslel Rinchnach, kde sám později, jak už víme, Vintíře navštívil. O nějakém předchozím tříletém pobytu na Ranzingeru mu ale nebylo nic známo. Také výše uvedené klášterní anály uvádí jen rok 1008 jako odchod do poustevny bez bližší specifikace.

Ať to bylo tak či onak, tři roky na Ranzingeru se uchytily v historické literatuře,³¹ byť číslovka tři je očividně jen symbolická. Po třech letech pak odešel, jak píše Arnold, blíže k horám, kde toužil nalézt větší klid. Místo nové poustevny je už nesporné, jedná se o Rinchnach, kde Vintířův klášter (dnes už bývalý) dodnes stojí. Klademe-li tedy podle klášterních análů Vintířův odchod do poustevny k roku 1008, pak jeho příchod do Rinchnachu podle Arnoldova počítání spadá k roku 1011. K tomu se přihlásila i obec Rinchnach, čítající dnes tři tisíce obyvatel, když v roce 2011 slavila tisíc let své existence.³² Nachází se zhruba jedenáct kilometrů severovýchodně od Ranzingeru, který tak stojí takřka přesně v půli cesty mezi Dolním Altaichem a Rinchnachem. Městečko Rinchnach leží v údolí říčky *Rinchnacher Ohe*, do které se právě pod klášterem vlévá potok *Rinchnach*. Tyto toky daly

---

²⁹ LANG, Gunther, s. 19. Gotthard OSWALD (*Das Kloster Rinchnach I – Der hl. Gunther und die Gründung des Klosters Rinchnach*, Regen 1903, s. 12) zmiňuje jen Vintířův pobyt na hoře Ranzinger, aniž by jmenoval nějaký Guntherstein.

³⁰ *In quo pene per tres annos consistens, modico victu ac humillimo habitu parvaque cella contentus erat. Cuius arduam vitam cum mirarentur nonnulli, adventantes cum xeniiis, Christum, qui propter nos factus est humilis, in suo visitabant ac venerabantur servo. Tunc ille timens, ne frequentia populi et gloriola saeculi sibi sub specie religionis quid de vetis subriperet, aut minueret bonis, fugiens inde se cessit in eremum, que vocatur Aquilonalis sylva, certamen singulare in ea contra diabolum viriliter pugnaturus.* Arnold, De memoria, s. 144-145.

³¹ OSWALD, *Das Kloster*, s. 12; LANG, Gunther, s. 20.

³² *Tausend Jahre Rinchnach 1011-2011. Ecclesia Rimichinaha – Probstei Rinchnach – Klousta. Vom zentralen Klosterort des Mittl. Bay. Waldes (1011/12-1803) zur selbstvewussten Gemeinde.* Katalog der Ausstellung, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011.

klášteru i obci své jméno.³³ Nejdříve je k roku 1029 doložen název *Rimminaha* pro říčku, a o jedenáct let později *Rimmichinaha* pro klášter.³⁴

Nad údolím Rinchnachu se na východní straně zdvihá táhlý horský vrch, na jehož západním svahu se – nedaleko vsi Gehmannsberg – nachází další vintířovské *lieu de mémoire*. Je to barokní kaple zvaná Frauenbrünnl (760 m), postavená roku 1766 rinchnašským proboštem Augustinem Zieglerem prý na místě Vintířovy zdejší poustevny. Kaple je zasvěcena svátku Narození Panny Marie, vnitřní výzdoba je však zaměřena na sv. Vintíře. Je tu několik nástěnných maleb se scénami z jeho života, z nichž jedna představuje i Vintíře modlícího se přímo na tomto místě.³⁵ Nicméně není příliš pravděpodobné, že by toto *lieu de mémoire* mělo něco společného s historickou realitou. Ve středověkých pramenech se nikde neobjevuje. Přesto je dodnes považováno za pevnou součást vintířovského příběhu. Zde měl Vintíř podle některých historiků prožít po odchodu z hory Ranzinger svou první zimu na přelomu let 1011/1012.³⁶ K pobytu u Gehmannsbergu se prý vztahuje Arnoldovo líčení o Vintířově hladovění, jež pro svou barvitost stojí za delší citaci: *V zimě, ve které Noricum³⁷ přikrylo neobyčejně obrovské množství sněhu, přišla na řečeného božího služebníka jakási takřka zápasnická muka, ba pravé a ctihodné koření chvalitebné trpělivosti. Když mu kvůli velkému sněhu z kláštera po devět následujících dní nepřinesli jako obvykle chléb, a ani odjinud mu ho nikdo nemohl poslat, ani on v nepřístupném novém bydlišti si nemohl obstarat práci nějakou potravu, tři dny hladověl. Čtvrtého dne nechtěl pokoušet Pána, a proto z hlubin zledovatělého sněhu, který se již nahromadil do výše středně velkého člověka, začal vyhrabávat a vytrhávat lesní byliny, a hodil je do hrnce k vaření. Když ohněm a vodou trochu změkly, posunul jídlo na pátý den a čekal na hodinu, kdy mniši usedají ke stolu. Pokrm, který si včera připravil, znovu uvařil a připravil si ho k jídlu, ale nebyl schopen ho pozřít. I obořil se sám na sebe: Ó, Vintíři, tvá pýcha se nechce uspokojit s touto skromnou stravou. Kde je teď vonící a měkoučké pečivo? Kde jsou teď divočáci, maso z medvěda či vepře, okořeněné vynalézavými kuchaři? Kde jsou nyní do křupava vypečení pávi nebo bažanti, kteří dráždí (jazyk) mnohými lahodnými chutěmi? Kde je nyní vyzkoušené víno ze sklepa, které jsi mohl denně, co*

---

³³ Samotné místní jméno Rinchnach vzniklo patrně spojením starohornoněmeckého *aha*, značící vodní tok, a osobního jména *Rimicho*. Viz Wolf-Armin von REITZESTEIN, *Lexikon Bayerischer Ortsnamen. Herkunft und Bedeutung. Oberbayern, Niederbayern, Oberpfalz*, München 2006, s. 232 (heslo Rinchnach).

³⁴ MGH DD K II, č. 135, s. 182; MGH DD H III, č. 25, s. 32.

³⁵ STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, s. 261; Josef DENGLER, *Walfahrtskirche Frauenbrünnl (Guntherkircherl)*, Rinchnach 2010.

³⁶ LANG, Gunther, s. 20-21; Josef DENGLER, *Ecclesia Rimichinaha – Propstei Rinchnach – Klousta. Vom zentralen Klosterort des Mitt. Bay. Waldes (1011/12-1803) zur selbstbewussten Gemeinde. Tausend Jahre Rinchnachs*, Rinchnach 2011, s. 21.

³⁷ Ve středověku se název Noricum, který původně označoval keltské království a pak římskou provincii, používal pro Bavorsko. Viz H. DOPSCH, *Noricum*, LMA 6, sl. 1239-1241.

*hrdlo ráčí, pít? (...) Konečně šestého dne (...) potřetí uvařil lesní byliny, sotva změkklé, spolu s bukovým listím, které namáhavě posbíral zpod sněhu, a snědl toto sice pro tělo nezbytné, ale přeci velmi odporové jídlo (...).*³⁸ Záchranáři s vytouženým chlebem přišli na sněžnicích (*semicirculi*) až desátého dne.³⁹

Obecně patřilo přemáhání tělesnosti postem, respektive boj proti pokušení k obžerství k hlavním motivům hagiografické literatury o eremitech.⁴⁰ Tady upoutá poustevníková upřímnost a kritičnost k sobě samému. Dělá si legraci sám ze sebe. Snad přímo od něj Arnold slyšel, jak už po třech dnech pociťoval nesnesitelný hlad a že se mu vařené bylinky a listí přičily natolik, že je snědl až po dalších třech dnech strávených bez jídla. Výmluvná je také informace, že Vintíři z Dolního Altaichu do poustevny pravidelně nosili chléb. Byl tedy náležitě zaopatřen, aby mohl v klidu poustevny nerušeně věnovat rozjímání.

Pak se podle Arnolda stalo, že někteří klerici či mniši, jakož i laici, jím (*Vintířem*) či skrze něj povzbuzeni, ba božským popudem přitahováni, začali bojovat pro Krále králů ve společenství modlitby a práce v této poustevně, jejímž obyvatelem chtěl (*Vintíř*) z lásky ke Kristu být.⁴¹ Arnold tak jasně říká, že poustevnická komunita byla založena na místě Vintířovy poustevny. Tím místem byl Rinchnach. To zpochybňuje Langův předpoklad, že sem do údolí rinchnašské říčky sestoupil Vintíř až po kruté zimě strávené u Gehmannsbergu.⁴² Pokud je jeho pobyt na hoře Ranzinger pouhou smyšlenkou, mohl se

---

³⁸ „Hiemali atqui tempore, quo ultra solitum Noricense solum est immensitate seu nivium densitate contectum, accidit praedicto dei famulo quoddam quasi palaestrare tormentum, imo (sic!) probabilis patientiae verum ac venerabile condimentum. Nam cum prae nimietate nivali continuis novem diebus panes illi de monasterio secundum consuetudinem nequirent afferri, neque aliunde ab ullo hominum illuc possent transmitti, neque ipse, impediendo proxima incolatus novitate, aliquid ibi laboratum haberet unde alimenta sumere valeret, trium dierum inedia affectus, quarta die, tentare Dominum nolens, ex glaciali profunditate nivis, quae iam excrevit ultra staturam mediocris hominis, coepit silvestres herbas eruere ac evellere, et in ollam conquendum mittere. Quibus illa die per ignem et aquam parumper mollificatis, distulit prandium usque in diem quintum. Quo exspectans horam refectionis canonicam, pulmentum, quod hesternae die praeparavit, denuo coctum refectionis gratia sibi apposuit, sed gustatum edere non potuit. Unde semetipsum increpans ait: O, Gunthari, superbia tua te non sinit refici hoc edulio humili. Ubi nunc vaporifera vel mollissima similia? Ubi nunc aprinae spadulae seu carnes ursinae et suillae, ad inventionem coquorum oppiperatae? Ubi nunc imputribiles post coctionem pavones, seu phasinae aves, plurigenis condimentorum saporatae irritamentis? Ubi nunc vinum probatum et ad libitum de promptuario usque ad satietatem quotidie tibi prolatum? (...) Demum sexta die (...) ex praedicta silvestri herba iam tertio cocta, itaque vix mollificata, corpore quamvis necessariam, tamen valde contrariam, cum faginis foliis, quae nive abrasa laboriose collegit, refectionem accipit (...)“, Arnold, De memoria, s. 145-146.

³⁹ „(...) illi panes transmisit per quosdam homines, qui illo cum semicirculis super montuosam congeriem nivis incendentem, vix reptando ad virum Dei decimo tandem die pervenire potuerunt.“, Arnold, De memoria, s. 147.

⁴⁰ K tomu např. Václav VENTURA, *Spiritualita křesťanského mnišství 1 – Od prapočátků po sv. Jana Zlatoústého*, Praha 2006, s. 132-133.

⁴¹ „Unde factum est, ut nonnulli ex clericis sive monachis nec non fidelibus laicis, eb eo et per eum provocati, imo divino instinctu attracti, sub communionem orationum eius atque laborum in eadem eremo, cui ipse ob amorem Christi accola esse voluit.“ Arnold, De memoria, s. 148.

⁴² LANG, Gunther, s. 22.

usadit v Rinchnachu už v roce 1008. Po první zimě, kterou strávil ve své poustevně sám, tu začal budovat vlastní klášter, respektive *eremus*. Jistě se tak dělo s požehnáním opata Gotharda a konečně, jak se později ukáže, i s požehnáním nejvyšším od císaře Jindřicha II., který tím sledoval vlastní kolonizační politiku. Pro nové mnichy byl Vintíř nezpochybnitelnou autoritou, a to přesto, že neměl žádné svěcení ani vzdělání. Řehole sv. Benedikta ani původně nekladla tyto požadavky na představeného kláštera, ale v pozdější době to už bývalo chápáno jako nedostatek. Tato skutečnost se také promítla do dalšího Arnoldova vyprávění o Vintíři, kde zdrouhavě líčí jeho konflikt se saským knězem Tammonem, který se připojil k Vintířově eremitské družině. Kněz se prý brzy začal vysmívat Vintířovým mnichům, že poslouchají pouhého nevzdělaného laika: *Co a kdo je Vintíř? Laik a nadto i nevzdělanec, jehož životem je právem pohrdáno.*⁴³ Do jisté míry měl pravdu, protože i Wolfher o Vintíři napsal, že *neměl žádné vzdělání a znal jen žalmy.*⁴⁴ Mniši však podle Arnolda Vintíře bránili: *Má vskutku velkou autoritu tento muž, který již stáří a vážnosti došel, a je nejlépe poslušen božích příkazů.*⁴⁵ Pyšný kněz prý zkontroloval až poté, co ho sám pasovský biskup (zde nejmenovaný Berengar) suspendoval z kněžského úřadu a nařídil mu přísné pokání. Po šesti měsících se měl zcela zbavit ďábelské pýchy a zůstal jako pokorný bratr ve Vintířově klášteře.⁴⁶

Podle Wolfhera se však Vintíř časem vypracoval na zdatného kazatele: *z častého vypravování bratří a dychtivým poslouháním božího slova zázračně porozuměl veškerému smyslu a významu evangelií, zákona, proroků, jakož i dějepisných knih. A to natolik, že užaslým posluchačům často vykládal nejasnosti mystického výkladu, někdy v žertu, jindy s napomenutím.*⁴⁷ Mystický výklad byl tehdy považován za vrchol exegeze, kterého byly schopny jen omilostněné duše. Nicméně podle Wolfhera byla Vintířova kázání i zcela praktického rázu: *Což jsme my, kteří jsme ho důvěrně znali, častokrát slyšeli, zejména o jeho hlavním svátku na narození sv. Jana Křtitele, jeho oblíbeného patrona. Byli jsme přítomní na jeho kázáních, v nichž téhož dne na shromáždění kapituly napomínal své bratry, připravoval je k snášení bohulibé chudoby a poučoval je o životě, mravech, stravě, oblečení*

---

⁴³ „Quid et quis est Guntharus? Laicus atque et idiota, cuius iure contemnitur vita.“ („Co a kdo je Vintíř? Laik a nadto i nevzdělanec/hlupák?, jehož životem je právem pohrdáno.“), Arnold, De memoria, s. 148.

⁴⁴ „Nam litteras omnino, nisi tantum psalmos, non didicit“, Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202.

⁴⁵ „Est quoque iste vir magnae auctoritatis, qui iam in senectam et senium venit, optime parendo divinis mandatis.“ Arnold, De memoria, s. 149.

⁴⁶ Arnold, De memoria, s. 149 - 155. K tomu Gotthard OSWALD, *Das Kloster Rinchnach*, Regen 1903, s. 17-20; LANG, Gunther, s. 24-27. Konflikt s Tammonem se patrně odehrál až v roce 1029, protože podle Arnolda (který knihu dopsal v roce 1037) se Tammo nyní již osmým rokem v klášteře cvičí v pokoře a v poslušnosti. Proto také mniši označili tehdy Vintíře už za starce.

⁴⁷ „Et tamen omnem rationem et intellectum evangelii, legis et prophetarum et historiarum quoque ex crebra fratrum relatione et etiam avidiore verbi dei exauditione mirabiliter percepit, adeo ut saepissime obscuriora mysticae intelligentiae, interdum iocando interdum vero admonendo stupentibus auditoribus proferret.“, Wolfher, Vita Godehardi posterior, s. 202.

a práci tohoto otce (= Jana Křtitele).⁴⁸ Vintíř směl jako mnich bez svěcení kázat pouze ve své komunitě, případně mnichům z Dolního Altaichu, jak naznačuje Wolfher, kterému se ale i tak poštěstilo slyšet poustevníkovu kázání: *Sedával tam i ctihodný opat altašský Ratmund s mnohými bratry ze svého kláštera a s jinými četnými hosty. Kromě nás, kteří jsme v kanovníckém obleku nesměli vstoupit dovnitř. Nicméně z přátelství a dovolení opata jsme se mohli tajně postavit k oknům, aniž by to kazatel věděl. Byl totiž – jak se říká o svatém Benediktu, jehož po Bohu nejvíce následoval životem a mravy – vědomě neznaný a moudře nevzdělaný (mit Wissen unwissend und aus Weisheit ungebildet).*⁴⁹ Wolfher tu cituje větu z předmluvy z druhé knihy Dialogů sv. Řehoře Velikého, která vypráví o životě sv. Benedikta. Vztahuje se k rezignaci světce na studium v Římě, kde se prý mnozí studenti řítili do propasti špatnosti.⁵⁰ Nevzdělanost je tu povýšena na ctnost, stejně tak u Vintíře. Jde tu o ideál tzv. theodidakta, člověka, který je vyškolen přímo Bohem. V hagiografické literatuře se theodidakti objevují poměrně často, počínaje Athanasiovým Životem sv. Antonína z poloviny 4. století až po Legendu maior o sv. Kateřině Sienské od Rajmunda z Capuy z konce století čtrnáctého.⁵¹

Neznamená to ovšem, že by Vintíř byl naprostý analfabet. Jako mnich měl povinnost se účastnit pravidelné chórové modlitby. Musel se tedy během pobytu v klášteře naučit číst alespoň natolik, aby byl schopen recitovat předepsané modlitby. Kromě toho 48. kapitola Benediktovy řehole předepisovala i pravidelnou četbu knih, zvláště v postním období a o nedělích.⁵² A podle 55. kapitoly měl každý mnich dostat od opata mimo jiné i psací tabulky, tzn., že se předpokládala i znalost psaní.⁵³ Benedikt nicméně nerad připouští možnost, že se někteří mniši nikdy nenaučí číst, ti pak měli o to

---

⁴⁸ „Quod nos quidem, qui eum familiaris novimus, frequenter audivimus, precipue tamen cum in summa sua festivitate in nativitate scilicet sancti Iohannis Baptistae, specialis sui patroni, sermoni eius affuimus, quo in capitulari collatione eodem die fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris, vita et moribus, victu, et etiam vestitu et operibus ad paupertatis suae Deo placitam tolerantiam instruebat.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202.

⁴⁹ „Assedit ergo ibidem venerabilis abbas Altaheensis Ratmundus cum pluribus sui coenobii fratribus et aliis insuper multis hospitibus, praeter nos, quos in canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen fratrum familiaritas et maxime abbatis licentia circumquaque ad fenestras, concionatore ignorante clanculo collocavit. Erat enim, ut de sancto Benedicto dicitur, quem post Deum vita et moribus maxime sequebatur, et scienter nescius, et sapienter indoctus.“ Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202.

⁵⁰ „Recessit igitur scienter nescius et sapienter indoctus.“, *Grégoire Le Grand: Dialogues 2* (= Sources chrétiennes 260), ed. Adalbert de Vogüé, Paris 1979, s. 126.

K tomu také HOLZHERR, *Řehole Benediktova, komentář*, s. 157.

⁵¹ Michael EMBACH, *Die Bibliothek des Mittelalters als Wissensraum*, in: *Karolingische Klöster. Wissenstransfer und kulturelle Innovation*, ed. Julia Becker – Tino Licht – Stefan Weinfurter, Berlin etc. 2005, s. 53-70, zde s. 55-57.??

⁵² *La Règle de saint Benoît 2* (= Sources chrétiennes 182), ed. Adalbert de Vogüé – Jean Neufville, Paris 1972, 48/10,14-16,22, s. 600-604. K tomu HOLZHERR, *Řehole Benediktova, komentář*, s. 151-158.

⁵³ *La Règle de saint Benoît 2*; 55/19, s. 622.

více pracovat tělesně.⁵⁴ Sotva by to ale bylo možno tolerovat u představeného kláštera. A tím Vintíř, byť ho prameny důsledně nazývají jen poustevníkem (*heremita*), v Rinchnachu bezpochyby byl.⁵⁵

---

⁵⁴ *La Règle de saint Benoît* 2; 48/23, s. 604.

⁵⁵ Nikdy není v pramenech označen jako opat, probošt nebo převor. K tomu Herbert GRUNDMANN, *Deutsche Eremiten, Einsiedler und Klausner im Hochmittelalter* (10. – 12. Jahrhundert), *Archiv für Kulturgeschichte* 45, 1963, s. 60-90, zde s. 75.

Kolonizace okolní krajiny

Krajem, v němž se nacházel Vintířův nový klášter, procházela již od 6. století obchodní komunikace, zvaná později *Česká cesta (Böhmweg)*, jež vedla z bavorského Podunají do českého vnitrozemí, stejně jako východněji položená *Zlatá stezka*, která je na trase Pasov – Prachatice doložena od počátku 11. století.¹ *Česká cesta* začínala na bavorské straně v Deggendorfu, obci ležící mezi benediktinskými kláštery Metten a Dolní Altaich při ústí řeky Isaru do Dunaje. Odtud pokračovala severovýchodním směrem přes dnešní Bischofsmais, Weißenstein, Rinchnachgmünd, Zwiesel, Lindberg, pak šla prudce vzhůru k dnešní státní hranici, kde překročila Prášilský potok (*Marbach*), a dále přes horské sedlo Zlatý Stoleček (*Goldener Tisch*, 1196 m), ležící mezi vrcholy Plešná a Ždánidla, kolem rašeliniště u Vysokých Lávek (*Hohenstegen*) na Dobrou Vodu, a odtud cesta klesala dolů do Stráže (*Warth*) a končila v Sušici.² Kolonizace vycházející z Dolního Altaichu dosáhla ještě před příchodem Vintíře až do Lallinského koutu,³ kde se měla podle Arnolda nacházet Vintířova první poustevna. Druhá poustevna v údolí Rinchnachu se sice nacházela dále na severu, blíže u hor, ale přesto poblíž České cesty, přesněji ve vzdálenosti asi čtyř kilometrů východně od Weißensteinu či Rinchnachgmündu, kudy tato cesta procházela. Životně důležité spojení s mateřským klášterem tedy bylo i v Rinchnachu zajištěno.

Jak taková cesta, respektive provoz na ní vypadal? Horské cesty přes Šumavu byly určeny především pro dálkový obchod se solí, kterou Čechy na rozdíl od Bavorska neměly. Kromě toho se do Čech dopravovalo také koření, víno, drahé látky, železo. Opačným směrem se naopak dováželo obilí, slad, chmel, pivo, máslo, sýry. Stezky byly úzké, soumaři po nich většinou kráčeli po jednom za sebou a karavany musely po denním pochodu v délce asi dvaceti až pětadvaceti kilometrů přenocovat v soumarských osadách. Putovalo se především na podzim a v zimě, kdy byly zamrzlé cesty lépe průchozí a byl dostatek obilí. Jedno zvíře uneslo náklad o váze zhruba stopadesáti kil.⁴

---

¹ František KUBŮ – Petr ZAVŘEL, *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, České Budějovice 2007. Od 14. století jsou doloženy další dvě trasy Zlaté stezky, a sice z Pasova do Vimperku a do Kašperských Hor. K tomu IDEM, *Zlatá stezka 2. Úsek Vimperk – státní hranice*, České Budějovice 2007; IDEM, *Zlatá stezka 3. Kašperské Hory – státní hranice*, České Budějovice 2009; IDEM, *Archeologie středověké obchodní cesty: Zlatá stezka*, in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 60-61 (II.20). Název Zlatá stezka se ovšem prosadil až od počátku 16. století, předtím se používala různá označení, např. Prachatická, Česká nebo Solná cesta. Viz Paul PRAXL, *Zur Namensgeschichte des Goldenen Steiges*, in: *Zlatá Stezka 1*, 1994, s. 27-35.

² Přesný průběh trasy viz Karl DINKLAGE, *Eine frühmittelalterliche Handelstrasse über den hohen Böhmerwald*, *Südostforschungen* 5, 1940, S. 185-199, zde s. 191-192, 194-195.

Johannes MOLITOR, *Die Straßen, die nach Bayern führen – Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges*, *Der Bayerwald* 97, 2005, č. 3, s. 16-44, zde s. 21-21; IDEM, *Der Böhmweg, unde der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen*, *Zlatá stezka – Supplementum 1*, s. 100.

³ MOLITOR, *Der Böhmweg*, s. 104.

⁴ KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka 1.*, s. 21-23; MOLITOR, *Der Böhmweg*, s. 105-107.

Nyní zpátky k novému klášteru v Rinchnachu. Na jeho vzniku měl zájem sám římský král. Kláštery byly v té době jediné instituce, které byly schopny osídlit, kultivovat a hospodářsky využít rozsáhlejší území. Dolní Altaich byl původně majetkem bavorských vévodů. Po nástupu bavorského vévody Jindřicha IV. na říšský trůn – nyní jako Jindřicha II. – se všechny vévodské kláštery v Bavorsku staly kláštery královskými, respektive říšskými, a zůstaly jimi i po vymření saské dynastie.⁵ Oblast mezi Dunajem a Šumavou byla na počátku 11. století stále ještě velice řídce osídlena. Pokud tu žilo nějaké obyvatelstvo, tak v blízkosti cest, které spojovaly Bavorsko s Čechami.⁶ Proto Vintířova fundace hlouběji v lesích přišla Jindřichu II. velice vhod. Nový klášter byl záhy pověřen úkolem mýtit okolní krajinu, budovat nové vsi a z nich měl samozřejmě odvádět poplatky do královské pokladny. První zpráva o této činnosti je zachována v listině hlásící se k roku 1019. V ní pasovský biskup Berengar dosvědčuje, že dne 29. srpna toho roku posvětil na *žádost Vintíře, onoho božího služebníka a poustevníka, jakési oratorium, které sám od základů vystavěl na Šumavě daleko od lidských přibytků ke cti sv. Jana Křtitele.*⁷ A dodává: (...) *tomuto již řečenému a mnou posvěcenému oratoriu jsem biskupským právem a mocí přiřkl a nesporně daroval všechny desátky z již osídlené, jakož i z teprve osídlované krajiny, (ležící) kolem této cely.*⁸ Listina je sice falzem z počátku 12. století, dochovaným navíc jen v opisech z poloviny 13. století, ale pravděpodobně byla sepsána na základě věrohodného aktu. Pokud je její datum správné, znamená to, že nejdůležitější stavby Vintířova eremu byly již v roce 1019 postaveny, a že za zhruba deset let jeho působení bylo osídleno alespoň nejbližší okolí nového kláštera.

Kolonizace se pak už nezastavila a za dalších deset let věnoval nový císař Konrád II. klášteru v Rinchnachu rozsáhlé území o rozloze zhruba 200 kilometrů čtverečních. Hranice tohoto území jsou nezvykle přesně popsány v pravé císařské listině, vydané 1. ledna 1029 v Augsburgu.⁹ Rozprostírá se

---

⁵ STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, s. 130-138; W. STÖRMER, Niederaltaich, LMA 6, sl. 1137-1138. Statut říšského kláštera ztratil Dolní Altaich v roce 1152, kdy se stal lénem bavorských biskupů. V jejich majetku zůstal až do sekularizace v roce 1803.

⁶ Starší názor, že širší oblast Bavorského lesa byla v raném středověku zcela neobydlena, odmítl např. Herbert W. WURSTER, *Geschichte im Bayerisch-Böhmischen Waldgebirge. Grundzüge der Entwicklung*, in: *Heimat an der Grenze. Gemeinde Philippsreut*, ed. Ernst Dorn, Philippsreut 1997, s. 41-62 či Jan MICHÁLEK, *Bemerkungen zur vor- und frühgeschichtlichen Besiedlung jenseits und diesseits des Böhmerwaldes*, in: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- u. Südböhmen, 6. Treffen 12. bis 15. Juni 1996 in Hluboká nad Vltavou*, ed. Jan Michálek – Karl Schmotz – Marie Zápotocká, Espelkamp 1997, s. 130-153.

⁷ „(...) et petitionem Guntharii, cuiusdam servi dei et heremite, oratorium quoddam, quod ipse longe a habitacione hominum in Nordwalde a fundamentis in honore sancti Johannis Baptiste construxit.“ ERKENS, *Die ältesten Passauer Bischofsurkunden*, č. III, s. 508.

⁸ „Et ad hoc iam dictum et a me dedicatum oratorium iure episcopali et potestate omnem decimacionem infra eandem cellam tunc culte terre et adhuc colende determinavi et absque lite contradidi.“, ERKENS, *Die ältesten Passauer Bischofsurkunden*, č. III, s. 508.

⁹ *MGH DD K II*, č. 135, s. 181-182. K tomu Karl DINKLAGE, *Studien zur Frühgeschichte des deutschen Südostens 2 - Eine frühmittelalterliche Handelstrasse über den hohen Böhmerwald*, *Südost-Forschungen* 5, 1940, s. 185-199,

na obou stranách zmíněné České cesty, která je tu označena jako *cesta, která vede do Bavorska*, rozumí se z Čech.¹⁰ Větší část darované oblasti ovšem ležela na západ od České cesty. Kromě toho je v listině zmiňována ještě *nová cesta, kterou vybuďoval mnich Vintíř*.¹¹ Tato cesta, nazývaná dnes Vintířovou stezkou (*Gunthersteig*), vedla podle Karla Dinklageho po východním okraji nové klášterní domény. Přes Auerbach, Rohrstetten, Laiflitz, Gehmannsberg spojovala Rinchnach takřka přímo s Dolním Altaichem. Ves Gehmannsberg totiž leží jen dva kilometry na východ od Rinchnachu. Za Gehmannsbergem pokračovala Vintířova stezka směrem na Zwiesel, před nímž se napojila na starou Českou cestu.¹² Johannes Molitor se domnívá, že Vintíř navázal na původní cestu, která vedla z Dolního Altaichu až do Lallingu. Teprve odtud tedy můžeme po právu hovořit o Vintířově stezce.¹³ V Konrádově listině se doslova uvádí, že císař daroval nové území *klášteru ležícímu u eremu zvaném Severní les, který mnich Vintíř - když tam zprvu vedl poustevnický život - vybuďoval ke cti vítězného kříže, svaté boží rodičky Marie, jakož i sv. Jana Křtitele, k užitku bratří, kteří tam pod řeholí sv. Benedikta slouží Bohu, cokoli jsme vlastnili od míst, kde potok Laiflitz teče přes cestu, kterou nedávno vybuďoval zmíněný mnich Vintíř (...) se všemi náležitostmi, staveništi, domy, poli, zemí obděláanou i neobděláanou, loukami, pastvinami, polnostmi, lesy k lovení, vodami (stojatými) i řekami k chytání ryb, meloucími mlýny, cestami i necestami vycházejícími i navracejícími se, hledajícími i pátrajícími, neboli se vším užitkem, který jakýmkoli způsobem může z toho pocházet (...)*.¹⁴ Z popisu jasně plyne, že se jednalo o oblast, kde se budovaly nové cesty, kolem nichž probíhala intenzivní kolonizace.

Na stropě kostela v Rinchnachu je Vintíř zobrazen s motykou v ruce, jak klučí prales. Tato romantická představa pochází od rakouského malíře Wolfganga Andrease Heindla, který v rámci barokizace v letech 1728-1729 vymaloval klášterní kostel scénami ze života sv. Jana Křtitele a sv.

---

zde s. 188-189; MOLITOR, „Die Straße, die nach Bayern führt“ und der Gunthersteig. Zwei Altastraßen von der Donau durch den Mittleren Bayerischen Wald nach Böhmen, in: s. 227-240, zde s. 227.

¹⁰ „(...) prope stratam (...) que in Bavariam tendit (...)“ MGH DD K II, č. 135, s. 182, ř. 25-26.

¹¹ „ (...) ad eandem novam viam a G. monacho preparatam (...)“ MGH DD K II, č. 135, s. 182, ř. 26.

¹² DINKLAGE, Eine frühmittelalterliche Handelstrasse, s. 189, 195-196. Dnešní turistická trasa označovaná jako Gunthersteig/Vintířova stezka vede přes vintířovské lieux de mémoires, tedy z Dolního Altaichu přes Ranzingerberg, Rinchnach do Dobré Vody a pak dále přes Mouřenec do Sušice a Blatné, kde zatím končí. V budoucnu má vést až do Prahy.

¹³ MOLITOR, Der Böhmweg, s. 104-106.

¹⁴ „(...) ad ecclesiam sitam in heremo, que vocatur Nordwald, a Guntherio monacho inibi primitus hermiticam vitam ducente constructam in honore victoriosissimae crucis sanctaque dei genetricis Mariae nec noc beati Iohannis baptistae in usum fratrum ibi deo sub regula sancti Benedicti servientium, quidquid habuimus a loco, ubi aqua Leipfliussa cadit super viam, quam prescriptus G. monachus noviter preparavit (...) cum omnibus utensilibus, cum areis, edificiis, agris, terris cultis et incultis, pratis, pascuis, campis, silvis venationibus, aquis aquarumve decursibus piscationibus, molis mendinis, viis et inviis exitibus et reditibus quesitis et inquirendis seu cum omni utilitate, que ullo modo inde provenire poterit (...)“ MGH DD K II, č. 135, s. 182. Potok Laiflitz se dnes nazývá Hangenleitner Bach a o něco níže Hackenbach. Viz DINKLAGE, Eine frühmittelalterliche Handelstrasse, s. 189; Lang, Gunther, s. 30, pozn. 3.

Vintíře.¹⁵ Ve skutečnosti Vintíř sám les nemýtil, to byla práce klášterních poddaných.¹⁶ To byli asi často původně svobodní lidé, kteří dobrovolně vstupovali do poddanského vztahu ke klášteru, aby si v jeho službách zajistili živobytí. Osobní svobodu tak vyměnili za jisté sociální výhody formou tzv. autotradice.¹⁷

Kolonizace okolní krajiny byla jedním z nejdůležitějších úkolů Vintířova eremu, sám Vintíř však byl časem pověřen i dalšími, zcela jinými úkoly. Byly to diplomatické cesty ve službách římských králů a císařů.

---

¹⁵ Georg DEHIO – Michael BRIX, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler, Bayern 2 – Niederbayern*, München – Berlin 1988, s. 606-610; Jan ROYT, Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, *Milénium*, s. 259-278, zde s. 267.

¹⁶ Poněkud idealisticky popisuje klášterní kolonizaci LANG, Gunther, s. 34-37.

¹⁷ Autotradice je konkrétně doložena v zakládacích listinách některých českých klášterů, založených ve 12. století, a sice u benediktinů v Kladrubech (*CDB I*, č. 390, s. 401) a u premonstrátů na Strahově (*CDB I*, č. 156, s. 161). K tomu Tomáš PETRÁČEK, *Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Fenomén darovaných lidí přemyslovských zemí 10. - 12. století*, Praha 2012, s. 206 a 218.

Misie mezi Lutici

Vintíř se nezdržoval jen ve svém klášteře, či v jeho okolí, ale čas od času také cestoval daleko od kláštera při plnění různých misijních či diplomatických úkolů v císařských službách. To je překvapivé, protože benediktinský mnich měl především dodržovat *stabilitas loci*, tedy stálost na jednom místě. Sliboval ji při přijetí do kláštera před celou komunitou spolu se změnou mravů a s poslušností.¹ Benediktova řehole výslovně odsuzuje potulné mnichy, tzv. gyrovagy (1/10-12), naopak mnichům nařizuje pobyt v klášteře (4/78; 58/15) a k opuštění klášterní klauzury požaduje povolení opata (67/7).² Navíc u poustevníka bychom zvláště očekávali trvalý pobyt v samotě poustevny či ve společenství eremu, nikoli však diplomatické cesty po Evropě. Sv. Romuald sice také neustále cestoval po Itálii i po Pyrenejích, ale to byly cesty zaměřené výhradně na hledání správného způsobu života,³ zatímco u Vintíře šlo o cestování spojené často s čistě politickými úkoly. Vintíř očividně chápal *stabilitas loci* jen jako věrnost svému klášteři, kterou ani dlouhé cestování mimo jeho zdi v zásadě nenarušuje. Konečně je pravdou, že nikdy svůj eremus v Rinchnachu natrvalo neopustil, s výjimkou posledních pěti let života, která strávil v šumavské poustevně na Dobré Vodě. I tím však zřejmě neporušil věrnost svému původnímu mateřskému klášteři v Dolním Altaichu.

Pokud se nemýlíme v identifikaci postavy, podnikl Vintíř první dalekou cestu spojenou s misijně-diplomatickým úkolem v roce 1017. Zprávu o tom zanechal soudobý kronikář Dětmár Merseburský († 1018), když se zmínil o sněmu, který se konal za předsednictví císaře Jindřicha II. v Magdeburku v únoru 1017. Bohužel je to text velmi stručný: *Tamtéž (v Magdeburku) bylo vyřízeno i mnoho záležitostí pro blaho vlasti. Odešel odsud konvrš Vintíř, aby kázal u Luticů.*⁴ Není tu tedy jasně řečeno, že konvrš Vintíř je totožný se šumavským poustevníkem Vintířem, nicméně od první poloviny 19. století se o tom v historické literatuře až na výjimky nepochybuje.⁵

---

¹ „Suscipiendus autem in oratorio coram omnibus promittat de stabilitate sua et conversatione morum suorum et oboedientia, coram Deo et sanctis eius, ut si aliquando aliter fecerit, ab eo se damnandum sciat quem inridit.“ *La Règle de saint Benoît* 2; 58/17-18, s. 630.

² K tomu A. RÜTHER, *Stabilitas loci*, LMA 7, sl. 2062-2063.

³ Giovanni TABACCO, Romuald von Camaldoli, LMA 7, sl. 1019-1020.

⁴ „Multa salutem patriae respicientia ibidem finiuntur. Inde Gunterius conversus causa Liuticios predicandi ivit.“, *Die Chronik des Bischofs Thiemar und ihre Korveier Überarbeitung*, ed. Robert Holzmann, MGH SRG ns 9, Berlin 1935, VII/52, s. 462. Tutéž zprávu opsal do svých análů v polovině 12. století i saský analista: „Gunterus conversus abiit ad Liuticios causa predicationis.“ (*Annalista Saxo*, MGH SS 6, s. 672).

⁵ Anton Christian WEDEKIND, *Noten zu einigen Geschichtsschreibern des Deutschen Mittelalters* 2, Hamburg 1835, Note LXXV, s. 400; Ludwig GIESEBRECHT, *Wendische Geschichten aus den Jahren 780 bis 1182* II, Berlin 1843, s. 48-49; Friedrich WIGGER, Berno, der erste Bischof von Schwerin und Meklenburg zu dessen Zeit, *Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde* 28, 1863, s. 3-278, zde s. 6; Bernhard GUTTMANN, Die Germanisierung der Slawen in der Mark, *Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte*, N. F. 9, 1897, s. 39-158, 395-514, zde s. 437-438; LANG, Gunther, s. 43; Rudolf

Misie u Luticů úzce souvisela s východní politikou Jindřicha II., který záhy po svém nástupu na říšský trůn zahájil dlouhou válku proti Polsku Boleslava Chrabrého. Dosavadní spojenec říše z doby Oty III. se tehdy přes noc stal úhlavním nepřítelem impéria. Válka trvala s přestávkami dlouhých patnáct let, než skončila v roce 1018 Budyšínským mírem. Jednou z jejích posledních fází bylo Jindřichovo tažení na Polsko v létě roku 1017, na němž se podíleli jako Jindřichovi spojenci i Lutici. S ním souvisí i vyslání mnicha Vintíře na misie k Luticům. Ve Vintířově době se za Lutice označoval svaz několika slovanských kmenů sídlících na území mezi Labem, Havolou (*Havel*), Odrou a Pěnou (*Peene*), tedy na jihovýchodě dnešního Meklenburska-Pomořanska a severu dnešního Braniborska.⁶ Už císař Ota I. se s pomocí markraběte Gera pokusil začlenit Lutice do říše tak, že na jejich území zřídil Východní marku, která se po smrti Gera v roce 965 rozpadla na marku míšeňskou, žičskou, merseburskou, lužickou a severní. O tři roky později tu byla ustanovena misijní biskupství podřízená nové církevní metropoli v Magdeburku. Nicméně v roce 983 vypuklo pod vedením Ratarů (*Redarier*), jednoho z lutických kmenů, velké slovanské povstání, které nadlouho osvobodilo tamní slovanské kmeny z říšské nadvlády. Marrný boj Otonců s Lutici vedl Jindřicha II. k tomu, že s nimi v Quedlinburku o Velikonocích 1003 uzavřel spojeneckou smlouvu za účelem boje proti nenáviděnému Boleslavu

---

MATTAUSCH, Gunther in Böhmen, Ungarn und bei den Liutizen, in: *Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955, s. 19-33, zde s. 25-27; Wilhelm BERGES, Reform und Ostmission im 12. Jahrhundert, *Wichmann-Jahrbuch für Kirchengeschichte im Bistum Berlin* 9/10, 1955/1956, s. 31-44 (přetisk in: *Heidenmission und Kreuzzugsgedanke in der deutschen Ostpolitik des Mittelalters*, ed. Helmut Beumann, Darmstadt 1963, s. 317-336, zde s. 321); Johannes SCHULTZE, *Die Mark Brandenburg I - Entstehung und Entwicklung unter den askanischen Markgrafen (bis 1319)*, Berlin 1961, s. 48; Herbert LUDAT, *An Elbe und Oder um das Jahr 1000. Skizzen zur Politik des Ottonenreiches und der slavischen Mächte in Mitteleuropa*, Köln-Wien 1971, s. 64; Dietrich CLAUDE, *Geschichte des Erzbistums Magdeburg bis in das 12. Jahrhundert I – Die Geschichte der Erzbischöfe bis auf Ruotger (1124)*, Köln 1972, s. 236; Gerd TELLENBACH, *Die westliche Kirche vom 10. bis zum frühen Jahrhundert*, Göttingen 1988, s. F 30; Christian LÜBKE, *Regesten zur Geschichte der Slaven an Elbe und Oder (vom Jahr 900 an)* IV, Berlin 1987, č. 513, s. 68; IDEM, Zwischen Triglav und Christus. Die Anfänge der Christianisierung des Havellandes, *Wichmann-Jahrbuch des Diözesangeschichtsvereins Berlin, N.F.* 3, 34-35, 1994/1995, s. 15-35, zde s. 27-28; JESTICE, *Wayward Monks*, s. 73; MAUR, *Paměť*, s. 107; MILADINOV, *Margins*, s. 86. O Vintířově misii mezi Lutici pochybuje pouze BÜHRER-THIERRY, *Aux marges*, s. 271-272.

⁶ Manfred HELLMANN, Grundzüge der Verfassungsstruktur der Liutizen, in: *Siedlung und Verfassung der Slawen zwischen Elbe, Saale und Oder*, ed. Herbert Ludat, Giessen 1960, s. 103-113; Wolfgang H. FRITZE, Lutizen, *LMA* 6, sl. 23-25; Christian LÜBKE, Die Elb- und Ostseeslawen, in: *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie*, ed. Alfried Wiczorek – Hans-Martin Hinz, Stuttgart 2000, s. 654-657; Jarmila BEDNAŘIKOVÁ – Aleš HOMOLA – Zdeněk MĚŘÍNSKÝ, *Stěhování národů a východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*, Praha 2006, s. 123-150;

Chrabrému.⁷ A to přesto, že Lutici byli pohané, zatímco Poláci křesťané. Krále za to odsuzovali už jeho současníci.⁸

Právě proto ležela konverze Luticů ke křesťanství císaři na srdci. Proto vyslal v předvečer nového tažení proti Polsku Vintíře na jejich území, aby je obrátil na správnou víru. Na místě je otázka, proč zrovna Vintíře, který tehdy působil až v Bavorském lese. Navíc neměl ani teologické vzdělání ani svěcení, takže pro takový úkol nebyl řádně vybaven. Nicméně císař se na tyto okolnosti neohlížel, dosud v živé paměti byla totiž misie sv. Vojtěcha († 997), vysoce vzdělaného biskupa, jehož působení mezi pohanskými Prusy skončilo velice rychle katastrofou. Vintíř musel mít nějakou jinou přednost, která převýšila jeho nedostatky. Byť to jeho životopisci přímo nezmiňují, ovládal patrně slovanský jazyk. Durynsko, z něhož pocházel, bylo v jeho době až po řeku Sálu stále ještě osídleno slovanskými Srby.⁹ Stejně jako v případě Luticů bylo jejich území začleněno do říše jako součást Východní marky. Na rozdíl od Luticů se ale nevymanili v roce 983 z německé nadvlády, a proto jako první byli vystaveni postupující germanizaci.¹⁰ Vintířovy durynské statky sice ležely západně od Sály, tedy v oblasti, kam slovanské osídlení většinou nedosahovalo, ale i tak Vintíř přicházel do styku se Slovany asi poměrně často.

Co ho čekalo mezi Lutici? Jejich náboženství stručně popsal ve své kronice Dětmár z Merseburku.¹¹ Prý uctívali své bohy v četných chrámech, přičemž ústřední svatyně stála na hlavním hradišti Ratarů zvaném podle Dětmara Riedegost, podle Adama Brémského († 1081) Retra. Toto hradiště se bohužel doposud nepodařilo lokalizovat. Svatyně byla dřevěná, postavená na základech zhotovených ze zvířecích rohů. Z vnějšku ji zdobily vyřezávané podobizny bohů a bohyň, uvnitř stály jejich sochy oděné do zbroje. Nejvyšší bůh se jmenoval Svarožič, podle Adama Brémského Radegost.¹² Ve svatyni Lutici uctívali své bohy, modlili se k nim a usmiřovali je. Pod kontrolou kněží, vybraných z urozených mužů, se tu také konaly věštby. Používaly se k tomu věštné kamínky,

⁷ „Rederariorum et horum, qui Liutici dicuntur, misericorditer suscepit hactenusque rebelles muenrum dulcedine promissionumque iocunditate sedavit et de inimicis familiarissimos effecit.“ Die Chronik des Bischofs Thiemar V/31, s. 256. K tomu Siegfried HIRSCH, *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich II.* 1, Berlin 1862, s. 256-258.

⁸ „Hii milites, quondam servi nostrisque iniquitatibus tunc liberi, tali comitatu ad regem auxiliandum proficiscuntur.“, Die Chronik des Bischofs Thiemar, VI/26, s. 305.

⁹ Herbert HELBIG, Die slawische Siedlung im sorbischen Gebiet, in: *Siedlung und Verfassung*, s. 27-64.

¹⁰ H. BRACHMANN, Sorben, *LMA* 7, sl. 2057.

¹¹ Die Chronik des Bischofs Thiemar, VI/23-25, s. 303-304. K náboženství Luticů viz Zdeněk VÁŇA, *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha 1990, s. 67-70; Leszek Paweł ŚLUPECKI, Heidnische Religion westlicher Slawen, in: *Europas Mitte*, s. 239-251; Martin PITRO – Petr VOKÁČ, *Bohové dávných Slovanů*, Praha 2002, s. 81-148.

¹² Magistri Adam Bremensis Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificis, *MGH SS in usum scholarum* 2, ed. Bernhard Schmeidler, Hannover-Leipzig 1917, II/21, s. 78. O Radegostu a Svarožiči viz Naďa PROFANTOVÁ - Martin PROFANT, *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*, Praha, 2000, s. 189 a 213-214.

vyhrabané ze země, a také posvátný kůň, který byl voděn přes dvě zkřížená kopí, aby se tak potvrdila či vyvrátila předchozí věštba. Neštěstí pro celý kmen prý ohlašoval mohutný kanec, který se válel v bahně blízkého jezera. Dětmar Merseburský si takové náboženství ošklivil, považoval je za hloupost. Čtenáře své kroniky proto vyzýval: *Poslouchej a následuj příkazy svatého Písma! Jestliže si osvojiš a zapamatuješ slova svatého biskupa Athanasia, určitě zjistíš, že všechny zde vylíčené věci (tj. náboženství Luticů) jsou nicotné.*¹³

Nevíme, zda-li Vintíř znal spisy církevních otců, včetně doporučených textů od zmíněného Athanasia, alexandrijského biskupa ze 4. století. Jistě se ale mezi Lutici pokusil využít svého řečnického nadání, které u něho pozoroval Wolfher. Vzhledem k tomu, že přicházel jako vyslanec válečného spojence, nemusel se zřejmě obávat o svůj život, že mu useknou hlavu stejně jako Prusové sv. Vojtěchovi. Leč, nic konkrétního o Vintířově lutické misii není známo, jen to, že nakonec jako mnoho jiných neuspěl. Lutici, kteří ze sebe v roce 983 setřásli jho říšské nadvlády, tvrdošjně odmítali přijmout křesťanské náboženství. Po skončení říško-polských válek se dalším misionářům mezi Lutici vedlo špatně. Podle Adama Brémského vyslal klášter v Rinchnachu znovu v polovině 11. století dva mnichy do Retry, ti tam však byli zajati, krutě mučeni a nakonec dekapitováni.¹⁴ Krátce nato (v roce 1068) byla Retra vyvrácena halberstadtským biskupem Burchardem. Hlavní svatyní Luticů se pak stal ústřední chrám kmene Ránů na mysu Arkona na severu Rujány,¹⁵ kde uctívali především Svantovíta, boha se čtyřmi tvářemi.¹⁶

Samozřejmě je nápadné, že Vintířovu misii u Luticů nezmiňuje ani Arnold ani Wolfher. Musíme proto připustit, že identifikace konvrše Vintíře s poustevníkem Vintířem, může být mylná. Nicméně oběma životopiscům mohla tato událost uniknout. Arnold se soustředil na Vintířovo vyprávění o životě v Rinchnachu, Wolfher zase na jeho působení v Durynsku a pak také v Rinchnachu.

---

¹³ „Eorum cum cultu consortia, lector, fugias, divinarum mandata scripturarum auscultando adimple: et fidem, quam Athanasius profitebatur episcopus, discens memoriterque retinens, haec quae supra memoravi, nil esse probabis veraciter.“, Die Chronik des Bischofs Thiemar, VI/25, s. 304.

¹⁴ Magistri Adam Bremensis Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificis, *MGH SS in usum scholarum* 2, Hannover-Leipzig 1917, III/20, Schol. 71, s. 163. Adam Brémský hovoří o „duos monachos a Boemiae saltibus“, což v té době může znamenat pouze Rinchnach. K tomu LANG, Gunther, s. 44; Rudolf MATTAUSCH, Gunther in Böhmen, Ungarn und bei den Liutizen, in: *Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955, s. 19-33, zde s. 27; CLAUDE, *Geschichte*, 237; LÜBKE, *Regesten*, č. 674, s. 229-230.

¹⁵ L. DRALLE, Arkona. Geschichte, *LMA* 1, sl. 952-953.

¹⁶ PROFANTOVÁ - PROFANT, *Encyklopedie*, s. 210-212. V roce 1168 byla svatyně na Rujáně vyvrácena. Tou dobou se už samostatnost Luticů pozvolna chýlila k definitivnímu konci, který začal masivním tažením spojených říšských, dánských a polských vojsk v rámci druhé křížové výpravy v roce 1147. Z této kruciáty se Polabští Slované již nikdy nevzpamatovali, brzy pak podlehli křesťanským knížatům, jejichž náboženství pod pohrůžkou smrti přijali. Časem ztratili i svou řeč a byli germanizováni. Více Christian LÜBKE, *Das östliche Europa. Die Deutschen und das europäische Mittelalter*, München 2004, s. 283-289.

Vzhledem k tomu, že měl Vintíř k císaři Jindřichovi II. blízko, lze jeho misijní cestu k Luticům považovat za pravděpodobnou.

Vintíř v Uhrách

Vintíř se prý vydal také do Uher. Tady se na rozdíl od výpravy k Luticům nejednalo o misi, protože Uhry byly už zemí křesťanskou, byť teprve krátkou dobu. Prvním křesťanským panovníkem byl velkokníže Gejza (kol. 970-997), který brzy po svém nástupu na trůn povolal do země západní misionáře.¹ Vintíř přišel do Uher až za vlády jeho syna, sv. Štěpána (997-1038), prvního uherského krále. Za Štěpána byly položeny základy uherské církevní správy, v roce 1000 nebo 1001 byla ustanovena samostatná církevní provincie v čele s metropolí v Ostřihomi a se sufragány v původně misijním biskupství ve Veszprému a v nově zřízeném v Rábu (Győr).² Do konce Štěpánovy vlády pak vzniklo dalších pět biskupství.³ Tehdy v Uhrách vznikly také první kláštery, byť přesná data jejich fundace nejsou známa.⁴ Po Pannonhalmě – založené snad už Gejzou roku 996 – následovala benediktinská opatství v Blatnohradu (Zalavár), Bakonybélu, Pécsvarádu, na Zoboru u Nitry a první klášter benediktinek v Somlóvásárhely.⁵

Pobyt Vintíře v Uhrách zachytil jediný starobylý pramen, a sice Větší legenda o sv. Štěpánu králi, sepsaná v Pannonhalmě mezi léty 1077-1083. Podle jejího anonymního autora prý Vintíř *přišel (krále Štěpána) z české země vícekrát navštívit. A kdykoli prosvětлил září své přítomnosti Štěpánův dvůr, královská komora, již svěřili jeho rukám, se vbrzku zcela vyprázdnila, neboť vše, co v ní bylo, se rozdělilo cizím i domácím chudým vdovám a sirotkům, klášterům a kostelům. Z podnětu tohoto božího služebníka král ve své oddanosti Bohu obdařil mnoha statky také nově založený klášter v Bélu, kam přišel mnich Gerard z Benátek a začal tu vést rozjímavý život.*⁶ Konkrétní důvod návštěv Vintíře u krále

---

¹ György GYÖRFFY, *König Stephan, der Heilige*, Budapest 1988, s. 61-76; Marianne SÁGHY, Aspects de la christianisation des Hongrois aux IXe – Xe siècles, in: *Early Christianity in Central and East Europe*, ed. Przemysław Urbańczyk, Warszawa 1997, s. 53-65; Nora BERENDOVÁ – József LASZLOVSKY – Béla ZSOLT SZAKÁCS, Království uherské, in: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10. - 12. století*, ed. Nora BERENDOVÁ, Praha 2013, s. 314-362, zde s. 322-325.

² Dániel Bagi, Die Christianisierung Ungarns im 10. bis 11. Jahrhundert, in: *Credo. Christianisierung Europa im Mittelalter 1 – Essays*, ed. Christoph Stiegemann – Martin Kroker – Wolfgang Walter, Petersberg 2013, s. 374.

³ Další biskupství byla založena v sedmihradském Dobokaváru (později přeloženo do Karlovského Bělehradu /Gyulafehérvár/), v Kaloči (záhy povýšeno na druhé arcibiskupství), v Pětikostelí (Pécs), Egeru a Čanádu. Viz Marie-Madeleine de CEVINS, *Saint Étienne de Hongrie*, Paris 2004, s. 277-281; BERENDOVÁ – LASZLOVSKY – ZSOLT SZAKÁCS, *Království*, s. 341; BAGI, *Die Christianisierung*, s. 374-376.

⁴ BERENDOVÁ – LASZLOVSKY – ZSOLT SZAKÁCS, *Království*, s. 342-343; BAGI, *Die Christianisierung*, s. 377.

⁵ Za vlády Štěpána bylo založeno také několik řeckých klášterů pro basiliány, a sice v Čanádu, Sremské Mitrovici, Pentele, Oroszlámos a pro basiliánky ve Veszprémvölgy. Viz CEVINS, *Saint Étienne*, s. 282-288; BERENDOVÁ – LASZLOVSKY – ZSOLT SZAKÁCS, *Království*, s. 342-343.

⁶ „(...) solebat eum sepius de terra Boemorum visitare. Quotienscunque enim curium ipsius adventus sui fulgore perlustravit, camera regis sub manu sua posita peregrinis, egenis et indigenis, viduis et orphanis, cenobiis et ecclesiis distributa res (sic!), quam continebat, in brevi fuit exinanita. Ad nutum etiam ipsius servi dei, rex Deo devotus, monasterium, quod Beli nuncupatur incipiens, omnibus bonis ditavit, ubi monachus Gerardus de Venetia veniens vitam contemplativam agere cepit.“ Legenda s. Stephani regis maior, ed. Emma Bartoniek, in:

Štěpána legendista nesdělil. Podle pozdní *Vita s. Guntheri* byl prý Vintíř příbuzným sv. Štěpána.⁷ Pokud tu však nějaké příbuzenské pouto bylo, tak jen velmi vzdálené, prostřednictvím Štěpánovy manželky.⁸ Štěpán se ještě jako korunní princ někdy na přelomu let 995/996 oženil s bavorskou princeznou Giselou, mladší sestrou budoucího císaře Jindřicha II. z rodu Liudolfingů.⁹ Ti byli zase přes durynské Ekkehardiny rodově spřízněni se Sizzony, tedy rodem sv. Vintíře.¹⁰ I takto vzdáleného příbuzenství si ale mohl být jak císař, tak Vintíř, jakož i král Štěpán dobře vědom. Pod tímto zorným úhlem bychom pak mohli Vintířovu cestu do Uher chápat jako diplomatickou misi spojenou s dnes blíže neznámým úkolem. Jediným jejím známým výsledkem byla podpora nedávno založeného kláštera v Bakonybélú. Nová fundace byla zasvěcena sv. Mořicovi, což znamená, že asi stála pod patronátem Dolního Altaichu.¹¹

Dobu založení Bakonybélú bohužel nelze přesně určit. Údajná zakládací listina tamějšího kláštera sice nese datum 1037, ve skutečnosti ale byla sepsána až ve třicátých letech 13. století a dochovala se jen v několika opisech z let 1330-1343.¹² Podle zmíněné Větší štěpánské legendy přišel z Benátek do nově založeného kláštera v Bakonybélú další světec - mnich Gerard (maďarsky Gellért). *Legenda minor sv. Gerarda*, sepsaná anonymním autorem na počátku 12. století, uvádí další podrobnosti: Benediktin Gerard, původem z Benátek, přišel do Uher cestou na pouť do Svaté země. Na přání krále Štěpána ale nepokračoval v cestě do Palestiny, nýbrž se usadil v Uhrách, v *poustevně zvané Bél, kde žil sedm let zcela sám - s výjimkou mnicha Maura - a oddával se horlivě postům a tvorbě duchovních skladeb*.¹³ Gerard se pak v roce 1030 stal prvním biskupem v právě dobytém Čanádu (dnes rumunský *Cenad*). Podle Tamáse Körmendiho, který se naposled zabýval otázkou

---

SRH 2, ed. Imre Szentpétery, Budapest 1938, s. 377-392, zde kap. 14, s. 388. Prakticky stejná slova použil ve své štěpánské legendě z let 1097-1099 i rábský biskup Hartvík (*Legenda s. Stephani regis ab Hartvico episcopo conscripta*, ed. Emma Bartoniek, *SRH 2*, s. 401-440, zde kap. 14, s. 422).

⁷ *Vita s. Guntheri*, s. 174-175.

⁸ GYÖRFFY, *König*, s. 181.

⁹ Thomas von BOGYAY, Gisela, *LMA 4*, sl. 1465-1466; CEVINS, *Saint Étienne*, s. 114.

¹⁰ Eduard HLAWITSCHKA, *Untersuchungen zu den Thronwechseln der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts und zur Adelsgeschichte Süddeutschlands. Zugleich klärende Forschungen um „Kuno von Öhningen“* (= Vorträge und Forschungen. Sonderband 35), Sigmaringen 1987, s. 41-42; Gabrielle RUPP, *Die Ekkehardiner, Markgrafen von Meißen und ihre Beziehungen zum Reich und zu den Piasten*, Frankfurt a. M. 1996, s. 207-209, Tamás KÖRMENDI, *Ungarn im frühen 11. Jahrhundert und das Wirken des heiligen Gunther im Lande*, in: *Tausend Jahre Rinchnach*, s. 28-42, zde s. 33.

¹¹ Johannes Lajos CSÓKA, *Geschichte des benediktinischen Mönchtums in Ungarn* (= Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige. Ergänzungsband 24), St. Ottilien 1980, s. 42.

¹² Viz *Diplomata Hungariae Antiquissima 1*, ed. Györgi Györffy, Budapest 1992, č. 26, s. 113-119. K tomu KÖRMENDI, *Ungarn*, s. 37.

¹³ „(...)in eadem regione heremum, que vulgo Bel vocitatur petiit, ubi per VII annos ieiuniis dictaminumque exercitiis deditus, excpeto Mauro monacho, solus habitavit.“ *Legenda s. Gerhardi episcopi (minor)*, ed. Imre MANDSZAR, in: *SRH 2*, s. s. 471-479, zde s. 472 (kap. 2).

založení Bakonybélu, to znamená, že tamější klášter musel vzniknout před rokem 1023.¹⁴ Údaj o sedmi letech strávených Gerhardem v Bakonybélu je ale patrně pouze symbolický. Reálnější je proto úvaha László Koszty, že klášter byl založen před létem roku 1030,¹⁵ kdy se v důsledku vojenského vpádu císaře Konráda II. do Uher zhoršili vztahy mezi říší a Uherským královstvím. Ani to však nevylučuje možnost pozdějšího založení, protože hned na jaře 1031 uzavřela říše s Uhry mír.¹⁶ Nicméně většina historiků klade založení Bakonybélu někam do desátých let 11. století. Gotthard Oswald se domníval, že to bylo kolem roku 1015,¹⁷ Pongrác Sörös kolem roku 1018,¹⁸ což převzal jak Gotthard Lang,¹⁹ tak Lajos Csóka.²⁰ Naposledy Körmendi položil fundaci kláštera mezi léta 1008, kdy Vintíř odešel do poustevny, a 1023, nejpravděpodobněji prý kolem roku 1015.²¹ Exaktní data však scházejí. Jisté je pouze to, že Bakonybél vznikl za vlády Štěpána I. (997 - 1038).

Na otázku, co měl sv. Vintíř společného se založením Bakonybélu se pokusil odpovědět György Györffy.²² Klášter leží v údolí Bakoňského lesa (*Bakony*), což je vrchovina ležící na severozápadě dnešního Maďarska. Asi dvacet kilometrů odtud východním směrem se nachází Veszprém, korunovační město uherských královen. Tamější katedrálu sv. Michala spoluzakládala první královna Gisela, sestra Jindřicha II. Györffy se domníval, že panovnický pár měl v Bakonybélu své venkovské sídlo (*falc*), a že sem proto přišel, někdy po roce 1015, Giselin příbuzný, sv. Vintíř. Měl tu žít jako poustevník, stejně jako o něco později i sv. Gerhard, vychovatel korunního prince Imricha.²³ Vintíř podle Györffyo pak Štěpána přesvědčil, aby dal svou *falc* k dispozici církevním účelům, respektive, aby tu založil klášteru sv. Mořice a obdařil ho hojným majetkem. Takový výklad je ovšem dosti násilný, nelze totiž doložit ani předchozí existenci zdejší *falce*, ani Vintířův pobyt

---

¹⁴ KÖRMENDI, Ungarn, 36-38 s odkazem na práci Pongráce SÖRÖSE, *A bakonybéli apátság története. Az önállóság kora 1023-1548 (Dějiny opatství Bakonybél. Doba samostatnosti 1023-1548)*, Budapest 1903, s. 12-13.

¹⁵ László KOSZTA, Eremiten im Königreich Ungarn des 11. Jahrhunderts, in: *Central European Charterhouses in the Family of the Carthusian Order*, ed. Martin Homza – Veronika Kucharská – Stanislava Kuzmová – Naďa Rácová, Levoča – Salzburg 2008, s. 67-81, zde s. 71.

¹⁶ Konrád byl však Štěpánem u Ostřihomi poražen a zahnán až k Vídni. Viz Harry BRESLAU *Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Konrad II.* 1, Leipzig 1879, s. 297-300; Barbara KRZEMIEŃSKA, Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012-1034), *ČsČH* 25, 1977, s. 246-271, zde s. 253 a 260.

¹⁷ OSWALD, *Das Kloster*, s. 20.

¹⁸ SÖRÖS, *A bakonybéli apátság története*, s. 13, pozn. 3.

¹⁹ LANG, *Gunther*, s. 42

²⁰ CSÓKA (*Geschichte*, 42)

²¹ KÖRMENDI, *Ungarn*, s. 37.

²² GYÖRFFY, *König Stephan*, s. 144 a 181.

²³ Podle Větší gerardské legendy ze 13. století byl Gerard také vychovatelem uherského prince Imricha. Viz *Legenda s. Gerardi episcopi (maior)*, ed. Imre MANDSZAR, in: *SRH* 2, s. 480-506, zde s. 488 (kap. 5). Gerard zemřel jako mučedník během pohanského povstání v roce 1046. O necelých čtyřicet let později ho dal uherský král Ladislav prohlásit za svatého. Viz Gabriel SILAGI, Gerhard, hl., Bischof von Csanád, *LMA* 4, sl. 1312.

v Bakonybélu. Koneckonců je i možné, že Vintířův pobytu u krále Štěpána je jen pozdější smyšlenkou, která měla vrhnout více lesku na oba dva světce.

Pozdější fikcí je bezesporu nejslavnější zázrak sv. Vintíře, který se prý odehrál na dvoře krále Štěpána. V roce 1728 ho zvětšil na stropě Tereziánského sálu břežnovské prelatury slavný bavorský malíř Kosmas Damián Asam,²⁴ a ve stejném roce i rakouský malíř Wolfgang Andreas Heindl na stropě proboštského kostela v Rinchnachu.²⁵ Zázrak jako první zaznamenal až autor *Vita s. Guntheri*, tedy neznámý břežnovský benediktin píšící v polovině 13. století. Podle něj prý *svatý Vintíř usedl spolu s králem v čase oběda ke stolu, král mu předložil pečeného páva a začal ho důvěrně vybízet, aby pojedl maso. Leč svatý muž, který žil podle řeholních předpisů, se takových pokrmů zdržoval, ba je zcela odmítal. Prohlásil, že se nechce poskrvnit nedovoleným jídlem.*²⁶ Legendista tady šel úmyslně nad rámec Benediktovy řehole, která zakazuje pouze maso čtvernožců.²⁷ Jinými slovy to znamená, že drůbež, kam patří i páv, byla benediktinům povolena.²⁸ Vintíř se ale hlásil k poustevníkům, anachoretům, kteří se po vzoru sv. Antonína Velikého zdržovali veškerého masitého pokrmu. Kromě toho tu legendista možná narážel i na Arnoldovu zmínku o tom, jak Vintíř v poustevně snil o do křupava vypečených pávech.²⁹ Ke čtenářově podivu neměl svatý král pro Vintířovy skrupule žádné pochopení: *Král však jeho vůli nemálo odporoval, a usiloval nejen prosbami, ale též příkazy, aby předložený pokrm snědl. Co měl muž boží činit? Slíbil, že králův příkaz poslechne, ale současně důvěřoval v boží pomoc. I stalo se, že obvyklým způsobem vykonal mezi spolustolovníky modlitbu, složil hlavu do rukou, a v slzách prosil milostivého Boha, aby se neposkrvnil nedovolenou stravou. Jaká to divná, předivná věc! Když služebník boží dokončil modlitbu a zvedl hlavu z rukou, pečený pták položený na stole obživil a před očima všech odletěl. A tak byl svatý muž milostí boží osvobozen od jeho sněžení. Když všichni viděli tak neobvyklý zázrak, děkovali Bohu, a už více neodporovali vůli svatého muže.*³⁰

Odkud přesně Vintířův legendista tento zázrak převzal, nevíme. Ve středověké hagiografické literatuře ale tento motiv koloval. Objevuje se také v *Životech otců řádu augustiniánů-eremitů*, které

---

²⁴ BLAŽÍČEK – ČEŘOVSKÝ – POCHÉ, *Klášter v Břežnově*, Praha 1944, s. 50; *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L*, Praha 2000, s. 72.

²⁵ Georg DEHIO – Michael BRIX, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler, Bayern 2 – Niederbayern*, München – Berlin 1988, s. 606-610; Jan ROYT, Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, *Milénium*, s. 259-278, zde s. 267.

²⁶ *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 176-177.

²⁷ „Carnium vero quadripedum omnimodo ab omnibus abstineatur comestio praeter omnino debiles aegrotos.“ *Řehole Benediktova*, 39. kap., s. 100-101.

²⁸ HOLZHERR, *Die Benediktsregel*, s. 216.

²⁹ „Ubi nunc imputribiles post coctionem pavones, seu phasinae aves, plurigenis condimetorum saporatae irritamentis?“, Arnold, *De memoria*, s. 145-146.

³⁰ *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 176-181.

v roce 1357 dokončil Jordán z Quedlinburku, lektor augustiniánské školy v Erfurtu a v Magdeburku.³¹ Jordán ho zmiňuje ve vyprávění o sv. Mikuláši Tolentinském (kol. 1245 - 1305), italském kazateli tohoto řádu. Světec prý odmítl sníst pečenou koroptev (*perdix assata*), kterou mu připravili v době jeho nemoci. Když převor Mikulášovi pod příkazem poslušnosti nařídil, aby jedl, zvedl světec oči k nebi, učinil znamení kříže, načež koroptev ožila a hned odletěla.³²

Proč autor vintířovské legendy převzal právě tento kuriózní zázrak nevíme. Je ale zřejmé, že chtěl vyzdvihnout spojení dvou světců: Vintíře a Štěpána. Vůbec celý Vintířův pobyt u uherského krále a jeho podíl na založení kláštera v Bakonybélu je podezřelý.³³ Údajná zakladací listina Bakonybélu nesoucí datum 1037 nápadně zmiňuje jen mnicha Gerarda a o Vintíři tu nepadne ani slovo.³⁴ Věrohodnost Vintířova uherského angažmá je tak závislá výlučně na výpovědi Větší štěpánské legendy, která v tomto ohledu nemusí být zcela spolehlivá. Proto je nutno nakládat s touto informací jen velmi opatrně.

---

³¹ Adolar ZUMKELLER, Jordan von Quedlinburg, *Neue Deutsche Biographie* 10 (1974), s. 597-598; Iordanus de Quedlinburg, Liber Vitasfratrum, *Repertorium „Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters“* (http://www.geschichtsquellen.de/repOpus_03059.html, 2015-08-10).

³² Jordani de Saxonia, Ordinis Eremitarum s. Augustini Liber Vitasfratrum, ed. Rudolf Arbersmann – Winfrid Hümpfner, in: *Cassiciacum. Studies in St. Augustine and the Augustinian Order* 1, New York 1943, 2/3, s. 88. Na podobnost se zázrakem sv. Vintíře upozornili bollandisté: De s. Nicolao Tolentinate, *Commentarius praevious*, *AA SS Septembris* III, Antwerpen 1750, s. 644.

³³ Upozornila na to BÜHRER-THIERRY, *Aux marges*, s. 271.

³⁴ „Igitur inter cetera in loco, qui Bel dicitur, in silva Bocon, quia divino cultui videbatur mancipari valde ydoenus, sub titulo beati Mauricii, Christi martiris, monasterium incepti construere, quod et per Dei adiutorium consummavi, regiis quoque munificenciis, sicut potui, dotavi; in quo Gerardus monachus de Venecia veniens primus cepit conversari.“ *Diplomata Hungariae Antiquissima* 1, č. 26, s. 118, ř. 10-14.

Vintíř a český kníže Oldřich

Od dob bollandistů se traduje, že Vintíř radil také císaři Konrádu II. ve válce o burgundské dědictví v letech 1032-1034, kdy bylo burgundské neboli arelatské království na několik následujících staletí přiřčeno k říši.¹ Poslední burgundský král Rudolf III. zemřel v září 1032 bezdětný, dědicem měl být podle předchozích ujednání manžel jeho neteře Gisely, císař Konrád II. Burgundskou korunu se však pokusil získat Rudolfův synovec Odo hrabě z Blois a Champagne.² Vítězné tažení proti němu císař vedl pryč po poradě s poustevníkem Vintířem. Tato zpráva je ovšem zmatečná. Pochází z chybně editovaného pramene, kterým je světová kronika pasovského kněze Jana Staindelia z počátku 16. století.³ Zmíněný kněz do ní zaznamenal zprávu o vpádu císaře do Burgundska a dále pokračoval vyprávěním z dolnoaltašských análů o Vintířově intervenci u císaře ve prospěch vyhnaného Přemyslovce Oldřicha. Mnichovský editor Andreas Felix von Oefele v edici z roku 1763 učinil chybnou interpunkci, takže vzniklo souvětí v tomto znění: *Císař na radu poustevníka Vintíře a zemských hrabat vpadl do Francie proti Odonovi a vyplenil Burgundsko.*⁴ Proto se tato zpráva o Vintířově podílu na burgundském tažení dostala o sedmáct let později do světčova životopisu v bollandistických Acta sanctorum a od té doby se občas traduje pořád až doposud.⁵ S historickou realitou však nemá nic společného.

Naopak skutečná je Vintířova intervence ve prospěch českého knížete Oldřicha. O té se zmiňují dolnoaltašské anály těmito slovy: *Na radu pana Vintíře, poustevníka, a zemských hrabat, byl Oldřich povolán zpět z vyhnanství a přišel do Řezna, kde císař Konrád rozhodl, že má přijmout zpátky své knížetství. (Oldřich se pak) dopustil mnohých špatností, větších a horších než byly ty předchozí.*⁶ O co šlo? Oldřich se dostal na pražský trůn poté, co z něj na jaře 1012 svrhnul svého staršího bratra Jaromíra. Čechy přijal v léno - stejně jako jeho předchůdci od počátku 11. století - od římského krále

¹ De b. Gunthero confessore, AA SS Octobris 4, Bruxelles 1780, s. 1065

² Hans-Dietrich KAHL, Die Angliederung Burgunds an das mittelalterliche Imperium. Zum geschichtlichen Hintergrund des Schatzfundes von Corcelles-près-Payerne, *Schweizerische Numismatische Rundschau* 48, 1969, s. 13-105.

³ Joannis Staindelii Chronicon ab anno Christi DCC ad annum Christi MDVIII, *Rerum Boicarum Scriptores* 1, ed. Andreas Felix von Oefele, Augsburg 1763, s. 417-542

⁴ „MXXXIII (...) Imperator Franciam petit contra Ottonem, item Burgundiam vastat, rogatu Guntharii heremite et provincialium comitum.“ A pokračuje podle níže uvedených altašských análů: „Udalricus dux Boemimiae exilio eiectus Ratisponam venit, ubi Conradus imperator placitum suum habuit, recipiensque ducatum suum multa mala, maioraque et peiora prioribus commisit (...).“ Joannis Staindelii Chronicon, s. 472.

⁵ Např. LANG, Gunther, s. 45; LANKES, Der hl. Gunther, s. 18; MAUR, *Paměť*, s. 107.

⁶ „1034. Rogatu domini Guntharii heremite et provincialium comitum Udalricus exilio eiectus ad Radesponam venit, ubi Conradus imperator placitum suum habuit, recipiensque ducatum suum multa mala maioraque et peiora prioribus commisit.“, *Annales Altahenses Maiores*, *MGH SS in usum scholarum* 4, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890, s. 19.

Jindřicha II., čímž uznal svrchovanost říše nad svým knížetstvím. Po dvaceti letech vlády se ale dostal do konfliktu s císařem Konrádem II. Konkrétní důvody této roztržky nejsou známy. Podle uvedených análů se měl Oldřich dopustit urážky císařského majestátu, načež ho císař sesadil a poslal do vyhnanství.⁷ Oldřich byl vskutku na podzim roku 1033 na sněmu ve Vrbně (Werben na Labi při ústí Havoly) odsouzen a vypovězen, načež se vlády v Čechách ujal – jak uvádí altašské anály – jeho jediný syn Břetislav I. Ani s jeho vládou nebyl císař spokojen a proto poslal do Čech vojsko v čele se svým synem, králem Jindřichem III., který však žádného vítězství nedosáhl.⁸ Snad proto povolal Konrád Oldřicha již o Velikonocích 1034 do Řezna, kde mu vládu nad českým knížectvím navrátil. Stalo se tak prý – jak výše uvedeno - na radu poustevníka Vintíře, a podle hildesheimských análů také díky přimluvě císařovny Gisely Švábské a dalších knížat. Nadále ale neměl Oldřich vládnout sám, ale spolu se svým bratrem Jaromírem, jenž se mezitím také vrátil z vyhnanství z dalekého Utrechtu.⁹ To byl ze strany císaře chytrý tah, jak oslabit a současně k sobě připoutat vzdorné Přemyslovce. Pokud mu to opravdu poradil Vintíř, jak tvrdí dolnoaltašské anály, znamenalo by to, že u Konráda II. požíval - podobně jako u jeho předchůdce - značné důvěry. Konrád Vintíře jistě znal, konečně v srpnu 1029 vydal v Augsburgu listinu ve prospěch Rinchnachu, v níž Vintíře jmenovitě uvádí.¹⁰

Podle Langa byl Vintíř především blízkým přítelem Oldřicha.¹¹ Domníval se totiž, že se seznámili už v mládí na dvoře bavorského vévody a pozdějšího císaře Jindřicha II. v Řezně, kam byl Oldřich podle svědectví pražského Kosmy poslán na výchovu.¹² Sem prý – jak se domníval Lang - také často jezdil Jindřichův příbuzný Vintíř, a protože uměl slovansky, vytvořilo se mezi ním a Oldřichem přátelské pouto. To je samozřejmě čistá fikce, první pramenně podložená zmínka o Vintířovi a Oldřichovi je až ona z Řezna z Velikonoc roku 1034. Lang ale uvádí ještě jeden důvod jejich přátelství, který přebírá z *Vita s. Guntheri* z poloviny 13. století. Vintíř byl prý kmotrem Oldřichova syna a dědice Břetislava I. Lang znal odmítavé stanovisko Palackého, podle nějž je Vintířovo kmotrovství pouhou

---

⁷ „1032. Udalricus, dux Boemiae, reus maiestatis inventus exilio damnatur, cuius filius, nomine Bratizla, suscepto ducatu patris, ab imperatore rebellans, Heinrici regis expeditione ad eum facta subicitur.“ *Annales Altahenses Maiores* s. 18

⁸ Barbara KRZEMIEŃSKA, Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012-1034), *ČsČH* 25, 1977, s. 246-271, s. 261-270.

⁹ „1034. Imperator (...) pascha Reinesburg feriavit (...) In pascali vero festivitate Odalricus Boemiorum dux optentu imperatricis et principum in gratia de exilio domum redire promeruit et ducatus sui medietatem, suo fratre Germiro medietatem retinente, suscepit.“ *Annales Hildesheimenses*, s. 38. K Jaromírovi NOVOTNÝ, *ČD* I/1, s. 692, 700, 736.

¹⁰ *MGH DD K II*, č. 135, s. 182.

¹¹ LANG, *Gunther*, s. 46-48.

¹² „(...) Odalricus autem a puericia traditus erat imperatoris Heinrici in curiam, quo addisceret morem et eorum astuciam ac Teutonicam linguam.“ *Cosmae Pragensis Chronica* I/34, s. 61.

smyšlenkou,¹³ a proto nabídl své vlastní řešení: Oldřich se s manželkou Boženou v době narození Břetislava (roku 1003 nebo 1004) zdržoval na dvoře krále Jindřicha II., kam uprchl před polským panovníkem Boleslavem Chrabrým. Tam se prý mohl Vintíř, Oldřichův přítel z mládí, snadno stát kmotrem malého Břetislava.¹⁴

Je vsutku pravdou, že Oldřich spolu s bratrem Jaromírem a matkou Emmou uprchl po nástupu svého nevlastního bratra Boleslava III. Ryšavého (999) z Prahy do Bavorska na dvůr Jindřicha II. Ryšavý dal totiž z obav o trůn Jaromíra vykastrovat a Oldřicha poručil udusit v lázni. Stalo se to ovšem ještě před nástupem Jindřicha II. na říšský trůn, tedy před červnem 1002.¹⁵ V bavorském exilu pak byli až do srpna 1004. Mezitím byl Boleslav III. z Čech vyhnán, jeho nástupcem se stal Vladivoj, exponent Boleslava Chrabrého, ale jen na pár měsíců, než (patrně následkem nemírného pití) zemřel.¹⁶ Češi si pak zvolili za knížete rovnou polského panovníka Boleslava Chrabrého, ale ani jeho vláda v Praze netrvala dlouho. Už v létě 1004 dovedlo Jindřichovo vojsko do Prahy zpět vyhnáného Přemyslovce Jaromíra.¹⁷ Podle Langa se této výpravě účastnil pravděpodobně i Vintíř, doložit to však nemohl. V té době už měl být Břetislav na světě, neboť sňatek Oldřicha s Boženou datoval Lang podle Kosmy do roku 1002.¹⁸

Jenže Břetislav se podle logické úvahy Barbary Krzemieńskiej patrně narodil už před útekem Oldřicha do bavorského exilu, tedy nejpozději před červnem 1002. Tehdy byl totiž Oldřich politicky bezvýznamný, dědicem trůnu byl jeho starší bratr Jaromír. Oldřich si tak mohl dovolit luxus žít s obyčejnou pradlenou a mít s ní bastarda, protože Božena byla vdaná za jakéhosi Křesinu, a i sám Oldřich byl tehdy už ženatý. Po vyhnání Ryšavého by už to tak jednoduché nebylo, neboť vykastrovaný Jaromír nemohl mít potomka a politická cena Oldřicha prudce stoupla.¹⁹ Sotva si mohl

---

¹³ PALACKÝ, *Geschichte* 1, s. 285, pozn. 94. Kmotrovství Vintíře odmítl později také NOVOTNÝ (*ČD* I/2, s. 7) a URBÁNEK (*Legenda* I, 2, s. 419, 422–423).

¹⁴ LANG, Gunther, s. 49. Také KADLEC (Poustevník, s. 144) považoval Vintíře za Břetislavova kmotra.

¹⁵ Dětmár Merseburský V/ 23. Také Adabold ve Vita Henrici, c. 44, MGH SS 4, s. 694: „Nam (Boleslav III.) fratrum suorum unum eunuchizavit, alterum in thermis suffocare temptavit. At illi, unus eunuchus, alter semivivus, in Bavariam, a paterna hereditate exclusi, fugerunt. K tomu Barbara KRZEMIEŃSKA, Krize českého státu na přelomu tisíciletí, *ČsČH* 18, 1970, s. 497-532, zde s. 508.

¹⁶ „De quo rem unam incredibilem dico, sed non alicui christiano imitabilem, quod hic numquam sine potu unam horam perdurare valuerit.“, Die Chronik des Bischofs Thietmar von Merseburg und ihre Korveier Überarbeitung, MGH SRG ns 9, V/23, s. 247-249. K tomu NOVOTNÝ, *ČD* I/1, s. 675, David KALHOUŠ, Boleslav III.: kníže na konci časů?, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, ed. Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda, Brno 2003, s. 221-229, zde s. 226.

¹⁷ KRZEMIEŃSKA, Krize, s. 508-520.

¹⁸ LANG, Gunther, s. 47. Kosmas ovšem seznámení Oldřicha s Boženou zařadil chybně až po vyhnání Poláků z Prahy.

¹⁹ Kosmas I/36. K tomu KRZEMIEŃSKA, Krize, s. 248; EADEM, *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině 11. století*, Praha 2019, s. 109-115; EADEM, Kněžna Božena, in: *Peruc v mýtech a dějinách*, Peruc 2004, s. 24-33, zde s. 32-33.

dovolit mít bastarda, vyloučeno to ale není.²⁰ Ať tak či onak, přestože se přesného data narození Břetislava asi nedopátráme, zpráva o Vintířově kmotrovství pochází až ze 13. století, z doby snah o Vintířovu kanonizaci. Sotva ji tedy můžeme považovat za věrohodnou.

Vintíř se do prvního kontaktu s Oldřichem dostal prokazatelně až na jaře 1034, kdy mu císař na poustevníkovu radu vrátil vládu nad Čechami. Měl se o ni však dělit s bratrem Jaromírem, který byl po dvaceti letech povolán zpět z vyhnanství. Císař i jeho rádci se však přepočítali, Oldřich se zařídil po svém. Nešťastného Jaromíra dal oslepit a internovat v Lysé nad Labem, načež se vlády ujal sám. Dlouho se z ní ale netěšil. Už 9. listopadu 1034 uprostřed hostiny nečekaně zemřel.²¹ Do Prahy se pak vrátil slepý Jaromír, formálně se vzdal trůnu a představil Čechům za nového knížete svého synovce Břetislava.²² S tím pak měl mít Vintíř co do činění opět po šesti letech za tažení Jindřicha III. proti Čechám.

Proč Vintíř orodoval u císaře právě za Oldřicha, nevíme. Dávné přátelství obou mužů z doby Oldřichova mladického pobytu na dvoře Jindřicha II., jak si to představoval Lang, nemá žádnou oporu v pramenech. Vintířovo angažmá ve prospěch Oldřicha spíše vyplývalo z jeho postavení císařského rádce. Konrádovi v tomto případě radil zcela pragmaticky v duchu hesla rozděl a panuj, tedy rozdělením vlády nad Čechami mezi navzájem znepřátelené Přemyslovce.

---

²⁰ Opatrněji než Krzemieńská se staví k roku narození Břetislava Josef ŽEMLIČKA, Peruc, *Čechy a lovecká vášeň knížete Oldřicha*, *ibidem*, s. 5-23, zde s. 9-11; IDEM, *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005, s. 153-155.

²¹ „Insuper fratrem suum Germarum cecavit, sicque post octo menses malam vitam mala mors secuta est. Misaco obiit.“ *Annales Altahenses Maiores*, *MGH SS in usum scholarum* 4, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890, s. 19. K tomu Novotný, ČD I/1, s. 737.

²² O návratu a rezignaci Jaromíra vypráví *Cosmae Pragensis Chronicon* I/42, s. 77-79.

Vintíř a římský král Jindřich III.

Vintíř zůstal v panovnických službách i po nástupu nového římského krále Jindřicha III. v červnu 1039.¹ Tehdy dvaadvacetiletý Jindřich usedl na říšský trůn bez větších obtíží hned po smrti svého otce Konráda II., od něhož převzal i některé jeho důvěrníky (*familiares*). Mezi nimi byl i Vintíř, protože tak je to výslovně uvedeno v pravé listině Jindřicha III. ze 17. ledna 1040. Tato listina je vůbec jedinečným pramenem o Vintířovi, neboť v kostce shrnuje jeho dosavadní život. Byla vydána v Augsburgu na Vintířovu přímou žádost, což znamená, že tu máme co do činění s jeho oficiálním curriculum vitae, které si pro panovnickou kancelář patrně sám připravil. Citujme ho tedy doslova z listinné narace: *Za panování velkolepého Jindřicha (II.) jistý šlechtic Vintíř z vlastní vůle opustil bohatství pozemských věcí a připojil se k mnišskému životu pod vedením před Bohem důstojného Gotharda, opata altašského. Tak chvalitebně obrácen v klášteře zatoužil po nějaké době z božího vnuknutí po samotě poustevny. Přijal požehnání řečeného opata a za souhlasu krále Jindřicha (II.) s chválami vstoupil do poustevny v Severním lese a tam začal jako pilný eremita bydlet. Díky božské milosti vystavěl v této poustevně kostel a dal ho od pasovského biskupa posvětit ke cti sv. Jana Křtitele. Tam povolal bratry zachovávající řeholi sv. Benedikta. Po smrti císaře Jindřicha (II.) za císařské vlády Konráda (II.) obdržel z boží milosti od něho povolení v oné záležitosti, dostal od něho královskou listinu, v níž (císař) potvrdil statky, které Vintíř od něho nabyl a získal. Když zemřel také blažené paměti náš otec Konrád (II.), se tento Vintíř pro poctivost zásluh stal přátelsky i naším důvěrníkem.*²

Jak vidno, Vintířovy údaje o sobě samotném se v zásadě shodují s vyprávěním Wolfhera i Arnolda, jakož i se zmiňovanou listinou Konráda II. z roku 1029. Její dispozice, konkrétně darování pozemkového majetku Rinchnachu, je Jindřichově listině také znovu doslova inzerováno. Tedy nic překvapivého. Zato ústřední sdělení listiny Jindřicha II. z ledna 1040 je naprosto nečekané: *Proto (Vintíř) požádal naši laskavost, abychom řečený kostel (sv. Jana Křtitele) darovali autoritou naší moci*

---

¹ O Jindřichu III. viz Heinrich APPELT, Heinrich III., *Neue Deutsche Biographie* 8 (Berlin 1969), s. 313–315; Tilman STRUVE, Heinrich III., *LMA* 4 (München - Zürich 1989), sl. 2039–2041.

² „Magnifico Heinricho regnante nobilis quidam Guntherius dives terrenarum rerum mundialia sponte deseruit ac sub potestate Deo digni Gotehardi abbatis Altahensis monachicae conversationi se inseruit. Hic in monasterio aliquandiu laudabiliter conversatus divino instinctu heremi secreta concupivit et a predicto abbate accepta benedictione consentiente regis Heinrichi collaudatione heremum Nortwalt intravit hancque non ociosus heremita colere coepit. Divina siquidem gratia cooperante in eadem heremo aecclesiam construxit et hanc in honore sancti Iohannis Baptistae per Bataviensem episcopum consecrari impetravit ibique fratres regulam sancti Benedicti observantes subrogavit. Heinricho itaque imperatore defuncto atque Chuonrado imperii regimine dei gratia functo licentiam accepit in id ipsum eb eo; cartam etiam ab eo regalem obtinuit, quę bona inibi ab eo acquistita et acquirenda sibi confirmavit. Ipso etiam beatae memoriae Chũnrado parente nostro vita excedente idem Guntherius pro meritorum probitate amicabiliter usus est nostra familiaritate.“ *MGH DD H III*, č. 25, s. 32.

klášteru sv. Mořice v Dolním Altaichu, což jsme vskutku učinili. Tedy chceme dát na vědomost přítomným i budoucím, že na žádost řečeného Vintíře, jakož i na doporučení našich nejvěrnějších (...) jsme kostel, zvaný Rinchnach, postavený Vintířem v Severním lese, připsali a darovali klášteru sv. Mořice do vlastnictví opata Ratmunda a jeho nástupců, a to se vším příslušenstvím náležejícím k onomu místu (...).³ Vintíř se tu po zhruba třiceti letech budování vzdal svého kláštera! Proč? K tomu musel mít nějaký vážný důvod. A tím bylo, jak prozrazuje poznámka v urbáři altašského opata Hermana z roku 1254, opuštění Rinchnachu. V této poznámce se doslova píše: *Poté roku 1040 daroval Jindřich III. na žádost onoho blahoslaveného Vintíře zmíněnou celu (v Rinchnachu) altašskému klášteru vedenému opatem Ratmundem. Potom žil pět let a zemřel v odlehléjší poustevně, která se jmenuje Březník, a byl knížetem Břetislavem odvezen k pohřbu do kláštera břevnovského.*⁴ Vintířova rezignace na Rinchnach tak dostává zřetelnější obrysy. Je spojena s jeho odchodem hlouběji do nitra Šumavy, k hoře Březníku (1006 m). Samotná poustevna se přitom nenacházela u dnešní kapličky na vrcholu této hory - tam ji klade až novodobá tradice - ale na jejím východním svahu asi kilometr odtud v dnešní Dobré Vodě (888 m).⁵ Tady také stál už koncem středověku dřevěný kostel, na jehož základech byl v r. 1734 vybudován dodnes stojící barokní kostel sv. Vintíře.⁶ Albert Chanovský (1659) jakož i Bonaventura Piter (1762) výslovně uvádějí, že Březníkem se původně nazývala dnešní Dobrá Voda u Hartmanic.⁷ Nové jméno Gutwasser/Dobrá Voda se začalo používat patrně až po Bílé hoře v souvislosti s rozvojem zdejšího poutního místa, ke kterému patřil vydatný pramen léčivé vody.⁸

---

³ „Proinde mansuetudinem nostram rogavit, quatinus aecclesiam prefatam ad titulum sancti Mauricii Altaha nostrae potestatis auctoritate traderemus, quod et fecimus. Unde scire volumus fideles presentes atque futuros, qualiter nos predicti Guntherii rogatione atque fidelissimorum nostrorum interventione (...) aecclesiam in Nortualde a Gunthero constructam Rimichinaha dictam ad monasterium sancti Mauricii in potestatem Ratmundi abbatis ac successorum eius consignavimus atque tradidimus, cum omnibus appendiciis ad eudem locum pertinentibus (...)“, *MGH DD H III*, č. 25, s. 32-33.

⁴ „Post hec ipsius beati Guntharii petitione Henricus tertius tradidit cellam memoratam ecclesie Altahensi sub Rathmundo abbate anno MXL. Post hec vixit V annos et in ulteriori heremo, que Breznich vocatur, moritur ac per Brezizlaum ducem sepeliendus deducitur ad monasterium Brevnowense.“ *Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, KL Niederaltaich 39*, fol. 89r.

⁵ Na vrcholu Březníku se nachází několik metrů vysoká skalní stěna, pod jejíž východní stranou stojí kaple sv. Vintíře, označující místo světcovy poustevny. Kaple byla podle LANGA (Gunther, s. 58) postavena v roce 1841 na místě starší dřevěné stavby. V roce 1957 ji zbořila československá armáda, obnovena pak ve stejné podobě byla v roce 1992. K tomu např. Vladimír HORPENIAK, Über die Verehrung und Verfemung des hl. Gunther, in: *Tausend Jahre Rinchnach*, s. 51-56.

⁶ Pod presbytářem barokního kostela sv. Vintíře na Dobré Vodě byly v roce 2001 objeveny zbytky dřevěného chrámu, který lze podle na místě nalezené keramiky datovat do 13. – 15. století. Viz Martin ČECHURA, Archeologický výzkum kostelů v západních Čechách, *Archaeologia historica* 30, 2005, s. 359-376, zde s. 363. Stavbu barokního kostela sv. Vintíře a jeho rozšíření v r. 1754 uvádí Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen 8 - Prachiner Kreis*, Prag 1840, s. 261.

⁷ „(...) locum olim dictum Brzeznicz nunc vocant apud bonam aquam.“ Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae*, Kolín 1659, s. 81; „(...) olim Brzeznicz, nunc ad Aquam Bonam vocatus.“ PITER, *Thesaurus*, s. 95.

⁸ SOMMER, *Das Königreich* 8, s. 262.

Dnes se Dobrá Voda nachází na českém území ve vzdálenosti zhruba deseti kilometrů od státní hranice, v raném středověku to však tak asi nebylo. Hranice tehdy procházela pomyslným středem pohraničního hvozdů (*in media silva*), který na Šumavě tvořil pás široký i několik desítek kilometrů.⁹ Vysoko v horách, kde nežilo žádné obyvatelstvo, byla země nikoho.¹⁰ Pouze v místech, kde prales protínala dálková cesta spojující sousední země, byla hranice zřejmá. To byl i případ Dobré Vody, protože Vintíř si, stejně jako kdysi v Rinchnachu, opět zvolil pro svou novou poustevnu místo u cesty. Přes Dobrou Vodu vedla z české Sušice starobylá *Česká cesta*, která pokračovala dále podél rašeliniště na Vysokých Lávkách (Hohenstegen), poté horským sedlem Zlatý Stoleček (Goldener Tisch) až k Prášílskému potoku (Marbach), kde je dnešní hranice. Pak prudce klesala dolů ke Zwieselu, u něhož se napojila na Vintířovu novou stezku vedoucí do Rinchnachu a po ní bylo možno se dostat až do Dolního Altaichu.¹¹ Přímo na Březníku/Dobré Vodě byla v druhé polovině 13. století celnice,¹² což znamená, že právě tady se nacházela zemská brána (*porta terrae*), jinými slovy, že tudy procházela zemská hranice. Bylo to navýsost strategické místo, protože právě tady se vybíralo od kupeckých karavanů (*theloneo portae*).¹³ Bránu také zpravidla hlídala ozbrojená posádka, která měla v případě ohrožení země zátarasy a přesekami (*silve succisio in ambitu terrae*) zabránit vstupu nepřátelských vojsk.¹⁴

⁹ Markéta MARKOVÁ, Hranice přemyslovského státu, in: *Přemyslovci. Budování českého státu*, ed. Petr Sommer – Dušan Třeštík – Josef Žemlička, Praha 2009, s. 479-496, zde s. 481, 489-491; EADEM, Hranice a zemské cesty ve středověku, in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 59 (II.19).

¹⁰ Samotné Sušicko, tedy kraj v podhůří pod Dobrou Vodou, patřilo část 12. a 13. století rodu bavorských hrabat z Bogenu. Patrně ho získali jako věno od Přemyslovny Svatavy, dcery knížete Vladislava I., v roce 1124, a Přemyslovny Ludmily, dcery knížete Bedřicha v roce 1184. Když Bogenové v roce 1242 vymřeli, zdědili po nich Sušicko Wittelsbachové, tedy vévodové bavorští. Teprve Přemysl Otakar II. v roce 1273 získal tuto oblast definitivně zpět pro České království. Viz RBM II, č. 812, s. 327. K tomu Max PIENDL, Böhmen und Grafen von Bogen, *Bohemia* 3, 1962, s. 137-149; František KUBŮ, Die Grafen von Bogen, in: *Die Anfänge der Grafen von Bogen-Windberg*, ed. Simeon Rupprecht, Windberg 1999, s. 126-145, zde s. 133; Veronika BARTOVÁ, Die Herrschaft der Grafen von Bogen im Raum von Schüttenhofen, das Kloster Niederaltaich und Sankt Maurenzen, *Deggendorfer Geschichtsblätter* 32/33, 2010/2011, s. 97-127.

¹¹ Přesný průběh trasy viz Karl DINKLAGE, Eine frühmittelalterliche Handelstrasse über den hohen Böhmerwald, *Südostforschungen* 5, 1940, S. 185-199, zde s. 191-192, 194-195; Johannes MOLITOR, Die Straßen, die nach Bayern führen – Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges, *Der Bayerwald* 97, 2005, č. 3, s. 16-44, zde s. 21-21; IDEM, Der Böhmweg, unde der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen, *Zlatá stezka – Suplementum* 1, s. 100. Sušice byla osídlena už v 10.-11. století. Viz Karel Kuča, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 7, Praha 2008, s. 205.

¹² „theloneo in Breznich“ CDB I, č. 379, s. 354. Jedná se o pozdní břevnovské falzum vydávající se za listinu Břetislava I. z roku 1045. Jan Karel HRAŠE (*Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách*, Nové Město nad Metují² 1885, s. 56) se proto mylně domníval, že celnici zřídil už Břetislav I. V roce 1331 je celnice doložena v blízkých Hartmanicích („theloneum in Hartmanicz“), a to jako majetek břevnovského kláštera. Viz listinina Jana Lucemburského z 19. srpna 1331 (RBM III, č. 1800, s. 700-701)

¹³ Např. premonstrátský klášter Teplá v západních Čechách dostal od českého knížete právo vybírat clo v zemské bráně („theloneo porte“). Viz CDB I, č. 357.

¹⁴ Josef ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí (1034-1198)*, Praha 1997, s. 16; MARKOVÁ, Hranice, s. 483. Latinský citát použit z tepelské listiny CDB II, č. 368, s. 402, ř. 26.

Pokud stála celnice v Březníku už před polovinou 11. století, což můžeme důvodně předpokládat, je zřejmé, že si Vintíř Březník ne zvolil náhodně. Nebylo to vůbec ztracené místo v odlehlém koutu neprostupné Šumavy, jak by se mohlo zdát na první pohled, nýbrž významná lokalita na hranicích mezi bavorským vévodstvím a českým knížectvím. Odtud měl Vintíř přímé a rychlé spojení jak s Rinnachem a Dolním Altaichem, tak po cestě přes Sušici také s Prahou. Proč si Vintíř zvolil toto místo? Patrně proto, aby mohl v chystaném válečném tažení Jindřicha III. do Čech plnit jisté diplomatické úkoly, o kterých ještě uslyšíme.

Vojenský konflikt byl důsledkem emancipační politiky českého knížete Břetislava I. Koncem jara 1039 Břetislav nečekaně přepadl Polsko, rozvrácené vnitropolitickou krizí, a rychlým pochodem na sever dosáhl v polovině léta bez jediné bitvy cíle své výpravy – hlavního polského hradu Hnězdna. Tam vyloupil katedrálu a především hrob sv. Vojtěcha, jehož ostatky, spolu s kostmi světceva bratra Radima a svatých pěti bratří mučedníků dal, za asistence pražského biskupa Šebíře, přenést do Prahy. Na hlavním hradě Čechů byl Břetislav zpátky v rekordním čase již 24. srpna.¹⁵ „Svatá kořist“, tj. ostatky sv. Vojtěcha, byly nejdůležitějším cílem tohoto tažení vůbec.¹⁶

Břetislav I. patrně doufal, že pomocí ostatků zopakuje v Praze hnězdenské události z roku 1000, kdy císař Ota III. zřídil nad hrobem sv. Vojtěcha nové arcibiskupství. To přemyslovskému státu zoufale chybělo, česká církev byla stále podřízena říšskému metropolitovi v Mohuči. Podle Barbary Krzemieńské počítal Břetislav I. v okamžiku zahájení polského tažení se souhlasem císaře Konráda II.¹⁷ Bez ohledu na naivitu takového postupu, padesátiletý císař dne 4. června 1039, tedy asi záhy po zahájení tažení, nečekaně zemřel, a jeho syn a nástupce Jindřich III. se naopak rozhodl Břetislava za polskou výpravu potrestat. Českému knížeti proto nezbylo nic jiného, než se obrátit k papeži do Říma, kam skutečně na podzim 1039 vyslal zvláštní poselstvo s žádostí o povýšení Prahy na arcibiskupství. Mezitím si u papežské kurie stěžoval na Břetislava a především na biskupa Šebíře mohučský arcibiskup Bardo, takže české poselstvo místo jednání o pražském arcibiskupství muselo čelit výtkám papeže Benedikta IX.¹⁸ Týkaly se prodeje zajatých polských křesťanů do otroctví a především krádeže svatých ostatků. Benedikt IX., který sám se nestyděl o několik let později prodat za peníze svůj vlastní úřad, prý - podle Kosmy - káral Břetislava za porušení údajných církevních kánonů zakazujících translaci ostatků bez jeho povolení.¹⁹ Také metropolita Bardo chtěl Šebíře soudit za to, že zničil

---

¹⁵ Hlavním pramenem k tažení je Kosmova kronika II, 2-84. Více viz KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 9-14; EADEM, *Břetislav*, s. 188-229.

¹⁶ Obecně k tomuto fenoménu Patrick J. GEARY, *Furta sacra. Thefts of Relics in the Central Middle Ages*, Princeton 1978.

¹⁷ KRZEMIEŃSKA, *Břetislav*, s. 243-244.

¹⁸ KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 18; EADEM, *Břetislav*, s. 247-249.

¹⁹ Cosmae Pragensis Chronica II/7, s. 91-93. Ve skutečnosti takové kánony neexistovaly. K tomu viz Petr KUBÍN, Svatořečení a jeho chápání v raně středověkých Čechách, in: *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et*

polské kostely a chtěl získat arcibiskupské pallium.²⁰ Nakonec se ale církevní představitelé spokojili s mírným pokáním ve formě fundace kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi, z vytouženého arcibiskupství pro Prahu ovšem nadlouho sešlo.

Pro římského krále Jindřicha III. to ale bylo málo. Břetislav i bez arcibiskupství značně posílil ziskem Slezska, čímž vychýlil dosavadní mocensko-politickou situaci na východě impéria výrazně ve svůj prospěch. Již v říjnu 1039 vyhrožoval Jindřich Břetislavovi válkou. Nakonec se uspokojil s jeho slibem, že se k němu osobně dostaví a podřídí se jeho rozkazům. Slib byl stvrzen rukojmím v podobě Břetislavova prvorozeného syna.²¹ Jenže Břetislav na královský dvůr nejel. Navíc, podle Kosmy, po něm král žádal odevzdání veškeré polské kořisti, což bylo pro Čechy nepřijatelné.²² Již od zimy 1039/1040 tak bylo jasné, že se schyluje k válce říše s Čechami, což je přesně doba, kdy se Vintíř vzdal Rinchnachu ve prospěch Dolního Altaichu a patrně hned na jaře odešel do nové poustevny na bavorsko-české hranici. Barbara Krzemieńska se domnívala, že Vintíř stál v čele českého poselstva, které se v lednu 1040 ubíralo do Augsburgu ke králi Jindřichovi.²³ V pramenech to však doloženo není, a vůbec není jisté, zda by Břetislav vůbec mohl takovýmto úkolem Vintíře pověřit. Naopak z přesunu Vintíře k české hranici a z jeho další účasti na Jindřichově tažení do Čech zřetelně vyplývá, že od počátku války stál v přímých službách římského krále.

Jindřich III. naplánoval výpravu na konec léta, tj. na obvyklý termín tehdejších válečných střetnutí. Byla to doba po žních, kdy byl všude dostatek potravy, dny byly ještě dlouhé a noci teplé, cesty víceméně schůdné.²⁴ Na falci v Goslaru ve dnech 20. a 21. července 1040 dojednal král se svými veliteli konkrétní postup.²⁵ Říšské vojsko mělo vpadnout do Čech dvěma směry, ze severu přes Krušné hory a z jihu přes Český les. Útok byl stanoven na svátek Nanebevzetí Panny Marie dne 15. srpna. Severní vojsko, které tvořili především Sasové, se shromáždilo u Donína (Dohna u Drážďan) pod

---

status ecclesiae saeculis XIII-XV, ed. Pavel Krafl, Praha 2008, s. 139-144. Benedikt IX. odstoupil v roce 1045 za vysokou úplatu ve prospěch Řehoře VI. Viz Ovidio CAPITANI, Benedetto IX., *Enciclopedia dei Papi 2*, ed. Massimo Bray, Roma 2000, s. 138-147.

²⁰ Jedinou zprávu o tom podává tzv. Annalista Saxo (*MGH SS 6*, s. 685) k roku 1042: „Interim Severus Pragensis episcopus conperit, Bardonem Mogontinum metropolitanum sinodali iure eum velle inquietare, eo quod destructor esset ecclesiarum Polonie et reliquias sancti Adalberti et aliorum sanctorum ibi quiescentium raptu transtulisset in Boemiam, pallium autem aput apostolicum contra ius et fas sibi usurpare vellet.“ K tomu KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 16-19.

²¹ Zpravuje o tom pouze Herman z Reichenau (Hermann von Reichenau Chronik, s. 672): „1039: Heinricus rex, mota in Boemiam expeditione, cum dux gentis Brezizlaus filium obsidem ei misisset, seque ipsum venturum et imperata facturum, licet ficto, promisisset, statim rediit.“ K tomu KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 15; EADEM, *Břetislav*, s. 228-253.

²² „Et mandans per questionarios, ut argentum, quod in Polonia rapuerant, nisi infra statutum terminum usque ad unum obulum sibi mittant, minatur bellum.“ Cosmae Pragensis Chronica II/8, s. 93.

²³ KRZEMIEŃSKA, *Břetislav*, s. 254.

²⁴ K časovým termínům středověkých válek viz KRZEMIEŃSKA, *Břetislav*, s. 203-204.

²⁵ Ernst STEINDORFF, *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich III.* 1, Leipzig 1874, s. 91-92.

vedením míšeňského markraběte Ekkeharda († 1046), Vintířova vzdáleného příbuzného. K Ekkehardovi se připojil se svými oddíly i mohučský arcibiskup Bardo.²⁶ Jižní, bavorské vojsko, jež jako bavorský vévoda vedl sám král, se sešlo poblíž Kouby (Cham) nedaleko Domažlického průsmyku.²⁷ V pátek 15. srpna se obě vojska vskutku dala na pochod do Čech.

Kde byl v tu dobu Vintíř? Asi v králově vojsku na hranicích Bavorska, protože zanedlouho o jeho přítomnosti informuje soudobý kronikář Herman Chromý. Podle Gottharda Langa (jakož i Eduarda Maura) dokládá Vintířovu účast na tažení i listina vydaná na durynské falci Wiehe dne 1. srpna bez uvedení roku. Na ní figuruje jak Vintíř (*Guntherius*), tak jakýsi Gebehard, jehož jméno se objevuje také mezi padlými v osudné srpnové bitvě v Českém lese.²⁸ Oba historici ji vztáhli k 1. srpnu 1040. Nicméně ve skutečnosti byla tato listina vydána až po císařské korunovaci Jindřicha III. v roce 1046, protože Jindřich je tu uveden už jako císař. Takže zde jmenovaný *Guntherius* není totožný se sv. Vintířem, nýbrž se patrně jedná o světcova stejnojmenného syna, jak jsme již vyložili v kapitole o pramenech.²⁹

Historická literatura od dob Františka Palackého tradičně umísťuje rozhodující srážku Jindřichova a Břetislavova vojska ve dnech 22. a 23. srpna 1040 do Všerubského průsmyku ke dnešní vsi Brůdek.³⁰ U ní totiž stojí kostelík sv. Václava, který Palacký ztotožnil s kaplí postavenou podle kroniky tzv. Dalimila za duše padlých na místě bitvy.³¹ Ve skutečnosti ale ani Dalimil ani žádný jiný středověký pramen bitvu přesně nelokalizuje. Pravděpodobnější je proto hypotéza Jindřicha Vančury, nově propracovaná Eduardem Maurem, že Jindřich táhnul do Čech od Kouby přímější cestou, tedy Domažlickým průsmykem, a že k boji došlo v oblasti jižně od Domažlic někde poblíž dnešní vsi

---

²⁶ „Saxones quoque cum cum metropolitano Mogontie Bardone et Ekkihardo marchione in predicta sancte Virginis festivitate Donin convenerunt (...).“ *Annalista Saxo*, s. 684; „Altera via, qua itur per Zribiam et est exitus de silva in istam terram per castru Hlumec, iussit Saxones intrare Boemiam, quorum tunc temporis dux erat Occardus, cui omnis Saxonia tamquam regi paruit per omnia.“ *Cosmae Pragensis Chronica* II/9, s. 95.

²⁷ „Rex (...) deinde expeditionem suam in regionem Boemie pro vastatione Polonie destinavit, et eo properans, exercitum in assumptione sancte Marie Camba adunavit.“ *Annalista Saxo*, s. 684; „Ipse autem cesar castra metatus est ex utraque parte fluminis Rezne. Postera autem die pertransies castrum Kamb (...).“ *Kosmas* II/9, s. 95.

²⁸ *Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld* 1, č. 96/97, s. 174-176. LANG, Gunther, s. 50-51; MAUR, *Paměť*, s. 107.

²⁹ K tomu více v kapitolách o pramenech a Vintířově šlechtickém původu.

³⁰ Franz PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen* 1, Prag 1936, s. 283-284; František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě* 1, Praha 1876, s. 306-307. Dále např. Václav NOVOTNÝ, ČD I/2, s. 41; KRZEMIEŃSKA, Břetislav, s. 272; Marie BLÁHOVÁ – Jan FROLÍK – Naďa PROFANTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české* 1, Praha-Litomyšl 1999, s. 396; Petr KLUČINA – Josef ŽEMLIČKA, *Bitva u Brůdku (1040)*, in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 53.

³¹ „(...) a na tom miestě za jich dušě kaplicu postavichu.“ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila* 1, ed. Jiří Daňhelka – Karel Hádek – Bohuslav Havránek – Naděžda Koutková, Praha 1988, s. 538.

Pasečnice.³² Tudy totiž vedla z bavorského hradu Kouba kolem vsi Brod nad Lesy (Furth im Wald) přes dnešní Folmavu hlavní cesta do českého vnitrozemí.³³ Konkrétně asi k českému hradišti Tuhošť, u něhož se ostatně podle svědectví hradištsko-opatovických letopisů, měla odehrát ona rozhodující bitva mezi Jindřichem III. a Břetislavem v létě 1040.³⁴ Hradiště Tuhošť se nalézalo na nevysoké ostrožně u dnešní vsi Smolov mezi Domažlicemi a Mrákovem a fungovalo jako přemyslovské hradiště až do 12. století.³⁵ Maur umístil bitevní pole do okolí vsi Pasečnice (která ovšem vznikla až ve 13. století) na základě Kosmova popisu bitvy. Podle kronikáře král prý po vstupu do pohraničního hvozdu vystoupil na jakousi horu, za níž očekával české bojovníky, ti tu však nebyli. Proto poslal své vojsko za další horu, za kterou konečně došlo k bitvě.³⁶ Kolem středověké cesty z Furthu do Tuhoště stojí skutečně tři vyšší kopce. Nejdříve po levé straně Ovčí vrch, který mohl být onou první horou, na kterou měl Jindřich III. vystoupit, a pak (asi opět po levé straně) Spálený vrch, za nímž dnes leží Pasečnice. Tady se tedy mohla odehrát ona památná bitva.³⁷ Až za Pasečnicí vedla středověká cesta kolem třetího kopce, na němž se dnes nachází slavné poutní místo Vavříneček. V detailech je Maurova hypotéza samozřejmě závislá na hodnověrnosti Kosmova vyprávění, nicméně pravděpodobnost, že k bitvě došlo někde na cestě mezi Furthem a Tuhoští, a nikoli ve Všerubském průsmyku, je značně vysoká.

Samotná bitva skončila pro Jindřicha III. rychlou porážkou. Podle vyprávění saského analisty poslal král nejdříve, tedy asi hned 15. srpna, na výzvědy oddíl markraběte Oty Svinibrodského,

---

³² Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího královského krajského města Klatov I/1*, Klatovy 1927, s. 35-36; MAUR, *Paměť*, s. 130-150.

³³ Eduar MAUR, Řezenská cesta a zemské stezky na Domažlicku, *Západočeský historický sborník* 7, 2001, s. 5-40. Přesvědčivě tu polemizuje s názorem Pavla BŘICHÁČKA a Milana METLIČKY (Domažlická sídelní aglomerace v raném středověku, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 1999, s. 259-282, zde s. 269-270), že hlavní cesta vedla přes Všerubský průsmyk. Zato Werner PERLINGER (Die Niederlage König Heinrichs III. am Furth-Tauser Paß anno 1040. Versuch einer Analyse des Schlachtortes anhand gegebener Quellen, in: *Jahrbuch des Historischen Vereins Furth im Wald und Umgebung* 4, 1990, s. 23-42) klade bitvu, stejně jako Maur, na cestu spojující Brod nad Lesy a Domažlice, konkrétně na Folmavu.

³⁴ „Anno 1040 Heinricus II imperator cum suo exercitu in silva prope Tugocz a Boemicis graviter sternitur et /a/ Bracizlao.“ Letopisy hradištsko-opatovické, *FRB* II, s. 389.

³⁵ Rudolf TUREK, Smolovské hradisko a problém Tuhoště, *Archeologické rozhledy* 19, 1967, s. 445-451, 461-464; BŘICHÁČEK – METLIČKA, Domažlická sídelní aglomerace, s. 267-269, 276; Vladimír ČTVERÁK – Michal LUTOVSKÝ – Miloslav SLABINA – Lubor SMEJTEK, *Encyklopedie hradišť v Čechách*, Praha 2003, s. 287 (Smolov). Patrně v souvislosti se založením královského města Domažlice v šedesátých letech 13. století přešlo její jméno v latinizované podobě Tust na domažlický hrad a záhy – s paralelně užívaným názvem Domažlice – na celé město. Proto se dostalo do němčiny v podobě Taus. Viz Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny* 1, Praha 1947, s. 381-384; Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* 1, Praha 1996, s. 738, 740; MAUR, *Paměť*, s. 89.

³⁶ *Cosmae Pragensis Chronica* II/9-10, s. 95-97.

³⁷ MAUR, *Paměť*, s. 147-149.

shodou náhod Břetislavova švagra.³⁸ Když se Ota týden nevracel, zahájil Jindřich útok. Nejdříve vyslal elitní oddíl vedený hrabětem Werinharem, královským korouhevníkem. Měl dobýt české pozice, opevněné na cestě pomocí lesních záseků. V pátek 22. srpna byl však Werinharův oddíl na úzké cestě v údolí mezi domažlickými kopci obklíčen Břetislavovými vojáky a v kruté řeži, v níž padl výkvět Jindřichova vojska, pobit. Následující den se totéž opakovalo s oddílem Otovým, který právě dorazil na stejné místo z opačné strany, tedy ze severu.³⁹ Jindřich se pak rozhodl v tažení raději nepokračovat a stáhl se zpět do Bavor, kde své vojsko rozpustil.

Vintíř se jako starý mnich samotné bitvy jistě nezúčastnil. Hned byl však pověřen důležitým diplomatickým úkolem. Herman Chromý, který zaznamenal porážku Bavorů v Českém lese, o tom napsal: *A když 22. srpna časně ráno (Jindřichovi) vojáci vstoupili do zalesněných, obtížných a zasekaných míst, unaveni již marnou činností, neúspěšně zaútočili na jakési velice odolné opevnění a byli od Čechů, kteří se na ně odevšad vyřítili, pobiti, zajati nebo zahráni na útěk. A ti z našich, kteří až dosud zůstávali v provincii (tj. v Čechách), byli zásahem poustevníka Vintíře (interveniente Gunthario heremita) bez újmy vyvedeni a vrátili se zpět. Král však, ztrativ mnoho bojovníků a předních mužů, nedokončil zatím své dílo, a odtáhl.*⁴⁰ Přeložit klíčové slovo *interveniente* pomáhá druhá zpráva, kterou o válce a Vintířovi zanechal saský letopisec: *Sasové (...) vpadli (do Čech) násilně v neděli 24. srpna a po devět dní mocně táhli, ničili zabíjením, loupáním a ohněm, až konečně přišel ctihodný mnich Vintíř s královým poselstvím. Vyložil jim, co se stalo, a přemlouval je k návratu. Když (pak) byl mír navržen a uzavřen, odešli jako vítězové.*⁴¹ Ekkehardovo saské vojsko vskutku zaútočilo o tři dny později a po vstupu do Čech (patrně přes Nakléřovský průsmyk v Krušných horách) po devět dní, od 24. srpna do 1. září včetně, pustošilo krajinu v okolí Bíliny, aniž by se setkalo s výraznějším

---

³⁸ Annalista Saxo, s. 684

³⁹ „AD 1040 (...) Inde comitatu in eandem regionem digrediente, et Ottone marchione de Suinorde cum Bawariis explorandi causa per saltuosa et in via irrumpente, quidam ex latere regis emissi, sperantes se fortiter facturos, obstructionem quandam in saltu expugnaturi, inconsulte processerent; ubi pretensis insidiis a sagittariis circumventi, Werinherus comes, primicerius et signifer regis, cum aliquot regis satellitibus, et Reinhardus comes, maior domus ecclesie Fuldensis, cum electissimis ex familia sancti Bonifacii cruenta, proh dolor! cede procubuerunt 11. Kal. Septembris. Posteriori die quidam ex legione Ottonis, que pretergressa erat, eandem obstructionem ex alia parte aggressi, et ab eisdem predictis sagittariis obruti, Gebehardus comes, Wulframus, Thietmarus, cum pluribus Bawaricis militibus, miserabiliter perempti sunt.“ Annalista Saxo, s. 684. K průběhu bitvy viz KRZEMIEŃSKA, *Břetislav*, s. 275-279; MAUR, *Paměť*, s. 83-89.

⁴⁰ „1040 (...) Sed cum 11. Kal. Sept. istac, crastina vero die illac milites silvosa difficilia et obstructa loca ingressi, casso labore iam fatigabundi firmissimam quandam machinam obpugnatam aggredi frustra temptarent, irruentibus undique Boemanis caesi, capti fugatique sunt. Et qui in provincia adhuc ex nostris remanserant, interveniente Gunthario heremita incolomes educti redierunt. Rex vero plurimis militum et procerum amissis infecto interim negotio discessit.“ Herimannus Augiensis Chronicon, s. 672, 674.

⁴¹ „Saxones (...) die dominica 9. Kal. Septembris violenter introierunt, et per 9 dies potestative peragrantes, cede, preda, incendio vastavaverunt, donec tandem, venerabili viro Guntario monacho cum legatione regis adveniente et acta docente reditumque suadente, pace data et accepta, victores exierunt.“ Annalista Saxo, s. 684.

odporem.⁴² Umožnila jim to zrada velitele české obrany na severu země, bílinského kastelána Prkoše, který se nechal uplatit. Zpravuje o tom Kosmas, který také věděl, že Ekkehard proniknul podél řeky Bíliny až k Mostu, kde ho dostihla zpráva o porážce Jindřicha III. v Domažlickém průsmyku.⁴³ Vintíř tedy nevyváděl ztracené bavorské bojovníky z Českého lesa, jak by se to mohlo na první pohled zdát,⁴⁴ nýbrž jel s královým vzkazem k Ekkehardovi, aby okamžitě zastavil boj.⁴⁵ Dostihnul ho u Mostu a podle poněkud enigmatického sdělení saského analisty dojednal poté s Břetislavem mírový odchod saského vojska z Čech, patrně s právem ponechat si získanou kořist.⁴⁶

Vzdálenost mezi Domažlickým průsmykem a Mostem je vzdušnou čarou zhruba sto třicet kilometrů, po středověkých cestách to bylo jistě kolem sto padesáti kilometrů. Tuto cestu Vintíř zvládl za sedm až osm dní, počítáme-li jeho odjezd z králova stanu hned po bitvě, tedy 24. srpna. Pro starého Vintíře to musela být dosti náročná cesta, denně musel zvládnout minimálně dvacet kilometrů v sedle. Sotva by to dokázal člověk pětaosmdesátiletý, jak si Vintíře v době bitvy představuje většina historiků. Spíše mu bylo kolem sedmdesáti.⁴⁷

Jindřich III. tedy v létě 1040 s Břetislavem prohrál a stáhnul se dočasně zpět. Úmyslu pokořit Přemyslovce se však nevzdal a příští rok chystal válku znovu. Krátce po 15. srpnu 1041 opět vpadnul do Čech, na severu znovu podporován míšeňským Ekkehardem, a navíc z Rakouska i oddíly Leopolda, syna tamějšího markraběte Adalberta. Hlavní vojsko vedené králem postupovalo patrně stejnou cestou jako loni, tedy přes Domažlický průsmyk. Na rozdíl od předchozího roku se tentokrát Jindřichovým oddílům podařilo potají obejít první i druhé pásmo české obrany v pohraničním hvozdu. Mohlo tak postoupit do českého vnitrozemí, kde ho Břetislav už nebyl schopen zastavit. Knížeti pak nezbylo nic jiného, než se rychle stáhnout do Pražského hradu a pokusit se o jeho co nejdelší obranu, dokud se říšské vojsko nevyčerpá. Nicméně už po třech týdnech obléhání Prahy dne 29. září se Břetislav vzdal. Vaz mu zlomila zrada českých předáků v čele s biskupem Šebířem, kteří tajně přeběhli

---

⁴² Jediná bitva hodná toho jména byla svedena v poslední srpnový den. Viz Annalista Saxo, s. 684 („Tres tantum ibi illustres de nostratibus, Geroldus, Radulfus et Bucco 2. Kal. Sept. procubuerunt.“)

⁴³ Cosmae Pragensis Chronica II/11, s. 97-99.

⁴⁴ Takto chybně Wilhelm GIESEBRECHT, *Geschichte der deutschen Kaiserzeit* 2, Braunschweig 1858, s. 330; NOVOTNÝ, *České dějiny* I/2, s. 39 a také KUBÍN (ed.), *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 27.

⁴⁵ Max PERLBACH, Die Kriege Heinrichs III. gegen Böhmen 1039-1041, *Forschungen zur deutschen Geschichte* 10 1870, s. 427-465, zde s. 450-451, pozn. 10; KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 38-39; MAUR, *Paměť*, 112-114.

⁴⁶ Tak slova „pace data et accepta, victores exierunt“ (Annalista Saxo, s. 684) interpretuje KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 39.

⁴⁷ K tomu viz kapitolu o Vintířově původu.

do králova tábora. V říjnu se pak musel český kníže osobně dostavit ke králi do Řezna a prosit o odpuštění. Poté, co slíbil věrnost, mu Jindřich Čechy milostivě udělil v léno.⁴⁸

Kde byl v době druhého Jindřichova tažení Vintíř? Prameny o tom překvapivě neříkají vůbec nic. Jejich mlčení se proto pokusil prolomit František Palacký. Podle něho se Vintíř v říšské výpravě znovu významně angažoval. Prý jako výborný znalec pohraničních hvozdů převedl Jindřichovo vojsko do Čech. Vybral k tomu místo, které bylo méně střeženo, a tak se bez úhony dostalo do českého vnitrozemí. Palacký argumentoval logicky: Protože se Vintíř zapojil do válečného tažení předchozího roku a sám král ho označil v listině z ledna 1040 za svého důvěrníka, využil Jindřich znovu jeho zkušeností.⁴⁹ Tento výklad zapůsobil tak hluboce na české národní povědomí, že Češi okamžitě vyškrtli Vintíře ze seznamu svých světců.⁵⁰ Palacký se domníval, že tentokrát vstoupila Jindřichova armáda do Čech jižněji než loni, prameny však žádnou lokalitu neuvádějí. Podle Václava Novotného to ale bylo jinak: Jindřichovo vojsko vstoupilo do Čech v roce 1041 kdesi na Chebsku, tudíž daleko od Vintířovy poustevny. Vintíř proto nemohl být převaděčem.⁵¹ Doložit místo průchodu však nelze, Barbara Krzemieńska byla naopak přesvědčena, že si Jindřich znovu zvolil domažlickou cestu, protože ji už dobře znal.⁵² Tady Vintíř Jindřichovi samozřejmě pomáhat mohl. Jenže pro poustevníkovu účast na tažení tentokrát *není nejmenšího dokladu*, jak výslovně zdůraznil Václav Novotný.⁵³ Dobové prameny ji na rozdíl od tažení z roku 1040 nezmiňují, a těžko bychom hledali důvod, proč by ji chtěly zamlčet. Kromě toho by Břetislav o čtyři roky později sotva souhlasil s Vintířovým pohřbem na Břevnově, kdyby byl jedním z hlavních strůjců jeho porážky.

Vintíř se pravděpodobně hned po první výpravě Jindřicha III., tedy na podzim 1040, stáhnul do své nové poustevny na Dobré Vodě. Patrně byl kvůli pokročilému věku natolik vyčerpán, že už ani nebyl schopen se dalšího tažení účastnit. V dobrovodské poustevně pak strávil posledních pět let svého dlouhého života. Tady se znovu stal opravdovým poustevníkem, byť spojení s rodným klášterem měl díky nedaleké cestě přes celnici do Bavor nadále k dispozici.

⁴⁸ Válečné tažení z léta 1041 líčí Pavel CHOC, *Boje o Prahu za feudalismu*, Praha 1957, s. 151-160; KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 41-66, EADEM, *Břetislav*, s. 290-315.

⁴⁹ „Heinrich hätte keinen Verstand haben müssen, wenn er, nach den Erfahrungen von 1040, über einen so wichtigen Punkt nicht den größten Kenner, seinen ‘familiaris’, consultiert hätte.“, Franz PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften 1 - Die Urgeschichte und die Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836, s. 285, pozn. 94. Podobně v českém vydání: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů I/1 – Od prvověkosti až do roku 1125*, Praha³ 1876, s. 308, pozn. 306.

⁵⁰ MAUR, *Paměť*, s. 122-126.

⁵¹ NOVOTNÝ, *ČD I/2*, s. 46, pozn. 1.

⁵² KRZEMIEŃSKA, *Boj*, s. 50, EADEM, *Břetislav*, s. 305-307.

⁵³ NOVOTNÝ, *ČD I/2*, s. 46, pozn. 1.

Vintířova smrt a pohřeb

Mezeru, kterou zanechaly dobové prameny o Vintířových posledních letech na Dobré Vodě, pohotově využila pozdější hagiografie. Na prvním místě je to legenda o sv. Vintířovi (*Vita s. Guntheri*), sepsaná anonymním břevnovským mnichem v polovině padesátých 13. století pro potřeby kanonizačního procesu. Její autor věnoval celou čtvrtinu svého textu popisu světcových posledních dvou dnů. Jedná se o čistou literární fikci, složenou převážně z běžných hagiografických topoi. První část o setkání Vintíře s knížetem Břetislavem byla patrně volně inspirována legendou o sv. Jiljím, k jehož poustevně poblíž Nîmes dovedla vizigótského krále Wambu pronásledovaná laň,¹ nebo vyprávěním o setkání sv. Prokopa s knížetem Oldřichem z letopisu Mnicha sázavského.² Podle *Vita s. Guntheri* si měl kníže Břetislav vyjet na lov z hradu Prácheň, který leží nedaleko Šumavy.³ V lesích narazil na nádherného jelena, kterého pronásledoval hluboko do šumavských hvozdů. Zvíře jej dovedlo až k jakési dřevěné poustevně, v níž objevil úctyhodného starce. K Břetislavovu úžasu mu stařec sdělil, že *on je ten Vintíř, který ho vyzvednul ze svatého (křestního) pramene*.⁴ Jinými slovy, že je jeho kmotrem, protože při křtu ve středověku nedrželi dítě rodiče, ale kvůli zdůraznění duchovního příbuzenství kmotr.⁵ Další část legendistova vyprávění byla patrně ovlivněna legendou o životě prvního poustevníka Pavla (*Vita s. Pauli, primi eremita*), kterou sepsal církevní otec Jeroným († 420). Vintíř tu totiž Břetislavovi, stejně jako kdysi poustevník Pavel příchozímu Antonínu Velikému, oznámil, že záhy opustí tento svět. Břetislav pak stejně jako Antonín hořce plakal.⁶ Ve vintířovské legendě ovšem nejsou důležitá tato topoi, ale údajná světcova žádost, aby ho kníže pohřbil v břevnovském opatství, o které má proto Břetislav i jeho nástupci náležitě pečovat. Doslova prý knížeti řekl: *Pročež, nejdražší synu, uděl kvůli mé památce nějaký majetek dříve řečenému Břevnovu, aby tam na mne v Pánu a na tebe a všechny tvé nástupce zůstala u Boha nějaká památka. A kvůli mému*

---

¹ Viz Paul VIARD, Egidio, in: *Bibliotheca Sanctorum* 4, sl. 958–960.

² Cosmae Pragensis Chronicon, Anhang I – Gründung des Kloster Sazawa, s. 243; Václav CHALOUPECKÝ – Bohumil RYBA, *Středověké legendy prokopské*, s. 83-90, 175-180.

³ Hrad Prácheň, jehož ruiny se nalézají na kopci nad Horažďovicemi, byl až od 10. až do poloviny 13. století správním hradem Přemyslovců. Více Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 446.

⁴ „(...) quod ipse Guntherius esset, qui eundem de sacro fonte suscepisset (...)“ *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 186-188.

⁵ Viz Arnold ANGENENDT, *Geschichte der Religiosität im Mittelalter*, Darmstadt 2000, s. 474.

⁶ *Jeroným: Legendy o poustevnících*, přel. Jiří Šubrt, Praha 2002, s. 56-59.

*hrobu, v němž tam budu očekávat den posledního soudu, zaopatří Břevnov s prozíravou rozvahou pamětihodným ovocem, které bude tebou i tvými nástupci potvrzeno.*⁷

Zajímavý je také popis příštího, tedy posledního Vintířova dne. Břetislav prý přišel na Vintířovu výzvu časně ráno znovu k poustevně, tentokrát v doprovodu biskupa Šebíře. Biskup na místě odsloužil mši, při níž Vintíř přijímal eucharistii pod obojí způsobou. Ve 13. století, kdy vznikla vintířovská legenda, to už byl anachronismus, ale ve Vintířově době laici ještě skutečně přijímali i z kalicha. Ovšem maximálně třikrát do roka o Božích hodech, protože jindy se k přijímání nechodilo.⁸ Jen řeholníci, mezi něž patřil i Vintíř, přijímali častěji, zpravidla jednou měsíčně.⁹ V dobrovodské poustevně bez kněze k tomu ale neměl příležitost. Z rukou Šebíře v den poslední Vintíř přijímal *viaticum*, tedy eucharistii pro umírající na šťastnou cestu do věčnosti.¹⁰ Konečně i toto je asi jen obvyklé hagiografické topos zdůrazňující, že světec odešel na věčnost řádně církevně zaopatřen. Podobně zaopatřena byla například sv. Ludmila na Tetíně či sv. Ivan ve Svatém Janu pod Skalou.¹¹ Podle legendisty pak Vintíř, *muž boží, posilněný přijetím těla a krve Páně, s modlitbou na rtech, o třetí hodině ranní, za zpěvu a pláče přítomných odevzdal svou čistou duši Bohu (...) Zemřel boží služebník, poustevník Vintíř, léta od vtělení Páně 1045, dne 9. října.*¹² Motivem pro sepsání tohoto fiktivního příběhu byla snaha přesvědčit panovníka, konkrétně Přemysla Otakara II., aby se připojil k žádosti o Vintířovu kanonizaci, a aby náležitě pečoval o břevnovské opatství. O tom více v následující kapitole.

Ze soudobých pramenů zaznamenal Vintířovu smrt jako první Herman z Reichenau († 1054). Napsal, že *na podzim 1045 odešel ke Kristu poustevník Vintíř a byl pohřben v českém městě Praze.*¹³ Dolnoaltašské anály, sepsané brzy po roce 1073, uvedly podobně, že v roce 1045 *poustevník Vintíř*

---

⁷ „Proinde, karissime fili, memorie mee causa predicto loco Brevnowe aliquid confer, solacii, ut et mei in Domino et tui tuorumque omnium in posterum memoria in Deo habeatur. Et mee requiei, que inibi futura diem iudicii exspectabit, dignum memorie fructum, tuis et post hec tuorum successorum temporibus confirmandum prudenti consilio adapta.“ *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 192.

⁸ Peter BROWE, *Die häufige Kommunion im Mittelalter*, Münster 1938, s. 28; Peter BROWE, *Die Pflichtkommunion im Mittelalter*, Münster 1940, s. 27-45; Dieter-Wolf HAUSCHILD, *Lehrbuch der Kirchen- und Dogmengeschichte 1 – Alte Kirche und Mittelalter*, Gütersloh³2007, s. 595.

⁹ ANGENENDT, *Geschichte*, s. 509.

¹⁰ K tomu detailně Peter BROWE, *Die Sterbekommunion im Altertum und Mittelalter*, *Zeitschrift für katholische Theologie* 60, 1936, s. 1-54, 211-240.

¹¹ Václav CHALOUPECKÝ, *Prameny 10. století legendy Kristiánovy o sv. Václavu a sv. Ludmile* (= Svatováclavský sborník II/2), Praha 1939, s. 474; *Život sv. Ivana, FRB I*, s. 119.

¹² „(...) vir dei corporis et sanguinis Domini percipione se muniens, hora die tercia, canentibus hiis, qui aderant et flentibus, inter oracionis verba immaculatum Deo spiritum reddidit (...) Obiit autem Christi famulus heremita Guntherius anno Dominice incarnationis M^o et XLV°, VII° Idus Octobris (...)“, *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 198-200.

¹³ „Autumnali tempore Guntharius heremita ad Christum migravit et in Braga, Boemiae urbe, sepultus quiescit., Herimannu Augiensis Chronicon, s. 680.

*opustil tento život a přijal v nebi odměnu za práci, kterou předtím ve světě za vlády těla vykonal.*¹⁴ Denní datum Vintířova úmrtí – 9. říjen – se poprvé objevilo v nekrologiu Bernolda z Kostnice († 1100), a to rovnou jako liturgický svátek.¹⁵ Stejně denní datum mají i nejstarší české prameny, tedy kronika děkana Kosmy († 1125),¹⁶ a pražské martyrologium s nekrologickými údaji, dokončené v padesátých letech 12. století.¹⁷ Kosmas ale překvapivě mlčí o Vintířově břevnovském hrobě, a to přesto, že měl ze svých oken v pražské kapitule břevnovské opatství prakticky na dohled. Navíc byl přítelem břevnovského opata Klimenta, kterému dokonce věnoval druhou knihu své kroniky, v níž líčí zrovna inkriminovanou dobu. Nebylo by ovšem na místě kvůli Kosmovi o Vintířově pohřbu na Břevnově v roce 1045 pochybovat. Pro Hermana z Reichenau nehrál rozdíl mezi Prahou a Břevnovem žádnou roli. Jak se ale mohlo stát, že Vintíř našel svůj posmrtný odpočinek na Břevnově, když k němu předtím neměl žádný vztah?

Odpověď na tuto otázku patrně souvisí s původem tehdejšího břevnovského opata Meginharda († 1089).¹⁸ Podle seznamu altašských mnichů z 13. století pocházel z Dolního Altaichu.¹⁹ Vintíř měl, jak jasně vyplývá z líčení Arnolda i Wolfhera, už za života pověst světce. Když zemřel, odebral se podle Hermana z Reichenau rovnou ke Kristu do nebe. Meginhard chtěl asi ve Vintířovi získat svatého patrona pro své, ostatně možná teprve nedávno založené, opatství.²⁰ Institut papežských kanonizací byl v roce 1045 ještě v plenkách, k uznání svatosti bohatě stačila translace tělesných ostatků k oltáři na pokyn místního biskupa.²¹ Vintíř byl pohřben v pražské diecézi,

---

¹⁴ 1045 Guntherius, *vita decedens hac, heremita, percipit in coelis bravium cuiusque laboris, quem prius in mundo tulerat carni dominando.* Annales Altahenses Maiores, s. 40.

¹⁵ „VII. Id. Oct. Guntharii heremite“, Die Bayerische Staatsbibliothek München Clm 432, fol. 6r. Necrologium, *MGH SS* 5, s. 392.

¹⁶ „Anno dominice incarnationis MXXXV. Obiit Gunter monachus VII. id. Octobris.“, *Cosmae Pragensis Chronica*, s. 100.

¹⁷ „9. 10. Guntherus monachus obiit.“ Österreichische Nationalbibliothek Wien, Cod. 395, fol. 28. K tomu František GRAUS, *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, *ČsČH* 15, 1967, s. 789-810, zde s. 794. Jedná se o nejstarší české martyrologium vůbec.

¹⁸ Podle letopisu Mnicha sázavského byl stavitelem břevnovského opatství: „Anno dominice incarnationis MLXXVIII. Obiit dominus Meginhardus abbas sancti Adalberti monasterii Breunouensis, a quo constructum est (...)“, *Cosmae Pragensis Chronica*, s. 145, pozn. **. Kromě toho vystupuje jako svědek na hradištských listinách z roku 1078 (*CDB* I, č. 79, s. 85; č. 80, s. 87). Ostatní listiny s jeho jménem jsou falza z 13. století (*CDB* I, č. 378; 379, 381, 382).

¹⁹ „Meginhardus, abbas in Brevnawe.“, *Nomina monachorum Altahensium*, ed. Philip Jaffé, *MGH SS* 17, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1861, s. 368.

²⁰ Petr KUBÍN, Založil břevnovský klášter opravdu sv. Vojtěch?, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin kultury benediktinského řádu*, ed. Radka Lomičková – Markéta Jarošová, Praha 2013, s. 27-40. Polemiku z pera Josefa Šrámka a Davida Kalhouse, uveřejněnou v *ČMM* 134, 2015, s. 205-226, jsem obdržel až těsně před dokončením knihy, takže ji tu bohužel nemohu zohlednit.

²¹ K tomu např. KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 18 – 42 s odkazy na další literaturu.

příslušným biskupem tak byl pražský Šebíř. Přenos poustevníka těla do břevnovského kláštera musel proběhnout přinejmenším s jeho tichým souhlasem, takovou akci nebylo možno utajit. Diecézním světcem se Vintíř stal až mnohem později, ale na Břevnově a v dalších benediktinských kláštěrech ho za svatého považovali. Vůbec první doklad jeho liturgického kultu se nachází překvapivě ve výše zmíněném nekrologiu Bernolda z Kostnice, které tento benediktin z kláštera Všech svatých v Schaffhausenu sestavil jako přílohu ke své světové kronice.²² První doklad z Břevnova je poměrně pozdní, nalézá se až v breviáři z roku 1184, nicméně je třeba vzít v potaz, že jde o vůbec nejstarší břevnovský breviář. Vintířův svátek je tu zapsán v kalendáriu původní rukou, a to rovnou rubrikou, tedy jako svátek významný.²³

Vraťme se však ještě k Vintířovu hrobu na Břevnově. První přesná lokalizace se nachází až v letopisu Mnicha sázavského ze sedmdesátých let 12. století. Sázavský mnich si kromě vlastního vyprávění doplňoval poznámky přímo do Kosmovy kroniky. K datu úmrtí Vintíře si připsal, že *byl pohřben v klášteře svatých Vojtěcha a Benedikta před oltářem sv. Štěpána, prvomučedníka*.²⁴ Tedy v klášterním kostele na Břevnově. Tady byl pak Vintíř pohřben minimálně do padesátých let 13. století, kdy vznikla legenda o sv. Vintířovi. V ní se uvádí, že *jakýsi muž (...) přišel k oltáři blahoslaveného prvomučedníka Štěpána, vedle něhož bylo pohřbeno tělo svatého muže (Vintíře)*.²⁵

Kde ovšem stál tento oltář lze dnes zjistit jen stěží, protože středověký kostel ustoupil v letech 1708 – 1715 výstavbě barokního kostela sv. Markéty.²⁶ Až koncem roku 1964 byly pod jeho podlahou nečekaně objeveny zbytky románské krypty, kterou pak v celku odhalil následný archeologický výzkum Vladimíra Piši.²⁷ Jedná se o polosuteréní trojlodní kryptu s dvěma řadami

---

²² „VII. Id. Oct. Guntharii heremite“, Die Bayerische Staatsbibliothek München Clm 432, fol. 6r. Necrologium, *MGH SS 5*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 391-393. V Pertzově edici je ovšem zmatečně smíšeno nekrologium s vybranými svátky kalendária. Viz také *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis I/1*, München 1892, s. 118.

²³ VI G 11, fol. 5r. Dataci na základě opravy komputistických údajů vyjasnil Jiří PRAŽÁK, Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 10/1*, 1993, s. 165-178. K rukopisu viz také Michal DRAGON, Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica 6*, 1999, s. 65-75 zde s. 67; Petr SOMMER, Břevnovské nekrologium s kalendářem a breviářem, in: *Otevři zahradu rajskou*, s. 80 (předmět II.7)

²⁴ „(...) et sepultus est in monasterio sanctorum Adalberti atque Benedicti ante altare sancti Stephani prothomartyris.“ Letopis Mnicha sázavského, *Cosmae Pragensis Chronica*, pozn. *.

²⁵ „vir quidam (...) venit ad altare beati Stephani prothomartyris, iuxta quod sancti viri corpus humatum est (...)“, *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 226-229.

²⁶ Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy – Velká Praha 1*, Praha 2012, s. 55-57.

²⁷ Románskou kryptu odhalily zkušební sondy koncem roku 1964, řádný výzkum pak začal v lednu 1965 (a trval až do roku 1974). Viz Vladimír PIŠA, Praha v roce mezinárodní kampaně na ochranu památek, *Památková péče 24*, 1964, s. 289-296, zde s. 293-294; Vladimír PIŠA, Předrománský Břevnov. Předběžná zpráva o výzkumu první benediktinské krypty v Čechách, *Umění 16*, 1968, s. 604-613.

sloupů a s polosloupy a čvrtsloupy v obvodových stěnách. Podle Píši byla krypta vybudována na konci 10. století, tedy po založení kláštera sv. Vojtěchem, a to na základech podélného kostela s podkovovitou apsidou, který prý náležel ke knížecímu dvorci na Břevnově. Benediktini tu prý na jeho základech vystavěli ochozovou kryptu s dvanácti nikami, nejdříve bez oken. V průběhu první třetiny 11. století byly snad kvůli lepšímu osvětlení na východní straně vybudována tři okénka. Po roce 1039, po návratu Břetislava I. z polského tažení, byla podle Píši ochozová krypta v rámci přestavby celého kostela změněna na síňovou trojlodní prostorou. Přitom mělo dojít i k jejímu zvýšení, o čemž svědčí jak nová klenební čela, tak zvýšené hlavice sloupů a další detaily. Navíc byla na místě dvou okének na východní straně proražena okna větší.²⁸

Píšovu představu však – po novém archeologickém výzkumu z let 1991 a 1992 – přesvědčivě odmítla trojice badatelů Zdeněk Dragoun, Anežka Merhautová a Petr Sommer.²⁹ Podle nich vznikla krypta na zeleném drnu, a to jako první část konventního kostela. Neměla tedy žádného stavebního předchůdce. Kromě toho nebyla stavěna jako ochozová kaple, ale od počátku jako trojlodní halová krypta, byť během stavby došlo ke dvěma následným změnám stavebního záměru, které popsal už Píša. Přístup do krypty zajišťovaly dvě úzké přístupové chodby, a sice z jižní a severní lodi kostela. Podle Sommera, který se břevnovskou kryptou podrobně zabýval, se hledaný oltář sv. Štěpána nacházel ve východním závěru jižní boční lodi klášterního kostela. V benediktinských kostelech prý bývaly štěpánské oltáře umísťovány ve východních závěrech. Nicméně Sommerem citované prameny nedokládají vždy zmiňovanou polohu.³⁰ Významější je proto jeho druhý argument, kterým byl objev raně gotické kaple s polygonálním závěrem, jejíž základy našel už Vladimír Píša vedle jižní stěny románské krypty.³¹

---

²⁸ Vladimír PÍŠA, Praha 6 – Břevnov (klášter), *Pražský sborník historický* 8, 1973, s. 217-219; IDEM, Zu den Anfängen des ersten Benediktinerklosters in Böhmen, in: *Bohemia sacra. Das Christentum in Böhmen 973-1973*, ed. Ferdinand Seibt, Düsseldorf 1974, s. 475-480; IDEM, Raně středověký Břevnov. Odraz vztahů Čech k Evropě, *Sborník Národního muzea A* 39, 1985, s. 183-191; IDEM, Raně středověký Břevnov – odraz vztahů Čech k Itálii, in: *Itálie, Čechy a střední Evropa*, ed. Jaromír Homolka, Praha 1986, s. 45-87; IDEM, Břevnov v raném středověku. K stavebnímu a výtvarnému vývoji benediktinského kláštera, *Umění* 38, 1990, s. 481-503; IDEM, Das frühmittelalterliche Břevnov – Zeugnis eines großen Traumes, in: *Tausend Jahre Benediktiner in den Klöstern Břevnov, Braunau und Rohr*, ed. Johannes Hoffmann, St. Ottilien 1993, s. 231-295.

²⁹ Zdeněk DRAGON - Anežka MERHAUTOVÁ - Petr SOMMER, Stavební podoba břevnovského kláštera ve středověku, in: *Milénium břevnovského kláštera*, Praha 1993, s. 67-137.

³⁰ Petr SOMMER, Řezno a raně středověký Břevnov, *ČČH* 93, 1995, s. 25-35, zde s. 30-32. Jenže například v sázavském klášterním chrámu stál oltář sv. Štěpána po levé straně vstupu do kostela. Viz Cosmae Pragensis Chronica, s. 163-164, pozn. *. Také Sommerem zmiňovaný Vintířův záraz se neodehrál na světcově hrobě v blízkosti chóru. Ve skutečnosti je tu řeč o nemocném, který se modlil u světcova hrobu, jehož poloha není upřesněna. Viz *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 206-213.

³¹ PÍŠA, Břevnov v raném středověku, s. 501, pozn. 84.

Nálezová situace neumožňuje jednoznačně říct, zda byla tato gotická kaple budována jako nový závěr jižní lodi stávajícího románského kostela nebo jako samostatná stavba.³² Byla to vlastně nová krypta, protože její podlaha se nacházela ve stejné hloubce jako podlaha sousední románské krypty, tedy asi 140 cm pod povrchem.³³ Podle Petra Sommera byla kaple postavena speciálně pro Vintířův hrob, a to v rámci snah o jeho kanonizaci v padesátých letech 13. století. Uvnitř sousední románské krypty byla totiž podle Píši, jakož i Sommera, vybudována přístupová chodba spojující konvent s novou gotickou kryptou, určenou k úctě sv. Vintíře.³⁴ Taková interpretace archeologické situace na Břevnově má pochopitelně zásadní význam nejen pro lokalizaci Vintířova hrobu, ale v důsledku i pro určení stáří klášterního kostela vůbec. Podle Petra Sommera totiž nezměnil hrob sv. Vintíře ani při gotické přestavbě své místo, stejně jako například hrob sv. Václava v pražské katedrále.³⁵ Pokud by byl poustevník pohřben v závěru jižní lodi románského kostela, musel v té době stát jak východní závěr chrámu, tak samozřejmě krypta stojící pod ním. A protože lze v kryptě pozorovat celkem tři stavební fáze, musela být celá stavba zahájena s dostatečným předstihem před Vintířovým pohřbem. Jenže tato interpretace platí pouze za předpokladu, že Vintíř skutečně byl od počátku pohřben v závěru jižní lodi. Není důvod nesouhlasit s názorem, že raně gotická krypta byla na tomto místě vystavěna vybudována v souvislosti se snahami o Vintířovu kanonizaci brzy po polovině 13. století, a to jako prostor pro světcův hrob. Ale na otázku, zda byl Vintíř pohřben na stejném místě už předtím (tedy v románské lodi), nelze podle mého názoru jednoznačně odpovědět. V pozůstatcích středověkého kostela totiž nebyl během archeologického výzkumu nalezen ani žádný hrob ani žádná substrukce oltáře, která by se případně mohla vztáhnout k hledanému oltáři sv. Štěpána.

---

³² Viz Miroslav KOVÁŘ, *Raně gotická architektura benediktinského kláštera v Břevnově*, Praha 2010, s. 52. SOMMER (Řezno, s. 30) ještě počítal s tím, že raně gotická kaple ležela východně od původní románské apsidy.

³³ DRAGOUN - MERHAUTOVÁ - SOMMER, *Stavební podoba*, s. 78

³⁴ V románské kryptě byla asi v polovině 13. století vybudována kvádříková zeď jdoucí napříč severojižním směrem ve vzdálenosti asi tří metrů od západního závěru krypty. Zdivo bylo lícované pouze směrem k západu, což znamená, že východní část krypty byla po výstavbě zdi vyřazena z provozu a zasypána. K tomu PÍŠA, *Raně středověký Břevnov*, s. 186-187, obr. 17-18; IDEM, *Das frühmittelalterliche Břevnov*, s. 280; IDEM, *Břevnov v raném středověku*, s. 488, obr. 8; DRAGOUN - MERHAUTOVÁ - SOMMER, *Stavební podoba*, s. 73-75; SOMMER, *Řezno*, s. 30-31; Zdeněk DRAGOUN, *Praha 805-1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře*, Praha 2002, s. 208. Není ovšem jisté, zda nová prostora v západní části románské krypty byla skutečně přístupovou chodbou do raně gotické krypty. V místě předpokládaného průchodu z románské do gotické krypty zůstalo totiž stát původní zdivo románské krypty až do výše záklenku niky, který se nachází asi ve výši stopadesáti centimetrů. Sommer se domníval, že tu stálo schodiště, po kterém bylo možno tuto zeď překonat. Nicméně schodiště se ve zdivu nedochovalo, navíc si Miroslav KOVÁŘ (*Raně gotická architektura*, s. 32-33) nedávno povšimnul, že právě zde stál polosloup, který volnému průchodu rovněž bránil. Pokud by tudy mniši měli opravdu procházet, museli by překonávat značnou, a vlastně nelogickou překážku. Vstup do raně gotické krypty byl tedy patrně veden z jiné strany, buď z presbytáře anebo přímo z jižní lodi.

³⁵ SOMMER, *Řezno*, s. 32.

Otázka Vintířova hrobu na Břevnově tedy nemá jasné řešení. Konečně oltář sv. Štěpána se mohl nacházet i v románské kryptě, jako tomu v 11. století bylo například v benediktinském klášteře Saint-Trond v Belgii.³⁶

---

³⁶ Viz Julius von SCHLOSSER, *Quellenbuch zur Kunstgeschichte des abendländischen Mittelalters*, Wien 1896, s. 241.

Kult sv. Vintíře ve středověku

Vintíř byl brzy po smrti považován za svatého nejen na Břevnově. Jasně svědectví o tom podal řezenský mnich Otloh ve svém mystickém spise *Liber visionum*, sepsaném mezi léty 1062-1066.¹ Ve čtrnáctém vidění tu vypráví o jinak neznámém mnichu Izákovi, žáku sv. Vintíře. Izák prý v nadpřirozeném vidění spatřil (*spiritaliter raptus multa vidit miranda*) svého zemřelého učitele, kterého nazývá svatým nebo blahoslaveným (*sanctus/beatus Guntharius*). Vintíř Izákovi dal nahlédnout do posmrtného života, mimo jiné mu ukázal v pekle i dvě ohnivá křesla (*sedilia ignea*), z nichž větší tam bylo připraveno pro biskupa řezenského a menší pro biskupa pražského. Na řezenského biskupa čekal horší trest, protože se prý méně staral o svěřený lid. Biskupové tu sice nejsou jmenováni, ale Otloh tu asi narážel na své současníky - řezenského biskupa Otu (1061-1089), s nímž měl vážný konflikt, a pražského Šebíře (1030-1067), o němž bylo známo, že biskupství dostal v odměnu za své kulinářské umění v knížecí kuchyni.²

Přímo na Břevnově kromě dříve zmíněného breviáře z roku 1184 nejsou o Vintířově kultu až do poloviny 13. století k dispozici žádné další doklady. Od padesátých let 13. věku je už ale svědectví celá řada, neboť právě tehdy se břevnovské opatství pokusilo o Vintířovu papežskou kanonizaci. Vintíř byl do té doby – stejně jako všichni ostatní čeští světcí – uctíván na základě pouhého rituálního svatořečení, tedy přenesení ostatků k oltáři. K tomu oficiálně stačil souhlas biskupa.³ O něm sice v tomto konkrétním případě nic nevíme, ale v každém případě Vintířův břevnovský kult žádná církevní autorita nezpochybňovala. V roce 1234 se kanonické právo v tomto ohledu změnilo. Nová sbírka dekretálů papeže Řehoře IX., tzv. *Liber extra*, vyhradila s definitivní platností svatořečení pouze římským biskupům.⁴ Tento akt zvaný kanonizace měl podobu procesní, a na rozdíl od biskupského svatořečení měl univerzální platnost. Papežem kanonizovaný světec byl uctíván v celé západní církvi.⁵

---

¹ BRUNHÖLZL, *Geschichte 2*, s. 473-484, 629-630; Hedwig RÖCKELEIN, Otloh von St. Emmeram, *LMA 6* (1993), s. 1559-1560.

² Otloh von St. Emmeram: *Liber visionum*, *MGH Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 13*, ed. Paul G. Schmidt, Weimar 1989, s. 82-85. K tomu LANG, Gunther, s. 64.

³ K terminologickému rozdílu mezi kanonizací a svatořečením viz KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 35-36.

⁴ *Corpus iuris canonici II, Decretalium d. Gregorii papae IX.*, ed. Aemilius Friedberg, Graz 1955, lib. III., tit. 45, cap. 1, sl. 650. K tomu Stephan KUTTNER, La réserve papale du droit de canonisation, *Revue historique de droit français et étranger* 18, 1938, s. 172-228; André VAUCHEZ, *La sainteté en Occident aux derniers siècles du moyen âge d'après les procès de canonisation et les documents hagiographiques*, Roma 1981, s. 25-38.

⁵ K tomu Eric W. KEMP, *Canonization and Authority in the Western Church*, London 1948, s. 56-106; Renate KLAUSER, Zur Entwicklung des Heiligsprechungsverfahrens bis zum 13. Jahrhundert, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 40, 1954, s. 85-101; VAUCHEZ, *La sainteté*, s. 39-67

Kanonizační procesy však byly zdlouhavé a náročné, proto jich ve středověku bylo málo.⁶ Vedle Římem schválených kultů nadále existovaly, ba i vznikaly nové kulty, které papežská kurie buď tolerovala, nebo o ně nejevila žádný zájem.⁷ Kult sv. Vintíře pocházel z doby před papežskou rezervací, mohl tedy bez problémů fungovat dále. Jenže ambiciózní břevnovští opati, kteří ve 13. století chtěli být prvními mezi českými preláty hned po pražském biskupovi, zatoužili po papežské kanonizaci pro Vintíře.⁸ Pokud by dosáhli svého, Vintíř by jako jediný „český“ světec s univerzální platností zastínil dokonce i zemské kulty sv. Václava a Vojtěcha, nemluvě o dalších méně významných.⁹

Kanonizační akta sv. Vintíře se bohužel ztratila, o celém procesu víme jen útržkovitě z jediné listiny dolnoaltašského opata Hermana z 21. února 1261, která se dochovala v opatově soudobém kopiáři.¹⁰ Pro její důležitost ji ocitujeme doslovně: *Nejsvětějšímu Otci v Kristu Alexandrovi, nejvyššímu biskupu celé církve, bratr řečený Herman, opat kláštera v Dolním Altaichu, řádu sv. Benedikta, v pasovské diecézi, líbá se vši úctou blažené nohy. Sdělují Vaší Svatosti, že se jakýsi laik, kdysi bohatý šlechtic, jménem Vintíř, se zřekl z lásky k Pánu světské slávy, stal se v našem klášteře mnichem pod vládou tehdejšího opata, sv. Gotharda, a chvályhodně se obrátil (k Bohu). Poté, když z božího vnuknutí zatoužil po skrytosti poustevny, obdržel v roce 1008 od řečeného opata žádané povolení. V této poustevně se kvůli touze po nebeské vlasti třicet sedm let tak trýznil životem plným přísnosti a mnohonásobné tvrdé práce, jakož i hladem a zimou, že boží milost ráčí (dnes) často u jeho hrobu skrze slavné zázraky ukazovat, kolik zásluh má v nebi. A tak pan papež Inocenc IV., Váš předchůdce blahé paměti, svěřil mně a opatovi ze Strahova v pražské diecézi a proboštovi z Rinchnachu pátrání po pravosti těchto zázraků. Oni dva, protože já jsem nemohl být přítomen, provedli podle*

Thomas WETZSTEIN, *Heilige vor Gericht. Das Kanonisationsverfahren im europäischen Spätmittelalter*, Köln etc. 2004, s. 203-243.

⁶ Podrobnou statistiku uvádí VAUCHEZ, *La sainteté*.

⁷ Ke dvojímu kultu svatých v pozdním středověku viz VAUCHEZ, *La Sainteté*, s. 71 (tab. III), 87; Aviad M. KLEINBERG, Canonizations without a canon, in: *Procès de canonisation au moyen âge. Aspects juridiques et religieux*, ed. Gábor Klaniczay, Roma 2004, s. 7-18; Thomas WETZSTEIN, *Heilige vor Gericht. Das Kanonisationsverfahren im europäischen Spätmittelalter*, Köln etc. 2004, s. 233-243; PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 239; KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 48-51.

⁸ Formulace, že Břevnov je „dignior seu maior aliis monasteriis“ a že jeho opat zaujímá v české hierarchii „primumque locum post Pragensem episcopum (...) super omnes“ se objevuje v inzertu listiny Přemysla Otakara I. vydané pro břevnovského opata Dluhomila dne 24. července 1224 (CDB II, č. 259, s. 248-251). Inzert prý obsahuje text privilegia papeže Jana XV. pro Břevnov z 31. května 993 (CDB I, č. 38, s. 44-45).

⁹ Papežská kanonizace sv. Prokopa z roku 1204 je podle mého názoru pouhou fikcí. Viz KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s.250-254.

¹⁰ Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Kloster Niederaltaich, Lit. Nr. 39, fol. 85r (srv. KLOSE, *Urbare 1*, s. 30*). Edice: *Die Urkunden Abt Hermanns von Niederaltaich (1242-1273)*, ed. Josef Klose, München 2010, č. 450, s. 395-397. Viz také KLOSE, *Die Urbare*, s. 285-286. Výňatek také v CDB V/3, č. 1203, s. 162.

apoštolského příkazu šetření a zaslali je zmíněnému panu papeži Inocenci (IV.) po jakémisi mistru Divišovi, proboštu vyšehradské kapituly. Ten však cestou zemřel a nemohl tak tehdy onu svatou záležitost dovést ke kýženému cíli. Nicméně četné skvělé zázraky svatého muže opět vyburcovaly nejjasnějšího pana Otakara, vznešeného krále českého, a celý lid oné země a přivedly je k tomu, aby ke slávě boží a k utvrzení křesťanské víry vznesli k Vám nejdůstojnější Otče za kanonizaci tohoto světce pokorné žádosti, k nimž i já připojuji prosby své maličkosti, neboť jsem a musím být svědkem všeho výše řečeného. Napsáno dne 21. února léta Páně 1261.¹¹

Text listiny obsahuje zřetelný popis zahájeného kanonizačního procesu, který se v dobové kuriální terminologii označoval jako *negotium*.¹² Na jeho počátku stála žádost o kanonizaci kandidáta zasláná k papežské kurii. Kdo a kdy tehdy podal první žádost k papeži Inocenci IV. (1243-1254) se v listině nedočteme. Sotva však mezi žadateli mohl chybět Břevnov, když byl centrem Vintířova kultu. Papež se pak podle obvyklého postupu měl poradit s kardinály, a v případě jejich souhlasu nařídít předběžné šetření, jež se nikoli náhodou nazývalo *inquisitio*. Řídilo se totiž pravidly inkvizičního procesu. Vyšetřovací komisi zpravidla vedl místní biskup za účelem zjištění pověsti a lidové úcty (*de fama et devotione populi*) prokazované konkrétnímu služebníku nebo služebnici boží (*servus/serva dei*). Tak se formálně označovali kandidáti svatořečení. Komise měla dále zjistit, zda se u hrobu těchto kandidátů odehrávají nějaké zázraky.¹³ O tomto předběžném šetření se v listině opata Hermana také

---

¹¹ „Sanctissimo in Christo patri Alexandro universalis ecclesie summo pontifici frater Hermannus dictus abbas monasterii in Altah ordinis sancti Benedicti Pataviensis dyocesis cum summa reverentia pedum oscula beatorum. Significo sanctitati vestre, quod quondam nobilis quidam laicus et dives terrenarum rerum dictus Guntherius mundi pompa pro amore Domini derelicta in monasterio nostro monachus est effectus et ibidem sub regimine sancti Godehardi tunc abbatis nostri aliquamdiu est laudabiliter conversatus. Post hec a predicto abbate petita licentia et obtenta anno domini M^oVIII instinctu divino heremi secreta concupivit et in eadem heremo per XXXVII annos tanta vite austeritate ac multimodo cruciatu laborum, famis et frigoris pro desiderio celestis patrie se afflixit, quod pietas divina, quanti meriti sit in celis, frequenter ostendere dignatur ad sepulchrum eius per miracula gloriosa. Commissa fuit itaque michi et abbati de Ztrahav Pragensis dyocesis ac preposito de Rimchna a felicis recordationis domino papa Innocentio IIII predecessore vestro huiusmodi miraculorum veritas inquirenda, qui duo, quia ego interesse non poteram, processum inquisitionis secundum mandatum apostolicum habuerunt eumque predicto domino I(nnocentio) pape quendam magistrum Dyonisium prepositum Wisegradensis ecclesie transmiserunt. Quo defuncto in itinere sanctum illud negotium ad effectum condignum non poterat tunc perducere. Coruscantia igitur crebra miracula sancti viri serenissimi domini O(tokari) incliti regis Boemie et totius populi regionis illius animos iterum excitant et inducunt, ut ad gloriam dei et corroborationem fidei Christiane pro canonizatione huius sancti reverentissime paternitati vestre supplices porrigantur, quibus ego mee parvitatibus preces coniungo, utpote qui sum et esse debeo testis omnium predictorum. Script. VIII. kaln. marcii anno domini M^oCC^oLX primo.“, *Die Urkunden Abt Hermanns*, č. 450, s. 395-397.

¹² Roberto PACIOCCO, *Canonizzazioni e culto dei santi nella christianitas (1198-1302)*, Assisi 2006, s. 32.

¹³ Popis procesu viz André VAUCHEZ, *La Sainteté*, s. 59-67; WETZSTEIN, *Heilige*, s. 252-255; IDEM, *lura novit curia. Zur Verfahrensnormierung der Kanonisationsprozesse des späten Mittelalters*, in: *Procès de canonisation au Moyen Âge. Aspects juridiques et religieux*, ed. Gábor Klaniczay, Roma 2004, s. 259-287; Bernhard SCHIMMELPFENNIG, *Die Berücksichtigung von Kanonisationen in den kurialen Zeremonienbüchern des 14. und 15.*

nic nedozvídáme. Proběhnout ale nejspíš muselo, a to uspokojivě, protože Inocenc IV. udělil dne 29. ledna 1252 čtyřicetidenní odpustky poutníkům, kteří přijdou do břevnovského kostela sv. Benedikta v den jeho posvěcení či na svátek sv. Diviše, tj. dne 9. října.¹⁴ Jelikož se sv. Divišem neměl Břevnov nic společného, šlo tu jistě o umožnění prozatímní, polooficiální oslavy sv. Vintíře, jehož úmrtí připadlo na stejný den.¹⁵

Hermanova listina se zmiňuje až o třetí fázi středověkého kanonizačního procesu. Pokud byl výsledek předchozího šetření pozitivní, ustanovil papež po další poradě s kardinály novou tříčlennou komisi složenou z dosavadních či nových komisařů. Ti už prováděli vlastní papežské vyšetřování v místě kultu, tzv. *processus* (nebo *informatio* či *inquisitio*) *in partibus*. V naší kauze byla papežská komise složena ze dvou prelátů z Vintířových hlavních působišť, konkrétně šlo o dolnoaltašského opata Hermana a rinchnašského probošta Rudlieba.¹⁶ Třetím komisařem byl prelát z pražské diecéze, opat Jan z premonstrátského kláštera na Strahově.¹⁷ Úkolem komisařů bylo zjistit pravdu (*veritatem inquirere*) ohledně svatosti kandidáta. Komise měla pečlivě shromáždit všechna svědectví o jeho životě, pověsti a zázracích a tato pak v písemné zprávě, opatřené pečeti, odeslat k papežské kurii. Při výslechu svědků býval přítomen tlumočník (většinou mendikant), který překládal latinské dotazy komisařů do lidového jazyka a odpovědi svědků zase zpět do latiny kvůli jejich písemnému záznamu. V době Vintířova procesu se už používaly předem připravené formuláře s dotazy na pověst kandidáta, které umožňovaly vypracovat přesnou charakteristiku jeho ctností. Svědci museli přísahat na svatá evangelia, že budou vypovídat čistou pravdu a že výpovědi udrží v tajnosti, dokud nebudou zveřejněny. Na jejich základě pak speciálně pověřený notář vyhotovili kanonizační protokol, a to v několika opisech, z nichž jeden se posílal papeži. Jako příloha býval také často sepsán oficiální

Jahrhunderts, in: *Procès*, s. 245-257; PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 116-125; KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 43-48.

¹⁴ „Cupientes igitur, ut ecclesia vestra in honore beati Benedicti constructa, prout asseritis, congruis honoribus fregeuntetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam in die dedicationis ipsius et in festo sancti Dionisii martiris annis singulis veneraliter visitaverint (...) quadraginta dies et iniuncta sibi penitentia misericordie relaxamus.“ CDB IV/1, č. 231, s. 400-401.

¹⁵ SOMMER (Řezno, s. 27-29; Poustevník Vintíř, s. 14-16) dal tuto událost do souvislosti s fingovaným nálezem ostatků sv. Diviše v klášteře sv. Jimrama v Řezně v polovině 11. století, který mělo sloužit k povznesení řezenského opatství. Prý i Břevnov podporoval od té doby Divišův kult, ovšem kvůli Vintíři. Takto starou úctu k Divišovi na Břevnově však doložit nelze, protože první zprávou o jeho tamějším kultu je právě až uvedená listina Inocence IV. z ledna 1252.

¹⁶ Rinchnašský probošt není v Hermanově listině uveden jménem. V letech 1246-1271 však vystupuje v listinách probošt Rudlieb (Ruotlieb). Viz *Die Urkunden Abt Hermanns*, č. 173, s. 85-86; č. 304, s. 240-242; č. 426, s. 366-367; č. 473, s. 422-423; č. 548, s. 506-507; č. 595, s. 558-559; č. 636, s. 610-611; č. 649, s. 626-628. Viz také Josef HEMMERLE, *Die Benediktinerklöster in Bayern* (= Germania benedictina 2), Augsburg 1970, s. 262.

¹⁷ Strahovský opat také není v listině uveden jménem. Jeho jméno ale známe ze svědecké řady z vyšehradské listiny z 15. února 1253 (CDB IV/1, č. 263, s. 449). O něm také NOVOTNÝ, *ČD I/4*, s. 13 a 26.

světcův životopis.¹⁸ Takovým životopisem byla ve Vintířově případě asi *Vita s. Guntheri*, první samostatná legenda o sv. Vintířovi. Její text sestavil pro potřeby kanonizačního řízení neznámý břevnovský mnich. Nejdříve doslova opsal z Wolfherovy *Vita Godehardi posterior* dvě kapitoly, které pojednávají o Vintířově životě v Durynsku a v Bavorsku. K tomu připojil své vlastní vyprávění o poustevníkově setkání s uherským králem Štěpánem (3. kapitola) a především s českým knížetem Břetislavem (4. kapitola). Nakonec přidal soupis zázraků, které se odehrály u světčova hrobu na Břevnově.¹⁹

Délka samotného vyšetřování bývala různá, s postupem doby se však protahovala. V případě Vintíře lze předpokládat, že papežské šetření trvalo dva roky, od jara 1252 do jara 1254. Vintířův kanonizační protokol pak vezl do Říma, jak je uvedeno v Hermanově listině, vyšehradský probošt mistr Diviš, který byl současně kancléřem Českého království. To svědčí o angažmá a podpoře samotného panovníka v celé záležitosti. Proces měl tak samozřejmě mnohem větší šanci na úspěch, než kdyby to byla záležitost jen jednoho či několika opatství. Navíc probošt Diviš byl i člověk učený s univerzitním vzděláním, které tehdy mohl získat jedině daleko za hranicemi českého státu. Jistě tedy ovládal cizí jazyky a snad měl v cizině i nějaké osobní kontakty. Byl tedy osobou velice vhodnou pro tuto záležitost. Jenže probošt Diviš do Říma bohužel nedorazil. Na půli cesty ho ve furlánském Cividale skolila blížie neznámá nemoc, na jejíž následky 4. října 1254 zemřel.²⁰

Fatální důsledky pro další pokračování procesu měla ovšem až smrt papeže Inocence IV. v prosinci téhož roku. S jeho pontifikátem totiž nadlouho skončila doba rychlých a poměrně snadných kanonizací, které byly charakteristické pro papeže první poloviny 13. století. V druhé polovině téhož století se papežové střídali na Petrově trůnu tak rychle, že většinou ani nestihli dovést kanonizační řízení do zdárného konce. Ve 14. století se sice pontifikáty prodloužily, ale zase sami papežové ke kanonizacím přistupovali velmi zdrženlivě. Tak se stalo, že se počet žádostí o kanonizaci se neustále zvyšoval, zatímco počet nově kanonizovaných světců naopak klesal. V důsledku toho se v pozdním středověku vytvořila celá řada nových kultů, o jejichž papežskou aprobaci se nikdo nestaral. Tento stav ovšem nikomu nevadil, ani místním církvím ani papežské kurii.²¹

---

¹⁸ K těmto životopisům viz PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 167-198.

¹⁹ *Legenda o sv. Vintířovi*, s. 67-71.

²⁰ Smrt Diviše zaznamenal do Druhého pokračování Kosmovy kroniky anonymní pražský kanovník: „1254. Eodem anno obiit magister Dionysius IV Nonas Octobris in Foro Iulii.“, *Letopisy české 1196-1278*, FRB II, s. 292. K tomu NOVOTNÝ, *České dějiny I/4*, s. 366; Rudolf URBÁNEK, *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor I/2*, Praha 1948, s. 419-420.

²¹ Ke dvojímu kultu svatých v pozdním středověku viz VAUCHEZ, *La Sainteté*, s. 71 (tab. III), 87; Aviad M. KLEINBERG, *Canonizations without a canon*, in: *Procès*, s. 7-18; Thomas WETZSTEIN, *Heilige vor Gericht. Das Kanonisationsverfahren im europäischen Spätmittelalter*, Köln etc. 2004, s. 233-243; PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 239; KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 48-51.

Vraťme se však ještě k listině opata Hermana z února 1261. Herman tu uvádí, že po nezdaru prvního řízení za Inocence IV. se na nového papeže Alexandra IV. obrátil tentokrát osobně český král Přemysl Otakar II., prý zaštitěn přáním všeho lidu své země. Kdo další, kromě Hermana, se ke králově prosbě připojil, se v listině nedočteme. Mezi žadateli ale jistě nechyběl nový břevnovský opat Martin (1253-1278), který se stal hlavním motorem dalšího kanonizačního řízení.²² Na Břevnově shromáždil další četná svědectví o zázracích u Vintířova hrobu, která se částečně dochovala v několika různých soupisech. Nejstarší z nich se nalézají v rukopise augustiniánské kanonie v Třeboni z osmdesátých či počátku devadesátých let 14. století, a to jako příloha *Vita s. Guntheri*. Je tu uvedeno celkem deset zázraků, ovšem bez jakéhokoli data.²³ Řada dalších zázraků je uvedena v knihách Alberta Chanovského (1659),²⁴ Bonaventury Pitera (1762) a ve čtvrtém říjnovém svazku bollandistických *Acta sanctorum* (1780). Jejich původ je různý, pro Chanovského knihu je opsal Tanner - prý z jakési české tištěné knihy.²⁵ Piter odkázal na blíže neurčený altašský rukopis, dále na jakýsi německý opis z Dolního Altaichu, a také na tabuli na Dobré Vodě, kam zázraky česky zaznamenával tehdejší sušický děkan Karel František Rozacín.²⁶ Bollandisté zase vytěžili nějaký pergamenový rukopis uložený ve slavné knihovně vévody Altempse, která se nacházela v Římě poblíž piazza Navona.²⁷

Chanovský zaznamenal celkem dvanáct zázraků, z nichž polovina je totožná se zázraky v treboňském rukopisu. Všechny zázraky uvedené u Chanovského zaznamenal i Piter, který má navíc dalších dvacet osm zázraků. Také v *Acta sanctorum* se většina zázraků shoduje s Piterovými, nových mají bollandisté jen jedenáct. To znamená, že v součtu se v raně novověkých edicích nachází celkem třicet devět zázraků, k nimž lze připočítat deset z treboňského rukopisu. Dohromady tedy čtyřicet devět snad ještě středověkých zázraků. Datováno je z nich jen devatenáct, a sice jeden zázrak k roku

---

²² Břevnovský opat Martin je zachycen na listinách od února 1253 (CDB IV/1, č. 253, s. 449) až do května 1277 (CDB V/2, č. 834, s. 537). URBÁNEK (*Legenda* I/2, s. 420), VILÍMKOVÁ – PREIS (*Ve znamení*, s. 38), jakož i Beda MENZEL (*Die Abteilstelle*, in: *Tausend Jahre Benediktiner in den Klöstern Břevnov, Braunau und Rohr*, ed. Johannes Hofmann, St. Ottilien 1993, s. 797) datují jeho opatství do let 1253-1278. Magnoald ZIEGELBAUER (*Epitome historica*, s. 64) a bollandisté (AA SS Octobris IV, s. 1083, pozn. a) mylně uvádějí léta 1255-1287.

²³ NK ČR XIII. D. 20, ff. 286v-289r.

²⁴ Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae*, ed. Joannes Tanner, Kolín 1659, s. 112-116. K tomu *Legenda*, s. 52-54.

²⁵ „Ex plurimis, quae apud sepulchrum eius facta sunt miraculis, pauca hic subjiciam ex boemico hac de re impresso libro excerpta.“ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 112 O Tannerových přidavcích k Chanovského dílu viz Jiří MIKULEC, *Vestigium Bohemiae Piae* Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace, in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miroslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779, zvl. s. 770.

²⁶ PITER, *Thesaurus*, s. 36-43. K tomu *Legenda*, s. 58.

²⁷ „Ex ms. codice membraneo bibliothecae ducis de Altaems.“, AA SS Octobris IV, s. 1074-1084. K tomu *Legenda*, s. 59-62.

1248, čtyři k roku 1256, sedm k roku 1258, dva k roku 1261 a pět k roku 1263.²⁸ Zatímco u Chanovského a Pitera jsou zázraky zaznamenány většinou v co nejstručnější verzi, bollandisté zpravidla uvádějí jejich podrobný popis i se jmény svědků, mezi nimiž jsou i církevní hodnostáři. Jednou dokonce i pražský biskup Mikuláš z Újezda (1240–1258).²⁹

Z těchto počtů je zřejmé, že počet zázraků výrazně narostl až pro zamýšlené druhé kanonizační řízení, zmíněné v závěru zmíněné Hermanovy listiny. Většina zázraků se odehrála v břevnovském klášterním kostele u Vintířova hrobu. Zpravidla šlo o uzdravení z různých vážných nemocí – hluchoty, slepoty, ochrnutí, nádorů apod. Výjimečně se tu objevilo vyléčení od hemoroidů nebo od kopnutí koně. Několikrát Vintíř také osvobodil posedlé od zlého ducha a dvakrát vzkřísil mrtvého. Uzdravenými byli jak muži, tak ženy, často děti, které rodiče přivedli k Vintířovu hrobu. Sociální složení této skupiny bylo velmi různorodé, byli tu šlechtici, měšťané i lidé prostí. Většina z nich pocházela z Prahy (nebo přímo z Břevnova) či blízkého okolí Prahy (např. z Bubenče, Vraného, ale i z Benešova). Objevili se tu ale i lidé zpoza hranic Českého království, konkrétně z Uher, Bavor, Švábska a Durynska, tedy zpravidla ze zemí nějak spojených se životem sv. Vintíře.

Zaznamenáno bylo i několik kuriózních zázraků. Například břevnovský klášterní včelař (*custos apum*) jménem Ztres kradl med z úlů a předstíral, že je to dílo zlodějů. Jedné noci, když křičel jakoby na zloděje kradoucí med, ho však popadl ďábel. Odněl ho k bráně kláštera, kde byl na tři dny přivázan ke sloupu. Poté na příkaz sv. Vintíře démon v podobě černého ptáka odletěl a ze včelaře spadla pouta. Z vděčnosti pak líbal světcův hrob a slíbil, že již nikdy krást nebude.³⁰ Jiný zázrak se stal nejmenovanému sluhovi břevnovského opata Klementa II. (1238-1249). Když ležel těžce nemocný na lůžku, zjevili se mu prý dva démoni. Jeden měl podobu vdané ženy, se kterou dříve cizoložil, druhý podobu jejího manžela. Zatímco žena sluhu objímala, muž mu hrozil, že ho holí zabije. Nemocný proto volal o pomoc sv. Vintíře, který se zjevil a oba demony vyhnal. Poté sám přistoupil k lůžku nemocného a přetáhl ho svou berlou tak mocně, až se zlomila. Nemocnému řekl, že se tímto úderem uzdraví, což se také příští den vyplnilo. Od té doby se onen sluha postil každý rok dva dny před svátkem sv. Vintíře.³¹

---

²⁸ Bollandisté proto rozdělili zázraky do dvou oddílů, a sice na zázraky z doby před nástupem břevnovského opata Martina I. a z doby jeho opatování (prý 1255-1287). Je to však zmatečné rozdělení, protože bollandisté započítávají do prvního oddílu ještě zázraky z roku 1256, a kromě toho byl Martin ve skutečnosti opatem v letech 1253-1278.

²⁹ *De b. Gunthero*, AA SS Octobris IV, s. 1079-1080.

³⁰ PITER, *Thesaurus*, s. 37-38; *De b. Gunthero*, AA SS Octobris IV, s. 1075-1076.

³¹ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 115; PITER, *Thesaurus*, s. 38; *De b. Gunthero*, AA SS Octobris IV, s. 1077.

V souvislosti s kanonizačními snahami došlo na Břevnově patrně také ke stavebním úpravám klášterního kostela. Jak bylo již zmíněno, vznikla asi v padesátých letech 13. století v těsném sousedství stávající románské krypty raně gotická kaple s polygonálním závěrem. Její podlaha byla také na stejné úrovni jako původní krypta, tedy asi sto čtyřicet centimetrů pod úrovní země.³² Oprávněně se předpokládá, že tato prostora byla určena speciálně pro Vintířův nový hrob.³³

Do souvislosti s novou hrobní kaplí sv. Vintíře bývá v poslední době zpravidla kladena i světcova náhrobní deska, která se dnes nachází v presbytáři barokního kostela sv. Markéty na Břevnově.³⁴ Opukový náhrobník o rozměrech 176 x 59 cm má odlomenu většinu obvodového rámu (kde zbylo jen několik písmen) a také nejspodnější část desky. Na náhrobníku se nachází reliéf zachmuřeného mnicha, který v levici drží knihu a pravíci se opírá o hůl ve tvaru písmene T. Kolem hlavy má rozměrnou konkávní svatozář. Historici umění se v časovém zařazení náhrobního kamene neshodují, jejich datace kolísá mezi počátkem století třináctého až stoletím patnáctým.³⁵ Podle Aleše Mudry, který se reliéfem zabýval naposled, se tu objevují shodné prvky s postavami na portálu kláštera cisterciáček v Tišnově, které pocházejí z doby před rokem 1240. Náhrobník proto datoval ve shodě se starším názorem Jaromíra Homolky zhruba do poloviny 13. století, což odpovídá době Vintířovy kanonizace.³⁶ Jisté pochybnosti však vzbuzuje fakt, že náhrobník objevil na Břevnově až rajhradský probošt Bonaventura Piter, jak píše ve své knize *Thesaurus absconditus* z roku 1762. Prý ležel bez úcty na dvou prknech v zahradním pavilónu Vojtěška, a proto Piter přesvědčil tehdejšího opata Fridricha Grundmanna, aby kámen dne 18. července 1761 slavnostně osadil do vnější stěny kostela sv. Markéty z druhé strany oltáře sv. Vintíře. Kámen byl současně orámován iluzivní malbou představující interiér gotického kostela.³⁷ Nicméně do této doby není o Vintířově náhrobku žádná zmínka, takže nelze vyloučit, že nalezený náhrobek mohl původně představovat jiného světce a teprve v polovině 18. století byl identifikován jako náhrobní kámen sv. Vintíře. Podezřelé jsou i zbytky kapitálního nápisu, který se částečně dochoval na hrobovém rámu a na ploše reliéfu u světcovy hlavy.

---

³² Popis naposledy KOVÁŘ, *Raně gotická architektura*, s. 29-36, 52.

³³ DRAGON - MERHAUTOVÁ - SOMMER, *Stavební podoba*, s. 78; PÍŠA, *Das frühmittelalterliche Břevnov*, s. 280; DRAGON, *Praha 805-1310*, s. 208-209.

³⁴ Např. SOMMER, *Poustevník Vintíř/Gunther*, s. 16.

³⁵ Přehled bádání viz např. Jaromír HOMOLKA, *Náhrobní deska bl. Vintíře*, in: *Umění doby posledních Přemyslovců*, ed. Jiří Kuthan, Roztoky u Prahy 1982, s. 105–106; Dana STEHLÍKOVÁ, *Náhrobní deska bl. Vintíře*, in: *Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově* (katalog výstavy), ed. Dagmar Hejdová – Pavel Preiss – Libuše Uřešová, Praha 1993, s. 40, předmět III/17; Jan ROYT, *Poustevník Vintíř*, in: *Milénium*, s. 265-266; Petr GLÁSER – Vratislav NEJEDLÝ, *Restaurování náhrobní desky blahoslaveného Vintíře v klášterním kostele sv. Markéty benediktinského arcidiecéze v Praze-Břevnově*, *Zprávy památkové péče* 65, 2005, s. 241-245.

³⁶ Aleš MUDRA, *Náhrobník bl. Vintíře († 1045)*, in: *Otevři zahradu*, s. 168-169, předmět IV.6.

³⁷ PITER, *Thesaurus*, s. 91-93.

Piter četl písmena na ploše jako LV. H, což je prý zbytek letopočtu Vintířova úmrtí MXLV. Na rámu jsou pak zřetelná písmena LI, poslední třetí je dnes poškozené. Podle ilustrace Josefa Klaubera v uvedené Piterově knize to bylo S a za ním bylo čitelné ještě písmeno G, což by se podle Pitera mohlo číst jako zbytek nápisu *Venerabilis Guntherus*.³⁸ Dnes tam však žádné G není. Břevnovský náhrobník svatého mnicha tak zůstává záhadou, na jejíž vyluštění si budeme muset ještě počkat.³⁹

Zastavme se ještě u žádosti Přemysla Otakara II. o Vintířovu kanonizaci. Její text se bohužel nedochoval, takže neznáme konkrétní okolnosti, které krále vedly k tomu, aby se připojil k tomuto podniku. Jeho motiv ale tušíme. Břevnov patrně panovníka přesvědčil, že Vintířova kanonizace je v jeho vlastním zájmu. Podařilo se mu to asi prostřednictvím fikce zachycené ve *Vita s. Guntheri*. Jak už víme, v ústřední čtvrté kapitole legendy Vintíř vystupuje jako kmotr knížete Břetislava. Přemyslu Otakarovi II. byl Vintíř nejspíš představen především v roli duchovního předka.⁴⁰ Na tomto místě nelze ani přehlédnout, že fikci o Vintířově kmotrovství znovu použil i břevnovský falzátor, který patrně v devadesátých letech 13. století vyhotovil listinu, vydanou údajně Břetislavem I. dne 18. října 1045, tedy jen devět dní po světcově smrti. Kníže v ní daroval břevnovskému klášteru rozsáhlý újezd na Prácheňsku, včetně celnice na Vintířově Březníku, a to z *lásky a kvůli památce blahoslaveného pousteníka Vintíře, který mne vyzvedl ze svatého křestního pramene*.⁴¹

Konečně sám Přemysl Otakar II. v listinách určených Břevnovu či Rinchnachu připomínal svoji úctu ke sv. Vintíři. Například v dubnu 1260 věnoval Břevnovu jakési pozemky v dnes zaniklé vsi

---

³⁸ PITER, *Thesaurus*, s. 92-93. K ilustraci Jan ROYT, Joseph Sebastian Klauber, Náhrobek sv. Vintíře v Břevnově, in: *Tisíc let*, předmět V/15, s. 67-68; HOMOLKA, Náhrobní deska s. 105.

³⁹ Stejně tak se dnes neví, kdy a proč byl originál desky na vnější straně kostela nahrazen kopií a kdy byl originál zasazen do interiéru chrámu sv. Markéty. Podle HOMOLKY (Náhrobní deska, s. 105) došlo k výměně za kopii během druhé světové války, originál byl pak prý ztracen a v roce 1965 opět nalezen ve Vojtěšce, načež byl vložen do vnitřní zdi presbytáře opatského kostela. V klášterním archivu se však v příslušném kartonu žádné doklady o výměně originální desky nenacházejí. Viz Národní archiv v Praze, fond Řád benediktinů Břevnov, karta 823 - stavební záležitosti z let 1934-1948. Pouze VILÍMKOVÁ - PREISS (*Ve znamení*, s. 180) v roce 1989 uvedli, že „originál byl nedávno přenesen do chrámového chóru“. Ve stavebně-historickém průzkumu kláštera z roku 1992 o tom ale není ani řádka. Viz Milada VILÍMKOVÁ – Pavel VLČEK, *Praha-Břevnov, areál benediktinského kláštera, klášter a prelatura. Stavebně historický průzkum*, Praha 1992.

⁴⁰ MAUR (*Paměť*, s. 110) píše o snaze legendisty doložit Vintířův těsný vztah k Čechám.

⁴¹ „Ob amorem quoque et memoriam beati Guntheri heremite, qui me de sacro fonte baptismatis susceperat.“ CDB I, č. 379, s. 352-354, zde s. 353. K falzu existuje obsáhlá literatura, jejíž soupis uvádí Rostislav Nový (*Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století*, *Studia Mediaevalia Pragensia* 2, 1991, s. 125-146, zde s. 128). Podle Libora JANA (Počátky benediktinů na Moravě a rajhradský klášter, in: *Ve stopách sv. Benedikta*, ed. Libor Jan – Petr Obšusta, Brno 2002, s. 19-27), vznikla listina až v devadesátých letech 13. století. K jeho článku (bez polemiky o stáří listiny) se s odkazy na nejnovější literaturu vrací Josef ŠRÁMEK, Na okraj počátků Břetislavovy fundace v Rajhradě. Příspěvek ke vztahu rajhradského a břevnovského kláštera v 11. – 13. století, in: *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku* (= *Documenta Pragensia. Supplementa* 2), ed. Jan Hrdina – Martina Maříková, Praha 2011, s. 45-73; IDEM, Rajhradský klášter jako enigma moravských středověkých dějin? Cesta Rajhradu k proboštství horizontu 11.-14. století, *Vlastivědný věstník moravský* 66, 2014, s. 43-60.

Kuromrtvy, ležící asi na Bílé hoře, z úcty k přezbožnému muži, bratru Vintířovi z Břevnova, pro jehož zásluhy všemohoucí Bůh vykonal mnohé zázraky v různých potřebách těch, kteří o to prosili.⁴² Podobně, když v září 1274 osvobodil z titulu rakouského vévody rinchnašské proboštní od placení mýta v několika dolnorakouských obcích, učinil tak prý *přiváben sladkostí sv. Vintíře*.⁴³

Vraťme se teď zpátky k dalšímu průběhu Vintířovy kanonizace. Když se v únoru 1261 připojoval opat Herman k Přemyslově žádosti, bylo shromážděno dostatečné množství nových zázraků od světceva hrobu, aby mělo svatořečení šanci na úspěch. Jenže štěstěna opět nestála na straně žadatelů. Papež Alexandr IV., zemřel ve Viterbu už 25. května téhož roku, dříve než stačil v této záležitosti cokoli učinit. Kanonizace ale stále nebyla ztracena, neboť nový papež Urban IV. – zřejmě v souvislosti s Přemyslovou žádostí – už patnáctého dne po svém zvolení, tedy 13. září 1261, udělil břevnovskému opatství další, tentokrát stodenní odpustky. Byly určeny poutníkům, kteří navštíví klášterní chrám v den jeho posvěcení a na svátky jeho patronů, mezi nimiž je vedle sv. Vojtěcha a Benedikta poprvé výslovně jmenován i sv. Diviš.⁴⁴ Touto indulgenční politikou šel nový papež ve šlépějích svého předchůdce Inocence IV., neboť umožnil, ba posílil na Břevnově polooficiální oslavu sv. Vintíře. K obnovení kanonizačního řízení se ale nedostal, neboť i on brzy – 2. října 1264 – opustil tento svět. Žádost o Vintířovu kanonizaci spadla na stůl jeho nástupce Klementa IV. Leč i tento papež stačil během svého tříletého pontifikátu jediné – 18. března 1267 udělil (resp. jeho legát kardinál Guido) nové šedesátidenní odpustky návštěvníkům břevnovského kostela v den jeho posvěcení a na svátky sv. Benedikta a sv. Diviše.⁴⁵

V následujících létech všechny snahy o Vintířovu kanonizaci utichly. Všechny další pontifikáty do sklonku 13. století byly tak krátké, že nebyl kanonizován vůbec nikdo.⁴⁶ První kanonizace se po dlouhé době odehrála až v roce 1297, když Bonifác VIII. svatořečil francouzského krále Ludvíka IX., a

---

⁴² „(...) ob reverentiam viri religiosissimi, fratris Guntheri in Brevnov, pro cuius meritis omnipotens Deus multa operator miracula in diversis necessitatibus ipsum inplorantibus (...), CDB V/1, č. 220, s. 341-342. Kuromrtvy ležely poblíž Ruzyně. Zmiňuje je také tzv. Boleslavova zakládací listina Břevnova (CDB I, č. 375, s. 348).

⁴³ „(...) nos allecti dulcedine beati Guntheri (...)“, *Monumenta Boica* 11, München 1771, č. 109, s. 248-249. Konkrétně se jednalo o mýto ve Steinu, Ybbsu, Emmersdorfu, Mauthauseunu a Linci.

⁴⁴ „(...) ad ecclesiam monasterii Brennomiensis, ordinis sancti Benedicti, Pragensis diocesis, que in honore sanctorum Adalberti, Benedicti et Dionisii constructa esse dinoscitur (...) omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad ecclesiam ipsam in festo dictionum sanctorum et in anniversario die dedicationis eiusdem ecclesie causa devotionis accesserint, annuatim centum dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus (...)“, CDB V/1, č. 293, s. 440.

⁴⁵ „(...) omnibus Christi fidelibus (...), qui ecclesiam ipsam in dedicatione eiusdem et in festivitibus sanctorum Benedicti et Dionisii cum devocione ac reverencia visitaverint, confisi de misericordia dei et auctoritate nobis a domino papa concessa sexaginta dies de iniunctis penitentibus annis singulis misericorditer in Domino relaxamus.“, CDB V/2, č. 492, s. 37.

⁴⁶ VAUCHEZ, *La Sainteté*, s. 298.

to především kvůli smíru s jeho vnukem Filipem IV. Sličným.⁴⁷ Břevnovský opat Martin zemřel patrně v roce 1278, stejně jako král Přemysl Otakar II. Časem si pak na Břevnově našli vysvětlení, proč se mu Vintířova kanonizace nezdařila. Nachází se v blíže nedatovatelném textu *Visio abbati Martini*, který se dochoval v jednom rukopise pražské metropolitní kapituly z 15. století.⁴⁸ Podle něj prý vládcové Čech, Moravy, Rakouska, Uher, Polska a Durynska pověřili opata Martina, aby dosáhl u papeže Alexandra IV. Vintířovy kanonizace. Opat proto nejdříve v klášteře nařídil třídní půst, aby mohl rozpoznat boží vůli. Když pak třetího dne přišel k Vintířovu hrobu s dotazem, zda je takového úkolu hoděn, dostal prý ve zvláštním vidění tuto odpověď: *Ó, Martine! Nic nepodnikej v této věci, protože tuto milost Bůh vyhradil budoucím. Dosud se nenarodil ten, který je k tomuto dílu předurčen. Až později se narodí Petr, pravil, kterému Bůh svěří tuto milost. Jakmile onen opat uslyšel tento hlas, poděkoval Bohu a ustoupil od svého úmyslu.*⁴⁹ Zázračné vidění tak dodatečně ospravedlnilo Martinův neúspěch a od té doby se v Břevnově jen pasivně čekalo na onoho Petra (= papeže), kterému Bůh svěří úkol vyhlásit Vintíře za svatého.⁵⁰

Historik Rudolf Urbánek svého času soudil, že o Vintířovu kanonizaci usiloval ještě břevnovský opat Bavor z Nečtin, který prý v této záležitosti intervenoval v Římě během svatého roku 1300.⁵¹ Nicméně doklady pro takovou Bavorovu snahu v pramenech nejsou. Zato je takřka jisté, že to byl právě opat Bavor, kdo dal Vintířův svátek zapsat do kalendáře slavného Kodexu gigas, který pro Břevnov zakoupil od sedleckých cisterciáků v roce 1295.⁵² Opat Bavor dal také v roce 1313 ulít pro břevnovský klášter nový zvon, na němž je mezi patrony klášterního kostela vedle sv. Vojtěcha a

---

⁴⁷ Robert FOLZ, *Les saints rois du moyen âge en Occident (VIe-XIIIe siècles)*, Bruxelles 1984, s. 112-113; Jacques LE GOFF, *Saint Louis*, Paris 1996, s. 301-305; Bernhard SCHIMMELPFENNIG, *Das Papstum: von der Antike bis zur Renaissance*, Darmstadt 1996, s. 219-220; Otfried KRAFFT, *Papsturkunde und Heiligsprechung. Die päpstlichen Kanonisationen vom Mittelalter*, Köln 2005, s. 624-666; PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 126-134.

⁴⁸ „*Visio abbati Martini*“ se dochovalo v pražském kapitulním rukopise VI–1 (fol. 13v), který obsahuje mj. i opisy různých břevnovských listin. Viz Antonín PODLAHA, *Catalogus codicum manu scriptorum, qui in archivio capituli metropolitani Pragensis asservantur*, Praha 1923, s. 22. Text otiskl jako první, ale s chybami Bohuslav BALBÍN (*Epitome historica rerum Bohemicarum*, Praha 1677, s. 188) a jeho chybné znění přetiskli ZIEGELBAUER (*Epitome*, s. 144) a PITER (*Thesaurus*, s. 65). Proto URBÁNEK (*Legenda I/2*, s. 420, II/2, s. 346–347, pozn. 112) jejich vydání podle rukopisu opravil. Na závěr *Visio* je soudobá poznámka: „*Praesens scriptura est in sacristia inventa Brzewnowiae, que citra C annos, ut creditur, est scripta.*“

⁴⁹ „*O Martine! Ne labores pro hac re, quia futuris hominibus haec gratia a Deo est reservata, nondum enim natus est, qui ad hoc praedestinatus est opus. Petrus, inquit, nascetur, cui a Deo haec praestita est gratia. Hanc voce auditam idem abbas gratias agens Deo cessavit a proposito.*“

⁵⁰ Srv. ROYT, *Poustevník*, s. 263.

⁵¹ URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 266-267, 411.

⁵² Kunigluga Biblioteket Stockholm/National Library of Sweden, A 148, fol. 310r. Slovo „*Guntherii*“ je dopsáno nad svátkem Diviše a druhů dne 9. října. O kodexu naposlady Viktor KUBÍK, *Kodex Gigas*, in: *Otevři zahradu*, s. 238 (předmět V.27)

Benedikta poprvé výslovně uveden i sv. Vintíř.⁵³ O tehdejší Vintířově úctě se ve svém letopisu zmínil také Bavorův současník Jindřich z Heimburku, stoupenec Přemysla Otakara II., pozdější farář v dolnorakouském Gmündu.⁵⁴

Vintířův svátek měl na Břevnově samozřejmě svou liturgickou oslavu, což dokládá tamější breviář z druhé čtvrtiny 14. století, kde je jeho svátek v kalendáři zaznamenán rubrikou jako významný.⁵⁵ Tou dobou se slavil také v břevnovském proboštví v Rajhradě, konkrétně je uveden rubrikou v kalendáři breviáře tamějšího probošta Vítky z roku 1342.⁵⁶ V něm se nachází i patrně jedno z nejstarších zobrazení našeho světce, byť sem bylo vevázáno až o něco málo později. Jedná se o celostrannou iluminaci s vyobrazením Vintíře v rouchu benediktina s kapucí na hlavě, kolem které má výraznou svatozář. Hledí směrem doprava, zatímco oběma rukama drží zahnutou hůl. Tato iluminace vznikla podle Jiřího Fajty v okruhu dílny Mistra Theodorika kolem roku 1360.⁵⁷ Vintířův svátek je zaznamenán také v rajhradském orationale, knihy modliteb z poslední třetiny 14. století.⁵⁸ Na konci

---

⁵³ „(...) et sanctorum patronorum his ecclesie Adalberti, Benedicti, Guntheri (...)“ Dana STEHLÍKOVÁ, *Středověké umělecké památky z Břevnova*. In: Tisíc, s. 46–47, předmět IV (06).

⁵⁴ „1045. Obiit Guntherus monachus in Brewnowia Prage, qui veneratione magna habetur.“ Letopis Jindřicha Heimburského, *FRB III*, ed. Josef Emler, Praha 1882, s. 309.

⁵⁵ NK ČR, XII A 22, první část nefoliována (fakticky fol. 5r) „Guntheri martyris“ rubrikou. Vintířův svátek je uveden jen v kalendáři, v sanktorálu není. V 15. století se tento breviář stal majetkem benediktinek u Sv. Jiří na Pražském hradě, proto bývá mylně označován za svatojiřský (tak Josef Truhlář, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur 2*, Praha 1906, s. 171, č. 2099). Jiří PRAŽÁK (Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 10/1*, 1993, s. 165-178) ho však správně zařadil do prostředí Břevnova. K tomu také Michal DRAGON, Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica 6*, 1999, s. 65-75, zde s. 67-68, IDEM, *Česká středověká kalendária*, nepublikovaná diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 2000, s. 44.

⁵⁶ „Guntheri confessoris“, Knihovna benediktinského opatství v Rajhradě, R 394, fol. XIV. Pavel POKORNÝ (Rajhradský rukopis R 394, *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků 5*, 1998, s. 41-56) určil podle erbu na fol. 1r jako zadavatele breviáře olomouckého biskupa Jana Volka. Byl prý určen pro nový klášter benediktinek v Pustiměřci, který biskup Volek založil v roce 1340. Jenže pak bychom obtížně vysvětlili přítomnost rubrikovaného svátku sv. Vintíře jakož i celostrannou iluminaci našeho světce, protože v této době se Vintířův kult v české liturgii mimo Břevnov a jeho proboštví zatím nevyskytuje. K tomu DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. ?? Kromě toho podle Jakuba Vítovského (K problematice iluminátorských a knihařských dílen v českých zemích v letech 1310-1378, *Documenta Pragensia 10/1*, 1990, s. 95-117, zde s. 101-102) se jedná o Vítkův erb, který byl podobný erbu Volkovu. Viz také Ivo HLOBIL, Breviář rajhradského probošta Vítky, in: *Slezsko, perla v České koruně. Tři období rozkvětu vzájemných uměleckých vztahů*, ed. Andrzej Niedzielenko – Vít Vlnas, Praha 2006, s. 121 předmět I.5.5.

⁵⁷ Jiří FAJT, Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV., in: *Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV. Umělecká výzdoba posvátných prostor hradu Karlštejna*, ed. Jiří Fajt, Praha 1997, s. 281-349, zde s. 322-323. K iluminaci naposled Viktor KUBÍK, Breviář rajhradského probošta Vítky, in: *Otevři zahradu*, s. 252-254, předmět V.36. Identifikace zobrazeného mnicha se sv. Vintířem ovšem není nesporná, neboť připojený nápis „St. Gunther“ je psán až rukou 18. nebo 19. století.

⁵⁸ Knihovna benediktinského opatství v Rajhradě, R 385, fol. 6v. „Beati Guntheri martyris“ (sic!), psáno rubrikou. Vladislav DOKOUPIL (*Soupis rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě*, Praha 1966, s. 185) sice datuje rukopis do

14. století je Vintířův liturgický svátek doložen také u svatojiřských benediktinek na Pražském hradě.⁵⁹ Zato do diecézní liturgie pronikl po neúspěšné kanonizaci jen výjimečně, a to až koncem 14. století. Najdeme jej pouze v některých kalendářiích rukopisů z katedrály sv. Víta.⁶⁰

Přestože Vintířův kult zůstal až do konce středověku víceméně uzavřen na Břevnově a v jeho proboštstvích, přízeň papežství rozhodně neztratil. Svědčí o tom nové indulgenční privilegium vydané římským papežem Bonifácem IX. dne 9. července 1390, tedy v době velkého schismatu.⁶¹ Papež v něm slíbil návštěvníkům břevnovského chrámu zatím nejvyšší odpustky vůbec, a to ve výši dvou let a dvou čtyřicetidenních postů, získatelné pouze v den Vintířovy smrti. To bylo celkem 810 dní, což byl počet obvyklý jen u významných světců.⁶² Papež přitom výslovně zmínil, že se v břevnovském opatství uctívají pamětihodné ostatky altašského mnicha Vintíře, a že se tu kvůli němu (a dalším světcům) dějí četné uzdravující zázraky.⁶³ Koncem 14. století se Vintířovy zázraky na Břevnově vskutku evidovaly. Dosvědčuje to soudobý klášterní inventář, který se zmiňuje o jakési pyxidě, v níž bylo uloženo deset svědeckvů o Vintířových zázracích.⁶⁴

Byť tedy Vintíř nebyl kanonizován, Řím jeho kult bez problémů toleroval, což koneckonců odpovídalo poměrům běžným v pozdním středověku. Proto také mohl být na Břevnově v roce 1406

---

druhé poloviny 13. století, ale Michal DRAGON (Česká středověká kalendária, s. 47), správně podle zapsaného svátku sv. Zikmunda klade až za rok 1365.

⁵⁹ Svatojiřský breviář NK ČR, XII E 1, nefoliováno (fakticky fol. 5v) „Guntheri monachi“ černým inkoustem. Pouze v kalendáriu, nikoli v sanktorálu. Rukopis vznikl nedlouho před rokem 1380. Viz TRUHLÁŘ, *Catalogus* 2, s. 2164, č. 2166; Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří, *AUC Philosophica et historica, Z pomocných věd historických* 8, 1988, s. 35-78, zde s. 49; DRAGON, Vintíř, s. 67-68; IDEM, *Česká středověká kalendária*, s. 39.

⁶⁰ Dragoun uvádí jen dva pražské diecézní breviáře, oba z prostředí blízkého svatovítské katedrále. Prvním je rukopis z Národní knihovny VII A 12 z let 1354-1364 (DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 636, 692, 705). Vintířův svátek („Guntheri“, nefoliováno, fakticky fol. 3r) byl do kalendária dopsán černým inkoustem ještě během 14. století. V sanktorálu uveden není. Druhý rukopis je uložen v Univerzitní knihovně ve Vratislavi (Biblioteka Uniwersytecka Wrocław IF 443) a pochází z let 1386-1400. Zde je Vintíř zapsán rovněž černým inkoustem. Viz DRAGON, *Česká středověká kalendária*, s. 432, 449. Popis rukopisu má Waclaw SCHENK, *Rękopisy liturgiczne od XIII do XV wieku w bibliotece uniwersyteckiej we Wrocławiu, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 3, 1963, s. 191-209, zde s. 200.

⁶¹ PITER, *Thesaurus*, s. 66; *MVB* 5, ed. Kamil Krofta, Praha 1903, č. 349, s. 194-195 (pouze regist).

⁶² Stejný počet dní měl např. evangelista Marek či sv. Vojtěch. Apoštol Jakub nebo prvomučedník Štěpán dokonce méně. Viz PACIOCCO, *Canonizzazioni*, s. 314.

⁶³ „(...) in qua multe sanctorum reliquieae sunt venerabiliter recondite, et in qua etiam corpus recolende memorie Guntheri de Hassia, professi monasterii Altaensis, dicti ordinis Ratisbonensis dioecesis requiescit, Dominus noster, Ihesus Christus, ob ipsorum sanctorum merita multa miracula operatur, cecis visum, claudis gressum reddat, diversisque detentos languoribus et morborum generibus laborantes curet, et ad quam causa devotionis et propter curationis huiusmodi languorum et infirmitatum fidelium confluit multitudo.“ PITER, *Thesaurus*, s. 66.

⁶⁴ „Item pixis, in qua sunt 10 littere testimoniales super miracula beati Guntheri.“ Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390-1394, ed. Josef Emler, *Věstník Královské české společnosti nauk, třída filos.-histor.-jazykozpytná* 1888, č. 9, s. 280-305, zde s. 284.

vyroben drahocenný misál ke cti svatých patronů kláštera Vojtěcha a Vintíře, k nimž se nově připojila sv. Markéta.⁶⁵ V předhusitské době byl ovšem Vintíř jako světec známý po Čechách i daleko za zdmi břevnovského kláštera, a to prostřednictvím tehdy oblíbené kroniky Příbíkova Pulkavy z Radenína. V první redakci kroniky, sepsané na přímý pokyn císaře Karla IV. v letech 1364-1374, je označen za svatého mnicha, který se proslavil mnohými ctnostmi a zázraky, zvláště oživením pečeného páva.⁶⁶

---

⁶⁵ Peter BARNET, Relikviář sv. Markéty, in: *Karel IV. Císař z boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, ed. Jiří Fajt, Praha 2006, S. 252-253 (předmět 90).

⁶⁶ Kronika Pulkavova, *FRB V*, ed. Josef Emler – Jan Gebauer, Praha 1895, s. 3-326, zde s. 29 (pod čarou).

Epilog

Vintířův kult na sklonku středověku a v raném novověku víceméně kopíroval osudy břevnovského kláštera. Prvním zlomem byla husitská revoluce. Hned na jejím počátku odešla většina mnichů z Břevnova do bezpečného proboštví v Broumově, ležícího na hranicích se Slezskem.¹ Zkáza Břevnova přišla brzy poté, ve středu 22. května 1420 jej husité vypálili.² Pro husity a utrakvisty byl kult sv. Vintíře nicotný. Prý se mu posmívali, jak píše ve své kronice Hájek z Libočan († 1553), že není Guntýř, ale huntýř, to jest ničitel. Proto také ustaly zázraky u jeho hrobu.³ Situace se v Čechách změnila až po třicetileté válce, kdy došlo k obnově zpusťšeného Břevnova, byť opati ještě dlouho poté sídlili v Broumově. Vítězný katolicismus se snažil obnovit všechny kulty svatých z doby předhusitské, včetně kultu sv. Vintíře. Šíření Vintířova kultu, a řady dalších, se ujali především jezuité, kteří Vintíře prezentovali jako českého světce. Poprvé tak výslovně učinil už v roce 1630 jezuita Jiří Plachý-Ferus v knize *Dvanáctero řádů rytířů božích*, kterou napsal pod pseudonymem Jeroným Zikmund Fiala Budinský.⁴ Podobně i anonymní autor stručné, česky psané legendy o sv. Vintíři z poloviny 17. století označil Vintíře za českého patrona.⁵ Rovněž nejvěhlasnější učenec české provincie Tovaryšstva Ježíšova Bohuslav Balbín zařadil pojednání o sv. Vintíři výmluvně do svého spisu *Bohemia sancta* z roku 1682.⁶ Hlavní zásluhu na šíření Vintířova kultu měl ovšem jezuitský misionář Albert Chanovský, který sám pocházel z jihozápadních Čech. Jeho vintířovské pojednání vydal posmrtně v rámci knihy *Vestigium Bohemiae Piae* z roku 1659 jezuita Jan Tanner, nicméně ve vlastní rozšířené verzi.⁷ Rodu zemanů Chanovských patřil tehdy již značně zpustlý hrad Rabí. Patrně proto se v Chanovského textu objevuje i zmínka o údajném tamějším působišti sv. Vintíře. V nedalekém kostele Věch svatých se

---

¹ Dušan FOLTÝN, Břevnovsko-broumovský klášter – živý svědek tisíce let českých dějin, in: Jeroným RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2013, s. xxiii-xxxii zde s. xxvii.

² Vavřince z Březové Kronika husitská, *FRB V*, s. 372.

³ Václav Hájek z Libočan: *Kronika česká*, ed. Jan Linka, Praha 2013, s. 304.

⁴ Jeroným Zikmund FIALA BUDINSKÝ, *Dvanáctero řádu rytířů božích*, Praha 1630, s. 121-128. K identifikaci autora viz Jan LINKA, Jiří Ferus-Plachý SJ a jeho okruh aneb Dílo nejzáhadnějšího českého autora 17. století, *Listy filologické* 128, 2005, s. 145-180.

⁵ Dochovala se pouze v rukopise vídeňské Národní knihovny, Cod. 14035, ff. 1r-5v. K tomu Josef VINTR, Barokní česká legenda o svatém Vintíři, *Wiener Slawistischer Almanach* 10, 1982, s. 43-56.

⁶ Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea historica regni Bohemiae IV – Bohemia sancta*, s. 32-33.

⁷ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 92-116. Tanner vydal Chanovského knihu až po jeho smrti. Není to však pouhý překlad původního českého textu do latiny, ale i jeho podstatné rozšíření, včetně části o sv. Vintířovi. K tomu viz Jiří MIKULEC, *Vestigium Boemie Piae Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace*, in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779, zvl. s. 770.

prý dochoval kámen s otlakem nohou osla, který měl světce donést do břevnovského kláštera.⁸ Nejrozsáhlejší barokní texty vznikly ovšem až ve století osmnáctém. Roku 1713 publikoval jezuita Jiří David ze Zdic o sv. Vintíři v němčině i v češtině obsáhlou legendu.⁹ V podstatě je založena na vyprávění středověké *Vita s. Guntheri*, nicméně jsou tu četné dodatky, a především i popis poutního místa na Dobré Vodě na Šumavě.¹⁰ Druhou barokní legendu vydal při příležitosti sedmistého výročí Vintířovy smrti dobrovodský farář Johann Adam Höffe, nejdříve německy (1745) a posléze i česky (1749).¹¹ Vycházel přitom především z díla Jiřího Davida ze Zdic.¹² Konečně obraz Vintíře jako jednoho z českých patronů (1693) se nacházel na prestižním místě přímo v centru Prahy, a sice na hlavním oltáři kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském. Namaloval ho Jan Kryštof Liška pro tamější klášter benediktinů.¹³

I v barokním Bavorsku ovšem na Vintíře nezapomněli. Nejdříve ingolstadský profesor a jezuita Heirich Kanisius publikoval první edici *Vita s. Guntheri* vůbec (1602), ovšem v upravené podobě, která se místy výrazně lišila od středověkého znění legendy.¹⁴ Během 17. století pak vzniklo několik stručných pojednání o v nábožensko-poučných knihách o svatých. Hlavní pozornost je v nich upřena na Vintířovy zázraky, zejména na oživlého pečeného páva.¹⁵ Nejdříve to byla kniha Matouše Radera,

---

⁸ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 111-112. Zbytky zdiva zříceného kostela Všech svatých se nachází na kopci Lišná nedaleko hradu Rabí.

⁹ Georg DAVID, *Des Königreiches Böhmeib heilsamer Waldarzt oder das Leben sancti Guntheri*, Prag 1713; IDEM, *Medicus Hercinius, to jest velkolesní hojitel a uzdravitel aneb život sv. Vintíře*, Praha 1713. Novočeský překlad pořídil Josef Koláček: *Jiří David ze Zdic: Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altrichter, Olomouc 2007.

¹⁰ K tomu viz Marie JANEČKOVÁ, *Legenda o svatém Vintíři v pojetí pátera Jiřího Davida z Tovaryšstva Ježíšova*, in: *K jazyku a stylu českých barokních textů 1* (= Sborník Katedry bohemistiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), ed. Milan David, České Budějovice 1998, s. 90-109; Věra POSPÍŠILOVÁ, *Cesta poustevníka Vintíře českou literaturou*, in: *Genius loci českého jihu* 4, ed. Zbyněk Holub, Plzeň 2008, s. 29-41; EADEM, *Svatý Vintíř jako velkolesní hojitel i strom vštípený. Dodatek literárněhistorický k barokní hagiografii*, in: *V nuznej slávě, v slavnej nouzi. Svět Ondřeje Jakuba Františka de Waldta*, ed. Marie Janečková – Jarmila Alexová – Věra Pospíšilová, Praha 2011, s. 183-206.

¹¹ Johann Adam HÖFFELE, *Ein Baum gepflanzt an de Wasserbächen das ist S. Guntherus, Beichtiger und böhmischer Landspatron*, Prag 1745; IDEM, *Strom vštípený při tekutých vodách, Svatý Vintíř, vyznavač boží*, Praha 1749.

¹² K tomu Věra POSPÍŠILOVÁ, *Strom vštípený při tekutých vodách (druhá legenda o sv. Vintíři)*, in: *Genius loci českého jihu* 6, ed. Zbyněk Holub, Plzeň 2010, s. 95-106; EADEM, *Svatý Vintíř*.

¹³ Viz VILÍMKOVÁ – PREISS, *Ve znamení*, s. 174; ROYT, *Poustevník*, s. 269; IDEM, *Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen*, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen*, s. 37-45, zde s. 40 a 42 (obr. 12). Dnes je obraz uložen v Národní galerii v Praze.

¹⁴ Heinricus CANISIUS, *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II/2, Ingolstadt 1602, s. 565-577. K tomu detailně *Legenda o sv. Vintířovi*, ed. Kubín, s. 47-50.

¹⁵ Detailně Johannes MOLITOR, *Gunther von Niederaltaich in drei Vitensammlungen des 17. Jahrhunderts*, in: *„...und es hat doch was gebracht!“ Festschrift für Karl Schmotz zum 65. Geburtstag*, ed. Ludwig Husty – Walter Irlinger - Joachim Pechtl, Rahden/Westf. 2014, s. 467-484.

profesora na jezuitské koleji v Augsburgu, nazvaná *Bavaria sancta* (1615), v níž je Vintířovi věnováno asi půldruhé strany.¹⁶ Kniha byla velice populární, takže se v roce 1714 dočkala i (mírně upraveného) překladu do němčiny od Maximiliána Rasslera.¹⁷ Raderova kniha pak inspirovala benediktiny ze salcburského kláštera sv. Petra, bratry Paula a Josepha Mezgera k sepsání díla *Annus Mariano-Benedictinus sive Sancti illustres ordinis s. Benedicti*, v jehož čtvrtém svazku z roku 1672 se na stručně věnují sv. Vintíři.¹⁸ Třetí bratr, také salcburský benediktin Franz Mezger ji pak v roce 1690 přeložil v upravené podobě do němčiny.¹⁹ Konečně o něco obsáhlejší pojednání o Vintíři nalezneme v knize Aegidia Ranbecka, profesora církevního práva na salcburské univerzitě. Dílo se jmenuje *Calendarium Annale Benedictinum* a jeho příslušný svazek vyšel v roce 1675.²⁰ O třicet pět let později byl – stejně jako v případě díla Radera a bratří Mezgerů – přeložen v upravené podobě do němčiny.²¹

Významným impulsem k posílení kultu sv. Vintíře byl především domnělý objev jeho ztracených ostatků v břevnovském proboštví v Polici nad Metují v říjnu 1684. Na Břevnov se ovšem vrátili až po výstavbě skvostného barokního chrámu sv. Markéty v listopadu 1716 a o deset let později byly slavnostně uloženy do oltáře sv. Prokopa.²² Sázevský světec tu ale jen zaštiťoval Vintířovu neoficiální úctu, ve skutečnosti byl oltář věnován Vintíři, neboť na hlavní oltářní plátno namaloval Petr Brandl nádherný obraz představující poslední přijímání sv. Vintíře (1718-1719). Umírající světec tu přijímá hostii z rukou biskupa Šebíře, zatímco vedle něj zbožně přihlíží kníže Břetislav.²³ O něco málo později (1726-1728) vyzdobil Kosmas Damián Asam strop hlavního sálu nové klášterní prelatury rozměrnou malbou představující zázrak s pečeným pávem. V té době za opata Otmara Zinkeho

---

¹⁶ Matthäus RADER, *Bavaria sancta* I, München 1615, s. 112-114 (S. Guntherus, monachus et eremita).

¹⁷ Maximilian RASSLER, *Heiliges Bayer-Land. Aus dem lateinischen R.P. Matthaei Raderi aus der Gessellschaft Jesu in die deutsche Sprach übersetzt un in gegenwärtigen Stand gebracht*, II. Teil, Augsburg 1714, s. 66-69 (Der hl. Guntherus, ein Ordensmann).

¹⁸ Paul und Joseph MEZGER, *Annus Mariano-Benedictinus sive sancti illustres ordinis s. Benedicti* 4, Salzburg 1672, nepaginováno (IX. Octobris).

¹⁹ Franz MEZGER, *Heiliges Benedictiner-Jahr. Das ist Leben der Heiligen und Seligen aus dem Orden des hl. Erzvaters Benedicti*, München 1690, s. 790-792.

²⁰ Aegidius RANBECK, *Calendarim Annale Benedictinum per menses et dies sanctis eiusdem ordinis inscriptum* 4, Augsburg 1675, s. 63-73.

²¹ Aegidius RANBECK, *Heiliges Benedictiner-Jahr. Das ist Kurze Lebensbeschreibung dreihundertfünfundsechzig Heiligen aus dem Orden des Hl. Erzvaters Benedicti* 4, Augsburg 1710, 28-31.

²² Magnoald ZIEGELBAUER, *Epitome historica monasterii Brevnoviensis*, Köln 1740, s. 146; VILÍMKOVÁ – PREIS, *Ve znamení*, s. 179-180; ROYT, *Poustevník Vintíř*, s. 263.

²³ Andrea ROUSOVÁ, *Petr Brandl – mistr barokní malby*, Praha 2013, s. 100.

prožíval Břevnov druhý vrchol svých tisíciletých dějin.²⁴ Vintíř k němu patřil stejně podstatně jako kdysi ve středověku.

Pobělohorská doba přinesla také rozkvět poutního místa na šumavské Dobré Vodě. Hned v roce 1620 tu byla zřízena dřevěná kaple rytířem Čejkou z Olbramovic, který tu sám žil jako poustevník. Na místě dřevěné kaple vystavěl v roce 1706 svobodný pán František Karel Villani kamennou kapli zasvěcenou Vintířovi, jež se roku 1735 stala kostelem farním. V roce 1754 byla ke kapli přistavěna loď a v roce 1777 i zvonice. V této poměrně prosté podobě pak zůstal kostel až do dnešní doby.²⁵ V kostele stávala světcova zázračná socha, kterou poprvé zmiňuje Jiří David ze Zdic.²⁶ Tato socha se jako jediná součást původní výzdoby kostela dochovala dodnes a nyní je vystavena v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách. Podle Jana Royta vznikla v první polovině 16. století, původně ale představovala asi jiného světce a teprve v průběhu 17. století byla v souvislosti s rozvojem dobrovodského poutního místa upravena do podoby sv. Vintíře doplněním hole a knihy.²⁷ Před dobrovodským kostelem se nachází malá kaple se studánkou, z níž vyvěrá údajně léčivý pramen. O něm se zmiňuje již jezuita Jan Tanner v posmrtně vydané knize svého spolubratra Alberta Chanovského z roku 1659.²⁸ V baroku vznikly na Dobré Vodě dokonce malé lázně, které byly zrušeny až v roce 1890. Na Dobrou Vodu putovali četní poutníci z české i bavorské strany pohraničních hor v hojném počtu až do druhé světové války.²⁹

Centrem Vintířova kultu v Bavorsku byl pochopitelně Rinchnach. V roce 1728 tu byl barokně přestavěn proboštský kostel sv. Jana Křtitele a vyzdoben mimo jiné scénami ze života sv. Vintíře od rakouského malíře Wolfganga Andrease Heindla. Mezi nimi nechybí ani populární zázrak s pávem na

---

²⁴ Beda F. MENZEL, Abt Othmar Daniel Zinke (1700-1738). Ein Prälat des Böhmisches Barock, *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens* 89, 1978, s. 7-103, zde s. 34-35; IDEM, Abt Othmar Daniel Zinke und die Ikonographie seiner Kirchen in Břevnov – Braunau – Wahlstatt, *ibidem* 97, 1986, s. 135-224, zde s. 166-167; VILÍMKOVÁ – PREIS, *Ve znamení*, s.153-158.

²⁵ Karel HOSTAŠ – Ferdinand VANĚK, *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém 12- Politický okres sušický*, Praha 1900, s. 20; MAUR, *Paměť*, s. 117.

²⁶ Jiří David ze Zdic: *Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altrichter, novočeský překlad Josef Koláček, Olomouc 2007, s. 63-65. Dílo vyšlo současně německy i česky: *Des Königreiches Böhmeim heilsamer Waldarzt oder das Leben sancti Guntheri; Medicus Hercinius, to jest velkolesní hojitel a uzdravitel aneb život sv. Vintíře*. K tomu viz Věra POSPÍŠILOVÁ, Svatý Vintíř jako velkolesní hojitel i strom vštípený. Dodatek literárněhistorický k barokní hagiografii, in: *V nuznej slávě, v slavnej nouzi. Svět Ondřeje Jakuba Františka de Waldta*, ed. Marie Janečková – Jarmila Alexová – Věra Pospíšilová, Praha 2011, s. 183-206.

²⁷ Jan ROYT, Sv. Vintíř (?), in: *Otevři zahradu*, s. 87, předmět II.15. Atributy byly bohužel v šedesátých letech 20. století při restauraci sochy odstraněny.

²⁸ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 80-81. K autorskému podílu Tannera na Chanovského spisu viz Jiří MIKULEC, *Vestigium Boemiae Piae Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace*, in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779.

²⁹ LANG, Gunther, s. 71-75.

hostině u krále Štěpána.³⁰ Vysoko nad Rinchnachem na místě údajné Vintířovy poustevny dal v roce 1766 dolnoaltašský opat Augustin Ziegler vybudovat kapli Panny Marie (Frauenbrünnl), jejíž výzdoba byla také zaměřena především na sv. Vintíře. Na stěnách jsou vymalovány příběhy z Vintířova života od Franze Antona Rauschera.³¹

Zatímco na Břevnově, snad i v důsledku Palackého odsudku, Vintířův kult v 19. století pohasl, na Šumavě kvetl nadále až do vyhnání sudetských Němců. Po jejich odchodu sice ztratil své ctitele v Čechách, o to více však posílil v Bavorsku. V Rinchnachu se od roku 1955 hrávala v létě o sv. Vintíři oslavná hra,³² naopak komunistické Československo zřídilo v roce 1952 v okolí Dobré Vody vojenský výcvikový prostor, v němž byla Vintířova kaplička na Březníku o pět let později odstřelena. V pražském Vinohradském divadle se pak v šedesátých letech hrála hra Františka Hrubína nazvaná *Oldřich a Božena aneb Krvavé spiknutí v Čechách*, v níž Vintíř vystupoval v roli hlavního zloducha. Stejně tomu bylo i v její zfilmované podobě od Otakara Vávry z roku 1984.³³ Teprve po pádu železné opony se situace změnila. Nejdříve byl zrušen vojenský výcvikový prostor a pak znovu postavena Vintířova kaplička na vrcholu Březníku (1992). Obnovily se i pouti na Dobrou Vodu. Sv. Vintíř přestal Čechy a Němce rozdělovat, naopak se stal symbolem usmíření a přeshraniční spolupráce. Na samém počátku nového tisíciletí se také v tichosti naplnilo staré proroctví, zjevené kdysi břevnovskému opatu Martinovi. Stalo se tak vložením Vintířova jména do nového Římského martyrologia, vydaného papežem Janem Pavlem II. v roce 2001.³⁴ Tak byl Vintíř konečně Římem uznán za svatého.

Viděli jsme, jak dlouhá byla Vintířova cesta ke svatozáří. Přitom mohl být prvním českým světcem, kterému by se dostalo této pocty. V polovině 13. století byl učiněn vážný pokus o jeho kanonizaci, který ztroskotal jen na malém zájmu papežské kurie. Vintíř byl Durynk, který značnou část života prožil v Bavorsku. Přesto se stal i českým světcem, protože se jeho hrob nacházel v břevnovském opatství u Prahy. Tady bylo centrum Vintířova středověkého i barokního kultu, teprve v moderní době se přeneslo na Šumavu. Samotný sv. Vintíř přitom vůbec není postavou pouze

---

³⁰ LANG, Gunther, s. 75; Georg DEHIO – Michael BRIX, *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler, Bayern 2 – Niederbayern*, München – Berlin 1988, s. 606-610; Jan ROYT, Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, *Milénium*, s. 259-278, zde s. 267.

³¹ LANG, Gunther, s. 76; STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, s. 261; ROYT, Poustevník, s. 267; Josef DENGLER, *Walfahrtskirche Frauenbrünnl (Guntherkircherl)*, Rinchnach 2010.

³² *Tausend Jahre Rinchnach*, Katalog der Ausstellung, s. 106-107.

³³ K tomu HORPENIAK, *Über die Verehrung*, s. 53.

³⁴ *Martyrologium Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum*, Typis Vaticanis 2001, s. 531.

legendární jako celá řada jiných světců. Naopak je poměrně dobře zachycen v soudobých pramenech. Doboví svědci si dokonce někdy drží kritický odstup od jeho jednání, takže víme, že Vintířův přerod ze šlechtice v mnicha byl dlouhý a bolestný. Jeho hlavní zásluhou byla fundace proboštství v Rinchnachu a osidlování pohraničního lesa. Kromě toho snad také poměrně často cestoval s diplomatickým posláním ve službách římských císařů a králů. Jistě to byl i člověk silně nábožensky založený, neboť už za života byl považován za svatého. Patrně právě proto byl pohřben v břevnovském opatství, aby tam jako světec pozdvihl prestiž patrně teprve nedávno zřízené instituce. Vintíř se jak svým životem, tak svým kultem výrazně zapsal do dějin střední Evropy.

Seznam použitých pramenů

Prameny netištěné

Bayerisches Hauptstaatsarchiv München: Kloster Niederaltaich, Lit. Nr. 39

Bayerische Staatsbibliothek München: Clm 432

Knihovna metropolitní kapituly u Sv. Víta: VI–1

Knihovna benediktinského opatství v Rajhradě: R 385; R 394

Národní knihovna ČR: VI G 11; VII A 12; XII A 22; XII E 1; XIII. D. 20

Österreichische Nationalbibliothek Wien: Cod. 395; Cod. 14035

Prameny tištěné

Adaboldus: Vita Henrici II. imperatoris, ed. Georg Waitz, *MGH SS 4*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1841, s. 679-695.

Annales Altahenses Maiores, *MGH SRG in usum scholarum 4*, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890.

Annales Hildesheimenses, *MGH SRG in usum scholarum 8*, ed. Georg Waitz, Hannover 1878.

Annalista Saxo, *MGH SS 37*, ed. Klaus Naß, Hannover 2006.

Arnoldus de S. Emmerammo, *De memoria beati Emmerami et eius cultorum. Dialogus*, ed. Georg Waitz, *MGH SS 4*, Hannover 1841, s. 543-545, 556-574.

Auctarium Ekkerhardi Altahense, ed. Philipp Jaffé, *MGH SS 17*, Hannover 1861, s. 360-365.

Bernoldi Chronicon, *MGH SS 5*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 385-467.

Bernoldi Necrologium, *MGH SS 5*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 391-393.

Breviarium sancti Lulli. Ein Hersfelder Güterverzeichnis aus dem 9. Jahrhundert. Faksimileausgabe, ed. Thomas Franke, Bad Hersfeld 1986.

CANISIUS, Heinrich: *Antiquae lectiones seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II,2, Inglostadt 1602.

Catalogus codicum latinorum Bibliothecae regiae Monacensis I/1, München 1892.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I, ed. Gustav Friedrich, Praha 1904-1907.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II, ed. Gustav Friedrich, Praha 1912.

- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1962.
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1974.
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1981.
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/3*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1982.
- Corpus iuris canonici II, Decretalium d. Gregorii papae IX.*, ed. Aemilius Friedberg, Graz 1955.
- Cosmae Pragensis Chronica Boemorum, MGH SRG ns 2*, ed. Bertold Bretholz, Berlin 1923.
- De institutione monasterii Altahensis*, ed. Philipp Jaffé, *MGH SS 17*, Hannover 1861, s. 369-373.
- Die Regesten der Bischöfe von Passau I: 731-1206*, ed. Egon Boshof, München 1992.
- Die Urkunden Abt Hermanns von Niederaltaich (1242-1273)*, ed. Josef Klose, München 2010.
- Diplomata Hungariae Antiquissima 1*, ed. Györgi Györffy, Budapest 1992.
- ERKENS, Franz-Reiner: Die ältesten Passauer Bischofsurkunden, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 46, 1983, s. 469-514.
- Fontes rerum Bohemicarum I*, ed. Josef Emler, Praha 1873.
- Fontes rerum Bohemicarum II*, ed. Josef Emler, Praha 1874.
- Fontes rerum Bohemicarum III*, ed. Josef Emler, Praha 1882.
- Fontes rerum Bohemicarum IV*, ed. Josef Emler, Praha 1884
- Fontes rerum Bohemicarum V*, ed. Josef Emler – Jan Gebauer, Praha 1893.
- FÖRSTER, Josef: *Arbeo z Freisingu: Život a umučení svatého Jimrama, mučedníka*, Praha 2007.
- Grégoire Le Grand: Dialogues 2* (= Sources chrétiennes 260), ed. Adalbert de Vogüé, Paris 1979.
- Herbordi Vita Ottonis, episcopi Bambergensis*, ed. Rudolf Köpke, *MGH SS 12*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1856, s. 746-822.
- Hermann von Reichenau: Chronik, in: *Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches*, ed. Rudolf Buchner, Berlin 1961, s. 617-707.
- Iordanus de Quedlinburg, *Liber Vitasfratrum, Repertorium „Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters“* (http://www.geschichtsquellen.de/repOpus_03059.html, 10. 8. 2015).
- Jan Cassianus: Zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí (b)*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2008.
- Jean Cassien: Institutions cenobitiques* (= Sources chrétiennes 109), ed. Jean-Claude Guy, Paris 1965.
- Jeroným: Legendy o poustevnících*, přel. Jiří Šubrt, Praha 2002.
- Joannis Stindelii *Chronicon ab anno Christi DCC ad annum Christi MDVIII, Rerum Boicarum Scriptores 1*, ed. Andreas Felix von Oefele, Augsburg 1763, s. 417-542.

Jordani de Saxonia, Ordinis Eremitarum s. Augustini Liber Vitasfratrum, ed. Rudolf Arbersmann – Winfrid Hümpfner, *Cassiciacum. Studies in St. Augustine and the Augustinian Order* 1, New York 1943.

KLOSE, Josef: *Die Urbare Abt Hermanns von Niederaltrich* 1, München 2003.

Kosmova kronika česká, ed. Zdeněk Fiala – Marie Bláhová, Praha 1972.

Kosmův letopis český, FRB II, s. 1-198.

Kronika Pulkavova, FRB V, s. 3-326.

La Règle de saint Benoît 2 (= Sources chrétiennes 182), ed. Adalbert de Vogüé – Jean Neufville, Paris 1972.

Lamperti, monachi Hersfeldensis, opera, *MGH SRG in usum scholarum* 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover-Leipzig 1894

Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri (= Fontes Bohemiae Hagiographici 1), ed. Petr Kubín, Praha 2014.

Legenda s. Gerhardi episcopi (maior), ed. Imre Mandszar, *SRH* 2, s. 480-506.

Legenda s. Gerhardi episcopi (minor), ed. Imre Mandszar, *SRH* 2, s. s. 471-479.

Legenda s. Stephani regis ab Hartvico episcopo conscripta, ed. Emma Bartoniek, *SRH* 2, s. 401-440.

Legenda s. Stephani regis maior, ed. Emma Bartoniek, *SRH* 2, ed. Imre Szentpétery, Budapest 1938, s. 377-392.

Letopis Jindřicha Heimburského, FRB III, s. 305-321.

Letopisy české 1196-1278, FRB II, s. 282-294.

Letopisy hradištsko-opatovické, FRB II, s. 383-400.

Magistri Adam Bremensis Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificis, *MGH SRG in usum scholarum* 2, ed. Bernhard Schmeidler, Hannover-Leipzig 1917.

Martyrologium Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum, Typis Vaticanis 2001.

Meginfrid, Vita S. Emmerami, *AA SS Septembris* VI, Antwerpen 1757, s. 486-494.

MGH DD H II, Hannover 1900-1903.

MGH DD H III, Berlin 1931.

MGH DD K II, Hannover - Leipzig 1909.

Monumenta Boica 11, München 1771.

Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia V – Acta Urbani VI. et Bonifatii IX., ed. Kamil Krofta, Praha 1903.

Nomina monachorum Altahensium, ed. Philipp Jaffé, *MGH SS* 17, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1861, s. 368-369.

Otloh von St. Emmeram: Liber visionum, *MGH Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters* 13, ed. Paul G. Schmidt, Weimar 1989.

PODLAHA, Antonín: *Catalogus codicum manu scriptorum, qui in archivio capituli metropolitani Pragensis asservantur*, Praha 1923.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II, ed. Josef Emler, Praha 1882.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III, ed. Josef Emler, Praha 1890.

Regesta diplomatica necnon epistolaria historiae Thuringiae I, ed. Otto Dobenecker, Jena 1896.

Regesta diplomatica necnon epistolaria historiae Thuringiae I, ed. Otto Dobenecker, Jena 1896.

Rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila, *FRB* III, ed. Josef Jireček, Praha 1878, s. 1-302.

Scriptores rerum Hungaricarum 2, ed. Imre Szentpétery, Budapest 1938.

SCHLOSSER, Julius von: *Quellenbuch zur Kunstgeschichte des abendländischen Mittelalters*, Wien 1896.

Staročeská kronika tak řečeného Dalimila 1, ed. Jiří Daňhelka – Karel Hádek – Bohuslav Havránek – Naděžda Koutková, Praha 1988.

Thietmari Merseburgensis episcopi chronicon, *MGH SRG ns* 9, ed. Robert Holtzmann, Berlin 1935

TRUHLÁŘ, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur* 2, Praha 1906.

Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld 1, ed. Hans Weirich, Marburg 1936.

Vavřince z Březové Kronika husitská, *FRB* V, s. 327-534.

Vita quinque fratrum eremitarum seu Vita vel Passio Benedicti et Iohannis sociorumque suorum auctore Brunone Querfurtensi (= MPH n.s. 4/3), ed. Jadwiga Karwasińska, Warszawa 1973.

Vita s. Guntheri eremitaie, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276-279.

Vita vel passio s. Haimhrammi episcopi et martyris Ratisbonensis, *MGH SRM* 4, ed. Bruno Krusch, Hannover – Leipzig 1902, s.454-524.

Wolfherius: Vita Godehardi posterior, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, s. 196-218.

Wolfherius: Vita Godehardi prior, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, s. 162-196.

Zlomek inventáře kláštra Břevnovského z let 1390-1394, ed. Josef Emler, *Věstník Královské české společnosti nauk, třída filos.-histor.-jazykozpytná* 1888, č. 9, s. 280-305.

Život poustevníka Vintíře, *FRB* I, s. 24-25, 337-346.

Život sv. Ivana, *FRB* I, s. 109-120.

Seznam použité literatury

Acta Sanctorum Septembris III, Antwerpen 1750, s. 636-644 (De s. Nicolao Tolentinate, Commentarius praeuius).

Acta Sanctorum Octobris IV, Bruxelles 1780, s. 1054-1084 (De b. Gunthero confessore).

ABB, Gustav – WENTZ, Gottfried: *Das Bistum Brandenburg* 1 (= Germania Sacra. Alte Folge 1), Berlin – Leipzig 1929.

ALTHOFF, Gert: Thietmar von Merseburg, *LMA* 8 (München 1997), sl. 694-696.

ANGENENDT, Arnold: *Geschichte der Religiosität im Mittelalter*, Darmstadt ²2000.

APPELT, Heinrich: Heinrich III., *Neue Deutsche Biographie* 8 (Berlin 1969), s. 313–315.

ARNDT, Wilhelm – TANGL, Michael: *Schrifttafeln zur Erlernung der lateinischen Paleographie* 3, Berlin 1929.

BAGI, Dániel: Die Christianisierung Ungarn im 10. bis 11. Jahrhundert, in: *Credo. Christianisierung Europa im Mittelalter 1 – Essays*, ed. Christoph Stiegemann – Martin Kroker – Wolfgang Walter, Petersberg 2013, s. 370-379.

BALBÍN, Bohuslav: *Epitome historica rerum Bohemicarum*, Pragae 1677.

BALBÍN, Bohuslav: *Miscellanea historica regni Bohemiae 4 - Bohemia sancta*, Pragae 1682.

BARNET, Peter: Relikviář sv. Markéty, in: *Karel IV. Císař z boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, ed. Jiří Fajt, Praha 2006, S. 252-253.

BARNET, Peter: Relikviář sv. Markéty, in: *Karel IV. Císař z boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310-1437*, ed. Jiří Fajt, Praha 2006, S. 252-253 (předmět 90).

BARTOVÁ, Veronika: Die Herrschaft der Grafen von Bogen im Raum von Schüttenhofen, das Kloster Niederaltaich und Sankt Maurenzen, *Deggendorfer Geschichtsblätter* 32/33, 2010/2011, s. 97-127.

BAUCKHAME, Richard J.: *Word Biblical Commentary 50 – Jude, 2 Peter*, Nashville 1983.

BAUMANN, Ferdinand: Lullo, *Bibliotheca sanctorum* 8 (Roma 1967), sl. 372.

BEDNAŘIKOVÁ, Jarmila – HOMOLA, Aleš – MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *Stěhování národů a východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*, Praha 2006.

Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005-2009, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt 2009.

BERENDOVÁ Nora – LASZLOVSZKY, József – ZSOLT SZAKÁCS, Béla: Království uherské, in: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10. - 12. století*, ed. Nora BERENDOVÁ, Praha 2013, s. 314-362.

BERGES, Wilhelm: Reform und Ostmission im 12. Jahrhundert, *Wichmann-Jahrbuch für Kirchengeschichte im Bistum Berlin* 9/10, 1955/1956, s. 31-44 (přetisk in: *Heidenmission und Kreuzzugsgedanke in der deutschen Ostpolitik des Mittelalters*, ed. Helmut Beumann, Darmstadt 1963, s. 317-336).

BERGES, Wilhelm: Godehard, *Neue Deutsche Biographie* 6 (Berlin 1964), s. 495-497.

BERSCHIN, Walter: *Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter 4/1 – Ottonische Biographie. Das hohe Mittelalter 920-1220 n. Chr. (920-1070 n. Chr.)*, Stuttgart 1999.

BERSCHIN, Walter: *Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter 3 – Karolingische Biographie 750-920 n. Chr.*, Stuttgart 1991.

- BINDING, G.: Kartause, *LMA* 5 (München 1991), sl. 1017-1018.
- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny zemí Koruny české* 1, Praha-Litomyšl 1999.
- BLÁHOVÁ, Marie: Historia foundationis monasterii Brevnoviensis, in: *Milénium břevnovského kláštera 993-1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993, s. 157.
- BLAŽÍČEK, Oldřich J. – ČEŘOVSKÝ, Jan – POCHE, Emanuel: *Klášter v Břevnově*, Praha 1944.
- BOGYAY, Thomas von Gisela, *LMA* 4 (München 1989), sl. 1465-1466.
- BOLDAN, Kamil et al., *Codex gigas, ďáblová bible. Tajemství největší knihy světa*, Praha 2007.
- BRACHMANN, H.: Sorben, *LMA* 7 (München 1995), sl. 2057.
- BRESSLAU, Harry: *Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Konrad II.* 1, Leipzig 1879.
- BRESSLAU, Harry: *Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien* 2, Berlin ⁴1968.
- BRESSLAU, Harry: Zur Chronologie und Geschichte der ältesten Bischöfe von Brandenburg, Havelberg und Aldenburg, in: *Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte* 1, 1888, s. 385-407.
- BROWE, Peter: *Die häufige Kommunion im Mittelalter*, Münster 1938.
- BROWE, Peter: *Die Pflichtkommunion im Mittelalter*, Münster 1940.
- BROWE, Peter: Die Sterbekommunion im Altertum und Mittelalter, *Zeitschrift für katholische Theologie* 60, 1936, s. 1-54, 211-240.
- BRUNHÖLZL, Franz: *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters* 2 – *Die Zwischenzeit vom Ausgang des karolingischen Zeitalters bis zur Mitte des elften Jahrhunderts*, München 1992.
- BŘICHÁČEK, Pavel – METLIČKA, Milan: Domažlická sídelní aglomerace v raném středověku, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 1999, s. 259-282.
- BÜHRER-THIERRY, Geneviève: Aux marges de la Bavière et de la Bohème: Gunther l'Ermite, in: *Scrivere il Medioevo. Lo spazio, la santità, il cibo. Un libro dedicato ad Odile Redon*, ed. Bruno Laurioux – Laurence Moulinier-Brogé, Roma 2001, s. 263-273.
- BÜNZ, Enno: Schwarzburg, *LMA* 7 (München 1995), sl. 1620.
- CALABRESE, Marco A.: Bruno, *Bibliotheca sanctorum* 3 (Roma 1962), sl. 561-569.
- CANISIUS, Henricus: *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II/2, Ingolstadt 1602.
- CAPITANI, Ovidio: Benedetto IX., *Enciclopedia dei Papi* 2, ed. Massimo Bray, Roma 2000, s. 138-147.
- CEVINS, Marie-Madeleine de: *Saint Étienne de Hongrie*, Paris 2004.
- CLAUDE, Dietrich: *Geschichte des Erzbistums Magdeburg bis in das 12. Jahrhundert I – Die Geschichte der Erzbischöfe bis auf Ruotger (1124)*, Köln 1972.
- CSÓKA, Johannes Lajos: *Geschichte des benediktinischen Mönchtums in Ungarn* (= Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige. Ergänzungsband 24), St. Ottilien 1980.
- ČECHURA, Martin: Archeologický výzkum kostelů v západních Čechách, *Archaeologia historica* 30, 2005, s. 359-376.
- ČTVERÁK, Vladimír – LUTOVSKÝ, Michal – SLABINA, Miloslav – SMEJTEK, Lubor: *Encyklopedie hradišť v Čechách*, Praha 2003.

D'ACHERY, LUC – MABILLON, Jean – RUINART, Thierry: *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti. Saeculum VI., quod ab anno Christi M. ad MC.*, Paris 1701.

DAVID ze Zdic, Jiří: *Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altrichter, přel. Josef Koláček, Olomouc 2007.

DAVID, Georg: *Des Königreiches Böhmeib heilsamer Waldarzt oder das Leben sancti Guntheri*, Prag 1713.

DAVID, Georg: *Medicus Hercinius, to jest velkolesní hojitel a uzdravitel aneb život sv. Vintíře*, Praha 1713.

DEHIO, Georg – BRIX, Michael: *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler, Bayern 2 – Niederbayern*, München – Berlin 1988.

DENGLER, Josef: *Walfahrtskirche Frauenbrünnl (Guntherkircherl)*, Rinnach 2010.

Der Naumburger Meister. Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen, Ausstellungskatalog 2, ed. Hartmut Krohm – Holger Kunde, Petersberg 2011.

DERWICH, Marek: Kilka uwag w sprawie Pięciu Braci Męczenników, in: *Cracovia – Polonia – Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, ed. Waldemar Bukowski, Kraków 1995, s. 181-188.

DINKLAGE, Karl: Studien zur Frühgeschichte des deutschen Südostens 2 - Eine frühmittelalterliche Handelstrasse über den hohen Böhmerwald, *Südost-Forschungen* 5, 1940, s. 185-199.

DOKOUPIL, Vladislav: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972.

DOKOUPIL, Vladislav: *Soupis rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě*, Praha 1966.

DOPSCH, H.: *Noricum, LMA 6* (München 1993), sl. 1239-1241.

DRAGON, Michal: Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica* 6, 1999, s. 65-75.

DRAGON, Michal: *Česká středověká kalendária*, nepublikovaná diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK, Praha 2000.

DRAGON, Michal: Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica* 6, 1999, s. 65-75.

DRAGON, Zdeněk – MERHAUTOVÁ, Anežka - SOMMER, Petr: Stavební podoba břevnovského kláštera ve středověku, in: *Milénium břevnovského kláštera*, Praha 1993, s. 67-137.

DRAGON, Zdeněk: *Praha 805-1310. Kapitoly o románské a raně gotické architektuře*, Praha 2002.

DRALLE, L.: *Arkona. Geschichte, LMA 1* (München 1980), sl. 952-953.

DROBNER, Hubertus R.: *Der heilige Pankratius. Leben, Legende und Verehrung*, Paderborn 1988, s. 40-41.

DUBOIS, Jacques: Bruno, der Kartäuser, *LMA 2* (München 1983), sl. 788-790.

DUBOIS, Jacques: Kartäuser, Kartäuserinnen, *LMA 5* (München 1991), sl. 1018-1020.

DUBY, Georges: *Tři řády aneb představy feudalismu*, Praha 2008.

DURDÍK, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000.

EBERL, Immo: Die frühe Geschichte des Hauses Schwarzburg und die Ausbildung seiner Territorialherrschaft, in: *Thüringen im Mittelalter. Die Schwarzburger*, ed. Lutz Unbehaun, Rudolstadt 1995, s. 79-130.

ELBERN, V. H.: Gürtel 2 – Kultur- und kunsthistorischer Aspekt, *LMA 4* (München 1989), sl. 1796-1797.

EMBACH, Michael: Die Bibliothek des Mittelalters als Wissensraum, in: *Karolingische Klöster. Wissenstransfer und kulturelle Innovation*, ed. Julia Becker – Tino Licht – Stefan Weinfurter, Berlin etc. 2005, s. 53-70.

EMMINGHAUS, J. H.: Cingulum, *LMA 2* (München 1983), sl. 2089.

Europas Mitte um 1000. Beiträge zu Geschichte, Kunst und Archäologie I-II, ed. Alfried Wieczorek – Hans-Martin Hinz, Stuttgart 2000.

FAJT, Jiří: Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV., in: *Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV. Umělecká výzdoba posvátných prostor hradu Karlštejna*, ed. Jiří Fajt, Praha 1997, s. 281-349.

FARMER, Hugh: Vigberto, *Bibliotheca sanctorum* 12 (Roma 1969), sl. 1084.

FIALA BUDINSKÝ, Jeroným Zikmund (= Jiří Plachý-Ferus): *Dvanáctero řádu rytířů božích*, Praha 1630.

FLECKENSTEIN, Josef: Godehard, *LMA* 4 (München 1989), sl. 1531-1532.

FOLTÝN, Dušan: Břevnovsko-broumovský klášter – živý svědek tisíce let českých dějin, in: Jeroným Růžička, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2013, s. xxiii-xxxii.

FOLZ, Robert: *Les saints rois du moyen âge en Occident (VIe-XIIIe siècles)*, Bruxelles 1984.

FRANK, Karl Suso: *Geschichte des christlichen Mönchtums. Grundzüge*, Darmstadt 1988.

FRIEDL, Antonín: Kodex Gigas, český rukopis románský v Královské knihovně ve Stockholmu, *Památky archeologické* 35, 1926–1927, s. 117–167.

FRITZE, Wolfgang H.: Lutizen, *LMA* 6 (München 1993), sl. 23-25.

GALLMANN, Heinz: *Das Stifterbuch des Klosters Allerheiligen zu Schaffhausen. Kritische Neuedition und sprachliche Einordnung*, Berlin 1993.

GEARY, Patrick J.: *Furta sacra. Thefts of Relics in the Central Middle Ages*, Princeton 1978.

GERLACH, B.: Wolfher, der Biograph des hl. Godehard, *Unsere Diözese in Vergangenheit und Gegenwart. Zeitschrift des Vereins für Heimatkunde im Bistum Hildesheim* 12, 1938, s. 73-88.

GIESEBRECHT, Ludwig: *Wendische Geschichten aus den Jahren 780 bis 1182 II*, Berlin 1843.

GIESEBRECHT, Wilhelm: *Geschichte der deutschen Kaiserzeit 2*, Braunschweig 1858.

GLÁSER, Petr – NEJEDLÝ, Vratislav: Restaurování náhrobní desky blahoslaveného Vintíře v klášterním kostele sv. Markéty benediktinského arcidiakonství v Praze-Břevnově, *Zprávy památkové péče* 65, 2005, s. 241-245.

GOETTING, Hans: *Das Bistum Hildesheim 3 – Die Hildesheimer Bischöfe von 815 bis 1221 /1227/* (= Germania sacra. Neue Folge 20), Berlin – New York 1984.

GOURDEL, Yves: Chartreux, *DS* 2 (Paris 1953), sl. 705-776.

GRAUERT, Hermann: Rom und – Gunther der Eremit?, *Historisches Jahrbuch der Görresgesellschaft* 19, 1898, s. 1-39.

GRAUS, František: Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin, *ČsČH* 15, 1967, s. 789-810.

GROSS, Lothar: *Über das Urkundenwesen der Bischöfe von Passau im 12. und 13. Jahrhundert* (MIÖG Erg.-Bd. 8), Innsbruck 1911.

GRUNDMANN, Herbert: Deutsche Eremiten, Einsiedler und Klausner im Hochmittelalter (10. - 12. Jahrhundert), *Archiv für Kulturgeschichte* 45, 1963, s. 60-90.

GUTTMANN, Bernhard: Die Germanisierung der Slawen in der Mark, *Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte, N. F.* 9, 1897, s. 39-158, 395-514.

GYÖRFFY, György: *König Stephan, der Heilige*, Budapest 1988.

HAARLÄNDER, Stephanie: *Vitae episcoporum. Eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier*, Stuttgart 2000.

HALLINGER, Kassius: *Gorze-Kluny. Studien zu den monastischen Lebensformen und Gegensätzen im Hochmittelalter*, Roma 1950.

Handbuch der historischen Stätten Deutschlands 9 – Thüringen, ed. Hans Patze – Peter Aufgebauer, Stuttgart²1989.

HAUSCHILD, Dieter-Wolf: *Lehrbuch der Kirchen- und Dogmengeschichte 1 – Alte Kirche und Mittelalter*, Gütersloh³2007.

HELBIG, Herbert: Die slawische Siedlung im sorbischen Gebiet, in: *Siedlung*, s. 27-64.

HELLMANN, Manfred: Grundzüge der Verfassungsstruktur der Liutizen, in: *Siedlung und Verfassung*, s. 103-113.

HEMMERLE, Josef: *Die Benediktinerklöster in Bayern* (= Germania benedictina 2), Augsburg 1970.

HENGGELER, Rudolf: Maurizio e compagni, santi, martiri ad Agauno, *BS 9* (Roma³1996), sl. 193–204.

HERZ, Hans: Die Grafen von Schwarzburg von den Anfängen bis zur Bildung der Grafschaft Schwarzburg-Rudolstadt 722-1599, in: *Die Grafen von Schwarzburg-Rudolstadt. Albrecht VII. bis Albert Anton*, ed. Horst Fleischer, Rudolstadt 2004, s. 9-34.

HIRSCH, Siegfried: *Jahrbücher des Deutschen Reiches unter Heinrich II. 1*, Berlin 1862.

HIRSCH, Siegfried – PABST, Hermann, *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich II. 1*, Berlin 1864.

HLAVÁČEK, Ivan: The Necrology of the Codex Gigas of Bohemia (Kunigliga Biblioteket Stockholm MS A 148), in: *The Durham Liber vitae and its Context*, ed. David Rollason – A. J. Piper – Margaret Harvey – Lynda Rollason, Woodbridge 2004, s. 191–205.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany³1997.

HLAWITSCHKA, Eduard: Untersuchungen zu den Thronwechseln der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts und zur Adelsgeschichte Süddeutschlands. Zugleich klärende Forschungen um „Kuno von Öhningen“ (= Vorträge und Forschungen. Sonderband 35), Sigmaringen 1987.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Kalendáře rukopisů kláštera sv. Jiří, *AUC Philosophica et historica, Z pomocných věd historických 8*, 1988, s. 35-78.

HLOBIL, Ivo: Breviář rajhradského probošta Vítka, in: *Slezsko, perla v České koruně. Tři období rozkvětu vzájemných uměleckých vztahů*, ed. Andrzej Niedzielenko – Vít Vlnas, Praha 2006, s. 121 předmět I.5.5.

HÖDL, L.: Ablaß, *LMA 1* (München 1980), sl. 43-44.

HÖFFELE, Johann Adam: *Ein Baum gepflanzt an de Wasserbächen das ist S. Guntherus, Beichtiger und böhmischer Landspatron*, Prag 1745.

HÖFFELE, Johann Adam: *Strom vštípený při tekutých vodách, Svatý Vintíř, vyznavač boží*, Praha 1749.

HOLZHERR, Georg: *Die Benediktsregel. Eine Einleitung zu christlichem Leben*, Zürich etc²1982.

HOMOLKA, Jaromír: deska bl. Vintíře, in: *Umění doby posledních Přemyslovců*, ed. Jiří Kuthan, Roztoky u Prahy 1982, s. 105–106.

HÖRLE, Josef: Breviarium Sancti Lulli – Gestalt und Gehalt, *Archiv für mittelrheinische Kirchengeschichte 12*, 1960, s. 18-52.

HORPENIAK, Vladimír: Mnich Gunther, *Vlastivědné zprávy Muzea Šumavy 2*, Sušice 1990, s. 41-56.

HORPENIAK, Vladimír: Über die Verehrung und Verfemung des hl. Gunther, in: *Tausend Jahre Rinchnach, Gunther-Symposium*, s. 51-56.

HOSTAŠ, Karel – VANĚK, Ferdinand: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém 12. Politický okres sušický*, Praha 1900.

HRAŠE, Jan Karel: *Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách*, Nové Město nad Metují²1885.

http://regiowiki.pnp.de/index.php/Gotthard_Oswald (5.10.2015).

CHALOUPECKÝ, Václav – RYBA, Bohumil: *Středověké legendy prokopské*, Praha 1953.

CHALOUPECKÝ, Václav: *Prameny 10. století legendy Kristiánovy o sv. Václavu a sv. Ludmile* (= Svatováclavský sborník II/2), Praha 1939.

CHANOVSKÝ, Albert: *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Prachensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote ss. theologiae doctore*, Coloniae 1659, s. 79-81, 92-116.

CHANOVSKÝ, Albert: *Vestigium Bohemiae piae*, Kolín 1659.

CHOC, Pavel: *Boje o Prahu za feudalismu*, Praha 1957.

JACOBSEN Peter Christian: *Wolfhere/Wolfherius/ von Hildesheim, Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 10 (Berlin²1999), sl. 1370–1374.

JAN Libor, *Počátky benediktinů na Moravě a rajhradský klášter*, in: *Ve stopách sv. Benedikta*, ed. Libor Jan – Petr Obšusta, Brno 2002, s. 19-27.

JANEČKOVÁ, Marie: *Legenda o svatém Vintíři v pojetí pátera Jiřího Davida z Tovaryšstva Ježíšova*, in: *K jazyku a stylu českých barokních textů 1* (= Sborník Katedry bohemistiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), ed. Milan David, České Budějovice 1998, s. 90-109.

JASIŃSKI, Kazimierz: *Pięciu Braci Męczenników. Kwestie chronologiczne*, in: *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksadowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, ed. Danuta Gawinowa, Warszawa 1991, s. 335-364.

JESTICE, Phyllis G.: *Wayward Monks and the Religious Revolution of the Eleventh Century*, Leiden etc. 1997.

JOHNSON, Luke T.: *Sacra Pagina 3. Evangelium podle Lukáše*, Kostelní Vydří 2005.

KADLEC, Jaroslav: *Poustevník Vintíř*, in: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel Božích*, ed. Jaroslav Kadlec, Praha 1989, s. 140-146.

KAHL, Hans-Dietrich: *Die Angliederung Burgunds an das mittelalterliche Imperium. Zum geschichtlichen Hintergrund des Schatzfundes von Corcelles-près-Payerne*, *Schweizerische Numismatische Rundschau* 48, 1969, s. 13-105.

KÄLBLE, Mathias - LUDWIG, Thomas: *„In villa, que vocatur Gellinge“*. *Die Ersterwähnung des Klosters Göllingen 1005*, Wechmar 2005.

KÄLBLE, Mathias: *„monachus ex saeculari nobilitate conversus et heremita“*. *Der heilige Gunther in Thüringen*, in: *Tausend Jahre Rinchnach. Tagungsband*, s. 9-19.

KÄLBLE, Mathias: *Die Reichsabtei Hersfeld und die Anfänge der Propstei Göllingen*, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005–2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt–Altenburg 2009, s. 10–26.

KÄLBLE, Mathias: *Vor Tausend und mehr Jahren. Die Anfänge der Hersfelder Propstei in Göllingen*, in: *„In villa, que vocatur Gellinge“*, s. 5-22.

- KALHOUS, David: Boleslav III.: kníže na konci časů?, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, ed. Tomáš Borovský – Libor Jan – Martin Wihoda, Brno 2003, s. 221-229.
- KEMP, Eric W.: *Canonization and Authority in the Western Church*, London 1948.
- KLAUSER, Renate: *Der Heinrichs- und Kunigundenkult im mittelalterlichen Bistum Bamberg*, Bamberg 1957.
- KLAUSER, Renate: Zur Entwicklung des Heiligsprechungsverfahrens bis zum 13. Jahrhundert, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Kanonistische Abteilung* 40, 1954, s. 85-101.
- KLEINBERG, Aviad M.: Canonizations without a canon, in: *Procès*, ed. Gábor Klaniczay, Roma 2004, s. 7-18.
- KLINGER, Andreas: Schwarzburg, *Neue Deutsche Biographie* 24 /2010/, s. 12-14.
- KLOSE, Josef: Die Urbare Abt Hermanns von Niederalteich. Eine neue Quelle zur Wirtschaftsgeschichte Bayerns im Mittelalter, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 67, 2004 s. 283- 296.
- KLUČINA, Petr – ŽEMLIČKA, Josef: Bitva u Brůdku (1040), in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 53.
- KÖRMENDI, Tamás: Ungarn im frühen 11. Jahrhundert und das Wirken des heiligen Gunther im Lande, in: *Tausend Jahre Rinchnach, Gunther-Symposium*, s. 28-42.
- KOSZTA, László: Eremiten im Königreich Ungarn des 11. Jahrhunderts, in: *Central European Charterhouses in the Family of the Carthusian Order*, ed. Martin Homza – Veronika Kucharská – Stanislava Kuzmová – Naďa Rácová, Levoča – Salzburg 2008, s 67-81.
- KOVÁŘ, Miroslav: *Raně gotická architektura benediktinského kláštera v Břevnově*, Praha 2010.
- KRAFFT, Otfried: *Papsturkunde und Heiligsprechung. Die päpstlichen Kanonisationen vom Mittelalter bis zur Reformation. Ein Handbuch*, Köln etc. 2005.
- KRÁSL, František – JEZEK, Jan: *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898.
- KRAUTHEIMER, Richard: *Rome. Profile of a City 312 – 1308*, Princenton 1980.
- KREMER, Jacob: *Lukasevangelium* (= Die Neue Echter Bibel 3), Würzburg²1992.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu (1039-1041)*, Praha 1979.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Břetislav I. Čechy a střední Evropa v první polovině 11. století*, Praha²1999.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: Kněžna Božena, in: *Peruc v mýtech a dějinách*, Peruc 2004, s. 24-33.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: Krize českého státu na přelomu tisíciletí, *ČsČH* 18, 1970, s. 497-532.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012-1034), *ČsČH* 25, 1977, s. 246-271.
- KUBÍK, Viktor: Breviář rajhradského probošta Vítka, in: *Otevři zahradu*, s. 252-254, předmět V.36.
- KUBÍK, Viktor: Kodex Gigas, in: *Otevři zahradu*, s. 238 (předmět V.27)
- KUBÍN, Petr: Die Bemühungen Otto III. um die Einsetzung eines Heiligenkultes für Bischof Adalbert von Prag († 997), in: *Böhmen und seine Nachbarn in der Přemyslidenzeit* (= Vorträge und Forschungen 74), ed. Ivan Hlaváček – Alexander Patschowsky, Ostfildern 2011, s. 317-340.
- KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, Praha 2011.
- KUBÍN, Petr: Svatořečení a jeho chápání v raně středověkých Čechách, in: *Sacri canones servandi sunt. Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII-XV*, ed. Pavel Krafel, Praha 2008, s. 139-144.

- KUBÍN, Petr: Založil břevnovský klášter opravdu sv. Vojtěch?, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin kultury benediktinského řádu*, ed. Radka Lomičková – Markéta Jarošová, Praha 2013, s. 27-40.
- KUBŮ František – ZAVŘEL, Petr: Archeologie středověké obchodní cesty: Zlatá stezka, in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 60-61 (II.20).
- KUBŮ František – ZAVŘEL, Petr: *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, České Budějovice 2007.
- KUBŮ František – ZAVŘEL, Petr: *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty 2. Úsek Vimperk – státní hranice*, České Budějovice 2007.
- KUBŮ František – ZAVŘEL, Petr: *Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty 3. Kašperské Hory – státní hranice*, České Budějovice 2009.
- KUBŮ, František: Die Grafen von Bogen, in: *Die Anfänge der Grafen von Bogen-Windberg*, ed. Simeon Rupprecht, Windberg 1999, s. 126-145.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1*, Praha 1996.
- KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 7*, Praha 2008.
- KURZE, W.: Camaldoli, LMA 2 (München 1983), sl. 1405-1406.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997.
- KUTTNER, Stephan: La réserve papale du droit de canonisation, *Revue historique de droit français et étranger* 18, 1938, s. 172-228.
- KYBALOVÁ, Ludmila– LUNGA, Radek– VÁCHA, Petr: *Pražské zvony*, Praha 2005.
- KYBALOVÁ, Ludmila: *Pražské zvony*, Praha 1958.
- LABUDA, Gerard: Szkice historyczne jedenastego wieku 1 – Najstarsze klasztory w Polsce, in: *Z badań nad dziejami klasztorów w Polsce*, ed. Jerzy Olczak, Toruń 1995, s. 7-73.
- LACKNER, Johannes: *Memoriale seu Altachae Inferioris Memoria superstes ex tabulis, annalibus, diplomatis, epitaphiis aliisque antiquitatum reliquiis conlecta*, Passau 1779.
- LANG, Gothard: *Der selige Gunther der Eremit. Der heilige des Böhmerwaldes*, Regensburg 1948.
- LANG, Gotthard: Gunther, der Eremit, in *Geschichte, Sage und Kult. Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 59, 1941, s. 3–83.
- LANGOSCH, Karl: *Arnold von St. Emmeram*, in: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 1 (Berlin² 1978) sl. 464–470.
- LANKES, Christian: Der hl. Gunther – ein Wegbereiter Europas, *Der Bayerwald* 95, 2003, č. 3, s. 10–31.
- LAWRENCE, Hugh: *Dějiny středověkého mnišství*, Brno – Praha 2001.
- LE GOFF, Jacques: *Saint Louis*, Paris 1996.
- LECLERCQ, Jean: Saint Romuald et le monachisme missionnaire, *Revue bénédictine* 72, 1962, s. 307-323.
- LINKA, Jan: Jiří Plachý-Ferus, SJ a jeho okruh aneb Dílo nejzáhadnějšího českého autora 17. století, *Listy filologické* 128, 2005, s. 145-180.
- LOIBL, Richard: Gunther und die böhmische Straße – der ostbayerische Donauraum in der Aufbruchzeit um 1000, in: *Tausend Jahre Rinchnach. Tagungsband*, s. 20-27.
- LÜBKE, Christian: *Das östliche Europa. Die Deutschen und das europäische Mittelalter*, München 2004.
- LÜBKE, Christian: Die Elb- und Ostseeslawen, in: *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie*, ed. Alfried Wieczorek – Hans-Martin Hinz, Stuttgart 2000, s. 654-657.

- LÜBKE, Christian: *Regesten zur Geschichte der Slaven an Elbe und Oder (vom Jahr 900 an) IV*, Berlin 1987.
- LÜBKE, Christian: Zwischen Triglav und Christus. Die Anfänge der Christianisierung des Havellandes, *Wichmann-Jahrbuch des Diözesangeschichtsvereins Berlin, N.F. 3*, 34-35, 1994/1995, s. 15-35.
- LUDAT, Herbert: *An Elbe und Oder um das Jahr 1000. Skizzen zur Politik des Ottonenreiches und der slavischen Mächte in Mitteleuropa*, Köln-Wien 1971.
- MANITIUS, Max: *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 2 – Von der Mitte des 10. Jahrhunderts bis zum Ausbruch des Kampfes zwischen Kirche und Staat*, München 1923.
- MANITIUS, Max: *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters 3 – Vom Ausbruch des Kirchenstreites bis zum Ende des Zwölften Jahrhunderts*, München 1931.
- MARKOVÁ, Markéta: Hranice a zemské cesty ve středověku, in: *Akademický atlas českých dějin*, ed. Eva Semotanová – Jiří Cajthaml, Praha 2014, s. 59 (II.19).
- MARKOVÁ, Markéta: Hranice přemyslovského státu, in: *Přemyslovci. Budování českého státu*, ed. Petr Sommer – Dušan Třeštík – Josef Žemlička, Praha 2009, s. 479-496.
- MARTIN, Thomas M.: Günther von Schwarzburg, *LMA 4* (München 1989), sl. 1794.
- MATTAUSCH, Rudolf: Gunther in Böhmen, Ungarn und bei den Liutizen, in: *Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955, s. 19-33.
- MATTAUSCH, Rudolf: Gunther in Böhmen, Ungarn und bei den Liutizen, in: *Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955, s. 19-33, zde s. 27; CLAUDE, *Geschichte*, 237; LÜBKE, *Regesten*, č. 674, s. 229-230.
- MAUR, Eduard: Řezenská cesta a zemské stezky na Domažlicku, *Západočeský historický sborník 7*, 2001, s. 5-40.
- MAUR, Eduard: *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006.
- MENZEL, Beda F.: Abt Othmar Daniel Zinke (1700-1738). Ein Prälat des Böhmisches Barock, *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens 89*, 1978, s. 7-103.
- MENZEL, Beda F.: Abt Othmar Daniel Zinke und die Ikonographie seiner Kirchen in Břevnov – Braunau – Wahlstatt, *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens 97*, 1986, s. 135-224.
- MENZEL, Beda: Die Abteilliste, in: *Tausend Jahre Benediktiner in den Klöstern Břevnov, Braunau und Rohr*, ed. Johannes Hofmann, St. Ottilien 1993, s. 797-799.
- MEUKOW, Kathrin: Stifterfigur des Grafen Syzzo, in: *Der Naumburger Meister*, s. 928-930.
- MEZGER, Franz: *Heiliges Benedictiner-Jahr. Das ist Leben der Heiligen und Seligen aus dem Orden des hl. Erzvaters Benedicti*, München 1690.
- MEZGER, Paul - MEZGER, Joseph: *Annus Mariano-Benedictinus sive sancti illustres ordinis s. Benedicti 4*, Salzburg 1672.
- MICHÁLEK, Jan: Bemerkungen zur vor- und frühgeschichtlichen Besiedlung jenseits und diesseits des Böhmerwaldes, in: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- u. Südböhmen, 6. Treffen 12. bis 15. Juni 1996 in Hluboká nad Vltavou*, ed. Jan Michálek – Karl Schmotz – Marie Zápotocká, Espelkamp 1997, s. 130-153.
- MIKULEC, Jiří: Vestigium Bohemiae Piae Albrechta Chanovského – Krajiny zázraků z časů pobělohorské rekatolizace, in: *Husitství – Reformace – Renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela 2*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779.

- MIKULEC, Jiří: Vestigium Bohemiae Piae Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace, in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miroslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767-779.
- MILADINOV, Marina: *Margins of Solitude. Eremitism in Central Europe between East and West*, Zagreb 2008.
- Milénium břevnovského kláštera 993-1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993.
- MOLITOR, Johannes: Der Böhmweg und der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen, in: *Zlatá stezka – Supplementum 1* (= Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací. Prachatice 9.-11.6. 2010), ed. František Kubů – Marek Parkman, Prachatice 2015, s. 95-109.
- MOLITOR, Johannes: „Die Straße, die nach Bayern führt“ und der Gunthersteig. Zwei Altstraßen von der Donau durch den Mittleren Bayerischen Wald nach Böhmen, in: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 11. Treffen 20. bis 23. Juni 2001 in Oberzell, Rahden/Westf. 2002, s. 227-240.
- MOLITOR, Johannes: Die Straßen, die nach Bayern führen. Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges, *Der Bayerwald* 2005, Heft 3, s. 16-44.
- MOLITOR, Johannes: Gunther von Niederaltaich in drei Vitensammlungen des 17. Jahrhunderts, in: „...und es hat doch was gebracht!“ *Festschrift für Karl Schmotz zum 65. Geburtstag*, ed. Ludwig Husty – Walter Irlinger - Joachim Pechtl, Rahden/Westf. 2014, s. 467-484.
- MRÁZEK, Jiří: *Lukášovská podobenství*, Jihlava 2007.
- MUDRA, Aleš: Náhrobník bl. Vintře († 1045), in: *Otevři zahradu*, s. 168-169, předmět IV.6.
- MÜLLER, Michael: *Die Annalen und Chroniken im Herzogtum Bayern 1250-1314*, München 1983.
- MURPHY, Roland E.: *Word Biblical Commentary 22 – Proverbs*, Nashville 1998.
- NÄF, Beat: *Städte und ihre Märtyrer. Der Kult der Thebäischen Legion*, Fribourg 2011.
- NAB, Klaus: *Die Reichschronik des Annalista Saxo und die sächsische Geschichtsschreibung im 12. Jahrhundert*, Hannover 1996.
- NECHUTOVÁ, Jana– STEHLÍKOVÁ, Dana: *Stručné dějiny latinské literatury středověku*, Praha 2013.
- NECHUTOVÁ, Jana: *Die lateinische Literatur des Mittelalters in Böhmen*, Köln etc. 2007.
- NEYREY, Jerome H.: *The Anchor Bible 37 C - 2 Peter, Jude*, New York etc. 1993.
- NOLLAND, John *Luke 9:21-18:34* (= Word Biblical Commentary 35B), Nashville 1993.
- NOVOTNÝ, České dějiny I/1. *Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912.
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I/2. Od Břetislava I. do Přemysla I.*, Praha 1913.
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I/4. Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253-1271)*, Praha 1937.
- NOVÝ, Rostislav: Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století, *Studia Mediaevalia Pragensia* 2, 1991, s. 125–146.
- OSWALD, Gotthard: *Das Kloster Rinchnach I – Der hl. Gunther und die Gründung des Klosters Rinchnach*, Regen 1903.
- Otevři zahradu rajskou. Benediktini v srdci Evropy 800-1300*, ed. Dušan Foltýn – Jan Klípa – Pavlína Mašková – Petr Sommer – Vít Vlnas, Praha 2014.
- PACIOCCO, Roberto: *Canonizzazioni e culto dei santi nella christianitas (1198-1302)*, Assisi 2006.

PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů I/1 – Od prvověkosti až do roku 1125*, Praha³ 1876.

PALACKÝ, Franz: *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften I - Die Urgeschichte und ide Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836.

PALACKÝ, Franz: *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften 1 - Die Urgeschichte und ide Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836.

PÁSZTOR, Edith: Guntero, eremita, santo, *Bibliotheca sanctorum* 7 (Roma 1966), sl. 528–531.

PATZE, Hans: Politische Geschichte im hohen und späten Mittelalter, in: *Geschichte Thüringens II/1 - Hohes und Spätes Mittelalter*, ed. Hans Patze – Walter Schlesinger, Köln – Wien 1974, s. 1-10.

PATZE, Hans – SCHLESINGER, Walter: *Geschichte Thüringens II/1*, Köln – Wien 1974.

PERLBACH, Max: Die Kriege Heinrichs III. gegen Böhmen 1039-1041, *Forschungen zur deutschen Geschichte* 10 1870, s. 427-465.

PERLINGER, Werner: Die Niederlage König Heinrichs III. am Furth-Tauser Paß anno 1040. Versuch einer Analyse des Schlachtortes anhand gegebener Quellen, *Jahrbuch des Historischen Vereins Furth im Wald und Umgebung* 4, 1990, s. 23-42.

PETRÁČEK, Tomáš: *Nevolníci a svobodní, kníže a velkostatek. Fenomén darovaných lidí přemyslovských zemí 10. - 12. století*, Praha 2012.

PFEFFER, Klaus: Der heilige Gunther von Niederaltaich, in: *Bavaria Sancta. Zeugen christlichen Glaubens in Bayern* 2, ed. Georg Schwaiger, Regensburg 1970, s. 98-112.

PIENDL, Max: Böhmen und Grafen von Bogen, *Bohemia* 3, 1962, s. 137-149.

PIŠA, Vladimír: Břevnov v raném středověku. K stavebnímu a výtvarnému vývoji benediktinského kláštera, *Umění* 38, 1990, s. 481-503.

PIŠA, Vladimír: Das frühmittelalterliche Břevnov – Zeugnis eines großen Traumes, in: *Tausend Jahre Benediktiner in den Klöstern Břevnov, Braunau und Rohr*, ed. Johannes Hoffmann, St. Ottilien 1993, s. 231-295.

PIŠA, Vladimír: Epitome historica monasterii Brevnoviensis Magnoalda Ziegelbauera jako pramen ke starším dějinám břevnovského kláštera, in: *Milénium*, s. 279-291.

PIŠA, Vladimír: Praha 6 – Břevnov (klášter), *Pražský sborník historický* 8, 1973, s. 217-219.

PIŠA, Vladimír: Praha v roce mezinárodní kampaně na ochranu památek, *Památková péče* 24, 1964, s. 289-296.

PIŠA, Vladimír: Předrománský Břevnov. Předběžná zpráva o výzkumu první benediktinské krypty v Čechách, *Umění* 16, 1968, s. 604-613.

PIŠA, Vladimír: Raně středověký Břevnov – odraz vztahů Čech k Itálii, in: *Itálie, Čechy a střední Evropa*, ed. Jaromír Homolka, Praha 1986, s. 45-87.

PIŠA, Vladimír: Raně středověký Břevnov. Odraz vztahů Čech k Evropě, *Sborník Národního muzea A* 39, 1985, s. 183-191.

PIŠA, Vladimír: Zu den Anfängen des ersten Benediktinerklosters in Böhmen, in: *Bohemia sacra. Das Christentum in Böhmen 973-1973*, ed. Ferdinand Seibt, Düsseldorf 1974, s. 475-480.

PITER, Bonaventura: *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti s. Guntherus, confessor et heremita*, Brno 1762.

PITRO, Martin – VOKÁČ, Petr: *Bohové dávných Slovanů*, Praha 2002.

POKORNÝ, Pavel: Rajhradský rukopis R 394, *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 5, 1998, s. 41-56.

POKORNÝ, Petr – HECKEL, Ulrich: *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*, Praha 2013.

- POSPÍŠILOVÁ, Věra: Cesta poustevníka Vintíře českou literaturou, in: *Genius loci českého jihozápadu 4*, ed. Zbyněk Holub, Plzeň 2008, s. 29-41.
- POSPÍŠILOVÁ, Věra: Svatý Vintíř jako velkolesní hojitel i strom vštípený. Dodatek literárněhistorický k barokní hagiografii, in: *V nuznej slávě, v slavnej nouzi. Svět Ondřeje Jakuba Františka de Waldta*, ed. Marie Janečková – Jarmila Alexová – Věra Pospíšilová, Praha 2011, s. 183-206.
- POSPÍŠILOVÁ, Věra: Strom vštípený při tekutých vodách (druhá legenda o sv Vintíři), in: *Genius loci českého jihozápadu 6*, ed. Zbyněk Holub, Plzeň 2010, s. 95-106.
- PRAXL, Paul: Zur Namensgeschichte des Goldenen Steiges, in: *Zlatá Stezka 1*, 1994, s. 27-35.
- PRAŽÁK, Jiří: Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků 10/1*, 1993, s. 165-178.
- Procès de canonisation au Moyen Âge. Aspects juridiques et religieux*, ed. Gábor Klaniczay, Roma 2004.
- PROFANTOVÁ, Nad'a - PROFANT, Martin: *Encyklopedie slovanských bohů a mýtů*, Praha, 2000.
- PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny 1*, Praha 1947.
- RADER, Matthäus: *Bavaria sancta I*, München 1615.
- RANBECK, Aegidius: *Calendarium Annale Benedictinum per menses et dies sanctis eiusdem ordinis inscriptum 4*, Augsburg 1675.
- RANBECK, Aegidius: *Heiliges Benedictiner-Jahr. Das ist Kurze Lebensbeschreibung dreihundertfünfundsechzig Heiligen aus dem Orden des Hl. Erzvaters Benedicti 4*, Augsburg 1710.
- RASSLER, Maximilian: *Heiliges Bayer-Land. Aus dem lateinischen R.P. Matthaei Raderi aus der Gessellschaft Jesu in die deutsche Sprach übersetzt un in gegenwärtigen Stand gebracht*, II. Teil, Augsburg 1714.
- REITZSTEIN, Wolf-Armin von: *Lexikon Bayerischer Ortsnamen. Herkunft und Bedeutung. Oberbayern, Niederbayern, Oberpfalz*, München 2006.
- ROBERT, OSB Camald.: *Camaldules, Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire 2* (Paris 1953), sl. 50-60.
- RÖCKELEIN, Hedwig: *Otloh von St. Emmeram, LMA 6* (München 1993), s. 1559-1560.
- ROGGE, Jörg: *Die Wettiner. Aufstieg einer Dynastie im Mittelalter*, Ostfildern 2009.
- ROUSOVÁ, Andrea: *Petr Brandl – mistr barokní malby*, Praha 2013.
- ROYT, Jan – VLNAS, Vít: *Sv. Vintíř, sv. Prokop a poustevnictví v Čechách. Výstava k 950. výročí smrti sv. Vintíře na Šumavě*, Sušice – Praha 1995.
- ROYT, Jan: Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen, *Deggendorfer Geschichtsblätter 16*, 1995, s. 35-50.
- ROYT, Jan: Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005-2009*, ed. Sibylle Putzke – Tina Fehlhaber, Erfurt 2009, s. 37-45.
- ROYT, Jan: Joseph Sebastian Klauber, Náhrobek sv. Vintíře v Břevnově, in: *Tisíc let, předmět V/15*, s. 67–68;
- ROYT, Jan: *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999.
- ROYT, Jan: Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, in: *Milénium*, s. 259-278.
- ROYT, Jan: Religiöse Kulte im Kloster Břevnov – A) Der Einsiedler Günther, in: *Tausend Jahre Benediktiner*, Praha 1993, s. 69-80.
- ROYT, Jan: Sv. Vintíř (?), in: *Otevři zahradu*, s. 87, předmět II.15.

- RUF, Martin: Ziegelbauer, Magnoald (Magnus) OSB, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 14 (Herzberg 1998), sl. 444–452.
- RUPP, Gabrielle: Die Ekkehardiner, Markgrafen von Meißen und ihre Beziehungen zum Reich und zu den Piasten, Frankfurt a. M. 1996.
- RÜTHER, A.: *Stabilitas loci*, *LMA* 7 (München 1995), sl. 2062-2063.
- SÁGHY, Marianne: Aspects de la christianisation des Hongrois aux IXe – Xe siècles, in: *Early Christianity in Central and East Europe*, ed. Przemysław Urbańczyk, Warszawa 1997, s. 53-65.
- SANSTERRE, Jean-Marie: Otton III et les saints ascètes de son temps, *Rivista di storia della chiesa in Italia* 43, 1989, s. 377-412.
- SENNIS, Antonio: Giovanni XVIII, in: *Enciclopedia dei Papi* 2, ed. Massimo Bray (Roma 2000), s. 126-128.
- SCHENK, Waclaw: Rękopisy liturgiczne od XIII do XV wieku w bibliotece uniwersyteckiej we Wrocławiu, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 3, 1963, s. 191–209.
- SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: Die Berücksichtigung von Kanonisationen in den kurialen Zeremonienbüchern des 14. und 15. Jahrhunderts, in: *Procès*, s. 245-257.
- SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: Heiliges Jahr, *LMA* 4 (München 1989), sl. 2024-2025.
- SCHIMMELPFENNIG, Bernhard: *Das Papstum: von der Antike bis zur Renaissance*, Darmstadt⁴1996.
- SCHMALE, Franz-Josef: Arnold, Abt von Berge, *LMA* 1 (München 1980), sl. 1005.
- SCHMID, Alois: Gunther von Niederaltaich, *LThK* 4 (Freiburg³2009), sl. 1105.
- SCHULTZE, Johannes: *Die Mark Brandenburg I - Entstehung und Entwicklung unter den askanischen Markgrafen (bis 1319)*, Berlin 1961.
- SCHULZE, Hans K.: Die Kirche im Hoch- und Spätmittelalter, in: *Geschichte Thüringens II/2 - Hohes und Spätes Mittelalter*, ed. Hans Patze – Walter Schlesinger, Köln – Wien 1973, s. 50-149.
- SCHWARZMEIER, Josef: *Günther von Thüringen, der heilige Klausner und Nationalpatron des Böhmerwaldes, Winterberg – Wien – New York* 1940.
- Siedlung und Verfassung der Slawen zwischen Elbe, Saale und Oder*, ed. Herbert Ludat, Giessen 1960,
- SILAGI, Gabriel: Gerhard, hl., Bischof von Csanád, *LMA* 4 (München 1989) , sl. 1312.
- SŁUPECKI, Leszek Paweł: Heidnische Religion westlicher Slawen, in: *Europas Mitte*, s. 239-251.
- SOMMER, Johann Gottfried: *Das Königreich Böhmen 8 - Prachiner Kreis*, Prag 1840.
- SOMMER, Petr: Břevnovské nekrologium s kalendářem a breviářem, in: *Otevři zahradu*, s. 80 (předmět II.7).
- SOMMER, Petr: Der heilige Gunther und das frühe benediktinische Mönchtum, in: *Tausend Jahre Rinchnach. Gunther-Symposium*, s. 43-50.
- SOMMER, Petr: Poustevník Vintíř/Gunther a nejstarší české benediktinské kláštery, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*, ed. Markéta Jarošová – Radka Lomičková, Praha 2013, s. 9-26.
- SOMMER, Petr: Řezno a raně středověký Břevnov, *ČČH* 93, 1995, s. 25-35.
- SÖRÖS, Pongrác: *A bakonybéli apátság története. Az önállóság kora 1023-1548 (Dějiny opatství Bakonybél. Doba samostatnosti 1023-1548)*, Budapest 1903.
- SPAHR, G.: Günther of Niederaltaich, Bl., *New Catholic Encyclopedia* 6 (Washington²2003), s. 584.
- STADTMÜLLER, Georg – PFISTER, Bonifaz: *Geschichte der Abtei Niederaltaich 731 – 1986*, München² 1986.

- STEHLÍKOVÁ, Dana: Náhrobní deska bl. Vintíře, in: *Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově* (katalog výstavy), ed. Dagmar Hejdová – Pavel Preiss – Libuše Urešová, Praha 1993, s. 40, předmět III/17.
- STEHLÍKOVÁ, Dana: Středověké umělecké památky z Břevnova, in: *Tisíc let*, s. 46–47, předmět IV (06).
- STEHLÍKOVÁ, Dana: Zvon, Břevnov, 1313 in: *Tisíc*, s. 46–47, předmět IV (06).
- STEINDORFF, Ernst: *Jahrbücher des Deutschen Reichs unter Heinrich III.* 1, Leipzig 1874.
- STEJSKAL, Jan: *Řecké dědictví na Západě. Monasticismus, misie a střední Evropa ve středověku*, České Budějovice 2011.
- STÖRMER, W.: Niederaltaich, LMA 6 (München 1993), sl. 1137-1138.
- STRUVE, Thomas: Lampert von Hersfeld, LMA 5 (München 1991), sl. 1632-1633.
- STRUVE, Thomas: Gunther, Eremit, LMA 4 (München 1989), sl. 1793.
- STRUVE, Tilman: Heinrich III., LMA 4 (München 1989), sl. 2039–2041.
- SURIUS, Lorenz: *De probatis sanctorum Vitis*, October, Köln³ 1618.
- SZCZUR, Stanisław: *Historia Polski średniowiecze*, Kraków 2002.
- ŠRÁMEK, Josef: Na okraj počátků Břetislavovy fundace v Rajhradě. Příspěvek ke vztahu rajhradského a břevnovského kláštera v 11. – 13. století, in: *Kapituly v zemích Koruny české a v Uhrách ve středověku* (= Documenta Pragensia. Supplementa 2), ed. Jan Hrdina – Martina Maříková, Praha 2011, s. 45-73.
- ŠRÁMEK, Josef: Rajhradský klášter jako enigma moravských středověkých dějin? Cesta Rajhradu k probošství horizontu 11.-14. století, *Vlastivědný věstník moravský* 66, 2014, s. 43-60.
- TABACCO, Giovanni: Romuald von Camaldoli, LMA 7 (München 1995), sl. 1019-1020.
- TABACCO, Giovanni: Romualdo, *Bibliotheca sanctorum* 11 (Roma 1968), sl. 365-375.
- Tausend Jahre Benediktiner Kloster in Břevnov* (Ausstellungskatalog), ed. Dagmar Hejdová – Pavel Preiss – Libuše Urešová, Praha 1993.
- Tausend Jahre Rinchnach, Ecclesia Rimichinaha – Propstei Rinchnach – Klousta. Vom zentralen Klosterort des Mittl. Bay. Waldes zur selbstbewussten Gemeinde (1011/12 – 1803)*, Katalog der Ausstellung, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011.
- Tausend Jahre Rinchnach, Gunther-Symposium, 9.-10. Oktober 2010 in den „Guntherorten“ Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011.
- Tausend Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder, Köln 1955.
- TELLENBACH, Gerd: *Die westliche Kirche vom 10. bis zum frühen Jahrhundert*, Göttingen 1988.
- Tisíc let benediktinského kláštera v Břevnově* (katalog výstavy), ed. Dagmar Hejdová – Pavel Preiss – Libuše Urešová, Praha 1993.
- TUREK, Rudolf: Smolovské hradisko a problém Tuhoště, *Archeologické rozhledy* 19, 1967, s. 445-451, 461-464.
- UHL, Karel: *Bonaventura Piter, rajhradský probošt, moravský zemský prelát a český historik*, Brno 1932.
- Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L*, ed. Pavel Vlček, Praha 2000.
- URBÁNEK, Rudolf: *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor I-II*, Praha 1947-1948.
- VAJAY, Szabolcs de: Großfürst Geysa von Ungarn. Familie und Verwandtschaft, in: *Südost-Forschungen. Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und Landeskunde Südosteuropas* 21, 1962, s. 45–101.

- VÁŇA, Zdeněk: *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha 1990.
- VANČURA, Jindřich: *Dějiny někdejšího královského krajského města Klatov I/1*, Klatovy 1927.
- VAUCHEZ, André: *La sainteté en Occident aux derniers siècles du moyen âge d'après les procès de canonisation et les documents hagiographiques*, Roma 1981.
- VENTURA, Václav: *Spiritualita křesťanského mnišství 1 – Od prapočátků po sv. Jana Zlatoústého*, Praha 2006.
- VIARD, Paul: Egidio, in: *Bibliotheca Sanctorum* 4, sl. 958–960.
- VILÍMKOVÁ, Milada – PREISS, Pavel: *Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*, Praha 1989.
- VILÍMKOVÁ, Milada – VLČEK, Pavel: Praha-Břevnov, areál benediktinského kláštera, klášter a prelatura. Stavebně historický průzkum, Národní památkový ústav - generální ředitelství, sbírka plánů, SHP a restaurátorských zpráv.
- VINTR, Josef: Barokní česká legenda o svatém Vintří, *Wiener Slawistischer Almanach* 10, 1982, s. 43-56.
- VÍTOVSKÝ, Jakub: K problematice iluminátorských a knihařských dílen v českých zemích v letech 1310-1378, *Documenta Pragensia* 10/1, 1990, s. 95-117.
- VLČEK, Pavel a kol., *Umělecké památky Prahy – Velká Praha 1*, Praha 2012.
- VOJÁČEK, Methoděj: Sv. Benedikt s bratřími, patronové zemští, *Časopis katolického duchovenstva* 1897, s. 280-287.
- Výklady ke Starému zákonu 3*, Kostelní Vydří 1998, s. 677-680.
- WATTENBACH, Wilhelm – HOLTZMAN, Robert – SCHMALE, Franz-Josef: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I/1–2 – Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900–1050)*, Darmstadt 1967.
- WATTENBACH, Wilhelm – HOLTZMAN, Robert – SCHMALE, Franz-Josef: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier II – Das Zeitalter des Investiturstreites (1050-1125)*, Darmstadt 1967.
- WATTENBACH, Wilhelm – SCHMALE, Franz-Josef: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Vom Tode Kaiser Heinrichs V. bis zum Ende des Interregnum 1*, Darmstadt 1976.
- WEDEKIND, Anton Christian: *Noten zu einigen Geschichtsschreibern des Deutschen Mittelalters 2*, Hamburg 1835.
- WEINFURTER, Stefan: *Heinrich II. (1002-1024). Herrscher am Ende der Zeiten*, Regensburg 1999.
- WERNER, Matthias: Thüringen, Thüringer, Geschichte II-IV, *LMA* 8 (München 1997), sl. 749-754.
- WETZSTEIN, Thomas: *Heilige vor Gericht. Das Kanonisationsverfahren im europäischen Spätmittelalter*, Köln etc. 2004.
- WETZSTEIN, Thomas: Iura novit curia. Zur Verfahrensnormierung der Kanonisationsprozesse des späten Mittelalters, in: *Procès*, ed. Gábor Klaniczay, Roma 2004, s. 259-287.
- WIGGER, Friedrich: Berno, der erste Bischof von Schwerin und Meklenburg zu dessen Zeit, *Jahrbücher des Vereins für Meklenburgische Geschichte und Altertumskunde* 28, 1863, s. 3-278.
- WIHODA, Martin: Dětmar z Merseburku: Svědectví z přelomu věků, in: *Dětmar z Merseburku: Kronika*, český překlad Božka Neškudly a Jakuba Žytky, Praha 2008, s. 5-30.
- WILD, Karl: Der Böhmerwald als Name in Geschichte und Gegenwart, *Ostbairische Grenzmarken* 5, 1961, s. 207-255.

WIMMER, Otto – MELZER, Hartmann: *Lexikon der Namen und Heiligen*, Innsbruck ⁴1982.

WITTMANN, Helge: Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit 1. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz – Magdeburg 2009, s. 377-389.

WITTMANN, Helge: Die Stifterfigur des *Syzzo comes Do* in ihren Bezügen zum adeligen Geschlechterbewusstsein der Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Der Naumburger Meister. Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen*, ed. Hartmut Krohm - Holger Kunde, Petersberg 2011, s. 963-972.

WITTMANN, Helge: Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9-59.

WITTMANN, Helge: Zur Rolle des Adels bei der Stiftung von Kirchen und Klöstern in Thüringen (bis zum Ende der Regierungszeit Karls des Großen), in: *Religiöse Bewegungen im Mittelalter. Festschrift für Matthias Werner zum 65. Geburtstag*, ed. Enno Bünz – Stefan Tebruck – Helmut G. Walther, Köln-Weimar-Wien 2007, s. 107-154.

WURSTER, Herbert W.: Geschichte im Bayerisch-Böhmischen Waldgebirge. Grundzüge der Entwicklung, in: *Heimat an der Grenze. Gemeinde Philippsreut*, ed. Ernst Dorn, Philippsreut 1997, s. 41-62.

WYROZUMSKI, Jerzy: *Dzieje Polski Piastowskiej /VIII w. – 1370/* (= Wielka Historia Polski 2), Kraków 1999.

ZESCHICK, Johannes: *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*, Praha 2007.

ZIEGELBAUER, Magnoald: *Epitome historica regii, liberi, exempti in Regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi monasterii Brevnoviensis vulgo s. Margarathae, ordinis s. Benedicti prope Pragam*, Kolín 1740.

ZUMKELLER, Adolar: Jordan von Quedlinburg, *Neue Deutsche Biographie* 10 (1974), s. 597-598.

ŽEMLIČKA, Josef: Peruc, Čechy a lovecká vášeň knížete Oldřicha, *Peruc v mýtech a dějinách*, Peruc 2004, s. 5-23.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*, Praha 2005.

Seznam zkratek

AA SS	Acta Sanctorum
BS	Bibliotheca sanctorum
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
ČD	České dějiny
DS	Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
LMA	Lexikon des Mittelalters
LThK	Lexikon für Theologie und Kirche
MGH	Monumenta Germaniae Historica
DD H II	Diplomata Heinrici II. et Ardvini
DD H III	Diplomata Heinrici III.
DD K II	Diplomata Conradi II.
SRG	Scriptores rerum Germanicarum
SRG ns	Scriptores rerum Germanicarum, nova series
SS	Scriptores in Folio
MIÖG	Mitteilugen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung
MPH ns	Monumenta Poloniae Historica, nova series
MVB	Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia
N.F	Neue Folge
NK ČR	Národní knihovna České republiky
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
SRH	Scriptores rerum Hungaricarum

Příloha

Legenda o sv. Vintířovi / Vita s. Guntheri

Světec a jeho legenda

Život sv. Vintíře (Vita s. Guntheri) je základním pramenem ke kultu tohoto světce. Je to totiž jediná legenda o sv. Vintíři vůbec (*BHL* 3713).¹ I když o životě sv. Vintíře vyprávějí i jiné a starší prameny, pro sledování jeho úcty v Čechách má zcela zásadní význam. Přesto vintířovská legenda doposud nemá moderní kritickou edici. Poslední, dosud užívaná edice vyšla péčí Josefa Emlera v prvním svazku *Fontes rerum Bohemicarum* už v roce 1873.² Proto zde vydáváme legendu o sv. Vintíři znovu, a to na základě pečlivého srovnání textů jak v rukopise, tak ve starších edicích. K tomu je připojen paralelní překlad do současné češtiny, který nahrazuje již značně antikvované znění z *Fontes rerum Bohemicarum*. V případě posmrtných zázraků jde o první překlad do češtiny vůbec. Protože Vintíř patří mezi méně známé

.....
1 Ke stejnému prameni, případně k posmrtným zázrakům sv. Vintíře patří *BHL* 3714 až 3719.

2 Život Vintíře poustevníka, *FRB* I, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. XXIV–XXV, 337–346.

české světce, představme si nejdříve ve stručnosti jeho život i následný kult.

Sv. Vintíř ve světle středověkých pramenů

Šumavský poustevník Vintíř (cca 975–1045) je jednou z nejspornějších postav starších českých dějin.³ Až do poloviny 19. století byl v Čechách uctíván jako světec, k jehož hrobu v břevnovském klášteře, jakož i k pous-

.....
3 Nejobsáhlejší, žel málo kritickou prací o sv. Vintíři je doposud Gotthard LANG, *Gunther, der Eremit*, in *Geschichte, Sage und Kult, Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 59, 1941, s. 3–83. Mladší studie jsou sice stručnější, ale o to kritičtější. Viz např. Eduard MAUR, *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006, s. 105–130; Mathias KÄLBLE, *Monachus ex saeculari nobilitate conversus et heremita. Der heilige Gunther in Thüringen*, in: *Tausend Jahre Rinchnach 1011–2011. Tagungsband zum Gunther-Symposium am 9. und 10. Oktober 2010 in den Guntherorten Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 7–19; Richard LOIBL, *Gunther und die böhmische Straße – der ostbayrische Donauraum in der Aufbruchszeit um 1000*, in: *ibidem*, s. 20–27; Tamás KÖRMENDI, *Ungarn im frühen 11. Jahrhundert und das Wirken des heiligen Gunther im Lande*, in: *ibidem*, s. 28–42; Petr SOMMER, *Poustevník Vintíř/Gunther a nejstarší české benediktinské kláštery*, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*, ed. Markéta Jarošová – Radka Lomičková, Praha 2013, s. 9–26; Petr KUBÍN, *Svatý Vintíř a jeho kult*, *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 8, 2014, s. 139–166.

tevně na Šumavě chodili četní poutníci. V baroku o něm byla napsána mnohá učená pojednání.⁴ Přesto stačilo, aby ho v době národního obrození František Palacký označil za člověka, který v roce 1041 převedl německé vojsko přes pohraniční hory do českého vnitrozemí, a Vintíř přestal být od Čechů uctíván.⁵ Od té doby ho

.....
4 Např. Bohuslav BALBÍN, *Miscellanea historica regni Bohemiae IV – Bohemia sancta*, Praegae 1682, s. 32–33; Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae piae*, Praegae 1689, s. 92–116; Bonaventura PITER, *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti, s. Guntherus, confessor et heremita*, Brno 1762.

5 Odsouzení Vintíře se objevuje už v prvním německém vydání Palackého Dějin: „Ohne Zweifel von dem Eremiten Günther angeleitet, der mehr als dreißig Jahre seines Lebens im Böhmerwalde zugebracht, alle Schluchten desselben kennen gelernt und selbst an einigen Orten Stege und Wege angelegt hatte, setzten nun Heinrichs Schaaren südlicher, als vorher, über die dort schwach besetzte Gränze, und drangen ohne Verlust in das Innere des Landes, indem sie die festen Stellungen der Böhmen umgingen.“ Franz PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften I – Die Urgeschichte und die Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836, s. 285–286. A k tomu v připojené pozn. 94: „Trotz dem Schweigen der (noch immer dürftigen) Quellen dringt sich diese Voraussetzung unwiderstehlich auf, wenn man Günthers vorjährige Theilnahme am Kampfe und Heinrich III. eigene Worte in der Urkunde vom 17. Januar 1040 ‘idem Guntherus pro meritorum probitate amicaliter usus est nostra familiaritate’ erwägt. Heinrich hätte keinen

v Čechách za světce uznávalo už jen německé obyvatelstvo a po jeho vyhnání tu nezbyl nikdo, kdo by o jeho kult dále pečoval. Vintířův příběh tak byl z české historické paměti takřka úplně vytěsněn.⁶ Také kaplička u jeho poustevny na šumavském Březníku byla v padesátých letech 20. století takřka symbolicky zbořena. Přesto má Vintíř v českých dějinách své důležité místo. Za prvé proto, že zabydluje jinak dosti liduprázdnou českou krajinu první poloviny 11. století. A za druhé proto, že se o dvě století později málem stal prvním českým světcem, který dosáhl papežské kanonizace.⁷

Kromě toho je Vintíř jednou z nejlépe doložených postav své doby. A to i ve srovnání s ostatními českými světci, na něž byla – vedle panovníků – upřena největší pozornost soudobé historiografie. Je totiž, na rozdíl od mnoha z nich, postavou z masa a kostí, a nikoli jen pou-
.....
Verstand haben müssen, wenn er, nach den Erfahrungen von 1040, über einen so wichtigen Punkt nicht den größten Kenner, seinen ‘familiaris’, consultiert hätte.“ Totéž se jinými slovy objevuje i v pozdějším českém vydání. Viz František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů* I/1 – *Od prvověkosti až do roku 1125*, Praha 31876, s. 308 a pozn. 306.

6 K tomu MAUR, *Paměť*, s. 114–130.

7 V historické literatuře tradované kanonizace sv. Vojtěcha k roku 999 a sv. Prokopa k roku 1204 jsou pouhou fikcí. K tomu Petr KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, Praha 2011, s. 168–169, 250–254.

hým literárním schématem svatosti. Na prvním místě za to vděčíme dvěma Vintířovým současníkům – Arnoldovi z Řezna a Wolfherovi z Hildesheimu, kteří se s ním osobně znali a napsali o něm zprávu. Začněme Wolfherem, který je z nich sice mladší, ale popsal počátky Vintířovy mnišské dráhy. Wolfher byl kanovníkem katedrální kapituly v saském Hildesheimu a důvěrníkem tamějšího biskupa Gotharda († 1038, kan. 1131), jenž byl kdysi – ještě jako opat v hesenském Hersfeldu a bavorském Dolním Altaichu (Niederaltaich) – Vintířovým duchovním vůdcem. Se samotným Vintířem se Wolfher seznámil až v době, kdy náš světec vedl komunitu poustevníků v Rinchnachu v Bavorském lese. Wolfher se tam dostal v doprovodu svého bývalého spolužáka z klášterní školy v Hersfeldu Ratmunda, nyní opata v Dolním Altaichu. O Vintíře se zajímal především kvůli biskupu Gothardovi, jehož životopis napsal ve dvou různých zpracováních. První v letech 1026/27 až 1038, tedy ještě za Gothardova života (*Vita Godehardi prior*), druhý až po jeho smrti v letech 1063–1068 (*Vita Godehardi posterior*). A do tohoto druhého životopisu vložil i krátké vyprávění o Vintířovi.⁸

.....
8 Wolfherius, *Vita Godehardi posterior*, *MGH SS 11*, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, kap. 8–9, s. 201–202. O Wolfherovi viz Max MANITIUS, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters II – Von der Mitte des 10. Jahrhunderts bis zum Ausbruch des Kampfes zwischen Kirche und Staat*, München 1923, s. 313–318; Wilhelm

Wolfherův zájem o Vintíře začal až v okamžiku Vintířova setkání s opatem Gothardem. Z dochované listiny hersfeldského kláštera víme, že k němu došlo v roce 1005,⁹ kdy se dolnoaltašský opat Gothard stal na přání římského krále Jindřicha II. opatem i v Hersfeldu. Durynský šlechtic Vintíř, který byl tehdy otcem několika nedospělých synů a patrně už i vdovcem, šel ke Gothardovi ke zpovědi. Podle Wolfhera ho Gothard přesvědčil,

.....
WATTENBACH – Robert HOLTZMAN – Franz-Josef SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I/1–2 – Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900–1050)*, Darmstadt 1967, s. 62–65; Franz BRUNHÖLZL, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters II – Die Zwischenzeit vom Ausgang des karolingischen Zeitalters bis zur Mitte des elften Jahrhunderts*, München 1992, s. 434–435, 621; Walter BERSCHIN, *Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter 4/1. Ottonische Biographie. Das hohe Mittelalter 920–1070 n. Chr.*, Stuttgart 1999, s. 198–199; Peter Ch. JACOBSEN, Wolfhere (Wolfherius) von Hildesheim, in: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 10 (Berlin 1999), sl. 1370–1374; Stephanie HAARLÄNDER, *Vitae episcoporum. Eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier*, Stuttgart 2000, s. 150–152, 331, 508–510.

9 *Urkundebuch der Reichsabtei Hersfeld I*, ed. Hans Weirich, Marburg 1936, č. 77, s. 146–147. Samotná listina byla pravděpodobně vyhotovena až v druhé polovině 11. století na základě staršího nedochovaného aktu o směně provedené roku 1005. Více viz Mathias KÄLBLE – Thomas LUDWIG, *Ersterwähnung des Klosters Göllingen 1005*, Gotha 2005.

aby se stal mnichem. Vintíř si ale současně vymínil, že bude po vstupu do řádu řídit hersfeldské probošství Göllingen, ležící v Durynsku poblíž jeho statků. Gothard ho tedy nejdříve odeslal do opatství v Dolním Altaichu, aby si Vintíř prošel noviciátem a teprve po složení řeholních slibů se mohl ujmout vedení Göllingenu. Jenže Vintíř si s řízením probošství nevěděl rady a musel často žádat Gotharda o pomoc. Asi měl i problémy s poslušností vůči opatovi, takže mezi nimi docházelo k ostrým hádkám. Při poslední prý Gothard na Vintíře křičel, že si musí vybrat: buď poslušnost, nebo odchod z řádu.¹⁰ Podle Wolfhera měl Vintířovi na Gothardovu žádost domluvit i sám král Jindřich II., načež Vintíř rezignoval na vedení Göllingenu a odešel do Dolního Altaichu, kde se ocitl v obyčejném podřízeném postavení.¹¹ Snad proto už příštího roku požádal opata Gotharda o povolení k odchodu do poustevny.¹² Tehdy to nebylo nic neobyk-

.....
10 Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, ř. 17–19.

11 Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, ř. 29. K tomu KÄLBLE, *Monachus*.

12 Datum vyplývá z Wolfherova údaje (*Vita Godehardi posterior*, kap. 9, s. 202, ř. 32), že „tertio namque suae conversionis anno (...) heremum petiit (...)“. Také do Dolnoaltašských análů (*Annales Altahense maiores*, ed. Edmund von Oefele, *MGH SS in usuum scholarum* 4, Hannover 1891, s. 16) zaznamenal Wolfher k roku 1008: „Guntharius heremum inhabitare fecit.“. Podobně o tom

lého, aby mniši, často i šlechtického původu, odcházeli do poustev, přidružených k mateřskému klášteru.¹³

V tomto okamžiku Vintířova života přebírá pomyslnou štafetu vyprávění Arnold, byť psal dříve než Wolfher. Arnold byl převorem benediktinského kláštera sv. Jimrama v Řezně a o Vintířovi psal v letech 1035–1036, tedy v době, kdy poustevník ještě žil. O Vintířovi pojednal v rámci svého dodatku k nové svatojimramské legendě, v němž formou rozhovoru poučuje mladšího mnicha o dějinách svého kláštera a širšího okolí (*De memoria b. Emmerami et eius cultorum*).¹⁴ Rovněž Arnold navštívil

.....
zpravují Hildesheimské anály, dokončené koncem šedesátých let 11. století (*Annales Hildesheimenses*, s. 30): „Gunterus monachus sancta conversacione in monasterio probatus, heremita est effectus“, a anály Lamberta z Hersfeldu z doby kolem r. 1078 (Lamperti, monachi Herfeldensis, opera, *MGH SS in usum scholarum* 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover-Leipzig 1894, s. 50): „Guntherus monachus heremum petivit.“

13 K tomu Herbert GRUNDMANN, *Deutsche Eremiten, Einsiedler und Klausner im Hochmittelalter (10.–12. Jahrhundert)*, in: IDEM, *Ausgewählte Aufsätze I – Religiöse Bewegungen* (= Schriften der MGH 25,1), Stuttgart 1976, s. 93–124; IDEM, *Adelsbekehrungen im Hochmittelalter. Conversi und Nutriti im Kloster*, in: *ibidem*, s. 125–149.

14 *BHL* 2541. Arnoldus de s. Emmerammo, *De memoria beati Emmerami et eius cultorum*, ed. Georg Waitz, *MGH SS* 4, Hannover 1841, o Vintířovi kap. 61–68, s. 571–573 (jen výtah). Celý text je editován v *PL* 141, sl. 989–1094. Více k Arnoldovi viz Karl LANGOSCH,

Vintíře osobně v klášteře v Rinchnachu a zaznamenal si jeho vzpomínky na poustevnické začátky v Bavorském lese. Od něho víme, že Vintíř odešel z Dolního Altaichu (v roce 1008) do poustevny na hoře Ranzinger (763 m), vzdálené asi třináct kilometrů severovýchodně od mateřského kláštera. Tam prý *strávil tři roky, byl spokojený s málem stravy, s ubohým hábitem a malou celou*.¹⁵ Odtud se pak vydal o dalších zhruba třináct kilometrů severovýchodněji směrem až na samý okraj Bavorského lesa,¹⁶ kde si nad údolím říčky Rinchnacher Ohe zřídil novou

.....
Arnold von St. Emmeram, in: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters I* (Berlin 1978), sl. 464–470; WATTENBACH – HOLTZMAN – SCHMALE, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I/1–2*, s. 269; FRANZ BRUNHÖLZL, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters II*, s. 484–487, 630–631.

15 „(...) montem quendam petiit, quem a prefato cenobio una ferme rasta distantem idioma Theutiscum Rancinga iam nominavit. In quo pene tres annos consistens, modico victu ac humillimo habitu parvaque cella contentus erat.“ Arnold, *De memoria*, s. 572, kap. 61.

16 Podle Arnolda (*De memoria*, s. 572) odešel do poustevny, „que vocatur Aquilonalis silva“ a podle Wolfhera (*Vita Godehardi posterior*, s. 202) žil spolu se svými druhy kdesi „in praedicto Boemico saltu“. Oba názvy „Aquilonalis silva“ i „Boemicus saltus“ označovaly celé pohraniční hory, tedy dnešní Šumavu, Český les, Bayerischer Wald a Oberpfälzer Wald. K pojmenování hor viz Karl WILD, *Der Böhmerwald als Name in Geschichte und Gegenwart, Ostbairische Grenzmarken* 5, 1961, s. 207–255; MAUR, *Paměť*, s. 27–37.

poustevenu (podle barokní tradice to bylo na západním svahu Gehmannské hory, kde dnes stojí kaple Frauenbrünnl). Arnold píše, jak tu Vintíř v zimě těžce strádal, když přívaly sněhu zcela uzavřely jeho jediné spojení s Dolním Altaichem, takže málem zahynul hladem.¹⁷

Další části Vintířova životního příběhu lze sledovat víceméně jen útržkovitě z kusých zpráv tehdejších analů a kronik, případně z dobových listin. Asi hned na jaře 1012 sestoupil (z Gehmannské hory?) do údolí rinchnašské říčky, kde se k němu brzy přidali další poustevníci. S nimi tu založil vlastní komunitu, v níž podle Wolfhera strávil celkem třicet sedm dlouhých let (počítáno ovšem od pobytu v poustevně na hoře Ranzinger v roce 1008).¹⁸ Fakticky stál celou dobu v čele své komunity, byť na veřejnosti byl označován vždy jen jako prostý mnich (*monachus*) nebo jako poustevník (*heremita*). Podle přání Jindřicha II., který se mezitím stal císařem, měl nový klášter v Rinchnachu provádět kolonizaci dosud hustě zalesněné a prakticky neobydlené krajiny ve svém širším okolí.¹⁹ Do sedmi let se

17 Arnold, *De memoria*, s. 572, kap. 62; *PL*, sl. 1072–73. K tomu BRUNHÖZL, *Geschichte*, s. 485–486; LOIBL, *Gunther*.

18 Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202.

19 To dosvědčuje listina Jindřicha III. z roku 1040, připomínající souhlas Jindřicha II. s touto Vintířovou činností (*MGH DD H III*, č. 25, s. 32): „Guntherus (...) divino instinctu heremi

Vintířovovu klášteru vskutku podařilo osídlit první část svěřené oblasti, jak to dosvědčuje listina z roku 1019, kterou pasovský biskup udělil rinchnašskému klášteru desátek z nových usedlostí.²⁰ O deset let později daroval Rinchnachu nový císař Konrád II. k osidlování další

.....
secreta concupivit et a predicto abbate (= Gothard) accepta benedictione consentiente regis Heinrici collaudatione heremum Nortwalt intravit hancque non ociosus heremita colere coepit.“ K tomu Johannes MOLITOR, „Die Straße, die nach Bayern führt“ und der Gunthersteig. Zwei Altstraßen von der Donau durch den Mittleren Bayerischen Wald nach Böhmen, in: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 11. Treffen 20. bis 23. Juni 2001 in Obernzell, Rahden/Westf.* 2002, s. 227–240, zde s. 236–237. K osídlení této oblasti před příchodem Vintíře stručně Johannes MOLITOR, „Bebaraha“. *900 Jahre Dorf Böbrach, 800 Jahre Kirche und Pfarrei „St. Nikolaus“*, Böbrach-Zwiesel 2009, s. 6. K Vintířově kolonizaci Gotthard OSWALD, *Im Lichte der bayerischen Geschichte*, in: *1000 Jahre St. Gunther. Mönch, Friedensstifter, Wegebauer zum Osten. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder – Franz Lorenz, Köln 1955, s. 34–42; LOIBL, *Gunther*, s. 19–20;

20 „Et ad hoc iam dictum et a me dedicatum oratorium (in Rinchnach) iure episcopali et potestate omnem decimacionem infra eandem cellam tunc culte terre et adhuc collente determinavi et absque lite contradidi.“ Franz-Reiner ERKENS, *Die ältesten Passauer Bischofsurkunden*, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 46, 1983, s. 469–514, zde s. 507–508, č. 3 (*Monumenta Boica* XI, München 1771, s. 142, č. 28). Viz také *Die Regesten der Bischöfe von Passau I: 731–1206*, ed. Egon Boshof, München 1992, s. 82–83, Nr. †273. Je to falzum zhotovené v Dolním Altaichu patrně na počátku 12. století. O události samotné ale není nutno podle

území o obrovské rozloze asi 200 km².²¹ Na východním okraji darované oblasti pak Vintíř vybudoval novou cestu spojující Rinchnach na jihu s Dolním Altaichem a na severu u Zwieselu se starou obchodní stezkou vedoucí z Podunají do Čech.²² Mezitím byla také dokončena výstavba samotného rinchnašského kláštera, takže tu mohl v srpnu 1019 pasovský biskup Berengar posvětit novou kapli sv. Jana Křtitele.²³

.....
Erkense pochybovat, protože vychází z textu skutečné, později ztracené Berengarovy listiny.

21 MGH DD K II, s. 181–182, č. 135. Srv. Paul MÜLLER, *Der Böhmerwald und seine Stellung in der Geschichte. Eine geographisch-historische Abhandlung*, Straubing 1904, s. 67; MOLITOR, *Die Straße*, s. 227; IDEM, „Bebaraha“, s. 7, 9.

22 Zmiňuje se o ní listina Konráda II. z roku 1029 (MGH DD K II, č. 135, s. 182, ř. 14–15): „(...) super viam, quam prescriptus G(untherus) noviter preparavit (...)“ K tomu detailně MOLITOR, „*Die Straße*“; IDEM, *Die Straßen, die nach Bayern führen. Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges*, *Der Bayerwald* 2005, Heft 3, s. 16–44. Tradiční představu české historiografie, že Vintířova stezka vedla přes Zwiesel, Dobrou Vodu a Hartmanice až do Sušice, oprávněně odmítl MAUR, *Paměť*, s. 108–109, 130.

23 „Berengarius, divina clementia Pataviensis ecclesiae presul (...) oratorium quoddam, quod ipse longe ab habitatione hominum in Nordwalde a fundamentis in honore sancti Johannis Baptiste construxit, ipse ego dedicavi in honore sancte ac victoriosissime crucis, et sancte Dei genetricis Marie et praecipue sancti Johannis praecursoris Christi in die decollationis eiusdem sancti,

Nebyla to ale jediná Vintířova činnost. Císařové ho čas od času pověřovali také politickými a diplomatickými úkoly, kvůli kterým musel na delší dobu opouštět svou komunitu. V únoru 1017 se tak Vintíř účastnil říšského sněmu v Magdeburku, kde byl pověřen misíí mezi pohanskými Lutici, kteří dosud tvrdošijně odmítali stát se křesťany.²⁴ Lutici tehdy bojovali s císařem proti Polsku, takže jejich konverze byla více než žádoucí. Nicméně ani Vintíř ani nikdo jiný nebyl v tomto ohledu úspěšný.²⁵ Z pověření Jindřicha II. také cestoval do Uher ke králi Štěpánovi, kterého prý pohnul k tomu, aby

.....
quod est III. kalendas septembris, anno autem ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo XVIII (...)", ERKENS, Die ältesten Passauer Bischofsurkunden, s. 507–508, č. 3.

24 Zpravuje o tom Dětmar z Merseburku (Die Chronik des Bischofs Thietmar und ihre Korveier Überarbeitung, ed. Robert Holzmann, *MGH SRG ns* 9, Berlin 1935, VII, 52, s. 462): „Multa salutem patriae respicientia ibidem (= Magdeburk) finiuntur. Inde Gunterius conversus causa Liuticios predicandi ivit.“ a Annalista Saxo (*MGH SS* 6, s. 672): „Gunterus conversus abiit ad Liuticios causa predicationis.“

25 K Vintířovi a Luticům naposledy Herbert LUDAT, Zwischen Triglav und Christus. Die Anfänge der Christianisierung des Havellandes, *Wichmann-Jahrbuch des Diözesangeschichtsvereins Berlin*, N.F. 3, 34–35, 1994/1995, s. 15–35, zde s. 27–28; Wolfgang GEORGI, Zur Präsenz und Tätigkeit der Bischöfe der Magdeburger Kirchenprovinz im slawischen Siedlungsgebiet (10. bis Mitte 12. Jahrhundert), in: *Struktur und Wandel im Früh- und Hochmittelalter*.

v Bakoňském lese ve středních Uhrách založil kolem roku 1020 benediktinský klášter Bakonybél. Příznačně byl zasvěcen sv. Mořici, patronu Vintířova mateřského kláštera v Dolním Altaichu.²⁶

Za vlády císařů Konráda II. a Jindřicha III. se Vintíř angažoval i v českých záležitostech. Podle vyprávění druhé části dolnoaltašských análů, sepsaných neznámým mnichem někdy mezi léty 1073–1076, prý Vintíř v roce 1034 intervenoval u císaře Konráda II. ve prospěch českého knížete Oldřicha, kterého císař krátce předtím zbavil trůnu a poslal do vyhnanství. Konrád II. pak Oldřichovi vskutku vládu vrátil, ale s tou podmínkou, že bude napříště vládnout spolu se svým bratrem Jaromírem. Zda to byl ze strany Vintíře akt přátelství vůči Oldřichovi či .....
Eine Bestandsaufnahme aktueller Forschungen zur Germania Slavica, ed. Christian Lübke, Stuttgart 1998, s. 251–271, zde s. 264.

26 „Huius rei testimonium perhibet in eternum cum ipso celestis vite particeps monachus ex seculari nobilitate et heremita, beatus Gunherus, qui liberalitate caritativi principis illectus solebat eum sepius de terra Boemorum visitare. (...) Ad nutum etiam ipsius servi Dei, rex Deo devotus, monasterium, quod Beli nuncupatur incipiens, omnibus bonis ditavit (...)“, *Legenda sancti Stephani regis maior*, ed. Emma Bartoniek, in: *Scriptores rerum Hungaricarum* II, ed. Emericus Szentpétery, Budapest 1938, s. 377–392, zde kap. 14, s. 388. Podobnou zprávu má štěpánská legenda od rábského biskupa Hartvíka z let 1097–1099 (*Legenda s. Stephani regis ab Hartvico episcopo conscripta*, ed. Emma Bartoniek, in: *ibidem*, s. 401–440, zde kap. 14, s. 421–422). K tomu detailně KÖRMENDI, *Ungarn*.

jen chytrá rada císaři podle zásady *divide et impera*, prameny neprozrazují. Nicméně císař i Vintíř se přepočítali, protože Oldřich dal Jaromíra hned po návratu do Prahy oslepit a uvěznit v Lysé nad Labem. Z vlády se pak těšil sám, ale jen krátkou dobu, protože o několik měsíců později nečekaně uprostřed hostiny zemřel.²⁷

Za panování Jindřicha III. měl Vintíř co do činění s Oldřichovým synem, Břetislavem I. Nejdříve v lednu 1040 rezignoval na vedení Rinchnachu, a to za přímé asistence Jindřicha III., který na jeho přání daroval Rinchnach se vším majetkem klášteru v Dolním Altai-chu.²⁸ Vintíř pak z Rinchnachu odešel na českou stranu

.....
27 „Rogatu domini Guntharii heremitaie et provincialium comitum Udalricus exilio eiectus ad Radesponam venit, ut Chonradus imperator placitum suum habuit, recipiensque ducatum suum, multa mala maioraque et peiora prioribus commisit. Insuper fratrem suum Germarum cecavit, sicque post octo menses malam vitam mala mors secuta est. Misaco obiit.“ *Annales Altahenses maiores*, ed. Edmund von Oefele, *MGH SS in usuum scholarum* 4, Hannover 1891, s. 19. K událostem posledních let Oldřichovy vlády viz Barbara KRZEMIŃSKA, Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012–1034), *ČsČH* 25, 1977, s. 246–271, zde s. 263–270. Viz také Václav NOVOTNÝ, *České dějiny I/1 – Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912, s. 733–737; Marie BLÁHOVÁ – Jan FROLÍK – Naďa PROFANTOVÁ, *Velké dějiny země Koruny české I. Do roku 1197*, Praha-Litomyšl 1999, s. 380.

28 „Unde scire volumus (...) qualiter nos predicti Guntherii rogatione (...) aeclesiam in Nortvalde a Guntherio constructam

Šumavy, kde si vysoko v horách zřídil novou poustevnu. Snad to bylo skutečně pod horou Březníkem (1006 m), kam ji klade tradice doložená od 13. století.²⁹ Nelze přitom nepostřehnout časovou shodu mezi odchodem Vintíře na českou stranu hor a přípravou krále Jindřicha III. k válečnému tažení do Čech, kterým chtěl

.....
Rimichinaha dictam ad monasterium sancti Mauricii in potestatem Ratmundi abbatis ac successorum eius consignavimus atque tradidimus cum omnibus appendiciis ad eudem locum pertinentibus (...)", *MGH DD H III*, č. 25, s. 32. Rinchnach se pak stal natrvalo proboštvím Dolního Altaichu, a to až do sekularizace v roce 1803. Viz LOIBL, *Gunther*, s. 20; Josef HEMMERLE, *Die Benediktinerklöster in Bayern* (= Germania benedictina II. Bayern), München 1970, s. 261–263; Josef DENGLER, *Säkularisation – Umbruch und Aufbruch. Aufhebung der Propstei Rinchnach vor 200 Jahren*, Rinchnach 2003.

29 Tradiční kniha (= soupis majetku) dolnoaltašského kláštera, zhotovená na příkaz opata Hermana (1242–1273), uvádí: „Sanctus Guntherius monachus factus est anno MVI. MVIII heremum inhabitare cepit, ibique construxit cellam in Rinchnah, quam dedicari a Berngero Pataviensi episcopo procuravit anno MXIX. Post hec ipsius beati Guntharii petitione Henricus tertius tradidit cellam memoratam ecclesie Altahensi sub Rachmundo abbate anno MXL. Post hec vixit V annos et in ulteriori heremo, que Preznich vocatur, moritur ac per Prezizlaum ducem sepeliendus deducitur ad monasterium Brevnovvense.“ *Monumenta Nideraltacensia. Codex Traditionum, excerpta ex Codice Traditionum Hermanni abbatis, Monumenta Boica* 11, s. 13–99, zde s. 26, č. 9; také *CDB I*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1904–1907, č. 44, s. 49, pozn. 1.

Břetislava I. ztrestat za vydrancování Polska v létě 1039.³⁰ Říšské vojsko vpadlo do Čech v polovině srpna 1040 ze dvou stran, ze severu šli přes Nakléřovský průsmyk Sasové pod vedením míšeňského markraběte Ekkeharda II. a z jihu přes Český les Bavoři pod velením samotného krále. Zatímco severní vojsko proniklo rychle až Bílině, jižní oddíly narazily v zemské bráně poblíž Domažlic na zátaras. Přední oddíly bavorského vojska pak byly obklíčeny a ve dvou krvavých bitvách ve dnech 22.–23. srpna pobity a rozprášeny, načež Jindřich III. raději tažení předčasně ukončil.³¹ Z předních oddílů se zachránili jen ti jeho vojáci, které Vintíř – podle soudobé kroniky Heřmana z Reichenau – bezpečně vyvedl z lesa na bavorskou stranu.³² Hned poté odcestoval na

30 K válečnému konfliktu mezi Jindřichem III. a Břetislavem I. v roce 1040 podrobně Barbara KRZEMIEŃSKA, *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu /1039–1041/* (= Rozpravy ČSAV, řada společenských věd 89/5), Praha 1979, s. 22–40.

31 Bitva je tradičně lokalizována k Brůdku ve Všerubském průsmyku. Viz např. Petr KLUČINA – Josef ŽEMLIČKA, *Bitva u Brůdku (1040)*, in: Eva SEMOTANOVÁ – Jiří CAJTHAML a kol., *Akademický atlas českých dějin*, Praha 2014, s. 53. Podle Eduarda MAURA (*Paměť*, s. 130–150) k ní došlo spíše u vsi Pasečnice, ležící pět kilometrů jižně od Domažlic.

32 Kronika Heřmana Chromého († 1054), mnicha v Reichenau, popisuje postup bavorského vojska, jeho obklíčení a pobití 22. srpna. Někteří vojáci byli zajati, jiní utekli a právě ty zachránil Vintíř:

králův pokyn k saskému vojsku do severních Čech se vzkazem, aby okamžitě ukončili boje a stáhli se za hranice do Míšeňska. Vintíř zastihl markraběte Ekkeharda v táboře u Hněvina Mostu na počátku září, načež s Břetislavem dojednal pro Sasy možnost mírového odchodu s právem ponechat si získanou kořist.³³

Co dělal Vintíř dále, bohužel nevíme. Zda skutečně příštího roku při odvetném tažení do Čech ukázal cestu přes pohraniční hory vojsku Jindřicha III., jak se domníval Palacký, prameny neříkají. Když 9. října 1045 v šumavské poustevně zemřel, nikdo ho za strůjce

.....
„Et qui in provincia adhuc ex nostris remanserant, interveniente Gunthario heremita incolomes educti redierunt.“ Herimanni Augiensis Chronicon, in: *Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches*, ed. Rudolf Buchner, Berlin 1961, s. 617–707, zde s. 672–674, rok 1040.

33 Zpravuje o tom Saský analista, píšící v polovině 12. století: „Saxones (...) die dominica 9. Kal. Septembris violenter introierunt, et per 9 dies potestative peragrantes, cede, preda, incendio vastaverunt, donec tandem, venerabili viro Gunthario monacho cum legatione regis adveniente et acta docente reditumque suadente, pace data et accepta, victores exierunt.“ *Annalista Saxo*, MGH SS 6, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1844, s. 553–777, zde s. 684. O Vintířově roli v tažení Jindřicha III. do Čech v roce 1040 detailně KRZEMIENSKA, *Boj*, s. 32–33, 38–39; TÁŽ, *Břetislav I., Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, Praha 1999, s. 254–334.

české porážky nepovažoval. Jinak by byl sotva pohřben v břevnovském opatství před branami Prahy.³⁴ Proč byl pohřben právě tady, se ale můžeme jen domýšlet. Byla to asi iniciativa tehdejšího břevnovského opata Meginharta, který stejně jako Vintíř pocházel z Dolního Altaichu.³⁵ Meginhart tehdy patrně budoval nové opatství, neboť Břevnov vznikl asi až z iniciativy Břetislava I. kolem roku 1040.³⁶

.....
34 „A. 1045. Autumnali tempore Guntharius heremita ad Christum migravit et in Braga, Bohemie urbe, sepultus quiescit.“ Heřman z Reichenau (*Herimanni Augiensis Chronicon*, s. 680) to zmiňuje jako pohřeb v Praze, šlo ovšem o Břevnov, kde se jeho hrob vskutku našel.

35 Meginhardovu příslušnost k Dolnímu Altaichu dokládá seznam altašských mnichů z 13. století („Meginhardus, abbas in Brewnawe“, *Nomina monachorum Altahensium*, *MGH SS* 17, s. 368). Jeho jméno se objevuje na dvou listinách z roku 1078 (*CDB* I, č. 79, s. 85 a č. 80, s. 87). Podle letopisu Mnicha sázavského zemřel v roce 1089 (Mnich sázavský, *FRB* II, ed. Josef Emler, Praha 1874, s. 237–269, zde s. 251). O něm viz např. Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Benediktini v českých zemích ve středověku, in: *Břevnov v českých dějinách*, ed. Marie Bláhová – Ivan Hlaváček, Praha 1997, s. 7–24, zde s. 7–8; SOMMER, Poustevník Vintíř/Gunther, s. 15.

36 Petr KUBÍN, Založil břevnovský klášter opravdu sv. Vojtěch?, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*, ed. Radka Lomičková – Markéta Jarošová, Praha 2013, s. 27–40.

Kult sv. Vintíře ve středověku

Vintíř byl nejpozději od konce 12. století na Břevnově uctíván jako světec.³⁷ Dokládá to soudobé kalendárium nejstaršího břevnovského breviáře, kde je Vintířův svátek označen rubrikou, byť v samotných modlitebních textech uveden není. Už tehdy se patrně jeho liturgická oslava skrývala za oficiálním svátkem sv. Diviše, který připadal na stejný den, tedy 9. října.³⁸ O neoficiálnosti kultu sv. Vintíře svědčí také fakt, že poustevník neměl v klášterním kostele vlastní oltář, ale byl pohřben – podle svědectví Mnicha sázavského ze sedmdesátých let 12. století – před oltářem sv. Štěpána prvomučedníka.³⁹

.....
37 O kultu sv. Vintíře např. Jan ROYT, Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, in: *Milénium břevnovského kláštera 993–1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie, Bláhová, Praha 1993, s. 259–278; KUBÍN, Svatý Vintíř.

38 NK ČR VI. G. 11, fol. 5r. Svátek sv. Diviše je tu totiž také rubrikován a navíc uveden v plném znění v modlitební části breviáře. K breviáři viz Jiří PRAŽÁK, Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 10/1, 1993, s. 165–178; Michal DRAGON, Vintíř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica* 6, 1999, s. 65–75, zde s. 67.

39 „A. 1045. Obiit Guntherus monachus et heremita VII Idus Octob. et sepultus est in monasterio sanctorum Adalberti atque

Snad proto, že přední český klášter na Břevnově dosud neměl svůj oficiální světecký kult (o sv. Vojtěcha se musel dělit s pražským biskupstvím), odhodlali se jeho opati kolem poloviny 13. století k povýšení sv. Vintíře na oltář. Jeho kult měl být dokonce potvrzen nejvyšší autoritou, tedy prostřednictvím papežské kanonizace. O této snaze jsme bohužel zpraveni jen zlomkovitě z jediné listiny dolnoaltašského opata Heřmana z 21. února 1261, dochované v opisu v soudobém klášterním kopiáři.⁴⁰ Listina je adresována papeži Alexandru IV., kterého tu opat informuje o činnosti kanonizační komise ustanovené na počátku padesátých let Alexan-

.....
Benedicti ante altare sancti Stephani prothomartyris.“ Mnich sázavský, *FRB II*, s. 250. O Kronice Mnicha sázavského viz Marie BLÁHOVÁ, Sázavské dějepisectví, in: *Svatý Prokop, Čechy, Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*, ed. Petr Sommer, Praha 2006, s. 171–188; Jan ZELENKA, Kosmas, Mnich sázavský, Jarloch a 70. léta 12. století, in: *Vladislav II., druhý král z Přemyslova rodu*, ed. Michal Mašek – Petr Sommer – Josef Žemlička, Praha 2009, s. 50–68. O významu oltáře pro ustanovení kultu světců viz např. Arnold ANGENENDT, Zur Ehre der Altäre erhoben. Zugleich ein Beitrag zur Reliquienteilung, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* 89, 1994, s. 42–67.

40 CDB V/3, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1982, č. 1203, s. 162.

drovým předchůdcem Inocencem IV.⁴¹ Této komisi, jejímž byl Heřman původně členem, se podařilo provést vyšetřování v místech, kde Vintíř působil a kde byl pohřben (tzv. *inquisitio in partibus*). Jenže vyšehradský probošt Diviš, který poté vezl kanonizační protokol ke kurii do Říma, cestou v říjnu 1254 nečekaně zemřel. Záhy po něm v prosinci odešel na věčnost i papež Inocenc IV., čímž se celá kauza zastavila.⁴² Opat Heřman se proto ve zmíněné listině z února 1261 připojil k nové

.....
41 „Commissa fuit itaque michi, et abbati de Ztrahav, Pragensis dyocesis, ac preposito de Rimchna a felicis recordationis domino papa Innocentio III°, predecessore vestro, huiusmodi miraculorum veritas inquirenda, qui duo, quia ego interesse non poteram, processum inquisitionis secundum mandatum apostolicum habuerunt (...)“, CDB V/3, č. 1203, s. 162. Strahovský opat Jan je zachycen ve svědecké řadě na listině z 15. února 1253 (CDB IV/1, č. 263, s. 449). O něm Václav NOVOTNÝ, *České dějiny I/4 – Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253–1271)*, Praha 1937, s. 13, 26.

42 „(...) eumque predicto domino I. pape per quendam magistrum Dyonisium, prepositum Wissegradensis ecclesie, transmiserunt. Quo defuncto in itinere sanctum illud negotium ad effectum condignum non poterat tunc perducere.“ CDB V/3, č. 1203, s. 162. Smrt Diviše v Cividale del Friuli dne 4. října 1254: „Eodem anno obiit magister Dionysius IV Nonas Octobris in Foro Iulii“, zachytily Letopisy české 1196–1278, FRB II, ed. Josef Emler, Praha 1874, s. 292. K tomu NOVOTNÝ, *České dějiny I/4*, s. 366; Rudolf URBÁNEK, *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor I/2*, Praha 1948, s. 419–420.

žádosti o Vintířovu kanonizaci, kterou tentokrát podal sám český král Přemysl Otakar II., zaštitěný prý přáním všeho lidu své země.⁴³ Hlavním motorem kanonizace byl ovšem břevnovský opat Martin (1253–1278), který podle bollandistů shromáždil novou sbírku Vintířových zázraků.⁴⁴ Nicméně ani tento druhý pokus neskončil úspěchem. Břevnovskému opatství se podařilo získat na římské kurii pouze několik odpustkových listin pro poutníky, kteří přicházeli k Vintířovu hrobu v den jeho úmrtí.⁴⁵ Protože však nebyl kanonizován, byly odpustky oficiálně udělovány na svátek sv. Diviše.

.....
43 „Coruscantia igitur crebra miracula sancti viri serenissimi O. incliti regis Boemie, et totius populi regionis illius animos iterum excitant et inducunt, ut ad gloriam Dei et corroborationem fidei christiane pro canonisatione huius sancti reverentissime paternitati vestre preces supplices porrigentur, quibus ego mee parvitatatis preces coniungo (...)“, *CDB V/3*, č. 1203, s. 162. Heřman pěstoval Vintířův kult i ve svém opatství, o čemž svědčí následující pasáž v jeho spise o dějinách Dolního Altaichu: „Hunc autem Heinricum ad benefaciendum huic monasterio specialiter induxit cognita sanctitas beatissimi patris Godehardi et discipuli sui Guntharii heremite, quos familiares tenuit quamdiu vixit, et eorum secretis consiliis fruebatur.“ *De institutione monasterii Altahensis*, ed. Philip Jaffé, *MGH SS 17*, Hannover 1861, s. 369–373, zde s. 371.

44 De b. Gunthero, *AA SS Octobris IV*, s. 1079–1084.

45 Nejprve papež Inocenc IV. udělil 29. ledna 1252 čtyřicetidenní odpustky poutníkům, kteří přijdou do břevnovského kos-

S kanonizačním šetřením v polovině 13. století patrně souvisí i naše *Vita s. Guntheri*, byť to v ní není přímo uvedeno. V rámci takových šetření se totiž podobné životopisy vyhotovovaly a pak se zasílaly k dalšímu schválení do Říma.⁴⁶ Přistupme proto nyní k podrobnému popisu naší legendy.

Vita s. Guntheri

Vita s. Guntheri je kompilací, jejíž celá první třetina je prakticky doslova převzata z Wolfherovy *Vita Godehardi posterior*. Přesněji řečeno ze dvou kapitol Gothardova

.....
tela na svátek sv. Diviše (CDB IV/1, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1962, č. 231, s. 400–401). Další, tentokrát sto-denní odpustky o svátcích břevnovských patronů, tj. sv. Vojtěcha, Benedikta a Diviše, udělil dne 13. září 1261 Urban IV. (CDB V/1, č. 293, s. 439–440, zde s. 440). Šedesátidenní odpustky dal dne 18. března 1267 papež Klement IV. poutníkům, kteří přijdou do břevnovského kostela o svátku jeho posvěcení a na svátek sv. Benedikta a sv. Diviše (CDB V/2, č. 492, s. 36–37, zde s. 37). A ještě mnohem později 9. července 1390 udělil nejvyšší odpustky (dva roky a dva čtyřicetidenní posty), získatelné pouze v den Vintířovy smrti, Bonifác IX. (PITER, *Thesaurus*, s. 66; *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* 5 – Acta Urbani VI. et Bonifatii IX., ed. Kamil Krofta, Praha 1903, č. 349, s. 194–195).

46 K tomu viz Roberto PACIOCCO, *Canonizzazioni e culto dei santi nella christianitas (1198–1302)*, Assisi 2006, s. 167–198.

Života, které Wolfher věnoval Vintířovi.⁴⁷ Představuje se tedy jako dílo Vintířova současníka, protože Wolfher se tu zmiňuje o tom, jak poslouchal Vintířovo kázání v Rinchnachu o svátku sv. Jana Křtitele.⁴⁸ Nicméně historici rychle odhalili její nepůvodnost, takže u nich jako historický pramen propadla. Wilhelm von Giesebrecht (1857) ji považoval za *ubohou kompilaci z Wolfherova díla o Gothardově životě* z doby kolem roku 1080.⁴⁹ Podle Klause Pfeffera (1970), který ji datoval do konce 11. století, je zajímavá spíše pro folkloristiku než pro historii.⁵⁰

47 Wolfherius, *Vita Godehardi posterior*, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, kap. 8–9, s. 201–202.

48 „Quod et nos quidem, qui eum familiaris cognovimus, frequenter audivimus, precipue tamen cum in summa sua festiuitate ad esset in cella, quam ipse in honore beati Iohannis Baptiste, specialis sui patroni, construxerat.“ *Ibidem*, s. 202.

49 „eine dürftige Kompilation aus Wolfhers Arbeit über das Leben Godhards“, Wilhelm von GIESEBRECHT, *Geschichte der deutschen Kaiserzeit II – Blüthe des Kaiserthums*, Braunschweig 1857, s. 531.

50 „Weniger für die historische Gestalt Gunthers als vielmehr im Hinblick auf Volkskunde und Volksfrömmigkeit interessant ist die Vita sancti Guntheri eines anonymen Schreibers, entstanden wohl gegen Ende des elften Jahrhundert.“ Klaus PFEFFER, *Der heilige Gunther von Niederaltaich*, in: *Bavaria Sancta. Zeugen christlichen Glaubens in Bayern II*, ed. Georg Schwaiger, Regensburg 1970, s. 98–112, zde s. 100. Toto hodnocení takřka doslova převzal i Jaroslav KADLEC, *Poustevník Vintíř*, in: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel božích*, Praha 1989, s. 140–146, zde s. 140.

Většina historiků, počínaje Františkem Palackým (1836), ji navíc zařadila do podstatně mladší doby.⁵¹ Georg H. Pertz (1854) se domníval, že legendu sepsal anonymní mnich z Rinchnachu až dlouho po Vintířově smrti.⁵² Wilhelm Wattenbach (1866) ji stejně jako předtím už Palacký dal do souvislosti s břevnovskými listinnými falzy 13. století. Proto je podle něj *takřka úplně bezcenná*.⁵³ Ještě ostřeji se vyjádřil Václav Novotný (1913), podle něj se jedná o *pozdní nekritickou slátaninu podle Wolfhe-rovoy Vita Godehardi asi v Břevnově za zjištěnými účely vznik-*

.....
51 „(...) und die Vita auch erst spätem Ursprungs ist“, Franz PALACKÝ, *Geschichte von Böhmen*, Prag 1836, s. 285, pozn. 94.

52 „(...) a coenobita quodam in cella ipsius Guntheri ut videtur multo post eius obitum tempore compositus, receptis ex Wolgeri vit Godehardi integris capitibus 8 et 9 nec vel omissis, quae Wolgerus de praesentia sua in coenobio Guntheri tradidit“, Vita s. Guntheri eremitaе, *MGH SS 11*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276.

53 „Fast ganz werthlos ist die grossentheils hieraus (= Vita Godehardi posterior) entlehnte, als Predigt zum Vorlesen verfasste V. Guntheri (...) und zu warnen ist vor den auf Günther beziegli-chen falschen Urkunden, welche im dreizehnten Jahrhundert im Kloster Brzewnow verfasst wurden.“ Wilhelm WATTENBACH, *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des drei-zehnten Jahrhunderts*, Berlin 1866, s. 285, pozn. 2.

lou.⁵⁴ Také Vintířův hlavní životopisec Gotthard Lang (1941) se klonil k názoru, že se kromě částí opsaných z Wolfhera jedná o bezcennou legendu.⁵⁵ Podle Rudolfa Urbánka (1948) ji prý sepsal, stejně jako celou řadu dalších hagiografických děl, velký břevnovský falzátor, opat Bavor z Nečtin (1290–1332).⁵⁶ Konečně Marie Bláhová (1993), Petr Sommer (1995) a pak i Eduard Maur (2006) položili vznik legendy do doby, kdy Břevnov usiloval o Vintířovu kanonizaci, tedy do poloviny 13. století.⁵⁷ Tato datace se také jeví jako oprávněná. Dnes už rovněž není nutno odsuzovat *Vita s. Guntheri* za její kompilační charakter, naopak je zřejmé, že nové části legendy jsou důležitou, ba nenahraditelnou výpovědí o Vintířově kultu ve vrcholném středověku.

.....
54 Václav NOVOTNÝ, *České dějiny I/2 – Od Břetislava I. do Přemysla I.*, Praha 1913, s. 7, pozn. 1.

55 „Die Vita s. Guntheri ist ausser den von Wolfher abgeschriebenen Kapiteln eine wertlose, mit allgemeinen Redensarten und minderwertigen Wundergeschichten ausgefüllte Heiligenlegende.“ LANG, Gunther, s. 6.

56 URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 419–426.

57 Marie BLÁHOVÁ, *Historia foundationis monasterii Brevnoviensis*, in: *Milénium*, s. 147–162, zde s. 157; Petr SOMMER, *Řezno a raně středověký Břevnov*, ČČH 93, 1995, s. 25–35, zde s. 26, pozn. 8; MAUR, *Paměť*, s. 115.

Rukopis XIII. D. 20

Vita s. Guntheri se dochovala jen v jediném rukopise, který je dnes uložen v Národní knihovně v Praze pod signaturou XIII. D. 20 (ff. 282v–288r).⁵⁸ Pochází z knihovny treboňských augustiniánů-kanovníků a obsahuje celkem 346 pergamenových folií ve formátu 30 × 22,5 cm. Kodex napsali jen dva písaři, první až po folio 247r, kde se nalézá první vlastnická poznámka (viz níže), druhý zbývající folia. Oba psali ve dvou sloupcích kaligrafickou texturou druhé poloviny 14. století, druhý písař o něco úhledněji. Od něho je vyhotovena i *Vita s. Guntheri*, kterou v edici označujeme jako **T**. Výzdoba rukopisu je prostá, pouze v části psané prvním písařem se na začátku jednotlivých děl objevuje celkem šest iniciál s fleuroné,⁵⁹ ostatní (několikařádkové) iniciály jsou u prvního písaře namalovány červenou barvou, zatímco u druhého barvou červenou nebo modrou. Dnešní vazba kodexu pochází až z 19. století.

Obsah rukopisu tvoří takřka z poloviny homilie sv. Řehoře na proroka Ezechiela v kompletním počtu

.....
58 NK ČR XIII. D. 20, ff. 282v–288r. Gotthard LANG (Gunther, s. 5) se mylně domníval, že se legenda dochovala ve vícero rukopisech „Diese findet sich in mehreren Handschriften (...)“.

59 Iniciála D (1r), O (159r), C (178r), C (194r), V (212v), F (241r).

dvaadvaceti (1r–160v).⁶⁰ Zbytek pak představují především různé životy svatých v celkovém počtu šestnácti. Většinou se jedná o legendy o českých patronech, mezi nimi se nachází i naše *Vita s. Guntheri*. Z václavských je tu zastoupena pozdní rozsáhlá legenda *Oriente iam sole* a translační *Licet plura*; z vojtěšských obě nejstarší – *Vita prior* a *Vita altera*, jakož i veršovaná legenda *Quatuor immensi*, a z prokopských jen pozdní *Vita maior*. Pak je tu legenda *Temporibus Tiberii* o sv. Zikmundu, který se stal českým patronem na přání Karla IV. v roce 1365,⁶¹ a Život arcibiskupa Arnošta z Pardubic (*Vita Arnesti*) od kladského probošta Jana (†1382).⁶² Ostatní jsou spíše náhodně posbírané legendy o světcích, jejichž vztah k třeboňské kanonii nedokážeme blíže určit. Jedná se (v pořadí, jak jsou zapsány v kodexu) o Alžbětu Durynskou, Perpetuu a Felicitu, papeže Silvestra, vyzna-

60 *S. Gregorii Magni Homiliae in Hiezechihelam prophetam* (= Corpus Christianorum. Series latina 142), ed. Mark Adriaen, Turnhout 1971.

61 O tom více Milada STUDNIČKOVÁ, Kult svatého Zikmunda v Čechách, in: *Světcí a jejich kult ve středověku*, ed. Petr Kubín – Hana Pátková – Tomáš Petráček, Praha 2006, s. 283–323.

62 O něm viz Wojciech MROZOWICZ, *Ze studiów nad tradycją rękopiśmienną żywota arcibiskupa praskiego Ernesta z Pardubic*, *Śląski kwartalnik historyczny Sobótka* 53, 1998, č. 1–2, s. 19–32; Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jana ZACHOVÁ, *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda*, Pardubice 1997, s. 41–42.

vače Alexia, biskupa Serváce z (belgického) Tongeren, papeže-mučedníka Kalixta a deset tisíc panen.

Dále se v kodexu nalézají apoštolské krédo, pak krátké pojednání o tom, jak si počínat, když celebrující kněz během mše svaté těžce onemocní či zemře (*Incidentia circa missam*), a také pojednání M. Vojtěcha Raňkova z Ježova, které umožňuje přesnější dataci kodexu. Učený teolog tu totiž odpovídal na konkrétní dotaz třeboňských augustiniánů, který mu byl předán prostřednictvím patronů kanonie, pánů z Rožmberka, vedle jejichž paláce na Pražském hradě bydlel.⁶³ Dotaz se týkal otázky, zda porušení kteréhokoli předpisu z řehole sv. Augustina je smrtelným hříchem.⁶⁴ Třebonští kanovníci čekali na Vojtěchovu odpověď dlouho, a do-

.....
63 Pražský kanovník Vojtěch Raňkův bydlel od roku 1375 na Pražském hradě v domě, který kapitule odkázal kanovník Beneš Krabice z Veitmile. Viz *Archiv pražské metropolitní kapituly I – Katalog listin a listů z doby předhusitské (– 1419)*, ed. Jaroslav Eršil – Jiří Pražák, Praha 1956, s. 119, č. 419.

64 Třebonští poslali M. Vojtěchovi celkem dotazy dva. Vojtěch odpověděl jen na první z nich ohledně augustiniánské řehole, druhý (zda-li je patření na Boha v nebi tělesné nebo duševní povahy) slíbil zaslat později. Blíže viz Jaroslav KADLEC, *Mistr Vojtěch Raňkův z Ježova*, Praha 1969, s. 34–36, 82; edice IDEM, *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Rankonis de Ericinio*. Aus dem Nachlaß von Rudolf Holinka und Jan Vilikovský, Münster 1971, s. 230–235.

konce ji museli urgovat, což Raňkův omlouvá mimo jiné svou ochablostí, způsobenou strachem z morové nákazy.⁶⁵ A ta v dotčené době v Čechách zuřila – jak známo – v letech 1379–1380,⁶⁶ takže vyhotovení opisu jeho odpovědi do našeho kodexu se tím posouvá za tato léta. Z druhé strany časové osy vymezuje vznik našeho rukopisu polovina devadesátých let 14. století, kdy je zachycen v nejstarším katalogu třeboňské klášterní knihovny.⁶⁷ Výrobu rukopisu XIII. D. 20 lze tedy

.....
65 „Quia vere timore pestilencie sic animum meum ad studium tardum et hebetem invenio, quod nec dictare valeo nec scripcitare, et plus nunc de salute anime mee cogitare debeo, quam questiones exercitare (...)“, NK XIII. D. 20, fol. 291v.

66 František GRAUS, Autour de la peste noire au XIVe siècle en Bohême, *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations* 18, 1963, s. 720–724.

67 Nejstarší katalog knihovny třeboňského kláštera editoval Ivan HLAVÁČEK jako přílohu svého článku Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské 1 – Knihovna kláštera třeboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů, in: IDEM, *Knihy a knihovny v českém středověku. Studie k jejich dějinám do husitství*, Praha 2005, s. 156–207 (náš kodex XIII. D. 20 je tu uveden dvakrát, a to pod č. 8 a 136). V samotné edici Hlaváček datuje katalog do let 1389–1393 (s. 192), zato v doprovodném článku až do poloviny devadesátých let 14. století (s. 173).

celkem přesně datovat do osmdesátých nebo počátku devadesátých let 14. století.⁶⁸

Tomu odpovídá i fakt, že rukopis pro třeboňskou kanonii opatřili – jak sdělují dva vlastnické přípisy uvnitř kodexu – páni z Rožmberka, zakladatelé třeboňské kanonie: *Liber monasterii s. Egidii in Witignaw, comparatus per nobiles dominos de Rosenberk, primos ipsius monasterii fundatores*.⁶⁹ Jednalo se o bratry Petra, Jošta,

68 Podle Helgy s. SCHMIDTBERGER (*Die Verehrung der heiligen Elisabeth in Böhmen und Mähren bis zum Ende des Mittelalters*, Marburg 1992, s. 74, 95–103) vznikl náš kodex už mezi léty 1370–1376. Obsahuje totiž i Život sv. Alžběty Durynské (*Vita s. Elisabeth*, ff. 212v–240v), jehož přesný opis se prý nachází v rukopise pražské Národní knihovny I. C. 25, jenž byl dokončen v prosinci 1377. Nicméně vzájemný poměr obou rukopisů může být (a očividně také je) přesně opačný. Tak to také vysvětloval Rudolf URBÁNEK (*Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor* I/1, Praha 1947, s. 66), podle něhož XIII. D. 20 vznikl hned po dokončení I. C. 25, možná ještě na samém konci roku 1377.

69 NK ČR XIII. D. 20, fol. 247r. Druhý přípis na fol. 345v je obsáhlejší: „*Liber monasterii domus sancti Egidii canonicorum regularium in Witignaw alias in Trzebon. Comparatus per nobiles dominos dominos de Rosemberg, primos ipsius monasterii fundatores*“. Jaroslav KADLEC (*Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004 s. 58) se s ohledem na dva vlastnické přípisy domníval, že se kodex původně skládal ze dvou samostatných částí. Nicméně první vlastnický přípis (247r) označuje pouze konec práce prvního písaře a po něm pokračuje další text druhého písaře na verso straně téhož folia, takže se očividně jednalo od počátku o svazek jediný.

Jana a Oldřicha z Rožmberka, kteří v roce 1366 koupili od svého vzdáleného příbuzného Jana z Landštejna polovinu města Třeboně (druhou půlku koupili už dříve) a o rok později tu založili augustiniánskou kanonii. Změnu statutu zdejšího farního kostela sv. Jiljí na kostel klášterní schválil pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi dne 12. května 1367, což je považováno za datum založení kláštera. Současně Rožmberkové rozmnožili klášterní důchody tak, aby tu mohlo žít osm řeholníků.⁷⁰ O patnáct let později jich tu bylo už přes dvacet.⁷¹ O klášterní knihovnu pečoval ze zakladatelů především Petr z Rožmberka, probošt kolegiátní kapituly Všech svatých na Pražském hradě (1359–1384).⁷² Třeboňské knihovně dal do vínku spolu s naším kodexem větší počet knih, označených výše uvedeným přípisem. Knihovna se rychle rozrůstala, takže koncem 14. století měla už asi 140 svazků, a krátce před husitskou revolucí čítala dokonce více než tři sta knih.⁷³

---

70 KADLEC, *Klášter*, s. 18–19.

71 KADLEC, *Klášter*, s. 39.

72 Jaroslav KADLEC, Petr II. z Rožmberka, *Strahovská knihovna* 5–6, 1970–1971, s. 89–98; Václav BARTŮNĚK, *Stručné dějiny kolegiátní kapituly a královské kaple Všech svatých na Pražském hradě*, Litoměřice 1979, s. 9–10.

73 KADLEC, *Klášter*, s. 59.

Počátkem 17. století se rukopis XIII. D. 20 stal dočasně součástí knihovny Petra Voka z Rožmberka, jak o tom svědčí nápis na mědirytu Jiljího Sadelera z roku 1609, jenž je přilepen k poslednímu foliu.⁷⁴ Poslední Rožmberk tehdy sídlil – poté co v roce 1602 prodal Český Krumlov Rudolfu II. – právě v Třeboni. Po jeho smrti se kodex vrátil zpět do vlastnictví treboňských augustiniánů, o čemž svědčí přípis na prvním foliu, psaný rukou 18. století.⁷⁵ V Třeboni zůstal až do zrušení kláštera v roce 1785, kdy přešel spolu s četnými dalšími knihami do majetku pražské Veřejné a univerzitní, dnes Národní knihovny České republiky.⁷⁶ Některé kodexy pocházely z původního daru Petra z Rožmberka, o čemž dodnes svědčí výše uvedené vlastnické poznámky.⁷⁷

74 „Ex bibliotheca illustrissimi principis, domini domini Petri Vok, Ursini, domini domus a Rosenberg, ultimi et senioris, et e primatibus Bohemorum celsissimi et antiquissimi. Anno Christi MDCIX.“ NK ČR, XIII. D. 20, fol. 346r.

75 „Mon. Trebon. Can. Reg. s. Aug.“ NK ČR, XIII. D. 20, fol. 1r.

76 Josef TRUHLÁŘ, *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis pragensis asservantur* I, Praha 1905, s. 233, č. 2312; HLAVÁČEK, *Studie k dějinám knihoven*, s. 164.

77 Jejich poměrně obsáhlý seznam uvádí KADLEC, *Klášteř*, s. 58–59.

Je zvláštní, že jediný dochovaný rukopis *Vita s. Guntheri* pochází z prostředí augustiniánských kanovníků, a nikoli z některého kláštera benediktinského. Svědčí to o mimořádném zájmu tehdejších augustiniánů-kanovníků o české světce. Řád v Čechách zřídil teprve pražský biskup Jan IV. z Dražic v roce 1333 s tím, že jeho příslušníci museli být po otci i matce českého původu.⁷⁸ Z první kanonie v Roudnici se brzy poté stalo na několik desetiletí středisko české větve hnutí *devotio moderna*.⁷⁹ Odtud byly také osazovány další nové kanonie, takže do poloviny šedesátých let 14. století jich bylo v pražské arcidiecézi už šest, včetně královské

.....
78 Toto ustanovení zrušil ovšem už Arnošt z Pardubic v r. 1349. Více viz Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992, s. 148–149. O řádu v Čechách detailně Floridus RÖHRIG (ed.), *Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, Klosterneuburg-Wien 1994.

79 O tom např. Jiří SPĚVÁČEK, *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 4, 1995, s. 171–197; Pavel SPUNAR, *Česká devotio moderna – fikce a skutečnost*, *Listy filologické* 127, 2004, s. 356–370; Zdenka HLEDÍKOVÁ, *O „Devotio moderna“ trochu jinak*, in: *Querite primum regnum Dei. Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové*, ed. Helena Krmíčková – Anna Pumphová – Dana Růžičková – Libor Švanda, Brno 2006, s. 403–415.

fundace na pražském Karlově.⁸⁰ Není tedy divu, že se po vzoru panovníka i pražských biskupů (arcibiskupů) rozhodli založit vlastní augustiniánskou kanonii i Rožmberkové jako nejmocnější panský rod v Čechách, a navíc ho vybavili důstojnou knihovnou, které vděčíme za jediný dochovaný exemplář vintířovské legendy.

Vita s. Guntheri se v rukopise nalézá mezi vojtěšskou legendou *Quatuor immensi* a odpovědí Vojtěcha Raňkova na dotaz třeboňských augustiniánů. Konkrétně na foliích 282v–288r. Pomocí rubrikovaných textů je tu rozdělena do čtyř kapitol, což je členění, které v podstatě zachovává i naše edice. Pouze první kapitolu **T** v edici dělíme na dvě podle vzoru 8. a 9. kapitoly Wolfherovy *Vita Godehardi posterior*, z níž je tato kapitola kompletně převzata. Z Wolfhera zde chybějí jen dvě krátké pasáže, a to o Vintířově zpovědi u Gotharda a o Vintířově poučení u Jindřicha II. Druhá kapitola obsahuje vyprávění o Vintířově zázraku s ožvlým pávem a třetí popisuje okolnosti Vintířovy smrti a jeho pohřbu. Čtvrtá je pak rozdělena na deset jednotlivých zázraků, které se prý staly u jeho hrobu na Břevnově.

.....
80 Hlavním podporovatelem augustiniánských kanovníků byl pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, který založil jejich kanonie v Jaroměři (1349), Kladsku (1349), Sadské (1362) a Rokycanech (1363). Klášter na pražském Karlově založil sám Karel IV. v roce 1350. Viz RÖHRIG (ed.), *Die Stifte*.

Starší edice legendy

Starší edice *Vita s. Guntheri* jsou významné proto, že vycházejí z dnes ztracených rukopisů, jejichž znění se svým uspořádáním místy výrazně odlišuje od textu rukopisu XIII. D. 20. První edici naší legendy pořídil jezuita Heinrich Kanisius (†1610), synovec tridentinského teologa sv. Petra Kanisia.⁸¹ Heinrich vyučoval od roku 1590 až do své smrti kanonické právo na jezuitské univerzitě v Ingolstadt a vedle toho se intenzivně zajímal o církevní dějiny.⁸² V letech 1602–1604 vydal šest svazků různých, dosud nepublikovaných, středověkých textů pod názvem *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata*. Do druhého dílu (1602) této řady zařadil i naši *Vita s. Guntheri*,⁸³ kterou vydal z blíže neidentifikovaného

.....
81 O něm např. James BRODRICK, *Jezuita Petr Kanisius (1521–1597)*, Olomouc 2012.

82 O něm viz heslo Canisius Jindřich v *Českém slovníku boho-
vědném* 2 (Praha 1916), s. 668; K. WEINZIERL, Canisius Heinrich,
*LThk*² 2 (Freiburg i. Br. 1958), sl. 915.

83 Henricus CANISIUS, *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta
ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia pri-
mum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II, 2, Ingolstadt 1602,
s. 565–577 (*Vita sancti Guntheri Thuringii*).

rukopisu.⁸⁴ Kanisiův text (v naší edici označen jako **C**) se však od znění v **T** výrazně odchyľuje, a to jednak tím, že tu nejsou žádné posmrtné zázraky, a pak především rozdílným uspořádaním. První kapitola **T** je tady rozdělena do dvou částí, mezi něž (mezi původní Wolfherovu 8. a 9. kapitolu) je vloženo vyprávění o setkání sv. Vintíře s uherským králem Štěpánem a o hostině s oživlým pávem. Toto vyprávění se v **T** objevuje až za Wolfherovým textem. Kanisius navíc sleduje Wolfherův text věrněji než **T**, protože obsahuje i ony dvě krátké pasáže, které **T** vypustilo.

Po Wolfherově 9. kapitole je pak u Kanisia zařazen nový text, obsahující zmínku o Vintířově kameni, na němž *jsou dosud vidět jeho vytlačené údy, jako by odpočíval na měkkém lůžku*.⁸⁵ K tomu je připojena výzva k následování svěťce. **T** tyto pasáže nemá, což svědčí o prioritě redakce **T**, protože kult kamenů s otisky těl svěťců je až specificky raně novověkou záležitostí. Jen v okolí Vintířovy Šumavy jsou k vidění takové kameny s otisky těla sv. Vojtěcha v několika barokních kaplích poblíž zámku

.....
84 „Nunc primum ex codice manuscripto edita et notis illustrata.“ CANISIUS, *Antiquae lectiones*, s. 565.

85 „(...) membrorum ipsius veluti molli strato quiescentis, nunc usque, apparet impressa.“ CANISIUS, *Antiquae lectionis* II, s. 572.

Zelená Hora nad Nepomukem⁸⁶ či chodidla sv. Wolfganga na kameni v kapli na Bolfánku u Chudenic, kde je navíc i důlek po jeho biskupské berle.⁸⁷ Kde se nacházel zmíněný Vintířův kámen, nevíme. Kanisiově popisu však víceméně odpovídá mohutný balvan u Vintířovy barokní kaple na Frauenbrünnlu nad Rinchnachem, kde je mělká prohlubeň, prý po světcově tělu.⁸⁸

Teprve po pasáži o kameni následuje u Kanisia vyprávění o poslední dnech sv. Vintíře, o jeho setkání s Břetislavem I., kterého k němu dovedl pronásledovaný jelen, a o Vintířově přání být pohřben na Břevnově. Vše tak, jak je to uvedeno i v **T**.

86 Výčet četných míst s otisky sv. Vojtěcha uvádí Jan ROYT, *Kult a ikonografie sv. Vojtěcha v Čechách*, in: *Tropami świętego Wojciecha*, ed. Żofia Kurnatowska, Poznań 1999, s. 373–387.

87 Jan ROYT, *Der heilige Wolfgang und seine Verehrung in Böhmen*, Regensburg 1994, s. 15. Ve Svatém Janu pod Skalou nedaleko Karlštejna se zase dochovaly otisky chodidel a kolen sv. Ivana, jakož i jeho kamenné lůžko. Viz Jiří ŠEVČÍK, *Album svatoivanské*, Praha 2002, s. 111–112.

88 Max PEINKOFER, *St. Gunther in der Kunst der Diözese Passau*, in: *1000 Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. E. Heufelder, Köln 1955, s. 53–55; ROYT, *Poustevník Vintíř*, s. 267. Kromě toho se CHANOVSKÝ (*Vestigium*, s. 111–112) zmiňuje o nohách osla otačených v kameni v (dnes zříceném) kostele Všech svatých na kopci Lišná nedaleko hradu Rabí. Osel měl prý donést Vintíře do Břevnova, aby se tam stal opatem, ale nohy se mu zabořily do kamene, takže nikam jít nemohl.

Kanisiova předloha se bohužel nedochovala. Podle Mabillona šlo o rukopis hornoaltašské provenience,⁸⁹ ve skutečnosti tedy spíše dolnoaltašské, protože klášter v Horním Altaichu (*Oberaltaich*) vznikl až kolem roku 1100 a s Vintířem neměl nic společného.⁹⁰ Vzhledem k tomu, že obsahuje zmínku o Vintířově kameni, byl onen rukopis sotva starší šestnáctého, maximálně patnáctého století.

Kanisiova edice měla zásadní vliv na drtivou většinu dalších editorů. I ti, kteří znali **T** (Pertz, Emler) ponechali legendu v podobě tlumočené právě Kanisiem. Sám Kanisius legendu ještě nerozdělil do jednotlivých kapitol, to učinila až v pořadí druhá edice *Vita s. Guntheri* z roku 1618. Byla publikována ve třetím (posmrtném) vydání díla kolínského kartuziána, teologa a historika Lorenze Suria (1523–1578), zde pod názvem *De proba-*

.....
89 „Hanc vero e veteri manuscripto codice monasterii Altahae superioris in Bavaria edidit Canisius tomo 2. *Lectionis antiquae*, quam exinde descriptam, (...)“, Luc D'ACHERY – Jean MABILLON – Thierry RUINART, *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa. Saeculum VI., quod est ab anno Christi M. ad MC.* Pars prima, Paris 1701, s. 475–476.

90 O Horním Altaichu a jeho vztahu k Dolnímu Altaichu viz Georg STADTMÜLLER – Bonifaz PFISTER, *Geschichte der Abtei Niederaltaich. 731–1986*, München 1986 s. 133–137.

tis sanctorum Vitis.⁹¹ Proto ji tu označujeme **S. Surius**, který se pod vlivem Petra Kanisia angažoval v šíření tridentské reformy, mimo jiné vydal (v letech 1570–1575) šestisvazkovou edici hagiografických textů, původně pod názvem *De probatis sanctorum Historiis*. Už druhé rozšířené vydání bylo dokončeno teprve po jeho smrti (1576–1581).⁹² Život sv. Vintíře se objevil až ve třetím vydání Suriovy edice. Anonymní vydavatel tu neuvedl, odkud převzal text vintířovské legendy. Je však zřejmé, že použil Kanisiovu edici, s níž se naprosto shoduje, včetně uspořádání textu a vynechání posmrtných zá- zraků. Vlastním přídavkem je pouze rozdělení textu do jedenácti kapitol. V úvodu k edici se také nalézají upozornění, že autorem části textu byl důvěrník hildes-

.....
91 Laurentius SURIUS, *De probatis sanctorum Vitis. October*, Köln 1618, s. 136–138 (Vita s. Guntheri Turingi eremita).

92 O Suriovi a jeho díle viz Augustin DEVAUX, Surius (Sauer, Laurent), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire* 14 (Paris 1990), sl. 1325–1329; Günther THOMANN, Surius, Laurentius, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 11 (Herzberg 1996), sl. 276–278; Norbert TRIPPEN, Surius, Laurenzius, *LThK*³ 9 (Freiburg i. Br. 2000), sl. 1140–1141; B. DU MOUSTIER, Surius, Lawrence, *New Catholic Encyclopedia*² 13 (Detroit 2002), s. 628–629.

heimského biskupa Gotharda, za kterého je tu ovšem mylně označen Arnold, nikoli Wolfher.⁹³

Další, třetí vydání *Vita s. Guntheri*, pořídil v roce 1659 pražský jezuita Jan Tanner (1623–1694), a to v knize *Vestigium Bohemiae Piae*, kterou vydal z pozůstalosti po jezuitském misionáři Albertu Chanovském (1581–1643).⁹⁴ Pojednává zejména o zbožných památkách jihozápadních Čech, odkud rod zemanů Chanovských pocházel a kde také sám Albert Chanovský posledních dvacet let svého života působil. To je i důvod, proč je tu zvláštní pozornost věnována právě sv. Vintíři.⁹⁵ Cha-

93 „Vita s. Guntheri Turingi eremitae, cognati s. Stephani regis Hungariae, bona pars huius historiae scripta est a quodam Arnoldo, familiari s. Godehardi Hildesheimensis episcopi“, SURIUS, *De probatis sanctorum Vitis*, s. 136.

94 Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Prachensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote ss. theologiae doctore*, Kolín 1659, s. 92–116 (*Vita s. Guntheri, Reliqua notabilia circa s. Guntherum*).

95 K Chanovského motivaci viz Josef VINTR, Barokní česká legenda o svatém Vintíři, *Wiener Slawistischer Almanach* 10, 1982, s. 43–56, zde s. 53. Viz také Petr HAVLÍČEK, Pater Vojtěch Chanovský, světec nebo fanatik?, in: *Barokní jezuitské Klatovy*, ed. Karel Mráz – Václav Chroust, Klatovy 2007, s. 84–93.

novským v baroku patřil i hrad Rabí, tehdy již značně zpustlý, v jehož blízkosti prý – jak připomíná sám Chanovský – Vintíř působil. Tannerovo vydání však není pouhým překladem původního Chanovského textu z češtiny do latiny, ale i jeho podstatným rozšířením (zvláště v kapitolách o světcích).⁹⁶ Tanner sám rovněž přidal text vintířovské legendy, který převzal – jak výslovně uvádí – z Kanisiovy edice.⁹⁷ Proto ji v našem kritickém vydání nezohledňujeme, kromě několika zázraků, které tu Tanner na rozdíl od Kanisia publikoval. Je jich celkem dvanáct a Tanner je podle vlastních slov převzal z jakési české tištěné knihy.⁹⁸ Některé jsou datovány do čtyřicátých a padesátých let 13. století. Šest zázraků se (ve zkrácené podobě) shoduje se zázraky uvedenými v **T** (zázraky č. 1–6), proto jsou v naší edici

.....
96 Jiří MIKULEC, *Vestigium Boemiae Piae Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace*, in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767–779, zvl. s. 770.

97 „(...) Vita eius exstat apud Henricum Canisium in antiquis Lectionibus, quam quia vulgo ignota est hic appono.“ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 92–110.

98 „Ex plurimis, quae apud sepulchrum eius facta sunt miraculis, pauca hic subjiciam ex boemico hac de re impresso libro excerpta.“ CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 112–116.

uvedeny jako varinata **Ch** (v závorce je uvedeno pořadové číslo zázraku podle Tannera/Chanovského).

Čtvrté vydání vintířovské legendy se objevilo v roce 1701 v monumentálním díle pařížských maurínů *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa*, a to v prvním svazku století šestého (rozumí se jedenáctého n. l. – zde počítáno od založení benediktinského řádu).⁹⁹ Zde je označujeme jako **M**. Vydavatelem příslušného svazku byl – stejně jako předchozích dílů – Jean Mabillon (1632–1707), zde ovšem za spolupráce svého žáka Thierry Ruinarta (1657–1709).¹⁰⁰ *Vita s. Guntheri* vydali opět podle Kanisiovy edice. Kromě toho měli k dispozici blíže neurčený opis (*exemplar*) legendy, jenž jim z kláštera sv. Jiří v bádenském Villingenu zaslal tamější opat Georg Gaisser III. (1685–1690).¹⁰¹ Nicméně villin-

99 D'ACHERY – MABILLON – RUINART, *Acta sanctorum Saeculum VI.*, s. 475–486 (*Vita s. Guntheri eremitaе*).

100 Georgios FATOUROS, Thierry Ruinart, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 8 (Herzberg 1994), sl. 981–984. Luc d'Achery (1609–1685), zakladatel maurínského projektu *Acta sanctorum* byl v té době už mrtev.

101 „(...) et cum alio exemplari, ad nos a piaе memoriae Georgio Geissero abbate sancti Georgii Willingae transmisso, collatam proferimus.“ *Acta sanctorum ord. s. Benedicti*, s. 476. Klášter sv. Jiří byl založen roku 1083 ve schwarzwaldském Sankt Georgenu. V roce 1566 byl však násilně luteranizován, načež katoličtí mniši

genský opis se od Kanisiova asi nelišil, protože mauríni doslova sledovali vydání Kanisiovo, včetně uspořádání jednotlivých částí legendy. Proto také neuvádějí žádné zázraky. Nově pouze rozdělili text do třinácti kapitol (na rozdíl od Suriových jedenácti), které pak přijaly za své všechny následující edice včetně zatím poslední Emlerovy. Podle maurínů převzal autor legendy prvních pět či šest kapitol z Wolfherovy *Vita Godehardi posterior* a zbytek pak je prý jeho vlastním dílem.¹⁰²

Od předchozích edic legendy se zcela liší vydání páté z roku 1762. Zde je označeno jako **Pit** podle editora, kterým byl rajhradský probošt Bonaventura Piter (1708–1764). Vyšlo v jeho knize o sv. Vintíři, nazvané symbolicky *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio*

.....
odešli do nedalekého Villingenu. Viz Hans-Josef WOLLASCH, Sankt Georgen, in: *Die Benediktinerklöster in Baden-Württemberg* (= Germania Benedictina 5), ed. Franz Quarthal, Augsburg 1975, s. 242–253.

102 „Beati Guntheri vitam scripsit idem ipse Wolferus, quem supra ad annum MXXXVIII vitae sancti Godehardi auctorem esse diximus in praevis observationibus ad eiusdem sancti vitam. Id probatur ex quinque aut sex prioribus huius Guntheri vitae numeris, qui integri ex vita sancti Godehardi descripti sunt. Nec dicendum eos fortasse a posteriore quodam auctore in Guntheri vitam fuisse invectos, cum tota lucubratio eiusdem sit auctoris, ut vel ex sola lectione manifestatum est.“ D’ACHERY – MABILLON – RUINART, *Acta sanctorum*, s. 475.

*Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti s. Guntherus, confessor et heremita.*¹⁰³ Jak z názvu plyne, kniha měla oživit kult sv. Vintíře, který byl jako poklad skrytý na poli. Tou dobou byl Rajhrad stále ještě jen proboštvím Břevnova, resp. spojeného opatství břevnovsko-broumovského.¹⁰⁴ Navíc byl Piter od r. 1746 knihovníkem a archivářem celé české benediktinské kongregace, takže měl dostatek možností blíže se seznámit s kultem sv. Vintíře. Na Piterovu pobídku byl také dne 18. července 1761 na vnější stěnu břevnovského kostela slavnostně umístěn původní Vintířův náhrobek, který doposud ležel na dvou prknech *sine cultu et honore*

.....
103 PITER, *Thesaurus*, s. 17–35. O Piterovi viz Karel UHL, *Bonaventura Piter, rajhradský probošt, moravský zemský prelát a český historik*, Brno 1932; Vladislav DOKOUPIL, *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972, s. 46–47; František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997, s. 145–147; Johannes ZESCHICK, *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*, Praha 2007, s. 101.

104 K dějinám Břevnova podrobně František KRÁSL – Jan JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898, s. 309–570, a stručně Dušan FOLTÝN, *Břevnovsko-broumovský klášter – živý svědek tisíce let českých dějin*, in: Jeroným RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2013, s. xxiii–xxxii.

v pavilonu Vojtěška v klášterní zahradě.¹⁰⁵ Piter si byl vědom faktu, že první část *Vita s. Guntheri* je převzata z Wolfherova života sv. Gotharda. Za stejně starobylý pramen považoval i rozšířenou anonymní legendu, kterou editoval Surius a Kanisius.¹⁰⁶ Piterova vlastní edice však vyšla – na rozdíl od ostatních – z **T**, přičemž sledovala různocnění nejen u Wolfhera a Kanisia, ale i u maurínů.¹⁰⁷ Proto má Piterova edice, jak upozornil už Rudolf Urbánek, přednost před pozdějšími vydáními, která se přidržela znění publikovaného Kanisiem.¹⁰⁸ Jen místy v jednotlivých slovech se Piter odchýlil od znění

.....
105 PITER, *Thesaurus*, s. 92–93. Milada VILÍMKOVÁ – Pavel PREIS (*Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*, Praha 1989, s. 180) mylně uvádějí, že toho dne došlo k nálezu náhrobku.

106 „Huic (Wolfheri) antiquitate forte non inferior est vitae s. Guntheri scriptor anonymus, qui res eiusdem speciali lucubratione digessit, retentis tamen fere ex Wolfherro prius citatis verbis, nisi quod interpolando adddat quaedam a Wolfherro praetervecta vel ignorata, ut de asso pavone in mensa (...) Anonymum hunc ex ms. Inferioris Altae (et est locus professionis s. Guntheri) suis Sanctorum mensibus inseruit Laurentius Surius Carthus. ad IX. Octobr. Et post illum rursus typis emisit D. Henricus Canisius (...)“, PITER, *Thesaurus*, s. 1–2.

107 *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti* zde Piter uvádí pod jménem jejich prvního editora Luca d' Acheryho.

108 URBÁNEK, *Legenda I/2*, s. 422.

T, a to když svou předlohu špatně přečetl. Z **T** převzal také všech deset posmrtných zázraků a navíc připojil dalších 28, z nichž některé jsou datovány do čtyřicátých či padesátých let 13. století. Podle Pitera pocházely dva z nově připojených zázraků z blíže nespecifikovaného altašského rukopisu (kde jsou jinak uvedeny zázraky shodné s **T**).¹⁰⁹ Další dva, jejichž německé znění mu bylo zasláno z Dolního Altaichu, přeložil do latiny.¹¹⁰ Konečně posledních 24 zázraků si Piter opsal přímo v kostele sv. Vintíře na Dobré Vodě z česky psané tabulky, kterou tu umístil tehdejší sušický děkan Karel František Rozacín (1659–1672).¹¹¹

.....
109 „Et tametsi pene omnia, quae habentur in codice membranico manuscripto monasterii Altahensis, habeantur in codice nostro Trebonensi, duo tamen in nostro desiderantur, quae sunt sequentia: (...)“, PITER, *Thesaurus*, s. 37.

110 „Haec, quae sequuntur miracula germanica olim lingua descripta, et Altaha in eadem huc missa, in latinum translata hic adnecto.“ PITER, *Thesaurus*, s. 38.

111 „Erat Carolus Franciscus Rosacinus de Carlsberg, baccalaureus ss. theologiae, decanus Sussicensis (...) ad Aquam Bonam in templo tabulas aliquot appendit idiomate Boëmico, in quarum una in compendio Divi vitam et virtutes, in altera vero miracula, quae dicit se partim ex libris, partim ex libellis historicis fideliter collegisse ad augendum honorem s. Guntheri. Ex hac itaque tabula secunda miraculorum brevissime, ut ille fecit, descriptorum sequentem cathalogum adnecto, omissis illis, quae codex noster Trebonensis et ille Altahensis fusiore narratione habet.“ PITER,

Šesté vydání z roku 1780 pořídili bollandisté (v naší edici označeni jako **B**), jejichž *Acta sanctorum* právě toho roku dorazila ke světcům ze dne 9. října.¹¹² Protože očividně nezaregistrovali Piterovu edici a svou vlastní jednoduše převzali od maurínů, šlo o kvalitativní krok zpět. Za autora legendy určili – stejně jako Mabillon a Ruinart – anonymního tvůrce, který části textu převzal z Wolfherovy gothardské legendy.¹¹³ Bollandisté ovšem na rozdíl od maurínů publikovali Vintířovy posmrtné zázraky, které našli v jakémsi pergamenovém rukopise z knihovny vévody Altempse.¹¹⁴ Ač to tu není výslovně zmíněno, jednalo se patrně o proslulou knihovnu vévody Giovanniho Angela Altempse (†1620), syna kar-

.....
Thesaurus, s. 39. Rozacín pečoval o kult sv. Vintíře mj. i sběrem různých pověstí. Viz Karel František ROSACÍN, Pověsti o sv. Vintířovi, *Český lid* 21, 1912, s. 283–287. Za podrobné informace o Karlu Františku Rozacínovi děkuji PhDr. Janu Lhotákovi z Muzea Šumavy v Sušici.

112 De b. Gunthero confessore, ordinis s. Benedicti, Breunoviae in Bohemia, *AA SS Octobris IV*, Bruxelles 1780, s. 1054–1084, legenda na s. 1069–1074, zázraky na s. 1074–1084.

113 „Auctoribus, ut apparet, partim Wolfherro aequali, partim anonymo minus antiquo.“ *AA SS Octobris IV*, s. 1069.

114 „Ex ms. codice membraneo bibliothecae ducis de Altaems“, *AA SS Octobris IV*, s. 1074.

dinála Marka Sittichona z Hohenemsu.¹¹⁵ Knihovna byla umístěna v Římě poblíž piazza Navona v Altempuském paláci (*palazzo Altemps*), kde dnes sídlí *Museo nazionale romano*. Obsahovala více než dva tisíce středověkých rukopisů, nicméně v době, kdy zde bruselští jezuité studovali Vintířovy zázraky, tu už scházely nejvzácnější svazky. Krátce předtím se totiž prostřednictvím papeže Benedikta XIV. staly majetkem Vatikánské knihovny (jako součást dnešního fondu *Ottoboniana*). Později byla bohužel většina rukopisů altempuské knihovny rozprodána, poslední knihy v Římě a v Londýně na počátku 20. století.¹¹⁶

Podle bollandistů obsahoval altempuský rukopis kromě zázraků sv. Vintíře i *Vita s. Guntheri*, tu však editovali, jak bylo řečeno, z maurínského vydání. Altempuský rukopis prý pocházel asi ze století třináctého a bollandisté v něm rozlišili celkem čtyři písařské ruce. Samotnou edici zázraků pořídili bollandisté až doma

115 Viz Alberto MEROLA, Altemps, Giovanni Angelo, *Dizionario Biografico degli Italiani* 2 (Roma 1960), s. 550–551. O vévodově otcí kard. Altempsovi viz K. HOFMANN, Altemps (Hohenems), *LThK*¹ 1 (Freiburg i. Br. 1930), sl. 313–314; L. WELTI, Altemps (Hohenems), *LThK*² 1 (Freiburg i. Br. 1957), sl. 378; Konstantin MAIER, Altemps (Hohenems), *LThK*³ 1 (Freiburg i. Br. 1993), sl. 446; Henryk WOJTYSKA, Hohenems, Mark Sittich, *Encyklopedia katolicka* 6 (Lublin 1993), sl. 1114.

116 MEROLA, Altemps.

v Bruselu podle opisu, který se shodoval s originálem.¹¹⁷ Celkem publikovali 39 zázraků, přičemž osm z nich má svou paralelu v prvních osmi zázracích v **T** (poslední dva z **T** tu chybějí). Z dalších 31 zázraků se 20 obsahem, nikoli rozsahem shoduje se zázraky Piterovými (které jsou podstatně stručnější). Zbývajících 11 zázraků zachytili výlučně bollandisté.

Zázraky jsou tu rozděleny do dvou oddílů, a sice na zázraky do nástupu břevnovského opata Martina I. (podle bollandistů řídil klášter v letech 1255–1287, správně ovšem 1253–1278)¹¹⁸ v počtu devatenácti (*caput I.*), a na zázraky učiněné za jeho vlády v počtu dvaceti

.....
117 „Apographo, ex quo hic edimus b. Guntheri miracula, initio Vitae b. Guntheri hoc in margine annotatum adjicitur: Ex codice membraneo bibliothecae ducis de Altaems antiquo et seculo 13, ut videtur, maxima sui parte scripto.“ *AA SS Octobris IV*, s. 1078, pozn. a.

118 Bollandisté (*De b. Gunthero*, *AA SS Octobris IV*, s. 1083, pozn. a) převzali dataci 1255–1287 od Magnoalda ZIEGELBAUERA (*Epitome historica regii, liberi, exempti in regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi monasterii Brevnoviense vulgo s. Margarethe ordinis s. Benedicti prope Pragam*, Köln 1740, s. 64.) Martin je však uváděn jako břevnovský opat v listinách už od února 1253 (*CDB IV/1*, č. 253, s. 449) až do května 1277 (*CDB V/2*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1981, č. 834, s. 537). URBÁNEK (*Legenda I/2*, s. 420) a VILÍMKOVÁ – PREISS (*Ve znamení*, s. 38) uvádějí dobu jeho opatství jako 1253–1278.

(*caput II.*).¹¹⁹ V prvním oddíle nejsou zázraky zpravidla datované. Pouze posledních pět je opatřeno konkrétním datem, a sice jeden v září 1248 a čtyři v červenci a srpnu 1256. Poslední čtyři zázraky tak spadají do doby opata Martina. Jménem jsou tu uvedeni jen přímí účastníci zázraků, zatímco v druhém oddílu dosvědčují jejich pravost další svědci, mezi nimiž se několikrát objevuje i pražský biskup Mikuláš z Újezda (1240–1258). Druhý oddíl je výslovně označen jako sbírka zázraků z doby opata Martina, přičemž zhruba polovina z nich je přesně datována, v rozmezí let 1258 až 1263.

V sedmém vydání *Vita s. Guntheri* z roku 1854 v *Monumenta Germaniae Historica* (MGH) vstoupil od ediční práce čistě pozitivistický duch. Vydavatel příslušného svazku řady *Scriptores* a současně dlouholetý prezident MGH Georg Heinrich Pertz (1795–1876)¹²⁰ neváhal

.....
119 „Cum praeclara beati Guntheri merita in sinu sanctae matris ecclesiae, quamvis diversis temporibus saepissime luce clarius eluxissent, contigit tamen, divina favente clementia, ut temporibus domini Martini abbatis, qui tunc temporis, Deo auctore, in temporalibus ac spiritualibus iam dictam brennowensem ecclesiam provide gubernabat, per plura meritis prefati viri Dei Guntheri evidentissime plus solito miracula emersissent.“ *AA SS Octobris IV*, s. 1079.

120 Viz např. Markus WESCHE, Pertz, Georg Heinrich Jakob, *Neue Deutsche Biographie* 20 (München 2001), s. 205–207.

v předmluvě označit příběh o ožvlém pečeném pávu za hloupé vyprávění (*stulta narratio de pavone*), což by dříve bylo sotva možné.¹²¹ Legendu prý napsal anonymní autor patrně až dlouho po Vintířově smrti (*multo post eius obitum tempore compositus*) za využití textu Wolfherovy legendy o sv. Gothardovi, jak už ostatně poznali předchozí editoři. Pasáže, ve kterých se naše legenda doslova shoduje s Wolfherem, vydal Pertz petitem. Jedná se o celou první, druhou, třetí a podstatnou část šesté kapitoly. Pertzovi také – na rozdíl od bollandistů – neunikla Piterova edice, proto pověřil svého spolupracovníka Wilhelma Wattenbacha, aby T kolacionoval s edicí Kanisiovou, maurínskou a bollandistickou. Ani to ho však kupodivu nepřesvědčilo, aby dal v *MGH* přednost T, takže legenda vyšla v podobě zachycené Kanisiem. Stejně tak Pertz rezignoval na všechny zázraky, neboť je považoval za historicky bezcenné.¹²²

Zatím poslední edici vintířovské legendy pořídil v roce 1873 Josef Emler (1836–1899), profesor pomocných věd

.....
121 Vita s. Guntheri eremitaе, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276–279, zde s. 276.

122 „Miracula saeculorum XIII et sequentis in Actis Sanctorum vulgata ad rem nostram minime faciunt, eaque hic omitti placuit.“ *MGH SS* 11, s. 276.

historických na pražské filosofické fakultě.¹²³ Učinil tak v prvním díle své řady *Fontes rerum Bohemicarum* (FRB), která příznačně obsahuje pouze legendy a životy českých světců.¹²⁴ Emlerovo vydání je v předmluvě i textu samotném silně závislé na Pertzově edici, jen kolace s treboňským rukopisem je podstatně pečlivější než v *MGH*. Pod čarou jsou vyznačena různočtení. Novinkou je tu také překlad do národního jazyka, tedy do češtiny, který vyhotovil tehdejší pracovník Univerzitní knihovny v Praze Josef Truhlář (1840–1914).¹²⁵

Okolnosti vzniku legendy

Otázkou vzniku legendy se dosud důkladněji zabýval pouze Rudolf Urbánek.¹²⁶ Podle něj vznikla ve třech fázích či úpravách, které zde můžeme označit za redakce. První je rinchnašská a obsahuje pouze první až

123 O něm Ivan HLAVÁČEK, *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho učitelské, vědecké a organizační činnosti*, Praha 1989.

124 Život Vintíře poustevníka, *FRB* 1, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. 24–25, 337–346.

125 O něm naposledy Jindřich MAREK, Josef Truhlář a rukopisné zlomky v tehdejší c. k. Univerzitní knihovně v Praze, in: *Bibliotheca Antiqua 2013*, ed. Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová, Olomouc – Ostrava 2013, s. 27–34.

126 URBÁNEK, *Legenda* I/2, s. 419–426.

šestou kapitolu legendy (podle dělení maurínského, resp. Emlerova, na které se tady Urbánek odkazuje, má *Vita s. Guntheri* celkem třináct kapitol). Jednalo se prý jen o menší úpravu Wolfherova textu doplněnou vyprávěním o Vintířově příbuzenském poměru k uherskému králi Štěpánovi a o zázraku s pečeným pávem (4.–5. kapitola). Místo vzniku prý určuje fakt, že je tu za Vintířovu poustevnu označen *Rinchnach* (je to doloženo v edici Kanisiově a v jejích derivátech), zatímco u Wolfhera se hovoří jen o Českém lese (*Bohemicus saltus*).¹²⁷

Druhá, břevnovská redakce se podle Urbánka zachovala v **T**. Jejím autorem měl být opat Bavor. Prý převzal rinchnašské znění, ale vynechal z něj odstavec o Vintířově zpovědi u Gotharda a o jeho setkání s císařem Jindřichem II. (viz výše). Kromě toho zpřeházel pořadí jednotlivých kapitol, a to ve sledu 1–2–3–6–4–5, a také zaměnil Vintířovu poustevnu v bavorském *Rinchnachu* za českou na *Březníku*. Především ale přidal poslední čtyři kapitoly (9.–12.), v nichž vylíčil setkání Vintíře s českým knížetem Břetislavem I. Podle Urbánka tu opat Bavor německého asktetu zcela záměrně počeštoval. Co se týče zázraků, měl Bavor ze starších soupisů převzít (ve stručnější formě) pouze ty, které

.....
127 „(...) in praedicto Boemico saltu heremum petiit (...)“, Wolfher, *Vita Godehardi posterior*, s. 202, ř. 32.

nebyly opatřeny konkrétním datem, takže je nešlo spojit s 13. stoletím, čímž by bylo jeho falzum odhaleno.

Poslední třetí redakce legendy je podle Urbánka dílem až doby předbělohorské. Teprve tehdy byla doplněna 8. a 9. kapitola obsahující mimo jiné zmínku o kameni s otiskem Vintířova těla. Poprvé se objevila v Kanisiově edici z roku 1602. Jako místo Vintířovy poustevny tu byl opět označen bavorský *Rinchnach* (nikoli český *Březník*).

Nicméně Urbánkova konstrukce je poněkud vratká, protože stojí na nedoložitelném předpokladu, že první redakce vznikla v Rinchnachu. Kanisiovu předlohu neznáme, a i když lze předpokládat, že čerpal z nedochovaného bavorského rukopisu, přeci jen je originálu legendy bližší **T** než **C**. **T** totiž zachovala původní sled Wolfherova textu a nevložila do něj – na rozdíl od **C** (a dalších edic) – pasáže o králi Štěpánovi. V **C** je také text vyšperkován o raně novověkou vložku o otisku v kameni, takže sotva lze rozlišit, co je tu původní text a co pozdější úprava. Konečně těžko lze dokázat, že by autorem břevnovské redakce byl právě opat Bavor z Nečtin, který podle Urbánka sepsal celou řadu dalších děl, včetně slavné Kristiánovy legendy. Naopak je pravděpodobnější, že *Vita s. Guntheri* vznikla o něco dříve, a sice v polovině 13. toletí, kdy se Břevnov pokoušel o Vintířovu kanonizaci.

V jediném dochovaném rukopise legendy není uveden žádný autor. Ten, jak víme, takřka kompletně převzal první kapitolu z Wolfherovy *Vita Godehardi posterior*. V **T** jsou sice vynechány dvě krátké Wolfherovy pasáže o Vintířově zpovědi u Gotharda a o setkání s Jindřichem II., to ovšem neznamená, že nebyly v originále legendy. Druhá a třetí kapitola je vlastním dílem autora vintířovské legendy. Zřetelně se liší od Wolfherova textu, jehož literární styl je na podstatně vyšší úrovni. Wolfher sleduje psychologii sv. Vintíře, jeho postupnou a protrpěnou proměnu z člověka světského v člověka zduchovnělého, zato nová část legendy, psaná jednoduchým slohem, obsahuje pouze prostoduchá vyprávění o Vintířově setkání s uherským králem Štěpánem (3. kapitola) a s českým knížetem Břetislavem (4. kapitola). Legendista tu chtěl ukázat, že sv. Štěpán byl Vintířovým příbuzným, což mělo umocnit poustevníkovu svatost. Navíc připojil scénu s oživlým pávem, která měla zase doložit Vintířovy divotvorné schopnosti, o nichž ve střízlivém (ba kritickém) Wolfherově textu není ani stopy.

Ústřední je ovšem výpověď čtvrté kapitoly, kvůli které celá legenda evidentně vznikla. Měla totiž doložit blízký vztah sv. Vintíře k přemyslovské dynastii a k břevnovskému opatství. Proto autor legendy vložil Vintířovi do úst následující věty, zde adresované knížeti

Břetislavovi: (...) *mé tělo má být uloženo na Břevnově. A co vpravdě říkám, že toužebně žádám od Všemohoucího, aby se to stalo. Pročež, nejdražší synu, uděl kvůli mé památce nějaký majetek dříve řečenému Břevnovu, aby tam na mne v Pánu a na tebe a všechny tvé nástupce zůstala u Boha nějaká památka. A kvůli mému hrobu, v němž tam budu očekávat den posledního soudu, zaopatři Břevnov s prozíravou rozvahou pamětihodným ovocem, které bude tebou i tvými nástupci potvrzeno.* Z textu jednoznačně plyne, že byl sepsán na Břevnově, neboť jeho autor si v něm knížeti přímo říká o majetek a podporu pro své opatství.

Očividně kvůli podpoře Vintířovy kanonizace ze strany panovníka je poustevník v legendě představen jako kmotr knížete Břetislava, doslova jako ten, *který ho vyzvednul ze svatého (křestního) pramene.*¹²⁸ Záměr vyšel, neboť – jak už víme – Přemysl Otakar II. vskutku v roce 1261 požádal papeže Alexandra IV. o poustevníkovu svatořečení.

Nezbytnou součástí každého kanonizačního procesu byly také posmrtné zázraky, které jsou zachyceny v poslední, čtvrté kapitole *Vita s. Guntheri*. V T je jich, bez jakéhokoli data, uvedeno pouze deset, ale ze soupisu zázraků zaznamenaných u Chanovského, Pitera i bollandistů plyne, že jich bylo původně zachyceno mnohem

.....
128 „(...) qui eundem de sacro fonte suscepisset (...)“.

více, a že část pocházela z let 1248–1263.¹²⁹ Vintířovská legenda tedy s největší pravděpodobností vznikla v těchto letech, nejspíše po nástupu nového opata Martina (1253–1278), který tehdy kvůli obnovení Vintířova kano- nizačního procesu shromáždil nové zázraky.¹³⁰

Rovněž nelze přehlédnout, že fikci o Vintířově kmotrovství použil i břevnovský falzátor, který někdy v druhé polovině 13. století vyhotovil listinu, vydanou údajně Břetislavem I. dne 18. října 1045, tedy jen několik dní po světcově smrti.¹³¹ Použil v ní doslova styl vintí-

.....
129 Některé zázraky byly přepsány ze svědeckých listin, které se na Břevnově uchovávaly ještě koncem 14. století. Dosvědčuje to záznam z tehdejšího břevnovského inventáře, kde se zmiňuje skříňka obsahující deset takových listin: „Item pixis, in qua sunt 10 littere testimoniales super miracula beati Guntheri.“ Viz Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390–1394, ed. Josef Emler, *Věstník Královské české společnosti nauk*, třída filos.-histor.-jazyko- zpytná 1888, č. 9, s. 280–305, zde s. 284.

130 Prvních osm zázraků uvedených v **T** se objevuje také v životopisu sv. Vintíře, který roku 1713 publikoval český jezuita Jiří David ze Zdic (1647–1713). Viz Georg DAVID, *Medicus Hercinius, to jest velkolesní hojitel a uzdravitel aneb život sv. Vintíře*, Praha 1713, s. 28–36, a v německé verzi *Des Königreiches Böhmeib heilsamer Waldarzt oder das Leben sancti Guntheri*, Prag 1713, s. 40–51 (novočeský překlad *Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altrichter, Olomouc 2007, s. 27–32, pořídil Josef Kolářek).

131 CDBI, č. 379, s. 352–354. Že je Vintířovo kmotrovství pouhou fikcí a že Břetislavova listina z roku 1045 je falzem, poznal už PA-

řovské legendy, neboť kníže tu břevnovskému klášteru mj. daruje rozsáhlý újezd na Prácheňsku *z lásky a kvůli památce blahoslaveného poustevníka Vintíře, který mne vyvedl ze svatého křestního pramene.*¹³²

Závěr

Ze srovnání **T** a všech edicí *Vita s. Guntheri* vyplývá, že všichni editoři, s výjimkou Pitera, opisovali bezprostředně či odjinud Kanisiovo vydání. A to včetně maurínů, kteří se odvolávali také na jakýsi opis legendy z Villingu.

Znamená to, že dnes běžně používaná verze vintí-

.....
LACKÝ, *Geschichte von Böhmen*, s. 285, pozn. 94 („Daß er Břetislaws Taufpathe gewesen sei, wird zwar allgemein behauptet, unterliegt aber doch gegründetem Zweifel, da die Urkunde von 1045 nicht ächt...“). O listině, jakož o břevnovských falzech vůbec existuje hojná literatura. Její soupis uvádí Rostislav Nový (Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století, *Studia mediaevalia Pragensia* 2, 1991, s. 125–146, zde s. 128–129), jenž sám listinu datuje do doby po roce 1255. Libor JAN (Počátky benediktinů na Moravě a rajhradský klášter, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči*, ed. Libor Jan – Petr Obšusta, Brno 2002, s. 19–27, zde s. 23) posunul její vznik až do devadesátých let 13. století.

132 „Ob amorem quoque et memoriam beati Guntheri heremite, qui me de sacro fonte baptismatis susceperat.“ CDB I, č. 379, s. 352–354, zde s. 353.

řovské legendy není čistě středověkého původu, ale objevila se poprvé až u Kanisia v roce 1602.

Tvůrcem vintířovské legendy byl neznámý břevnovský mnich, který ji sepsal – patrně na pokyn nového opata Martina – kolem poloviny padesátých let 13. století pro potřeby kanonizačního procesu. Pro vyličení Vintířova života použil již hotový text kanovníka Wolfhera z šedesátých let 11. století. K tomu připojil dvě vlastní vyprávění dokazující poustevníkovu svatost a jeho spojení jak s vládnoucím rodem Přemyslovců, tak s břevnovským opatstvím. Závěrečným seznamem posmrtných zázraků pak doložil oprávněnost kanonizační žádosti. Nicméně *Vita s. Guntheri* poustevníkovu svatořečení nezajistila. Ani ne tak pro svou nedostatečnost, ale proto, že papežové druhé poloviny 13. století neměli na Vintířově kanonizaci dostatečně silný zájem, a navíc se střídali na Petrově trůnu příliš rychle na to, než aby snaha opata Martina mohla skončit úspěšně.¹³³ Nepomohla ani žádost krále Přemysla Otakara II. Vintířův kult žil nadále pouze na Břevnově a v jeho proboštstvích.

.....
133 KUBÍN, *Sedm přemyslovských kultů*, s. 216–218.

Poznámka editora

Naše edice je založena na jediném dochovaném rukopise legendy, který se nalézá v Národní knihovně ČR pod signaturou XIII. D. 20. Tento kodex pochází z kanonie augustiniánů v Třeboni, proto je tu označen jako **T**. Vzhledem k tomu, že starší edice vycházely také z dnes již ztracených rukopisů, jsou jejich různročtení uvedena pod čarou. Edice jsou tu seřazeny chronologicky, **C** označuje vydání, které pořídil Kanisius,¹ **S** Surius,² **Ch** Chanovský (resp. Tanner),³

.....
1 Henricus CANISIUS, *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II, 2, Ingolstadt 1602, s. 565–577 (*Vita sancti Guntheri Thuringii*).

2 Laurentius SURIUS, *De probatis sanctorum Vitis. October*, Köln 1618, s. 136–138 (*Vita s. Guntheri Turingi eremitaе*).

3 Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Prachensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote, ss. theologiae*

M mauríni,⁴ **Pit** Piter,⁵ **B** bollandisté,⁶ **P** Pertz⁷ a **E** Emler.⁸ *Vita s. Guntheri*, publikovaná Tannerem v **Ch** je doslovně podle jeho vlastních slov převzata z **C**. Proto z ní zde zohledňujeme pouze šest zázraků, které se shodují se zázraky uvedenými v **T**, zatímco v **C** nejsou uvedeny žádné. Vysvětlivky uvedené pod čísly na konci latinského textu označují textové shody, zatímco v českém překladu obsahují stručný výklad s odkazy na základní literaturu.

.....
doctore, Kolín 1659, s. 92–116 (*Vita s. Guntheri, Reliqua notabilia circa s. Guntherum*).

4 Lucas d'ACHERY – Jean MABILLON – Thierry RUINART, *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa. Saeculum VI., quod est ab anno Christi M. ad MC.* Pars prima, Paris 1701, s. 475–486 (*Vita s. Guntheri eremita*).

5 Bonaventura PITER, *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti, s. Guntherus, confessor et heremita*, Brno 1762, s. 17–35.

6 De b. Gunthero confessore, ordinis s. Benedicti, Breunoviae in Bohemia, *Acta sanctorum Octobris IV*, Bruxelles 1780, s. 1054–1084.

7 Vita Guntheri eremita, *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores 11*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276–279.

8 Život Vintíře poustevníka, *Fontes rerum Bohemicarum 1*, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. 24–25, 337–346.

Nota editoris

Editio nostra in codice unico manuscripto Pragae in Bibliotheca nationalis sign. XII D 20 asservato consistit. Quem codicem littera **T** signamus, quia a monasterio canonicorum s. Augustini in Třeboň manat. Plures editiones antiquiores autem habemus, quae et alios codices, nunc perditos, adhibuerunt. Qua de causa loci earum a **T** discrepantes in apparatu critico adnotamus. Editiones antiquiores in ordine chronologico hiis litteris signamus: **C** = Canisius,¹ **S** = Surius,² **Ch** = Chanovský,³

.....
1 Henricus CANISIUS, *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II, 2, Ingolstadt 1602, s. 565–577 (Vita sancti Guntheri Thuringii).

2 Laurentius SURIUS, *De probatis sanctorum Vitis. October*, Köln³1618, s. 136–138 (Vita s. Guntheri Turingi eremitaе).

3 Albert CHANOVSKÝ, *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Prachensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote, ss. theologiae*

M = congregatio s. Mauri (Mabillon),⁴ **Pit** = Piter,⁵ **B** = Societatem Bollandistarum,⁶ **P** = Pertz⁷, **E** = Emler.⁸ Chronologice etiam in apparatu critico ordinantur editione **Pit** excepta, cuius fons ms. **T** erat, qua re primo inducitur. Vita s. Guntherii, quam J. Tanner editioni **Ch** interposuit, editione **C** nititur („... Vita eius exstat apud Henricum Canisium in antiquis Lectionibus, quam quia vulgo ignota est hic appono.“).⁹ Idcirco in editione nostra ad **Ch** respectum non habemus exceptis sex miraculis, quae in **T** quoque annotantur, sed .....

doctore, Kolín 1659, s. 92–116 (Vita s. Guntheri, Reliqua notabilia circa s. Guntherum).

4 Lucas D'ACHERY – Jean MABILLON – Thierry RUINART, *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa. Saeculum VI., quod est ab anno Christi M. ad MC.* Pars prima, Paris 1701, s. 475–486 (Vita s. Guntheri eremita).

5 Bonaventura PITER, *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti, s. Guntherus, confessor et heremita*, Brno 1762, s. 17–35.

6 De b. Gunthero confessore, ordinis s. Benedicti, Breunoviae in Bohemia, *Acta sanctorum Octobris IV*, Bruxelles 1780, s. 1054–1084.

7 Vita Guntheri eremita, *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores 11*, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276–279.

8 Život Vintíře poustevníka, *Fontes rerum Bohemicarum 1*, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. 24–25, 337–346.

9 CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 92.

in **C** non inveniuntur, et quae Tanner, ut ipse dicit, ex aliquo bohémico libro excerpſit („Ex plurimis, quae apud ſepulchrum eius facta ſunt miraculis, pauca hic ſubjiciam ex bohémico hac de re impreſſo libro excerpta.“).¹⁰ Textui Latino explicationes Latinae, numeris ſignatae, ad nexus textuum ſpectantes adiunguntur; ad translationem Bohémicam explicationes Bohémicae ad Vitam ſpectantes applicantur.

---

10 CHANOVSKÝ, *Vestigium*, s. 112.

Edice a český překlad

Vita s. Guntheri

/282v/ Incipit vita et actus sancti Guntheri confessoris

[I.]¹

Fuit in partibus Thuringie^a quidam vir nobilis, dignitate et meritis illustris, nomine Guntherius, qui pro delictis iuventutis ingemiscens, et considerata diligentius actuum suorum qualitate. Faciem Domini in confessione preveniens,² sed proprie^b diffidens imbecillitati corporis et animi, ad penitus abdicanda quecumque sunt

.....
a Fuit in partibus Thuringie **T**] **Pit = T** ; Regnante piissimo imperatore Henrico huius nominis secundo, cum beatus Godehardus Altahense coenobium regeret, fuit in Thuringie **C S M B P E**

b preveniens, sed proprie **T**] **Pit = T** ; praeveniens, Hersveldiam, ad eundem beatum Godehardum abbatem, noviter eidem ecclesiae ab ipso imperatore praestitutum, digne, ut postea patuit, poenitendo accessit, eique omne secretum cordis ac voluntatis suae funditus aperuit. Quem abbas, iuste in Deo immoratus, blanda consolatione et condigna etiam provisione poenitentem suscepit, et ad monachicam usque professionem saluberrima sui commotione Domino cooperante convertit. Qui proprie **C S M B P E**

Život sv. Vintíře

Začíná život a skutky svatého vyznavače Vintíře

[I.]

V kraji durynském žil jakýsi urozený muž, vážený pro (svou) důstojnost i zásluhy, jménem Vintíř,^I který litoval hříchů svého mládí a pečlivě uvažoval o hodnotě svých činů. Ve zpovědi předstoupil před tvář Páně,^{II} ale protože nedůvěřoval slabosti svého vlastního těla a duše, zřekl se úplně všeho, co patří světu.^{III} Pevnou

seculi, multipli^a sue hereditatis proprietatem, quam acceperat a progenitoribus, sancto Wigperto confessori^b cum consensu heredum^c suorum firma traditione delegavit. Sub testibus primitus tamen^d testamento pactus, ut monachus factus monasterium, quod Gelinge dicitur, victus et vestitus gracia ipse possideret, ac fratribus illic Christo servientibus fecit inde necessaria providere.^e Sed abbas Gothardus prudenti^f pertractans consilio homini^g noviter converso talem paccionem in via mandatorum Dei maximo futuram esse periculo, et plus inde per dies /283r/ anime nasci dispendium quam corporis, ut putabat, subsidium, interim illum provida mente

.....
a multipli **T**] multiplici **Pit** ; multiplicem **C S M B P E**

b confessori **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

c heredum **T**] **C S M Pit B E = T** ; heredem **P**

d traditione delegavit ... primitus tamen **T**] **Pit = T** ; traditione totam delegavit ... tamen primitus **C S M B P E**

e servientibus fecit inde necessaria providere **T**] **Pit = T** ; servientibus secum inde necessaria provideret **C S M B P E**

f Sed abbas Gothardus prudenti **T**] Sed abbas Gothardus providenci **Pit** ; Sanctus abbas prudenti **C S M B P E**

g homini **T**] **P Pit E = T** ; huiusmodi **C S M B**

úmluvou se souhlasem svých dědiců daroval rozsáhlý dědičný majetek, který obdržel od svých předků, svatému vyznavači Wigbertovi.^{IV} Nejdříve však uzavřel před svědky dohodu, že – až se stane mnichem – bude pro svou stravu a ošacení vlastnit klášter řečený Göllingen a že také bratrům, kteří tam s ním budou sloužit Kristu, obstará vše potřebné.^V Nicméně opat Gothard usoudil v moudré úvaze, že taková smlouva je pro nedávno obráceného člověka do budoucna velikým nebezpečím na cestě božích příkazů, a že by z toho časem vznikla, jak se domníval, větší škoda duši než užitek tělu. Proto mu

ab incepto suspendit, et layco habitu adhuc usum ad Athaense^a monasterium secum perduxit.

Ibidem vir Dei Guntherius predictus corde compunctus,^b petiit ab abbate, ut ante professionem liceret sibi Romam petere, et apostolorum Christi Petri et Pauli aliorumque sanctorum^c pro transacte vite deviiis pro nove vite^d ingressu intercessionem^e querere. Quo permittente iter arripuit atque inde sanus et incolomis rediens. Tandem ante altare sancte Dei genitricis Marie ac sancti Mauricii cingulum deponens^f caput et

.....
a Athaense **T**] Althahense **C** ; Althanense **S** ; Altahense **Pit M B P E**

b Ibidem vir Dei Guntherus predictus corde compunctus **T**] **Pit = T** ; Ibidem vir prudens praedictus Guntherius cordetenus compunctus **C S M B P** / Ibidem vir prudens praedictus Guntherius corde compunctus **E**

c apostolorum Christi Petri et Pauli aliorumque sanctorum **T**] **Pit = T** ; apostolorum Christi et aliorum sanctorum **C S M B P E**

d vite **T**] **Pit = T** ; viae **C S M B P E**

e intercessionem **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

f Quo permittente ... deponens **T**] **Pit = T** ; Quo permitente et rediit, tandemque ante altare s. Mauricii cingulum deponens **C S M** ; Quo permitente ivit et rediit, tandemque ante altare sancti Mauricii cingulum deponens **B P E**

rozumně v tomto úmyslu prozatím zabránil a vzal ho s sebou dosud v laickém oděvu do altašského kláštera.^{VI}

Tam dříve řečený muž boží Vintíř se zkroušeným srdcem požádal opata, aby mu dovolil jít před složením řeholních slibů do Říma, a tam požádat o přímluvu apoštolů Petra a Pavla a dalších svatých za odpuštění spáchaných hříchů a za začátek nového života. Když dostal svolení, vydal se na cestu a zdráv a bez nehody se vrátil zpět. Teprve tehdy odložil opasek před oltářem svaté Bohorodičky Marie a svatého Mořice, ostříhal si

barbam totondit, et facta ex^a more petitione susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem pastore monastice vite habitum est adeptus. Verum tamen post votum professionis, non immemor sue quam prescripsimus pactionis, adiens abbatem Gothardum^b licenciam peciit^c patriam repetendi et locum, quem pepigerat iuxta conductum^d incolendi. Quod pius pater^e interim^f concessit, nolens eum^g obstinata contradiccione ab affectu^h quamvis iniquo prohibere, donec ratione dictante animum illicita cupientem paulatimⁱ posset mitigare. Venienti igitur ad locum Gelinge dictum, et disponenti necessitates ibidem commanencium, ex

- .....
- a ex **T**] **Pit = T** ; de **C S M B P E**
- b Gothardum **T**] **Pit = T** ; Godehardum **C S M B P E**
- c licenciam peciit **T**] **Pit = T** ; peciit licenciam **C S M B P E**
- d conductum **T**] **Pit = T** ; conditionem **C S M B** ; in conditionem **P E**
- e pater **T**] **Pit P E = T** ; pater Godehardus **C S M B**
- f interim **T**] **C S M B P E = T** ; iterum **Pit**
- g concessit, nolens eum **T**] **Pit = T** ; consensit, nolens cum **C S M B P E**
- h affectu **T**] **C S Pit = T** ; effectum **M B P E**
- i dictante animum illicita cupientem paulatim **T**] **Pit = T** ; dictante illicita cupientem animum paulatim **C S M B P E**

vlasý, oholil si vousy a po vykonání obvyklé žádosti byl přijat (do noviciátu). A když byl nějakou dobu zkoušen, jak žádala řehole, dostal od téhož pastýře mnišský hábit.^{VII} Po složení řeholních slibů však nezapomněl na svou dohodu, o níž jsme psali výše, přišel k opatu Gothardovi a požádal ho o povolení vrátit se domů a bydlet na místě, které si vymínil. Zbožný otec mu to prozatím dovolil, nechtěl mu bránit tvrdým zamítnutím v této touze, byť nesprávné, dokud nebude moci pod vedením rozumu pomalu zkrotit duši toužící po nedovoleném. Přišel tedy do místa řečeného Göllingen a dal do pořádku nezbytné záležitosti těch, kteří tam přebývali. Z tajných

occultis temptatoris insidiis^a, Deo, ut certe credimus, permittente sicut beato Iob, multa^b et varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus, dum ipse, scilicet antea paupertatis ac laboris insolitus,^c ad abbatem sepius queritando confugeret, eiusque pro talibus consilium et auxilium anxie perquireret. Sollicitus pater Gothardus^d fluctuacionem mentis eius profunde prospiciens, et subsecuturam forte cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolacione et suavi commonicione mesticiam eius mitigans.^e Interdum vero iuxta apostolum arguendo, obsecrando, increpando oportune importune mentem³ eius nutantem castigan-

.....
a ex occultis temptatoris insidiis **T**] **Pit = T** ; ex occultis tentationibus tentatoris et insidiis **C S M B P E**

b credimus, permittente sicut beato Iob et multa **T**] **Pit = T** ; credimus, ad exemplum beati Iob permittente, multa **C S M B P E**

c insolitus **T**] **Pit = T** ; insolens **C S M B P E**

d Gothardus **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

e suavi ... mitigans **T**] **Pit = T** ; suaviloqua commotione mestitiam cordis eius mitigarat **C S M B P E**

pokušitelových nástrah, které – jak pevně věříme – Bůh dopustil stejně jako v případě blahoslaveného Joba, ho tu potkaly mnohé a různé nesnáze. Kvůli nim utíkal často se stížnostmi k opatovi a žádal ho pln úzkosti o radu a pomoc, neboť nebyl zvyklý na chudobu a tvrdou práci. Znepokojený otec Gothard bedlivě pozoroval rozkolísanost jeho mysli a velmi se obával nestálosti jeho srdce, která snad mohla následovat. Někdy tedy konejšil jeho sklíčenost lichotivou útěchou a přívětivým napomenutím, jindy však – podle apoštola (Pavla) domlouváním, zapřísaháním, napomínáním vhod i nevhod^{VIII} –

do eum reducere studuit;^a /283v/ quod^b tamen adhuc parum^c profecit.

Sed cum in hac altercacione sepius luctarentur et in huiusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum quadam die sollicitudinis sue^d querelam suggerenti, vir Dei debito^e iusticie zelo permotus, ut aiunt, turgente^f pulmone respondit, ut aut in promissa obediencie stabilitate Deo devote serviret, aut certe ad solitam seculi vanitatem laqueis iterum sathane irretitus abiecto habitu rediret. Ad quam vocem stupefactus auditor intremuit, et erroris sui nimietatem sero tandem perhorrescens, ingemuit.⁴ Omnique predicta^g paccione

a oportune importune ... eum reducere studuit **T**] opportune mentem eius nutantem castigando eum adducere studuit **Pit** ; oportune importune nutantem animum eius castigans ad viam salutis eum reducere studuit **C S M B P E**

b quod **T**] **P E = T** ; qui **C S M B Pit**

c parum **T**] **Pit = T** ; modicum **C S M B P E**

d quadam die sollicitudinis sue **T**] **Pit = T** ; quandam sue sollicitudinis **C S M B P E**

e debito **T**] **C S M B P E = T** ; *om.* **Pit**

f ut aiunt, turgente **T**] **Pit = T** ; turgente, ut aiunt **C S M B P E**

g ingemuit. Omnique predicta **T**] **Pit = T** ; ingemuit. Sed et hanc causam pio imperatori Henrico per ordinem abbas totam secretius insinuavit, ipsumque adiutorem ad corrigendum talem hominem corrogavit. Quem confestim princeps ad colloquendum

a káráním se snažil jeho kolísavou mysl vrátit (na správnou cestu), což se mu ale dařilo jen málo.

A když se častěji svářili v takových rozepřích, a oba se v takových mrzutostech zhusta trápili, jednoho dne, když Vintíř znovu předkládal jakousi znepokojivou stížnost, muž boží (Gothard) pohnut spravedlivým hněvem odpověděl prý z plných plic, aby buď věrně sloužil Bohu se slíbenou stálou poslušností anebo aby odložil hábit a znovu zapleten do satanových osidel se vrátil k obvyklým marnostem světa. Tímto hlasem byl ohromený posluchač otřesen, zhrozil se velikosti svého omylu a rozplakal se.^{IX} Zapomenul úplně na celou výše

cordetenus oblita, et tota cuiuscumque incommodi querimonia oblita^a ad Althaense cenobium^b, ubi tunc sub eiusdem patris cura, ut in gracia omnium loquar, singulare divini cultus studium fervebat, se contulit. Et illic fratribus humillime subiectus, et in sacre religionis districtione pleniter in brevi tempore divini roris infusione instructus, ultra regulare preceptum semetipsum^c prelatis ammirantibus afflixit.⁵

[II.]⁶

Tercio namque conversionis sue anno in quodam boemico saltu, quod Breznik dicitur, heremum peciit, in qua per XXXVII annos in studio sancte religionis et in

.....
 clementer evocans, per semetipsum convertit, et ex euangelicis vel apostolicis regularibus praeceptis instruere coepit, nullum posse duobus dominis servire, nec monachum ad saeculum ut canem ad vomitum reverti debere. His et aliis huiusmodi precantationibus (praecautationibus **M B E**) tandem in Christo vere compunctus, vir memoratus omni praedicta **C S M B P E**

a oblita **T**] abolita **C S M Pit B P E**

b Althaense cenobium **T**] Altahense cenobium **Pit** ; Altahense (Althanense **S**) monasterium **C M B P E**

c semetipsum **T**] **Pit = T** ; semet **C S M B P E**

řečenou dohodu a na všechny nářky na nesnáze a odebral se do altašského kláštera, kde tehdy pod vedením téhož otce – abych tak podle uznání všech řekl – jedinečně planula horlivost v úctě k Bohu. Tam se co nejpokorněji podřídil spolubratřím a za krátkou dobu byl vylitím božské rosy zcela vyučen ve vykonávání svatého náboženství. Kromě toho se k obdivu představených trýznil více, než řehole předepisovala.

[II.]

Třetího roku po svém obrácení zamířil do poustevny v jakémisi českém hvozdu, který se jmenuje Březník,^x v němž žil třicet sedm let v úsilí o svaté náboženství

summa districcione^a spontanee paupertatis cum sibi commanentibus^b vixit. Annona denique eorum^c erat varia,⁷ ubi de potu vel^d deliciosis cibus nichil erat, et ubi non nisi aqua sola^e habebatur, et ipsa eciam hospitibus ad sufficienciam, fratribus vero ad mensuram dabatur. Litteras omnino nisi tantum psalmos aliquos non didicit, et tamen omnem rationem et intellectum evangeliorum legis et prophetarum ystoriarumque ex crebra fratrum relacione et avidiore verbi Dei audicione mirabiliter percepit, adeo ut sepissime obscuriora mystice intelligencie interdum subridendo, interdum

.....
a Tercio ... in quodam boemico saltu, quod Breznik dicitur ... et in summa districcione **T**] Tercio ... quod Brzeznik dicitur ... districcione **Pit** ; Sed Dei famulus plus appetens mala mundi perpeti quam laudes, pro Deo laboribus fatigari quam vitae huius favoribus extolli, deserti loci secessum cum aliquantis sibi de Altach cohaerentibus in quodam saltu Boemico de permissione abbatis sui domini Godehardi petiit, ibique cellulam in honore sancti Johannis Baptistae construxit, et ipsum locum Rinchnach proprio nomine appellavit, in qua ad XXXVII annos in studio sanctae religionis et in summa discretione **C S M B P E** ; Sed Dei famulus ... Rinchnach proportio nomine appellavit ... discretione **B**

b spontanee paupertatis ... commanentibus **T**] **Pit = T** ; paupertatis spontanee cum sibi remanentibus **C S M B P E**

c eorum **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

d vel **T**] **Pit = T** ; et **C S M B P E**

e aqua sola **T**] **Pit = T** ; sola aqua **C S M B P E**

spolu s dalšími v naprosté a dobrovolné chudobě. Jejich strava byla různá, neměli žádné vybrané nápoje či jídla, pouze vodu, a i té se dávalo do sytosti jen hostům, zatímco bratrům pouze v odměřeném množství. Neměl žádné vzdělání a neznal více než několik žalmů,^{XI} a přesto z častého vypravování bratří a dychtivým posloucháním božího slova zázračně porozuměl veškerému smyslu a významu evangelií, zákona, proroků jakož i dějepisných knih. A to natolik, že užaslým posluchačům často vykládal nejasnosti mystického výkladu, někdy v žertu, jindy s napomenutím. Což jsme my, kteří

vero ammonendo stupentibus auditoribus proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius cognovimus, frequenter audivimus, precipue tamen cum summa^a sua festivitate⁸ adesset in cella, quam ipse in honore beati Iohannis Baptiste, specialis /284r/ sui patroni, construxerat.^b Sermonibus eius affuimus, quo^c in capitulari eodem die fratres suos ammonebat,^d dum eos de eiusdem patris, beati videlicet Benedicti^e vita et moribus, victu et vestitu ac operibus, ad paupertatis sue^f Deo placitam tolleranciam instruebat. Verum tamen^g dico, et coram Deo non mencior, quia omnes pene, qui aderant eidem sermoni ad uberrimam lacrimarum effusionem Dei dono^h sunt compuncti. Assedit ei interdumⁱ vene-

.....

a cum summa **T**] **Pit = T** ; cum in summa **C S M B P E**

b specialis sui patroni, construxerat **T**] **Pit = T** ; construxerat, specialis sui patroni **C S M B P E**

c quo **T**] **C S M B P E = T** ; quando **Pit**

d capitulari eodem ... ammonebat **T**] **Pit = T** ; capitulari col- latione eodem die fratres suos admonebat **C S M B P E**

e Benedicti **T**] **Pit = T** ; Iohannis **C S M B P E**

f sue **T**] **C Pit = T** ; sub **S M B P E**

g tamen **T**] **Pit = T** ; enim **C S M B P E**

h Dei dono **T**] **Pit = T** ; dono Dei **C S M B P E**

i ei interdum **T**] **Pit = T** ; et ibidem **C S M B P E**

jsme ho důvěrně znali, častokrát slyšeli, zejména, když se účastnil hlavního svátku v kapli, kterou vystavěl ke cti svého oblíbeného patrona sv. Jana Křtitele.^{XII} Byli jsme přítomní na jeho kázáních, v nichž téhož dne na kapitule^{XIII} napomínal své bratry, připravoval je ke snášení bohulibé chudoby a poučoval o životě, mravech, stravě, oblečení a práci svatého otce Benedikta. Pravdu říkám a před Bohem nelžu, že téměř všichni, kteří byli na jeho kázání, byli z božího dopuštění pohnuti k hojným slzám. Sedával u něho někdy i ctihodný opat altašský

rabilis Rathmundus abbas Althaensis^a cum pluribus cenobii sui^b fratribus et aliis insuper multis hospitibus, preter nos, quos in canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen familiaritas et maxime abbatis licentia circumquaue ad fenestras, ignorante concionatore, clanculo collocavit. Erat enim, ut de sancto Benedicto dicitur, quem post Deum^c vita et moribus sequebatur, scienter nescius et sapienter indoctus.⁹

[III.]

Quando meritis eius assata avis reddita est vite^d

Cum beatus Guntherius in austeritate^e vite perseveraret, et exemplo suo quam plures ad viam veritatis incitaret, veluti lucerna super candelabrum posita,¹⁰ fama eius

.....
a Althaensis **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

b pluribus cenobii sui **T**] **Pit = T** ; plurimis sui coenobii **C S M B P E**

c Deum **T**] **Pit = T** ; Dominum **C S M B P E**

d Quando meritis **T**] quomodo meritis **Pit** ; *inscriptionem om.* **C S M B P E**

e Cum beatus Guntherius in austeritate **T**] **Pit = T** ; Cumque in austeritate **C S M B P E**

Ratmund^{XIV} s mnohými bratry ze svého kláštera a s jinými četnými hosty. Kromě nás, kteří jsme v kanovníckém obleku nesměli vstoupit dovnitř. Nicméně z přátelství a dovolení opata jsme se mohli tajně postavit k oknům, aniž by to kazatel věděl. Byl totiž – jak se říká o svatém Benediktu, jehož po Bohu (nejvíce) následoval životem a mravy – vědoucí hlupák a moudrý nevzdělanec.^{XV}

[III.]

Jak jeho zásluhou pečený pták obživil

Když svatý Vintíř setrval v přísném životě a svým příkladem – jako světlo postavené na svícen^{XVI} – přiváděl mnohé na cestu pravdy, jeho pověst oplývající nejlepší

optimo^a odore respersa ad aures beati Stephani regis Ungarorum, ipsius venerabilis viri cognati, permanavit.^b Cuius animum magno dileccionis incitavit amore, ut eum^c facie ad faciem videret, quem sic de virtute in virtutem proficere frequens fama predicaret. Unde factum est, <ut>^d nuncios dirigeret,^e et ut ad eum venire non recusaret, omni studio postularet. Vir autem Domini conversionis sue non immemor, hoc^f sibi minime licere asserebat,^g que rex pius postulabat. Hiis rex auditis, maiori accenditur^h caritatis amore, et nuncios secundo direxit;ⁱ sed ille se venire secundo denegavit. Misit et tertio humiliter obsecrans, ut petitioni sue as-

- .....
- a   optimo **T**] **Pit** = **T** ; bono **C S M B P E**
- b   permanavit **T**] promanavit **Pit** ; emanavit **C S M B P E**
- c   eum **T**] **Pit** = **T** ; hunc **C S M B P E**
- d   ut *ex edd. suppl. Kub.*] ut **C S M Pit B P E**
- e   nuncios dirigeret **T**] ad eum nuntios dirigeret **Pit** ; ad ipsum nuncios dirigeret **C S M B P E**
- f   hoc **T**] hec **C S M Pit B P E**
- g   asserebat **T**] **Pit** = **T** ; respondebat **C S M B P E**
- h   maiori accenditur **T**] **Pit** = **T** ; maioris inflammatur **C S M B P E**
- i   et nuncios secundo direxit **T**] **Pit** = **T** ; et velut antea nuncios direxit **C S M B P E**

vůní se donesla až k sluchu uherského krále, svatého Štěpána, který byl příbuzným ctihodného muže.^{xvii} Štěpánovu duši podnítila k velké touze spatřit tváří tvář toho, o němž se tak často říkalo, že roste ve ctnostech. Tak se stalo, že vyslal posly a usilovně žádal, aby neodmítl k němu přijít. Muž Páně však nezapomněl na své obrácení a pravil, že mu není dovoleno to, co král žádá. Když to král uslyšel, zahořel ještě větší láskou, a podruhé vyslal posly, ale on podruhé odmítl přijít. Poslal tedy potřetí a pokorně ho zapřísahal, aby vyhověl jeho

sensu preberet.^a Igitur sanctus Guntherius regis tandem precibus devictus, cum transmissis legatis regem adiit. Viso autem illo rex gavissus est^b et quoniam hunc arcius /284v/ utpote^c iustum et sanctum diligebat, circa ipsum maiorem diligenciam habere sathagebat.

Factum est autem dum hora prandii sanctus Guntherius mense regis pariter consedisset, rex sibi pavonem assatum apposuit, et ut carnibus vesceretur, intime flagitare cepit. Sancto autem viro sub regulari conversatione degente et huius modi cibis abstimente et penitus contradicente,^d illicitis cibis se nolle contaminari^e asserebat. Cuius voluntati rex non modice resistebat,

.....
a Misit et tertio humiliter obsecrans ut petitioni sue assensu preberet **T**] **Pit = T** ; Tertio itaque post illum, veluti primo secundo, transmittibat, et ut ipsius petitioni assensum praeberet humiliter postulabat. **C S M B P E**

b Viso autem illo rex gavissus est **T**] Viso autem illo rex gavisus est **Pit** ; Igitur sanctus Guntherius regis tandem victus precibus, eius petitioni licet inuitus annuit, et accepta abbatis et fratrum benedictione, cum transmissis legatis pariter et ipse ad regem peruenit. Rex autem viso sancto Guntherio gavisus est **C S M B P E**

c quoniam utpote **T**] **Pit = T** ; quomodo veluti **C S M P B E**

d contradicente **T**] **Pit = T** ; contradicebat **C S M B P E**

e nolle contaminari **T**] **Pit = T** ; contaminari nolle **C S M B P E**

žádosti. Konečně byl svatý Vintíř přemožen královými prosbami a přišel s posly před krále. Jak ho král uviděl, zaradoval se, a čím více ho jako muže spravedlivého a svatého miloval, tím větší lásku mu prokazoval.^{xviii}

Stalo se pak, že svatý Vintíř usedl spolu s králem v čase oběda ke stolu, král mu předložil pečeného páva a začal jej důvěrně vybízet, aby pojedl maso. Leč svatý muž, který žil podle řeholních předpisů, se takových pokrmů zdržoval, ba zcela je odmítal. Prohlásil, že se nechce poskvrnit nedovoleným jídlem. Král však jeho vůli nemálo odporoval, a usiloval nejen prosbami, ale též příkazy, aby předložený pokrm snědl. Co měl muž

et ut^a apposita manducaret, non solum rogando verum etiam precipiendo laborabat. Quid ageret vir Dei? Regis precepto se obtemperare spondebat, sed in Dei adiutorio confidens aliud intendebat.^b Unde factum est,^c ut inter prandentes hic solito more orationi insisteret, caput manibus inclinaret, profusis lacrymis, ne illicitis alimentis contaminaretur, divinam clemenciam imploraret.^d Res mira et stupenda!^e Completa Dei famulus oratione caput de manibus elevabat, avis assata mensae superposita,^f vite reddita ab oculis intuitum evolavit, et sic ab eius esu gratia divina beatum virum liberavit.^g Quo viso cuncti miraculo tam insolito Deo

.....
a modice resistebat, et ut **T**] **Pit = T** ; minus resistebat, ut **C S M B P E**

b Quid ageret ... intendebat. **T**] **Pit = T** ; Quid nam facere poterat? Praecepto regis se obtemperare promittebat, sed in divino adiutorio fiduciam retinebat **C S M B P E**

c Unde factum est **T**] **Pit = T** ; Quapropter factum est **C M B P E**

d alimentis ... imploraret **T**] **Pit = T** ; cibariis pollueretur, divinam clementiam implorabat **C S M B P E**

e Res mira et stupenda **T**] **Pit = T** ; Mira res atque stupenda **C S M B P E**

f superposita **T**] **C S M B P E = T** ; supposita **Pit**

g vite reddita ... liberavit **T**] **Pit = T** ; reddita vite pristinae devolabat, et ab eius usu gratia divina virum liberabat **C S M B P E**

boží činit? Slíbil, že králův příkaz poslechne, ale současně důvěřoval v boží pomoc. I stalo se, že obvyklým způsobem vykonal mezi spolustolovníky modlitbu, složil hlavu do rukou, a v slzách prosil milostivého Boha, aby se neposkvrnil nedovolenou stravou. Jaká to divná, předivná věc! Když služebník boží dokončil modlitbu a zvedl hlavu z rukou, pečený pták položený na stole obživil a před očima všech odletěl. A tak byl svatý muž milostí boží osvobozen od jeho sněžení.^{XIX} Když všichni viděli tak neobvyklý zázrak, děkovali Bohu a už více

gratias agebant,^a nec amplius sancti viri voluntati resistebant. Sed famulus Dei plus appetens mala mundi perpeti quam laudes, pro Deo laboribus fatigari, quam vite huius favoribus extolli, deserti loci secessum solus peciit ibique multo tempore hominibus incognitus mansit.^{b,11}

[IV.]¹²

De transitu beati viri et quid circa eius exequia actum sit^c

Cum vero iam^d omnipotens Deus beatum virum vellet a labore quiescere et eterna mercede remunerare, eiusque vitam in exemplum hominibus declarare,^e ut posita super candelabrum lucerna claresceret,¹³ quatenus

a tam insolito Deo gratias agebant **T**] **Pit = T** ; inaudito, Deo gratias referebant **C S M B P E**

b deserti loci secessum, solus peciit ibique multo tempore hominibus incognitus mansit **T**] **Pit = T** ; deserti loci secessum, cum aliquantis sibi de Altach cohaerentibus in quodam saltu Boemico, de permissione sui abbatis domini Godehardi petiit, ... (v. adn. 11)

c De transitu ... sit **T**] **Pit = T** ; *inscriptionem om.* **C S M B P E**

d iam **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

e declarare **T**] **Pit = T** ; demonstrare **C S M B P E**

neodporovali vůli svatého muže. Ale služebník boží toužil spíše snášet špatnosti světa než chvály, spíše námáhavě pracovat pro Boha než si užívat přízeň tohoto světa. Sám si tedy vyžádal odchod na opuštěné místo, kde dlouhý čas setrval skryt před lidmi.

[IV.]

O smrti blahoslaveného muže a tom, co se odehrálo při jeho pohřbu

Když už všemohoucí Bůh chtěl, aby si blahoslavený muž od práce odpočinul, chtěl mu udělit věčnou odměnu a dát jeho život za příklad lidem, aby tak jako světlo postavené na svícen svítil všem, kteří jsou v domě

omnibus, qui in domo Dei sunt, luceret, contigit <ut>^a inclitus thiro, dux videlicet Bretizlaus, cum Poloniam gloriose sibi subiugasset victorque cum pace ad /fol. 285r/ sua redisset, cuiusdam urbis confinia, que Prehen dicitur,^b causa venacionis cum suis adiit. Ubi quadam die, ut solebat, venatum exivit. Cumque sui omnes huc et illuc^c discurrerent nec in aliquo proficerent, subito apparuit^d cervus mire magnitudinis, quem ipse dux cum magna alacritate subsecutus est. Tunc cervus quasi fugam simulans, in quendam^e locum ipsius silve quam celeriter devenit, et veluti nullo sequente securus stare cepit. Hoc dux intuitus, ac solo cliente parvo contentus, cervum aggreditur et eius formam et magnitudinem diligenter scrutatur. Dumque fidei armis^f munitus hesitaret animo, subito de celi fastigio audivit claram vocem sibi

.....
a ut *ex edd. suppl. Kub.*] *om.* **T** ; ut **C S M B P E**

b urbis confinia, que Prehen dicitur, **T**] **Pit = T** ; urbis, que Prahen dicitur, confinium **C S M B P E**

c et illuc **T**] **Pit = T** ; illuc **C S M B P E**

d apparuit **T**] **Pit = T** ; apparuit eis **C S M B P E**

e quendam **T**] **C S E P = T** ; quemdam **Pit M B**

f Dumque fidei armis **T**] **Pit = T** ; Denique cum fidei armis **C S M B P E**

božím.^{xx} Přihodilo se, že věhlasný hrdina kníže Břetislav – poté, co si slavně podrobil Polsko a jako vítěz se s mírem vrátil domů^{xxi} – se odebral do blízkosti hradu, který se jmenuje Prácheň,^{xxii} aby tam se svou družinou lovil zvěř. Tam si jednoho dne, jak měl ve zvyku, vyjel na lov. Když se jeho družina rozběhla na všechny strany a nemohla nic ulovit, tu se náhle objevil jelen obdivuhodné velikosti, kterého sám kníže s velkou rychlostí pronásledoval. Tu jelen, jako by předstíral útěk, co nejrychleji doběhl na jisté místo v onom lese a zastavil se, jako by ho nikdo nepronásledoval. To zpozoroval kníže, doprovázen pouze jedním obyčejným služebníkem, šel k jelenu a pečlivě si prohlížel jeho vzhled a velikost.^{xxiii} A když, ozbrojen zbraněmi víry, v duchu váhal, náhle uslyšel z nebes výše jasný hlas, který mu pravil toto:

talia^a insonantem: „O, Bretizlae, non semper, queque alta sunt Dei consilia, queras tuo fragili desiderio,^b sed cum humilibus humilia tibi tuisque posteris profutura considerare festina.^c Hoc enim in loco latet Dei thesaurus, tibi^d quondam valde amabilis, nunc vero et in futura tempora cunctis pie querentibus^e desiderabilis. Nam scriptum est: Pater meus usque modo operatur, et ego operor.^{f,14} Ideoque quidquid servi mei in hoc seculo operantur, non eorum, sed Dei virtutem in omnibus credas.“

Hec dux audiens territus et ut amens attonitus vix resumpto spiritu resurgit, et circumquaque prospiciens,^g

.....
a claram vocem sibi talia **T**] **Pit = T** ; claram sibi vocem taliter
C S M B P E

b queque alta sunt Dei consilia, queras tuo fragili desiderio
T] **Pit = T** ; que alta sunt Dei consilio, tuo fragili desiderio queras
C S M B P E

c profutura considerare festina **T**] **Pit = T** ; profutura ne pigriteris attendere **C S M B P E**

d tibi **T**] **Pit = T** ; cui **C S M B P E**

e pie querentibus **T**] **Pit = T** ; querentibus pie **C S M B P E**

f Nam scriptum ... operor **T**] **Pit = T** ; Nam scriptum esse cogita: Pater meus operatur et ego operor, quia ego in Patre et Pater in me est **C S M B P E**

g Hec dux ... prospiciens **T**] **Pit = T** ; Haec talia dum dux tacitus audiret et ut amens stupefactus, de loco, quo stratus iacebat, vix resumpto spiritu, surgit, ac circumquaque aspiciens **C S M B P E**

„Ó, Břetislave, nehledej stále svou křehkou tužbou boží rady, které jsou vysoko, nýbrž pospěš s nízkými uvažovat o nízkých věcech, a tvým potomkům to do budoucna prospěje. Na tomto místě je totiž ukrytý boží poklad, tobě kdysi velmi milý, nyní však a v budoucnu všemi zbožně hledajícími vytoužený. Neboť je psáno: ‚Můj otec pracuje bez přestání, proto i já pracuji.‘^{XXIV} Proto věř, že cokoli moji služebníci v tomto světě dělají, není to jejich (zásluha), ale ve všech je to síla boží.“

Vystrašený a úžasem omámený kníže sotva dýchaje vstal, rozhlížel se kolem a spatřil v té pustině

illico in ipsa vasta solitudine rivulum parvum a longe videt, pulchro^a gramine circumdatum, et^b quasi quibusdam odoribus habundare, quo in loco lapidem mire magnitudinis, et super eum cellulam vilibus de lignis constructam odore bono fragrantem^c invenit. Et solus cum solo cliente de supercilio montis descendens, licet pavidus, cruce tamen sancta frontem^d signatus, quid ibi lateret, cogniturus intrat celeriter.^e Et ecce senem veneranda canicie albescentem,^f ac velud angelum Dei in vultu relucentem, lectoque ceu in oracione prostratum aspicit; nimioque horrore pervasus constitit.^g Quem senex pio vultu intuitus, ne trepidaret,^h sed ut Deum omnipotentem in omnibus laudaret, monuit. Et quod ipse Guntherius /285v/ esset, qui eundem de sacro fonte

.....
a pulchro **T**] **Pit = T** ; pulchroque **C S M B P E**

b et **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

c odore bono fragrantem **T**] odore bono fragrantem **Pit**; miro odore redundantem **C S M B P E**

d frontem **T**] **Pit = T** ; in fronte **C S M B P E**

e intrat celeriter **T**] **Pit = T** ; celeriter intrat **C S M B P E**

f veneranda canicie albescentem **T**] **Pit = T** ; pulcra canicie sedentem et albescentem **C S M B P E**

g constitit **T**] **Pit = T** ; coepit stare **C S M B P E**

h trepidaret **T**] **Pit = T** ; ad talia trepidaret **C S M B P E**

opodál potůček, který byl obklopen pěkným pažitem, a který jako by oplýval jakousi vůní. Objevil na tom místě obrovský kámen a na něm krásně vonící poustevnu vybudovanou z obyčejného dříví. Sám pak s jedním služebníkem sestoupil z temene vrchu, a třeba se bál, přežehnal se na čele znamením svatého kříže, rychle vstoupil (do poustevny), aby zjistil, kdo se tam skrývá. A hle uviděl starce s úctyhodnými šedinami, který se skvěl a zářil v obličeji jako boží anděl, jenž jako by v modlitbě spočíval na lůžku. (Kníže) ustrnul nesmírnou hrůzou. Stařec na něj zbožně pohlédl a napomenul ho, aby se nebál, nýbrž aby za vše chválil všemohoucího Boha. A udivenému knížeti rozličnými důkazy doložil, že on je ten Vintíř, který ho vyzvednul ze svatého (křestního) pramene.^{xxv} Po těchto slovech se

suscepisset, diversis indiciis ammiranti^a duci assignavit. Tunc dux hiis verbis spiritum plenius resumens, et constancia animi recepta, pium virum sciscitatur^b quomodo vel quando ad tam vastam^c solitudinem devenisset, vel cur tam duram vitam monachorum attigisset. Satisque^d amicabilem et multum lacrimabilem affatu precatur, ne ulterius tam nobilis vir hominibus lateret incognitus, sed ad terram sui ducatus melius fovendus repatriaret aut secum de cetero in grandi quiete maneret.^e Quod vir Dei prorsus renuit, rogans ducem sollicite, ne Dei voluntati in aliquo contraireret.^f Unde dux valde miratus

.....
a indiciis ammiranti **T**] **Pit = T** ; indiciis licet admiranti **C S M B P E**

b plenius ... sciscitatur **T**] **Pit = T** ; ad plenum resumit, et constancia animi recepta, pium virum interrogavit, interrogavit **C S M B P E**

c vastam **T**] **Pit E = T** ; insolitam **C S B M P**

d satisque **T**] **Pit = T** ; ac satis **C S M B P E**

e repatriaret ... maneret **T**] repatriaret aut secum de cetero in quiete maneret **Pit** ; perduceretur, quam plurimum rogabat **C S M B P E**

f Quod vir ... contraireret **T**] **Pit = T** ; Quod vir Dei prorsus renuti, et ne Dei voluntati in aliquo contraireret, sollicite Deum rogans **C S M B P E**

knížeti plně vrátila odvaha, získal zpět klid a vyptával se zbožného muže, jak a kdy se do tak pusté samoty dostal a proč se oddal tak tvrdému mnišskému životu. A velmi přátelsky ho s mnohými slzami prosil, aby se muž tak vznešený už více neskrýval před lidmi, nýbrž raději se vrátil s ním do jeho knížectví, kde bude lépe opatrován, anebo aby s ním nadále zůstal ve velkém klidu (poustevny). To ale muž boží hned odmítl a snažně prosil knížete, aby se v ničem neprotivil vůli boží. Kníže se velmi podivil, ale dostatečně utěšen zbožnými

et in eius piis exhortacionibus plurimum consolatus,^a oracionibus sancti viri se commendavit, et ut in reliquo nulla illi necessaria deessent, de apparatu proprio se daturum promisit.^b

Que omnia beatus^c Guntherius a prefato^d duce benigne suscipiens, et multa predixit futura, et velut quodam presagio inter cetera^e pii affaminis verba proloquens ait:^f „Mee dileccionis causa si venisti, fili, non sis contrarius mee petitioni.^g Nam corpusculi mei iam resolucio^h instat, et quamvis de sepultura mea diversi diversa sentiant, ego ut in spiritu loquor, corporis mei depositionem Brevnowe locandam testor. Et quod in

.....
a exhortacionibus plurimum consolatus **T**] **Pit = T** ; admonitionibus et diversis verbis consolationis **C S M B P E**

b de apparatu proprio se daturum promisit **T**] **Pit = T** ; de apparatu proprio nulla necessaria ei deessent, se daturum promisit **C S M B P E**

c beatus **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

d prefato *corr. Kub*] prefatu **T**] prefato **C S M Pit B P E**

e cetera **T**] **Pit = T** ; reliqua **C S M B P E**

f ait **T**] **Pit = T** ; dixit **C S M B P E**

g non sis contrarius mee petitioni **T**] **Pit = T** ; meae petitioni esse contrarius noli **C S M B P E**

h resolucio **T**] **Pit = T** ; dissolutio **C S M B P E**

povzbuzeními se odevzdal do modliteb svatého muže a slíbil, že mu dá ze svého všechno, co bude potřebovat.

To všechno blahoslavený Vintíř od řečeného knížete ochotně přijal a předpověděl mu mnoho budoucího. Mezi jiným slovy zbožné útěchy pravil: „Pokud jsi přišel, synu, z lásky ke mně, neodporuj mé žádosti. Nastal totiž čas mé smrti,^{xxvi} a i když různí lidé různě smýšlejí o mém pohřbu, já, jak vpravdě říkám, dosvědčuji, že mé tělo má být uloženo na Břevnově. A vpravdě říkám, že toužebně žádám od Všemohoucího, aby se to stalo. Pročež, nejdražší synu, uděl kvůli

spiritu loquor, id ab Omnipotente ut fiat exopto.^a Proinde, karissime fili, memorie mee^b causa predicto loco Brevnowe^c aliquid confer, solacii,^d ut et mei in Domino et tui tuorumque omnium in posterum memoria in Deo^e habeatur. Et mee requiei,^f que inibi futura^g diem iudicii exspectabit, dignum memorie fructum, tuis et post hec tuorum successorum temporibus^h confirmandum prudenti consilio adapta. Super autem hec omnia si mee discessionis vel migracionis terminumⁱ scire^j

.....
a ego ut in spiritu loquor .... exopto **T**] **P E = T** ; ego ut in spiritu loquor id ab Omnipotente ut fiat, exopto **Pit** ; ego ut in spiritu loquar corpusculi mei Brunoviae (Brevnoviae **B**) depositionem locandam testor, et quod in spiritu loquor id ab Omnipotente, ut fiat, exopto **C S M B**

b mee **T**] **Pit E = T** ; *om.* **C S M P**

c Brevnowe **T**] **S Pit P E = T** ; Brunovie **C M** ; Brevnoviae **B**

d aliquid confer **T**] **Pit = T** ; aliquid solatii apta **C S M B P E**

e memoria in Deo **T**] **Pit = T** ; in Deo memoria **C S M B P E**

f et mee requiei **T**] **Pit = T** ; et in mei requiei **C S M B P E**

g inibi futura **T**] **Pit = T** ; futura inibi **C S M B P E**

h tuis et post hec tuorum successorum temporibus **T**] **Pit = T** ; tuis licet postea vel tuorum successorum in temporibus **C S M B P E**

i terminum **T**] **Pit = T** ; terminus **C S M B P E**

j scire **T**] **Pit = T** ; *om.* **C S M B P E**

mé památce^{xxvii} nějaký majetek dříve řečenému Břevnovu, aby tam na mne v Pánu a na tebe a všechny tvé nástupce zůstala u Boha nějaká památka. A kvůli mému hrobu, v němž tam budu očekávat den posledního soudu, zaopatři Břevnov s prozíravou rozvahou pamětihodným ovocem, které bude tebou i tvými nástupci potvrzeno. Kromě toho, pokud bys toužil znát čas mého odchodu čili smrti, zítra třetí

delectat, crastine diei hora tertia, quid de meo transitu divina ordinatio senciāt, huius^a fragilis vite terminus declarabit.“ His dux auditis turbatus est animo, /286r/ et in oscula ruens, amarissimis^b perfusus^c lacrimis, magno rugitu talia proclamabat: „O, karissime pater, cur me, licet tarde ad te venientem, detestaris? O, canicies veneranda, quam velut angelum Dei, licet indignus, amplector. Cur me, filium tuum spiritalem,^d tam cito ceu orphanum relinquis? Tue pure^e oraciones, tua crebra, ut spero, ieiunia, mee pravitatis deberent^f esse, ut fuerunt, tuta presidia, et aput Deum^g omnipotentem pro meis criminibus, quibus humana fragilitas sepius

.....
a ordinatio senciāt, huius **T**] **Pit** = **T** ; operatio sentiāt, meae **C S M B P E**

b amarissimis **T**] **C S M B P E** = **T** ; amantissimis **Pit**

c perfusus **T**] **Pit** = **T** ; circumfusus **C S M B P E**

d filium tuum spiritalem **T**] **Pit** = **T** ; filium, ut dicis, tuum spiritualem **C S M B P E**

e pure **T**] **C S M B P E** = **T** ; precipue **Pit**

f deberent **T**] **C S M B P E** = **T** ; debent **Pit**

g ut fuerunt tuta presidia, et aput Deum **T**] **Pit** = **T** ; et ut fuerunt tuta presidia, ut et aput Deum **C S M B P E**

hodina denní,^{xxviii} jak rozhodl o mém odchodu boží úr-
dek, ohlásí konec mého křehkého života.“ Když to kníže
uslyšel, zachvěl se v duchu, rychle ho líbal, proléval pře-
hořké slzy a s velkým nářkem prohlásil: „Ó, nejdražší
otče, proč se mne, byť pozdě k tobě příchozího, zříkáš?^{xxix}
Ó, úctyhodné šediny, které, já nehodný, objímám jako
božího anděla! Proč mne, tvého duchovního syna, jak
mi sám říkáš, tak brzy zanecháváš jako sirotka? Tvé čis-
té modlitby, tvé hojné posty měly být, jakož i byly, jak
doufám, bezpečnou ochranou mé nepravosti. A u vše-
mohoucího Boha se měly stát trvalou přímlovou mých

inquinatur, hostisque mille fraudum dolis irretitur,^a
fierent^b assidua suffragia.“

His clamoribus motus pius Guntherius, sic ait
flenti:^c „Desine, fili, desine talia agere, et sperans in
Domino noli metuere! Meeque petitionis effectum
libenter excipe, veraciter perfice! Iam nunc ad tuos redi,
et hoc^d secretum prodere noli, sed si in crastino non
tardus redieris, mee^e migrationi, Domino annuente,^f
interesse poteris.“ Tunc dux valde tristis et gemebun-
dus, benedictione^g accepta, cum suo cliente discessit,
et ne cui talia secreta prodat sub interminacione in-
terdixit. Igitur sequenti die dux Brecizlaus assumpto
venerabili episcopo Severo, qui sibi speciali familiari-

.....
a inquinatur ... irretitur **T**] **Pit = T** ;convincitur, hostisque
mille fraudum dolis atteritur **C S M B P E**

b fierent **T**] **C S M B P E = T** ; fient **Pit**

c sic ait flenti **T**] **Pit = T** ; dixit nimiumque gementi **C M B P E** ;
dixit flenti nimiumque gementi **S**

d Iam nunc ... et hoc **T**] **Pit = T** ; iam iam at tuos redi, meique
C S M B P E

e si in crastino non tardus redieris, mee **T**] **Pit = T** ; sed cras-
tino non tarde redeas, et mee **C S M B P E**

f Domino annuente **T**] **Pit = T** ; si Dominus Deus voluerit
C S M B P E

g benedictione **T**] **Pit = T** ; benedictione tamen **C S M B P E**

hříchů, které často poskvřňují lidskou slabost, a jimiž nepřítel tisícerou léčkou do sítí chytá.“

Těmito nářky pohnut zbožný Vintíř, toto řekl plačícímu: „Přestaň, synu, přestaň se tak chovat, doufej v Pána a neboj se! A vem na sebe ochotně mou žádost a doopravdy ji vykonej! Nyní se již vrať ke svým a neprozrad' toto tajemství, ale jestli se zítra nezpozdíš, budeš moci být přítomen – dá-li Pán – mé smrti.“ Tu kníže velmi zarmoucený a plačící, přijal požehnání a odešel se svým služebníkem, kterému pod pohrůžkou zakázal komukoli prozradit toto tajemství. Následujícího dne tedy kníže Břetislav vzal s sebou ctihodného biskupa Šebíře, s nímž ho poutalo obzvláštní přátelství,^{xxx} a hned za úsvitu došli

tate iungebatur,^a summo diluculo ad viri Dei cellulam pervenerunt, ipsumque oracioni instantem laudesque omnipotenti Deo canentem^b invenerunt. Completa vero oracione, post dulcia^c future vite colloquia, peractisque a Severo episcopo missarum sollempniis, vir Dei^d corporis et sanguinis Domini^e perceptione semuniens, hora diei tertia, canentibus hiis,^f qui aderant, et flentibus, inter oracionis verba immaculatum Deo spiritum reddidit. De carnis igitur ergastulo tam felice recedente anima,^g tanta de eo suavissimi odoris redundavit fraglancia,^h ut cunctorum ibi assistencium perfunderet nares et pectora. Cuius odoris suavitas tam

.....
a iungebatur **T**] **Pit = T** ; adunabatur **C S M B P E**

b canentem **T**] **Pit = T** ; psallentem **C S M B P E**

c dulcia **T**] **Pit = T** ; longa **C S M B P E**

d Dei **T**] **Pit E = T** ; Domini **C S M B P**

e Domini **T**] **Pit E = T** ; *om.* **C S M B P**

f hiis **T**] his **Pit** ; *om.* **C S M B P E**

g De carnis ... anima **T**] **Pit = T** ; De carnis igitur ergastulo iam foelici recedente anima **C S M P E** ; De carnis ergastulo recedente anima **B**

h fraglancia **T**] fragrantia **C S M Pit B P E**

k poustevně muže božího, kterého ho našli na modlitbách, jak zpívá chvály všemohoucímu Bohu. Když dokončil modlitby, po příjemné rozmluvě o budoucím životě, odsloužil biskup Šebíř mši. Muž boží pak, posilněný přijetím těla a krve Páně,^{XXXI} s modlitbou na rtech, o třetí hodině ranní, za zpěvu a pláče přítomných, odevzdal svou čistou duši Bohu. Když tedy duše šťastně opustila vězení těla, linula se z něj tak silná přelíbezná vůně, že všem přítomným pronikla do nosů i do srdcí.

diu stabilis permansit,^a quousque viri Dei corpus ad locum sepulture pervenit.^b

Posthec peractis omnibus attinentibus^c corpus illud sanctum^d /fol. 286v/ indomitis equis est superpositum, quod cum tanta mansuetudine ad sepulchrum ab eisdem delatum est^e, ut profecto claresceret, quanti meriti exstiterit in celis, cuius corpus bruta animalia postposita ferocitate venerabantur in terris. Obiit autem Christi famulus heremita Guntherius anno Dominice incarnationis M^o et XLV°, VII° Idus Octobris, sepultusque est in monasterio Brewnovensi,^f ubi ipse,^g dum adhuc viveret, se in spiritu sepeliendum esse predixit.^h

.....
a permansit **T**] **Pit = T** ; permanebat **C S M B P E**

b pervenit **T**] **Pit = T** ; perveniebat **C S M B P E**

c attinentibus **T**] **Pit = T** ; ad exsequias attinentibus **C M B P E** ; omnibus ad exsequias attinentibus **S**

d sanctum **T**] **Pit = T** ; sanctissimum **C S M B P E**

e sepulchrum ab eis delatum est **T**] **Pit B = T** ; ad locum sepulturae ab eisdem delatum **C S M P E**

f Brewnovensi **T**] **P E = T** ; Brzewnoviensi **Pit** ; Brevnoviensi **C S M B**

g ubi ipse **T**] **Pit = T** ; quod a civitate Pragensi distat XX stadiis, ubi ipse **C S M B P E**

h in spiritu sepeliendum esse predixit **T**] **Pit = T** ; ad sepeliendum esse in spiritu praedicebat **C M B P E** ; ad sepeliendum esse in spiritu praedicebat **S**

Tato libá vůně tak dlouho zůstala, až tělo muže božího dospělo na místo pohřbení.

Když bylo vykonáno všechno náležité, položili na nezkrocené koně ono svaté tělo, které bylo s velikou mírností neseno k hrobu, aby věru bylo zřejmé, jakých odměn se dočká na nebi ten, jehož tělo nemá zvířata, když odložila divokost, uctila na zemi. Zemřel tedy služebník Kristův, poustevník Vintíř, léta od vtělení Páně 1045, dne 9. října, a byl pochován v břevnovském klášteře, který sám – dokud žil – označil vpravdě za místo svého pohřbu.^{xxxii} Na tomto místě se pro jeho

In quo loco multa^a per eius merita fiunt assidue miracula, multa infirmis prestantur beneficia, donante Christi gratia, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, Deus, per omnia^b secula seculorum. Amen.¹⁵

[V. *Miracula*]

[1.]¹⁶

De quodam contracto ad sepulchrum beati viri sanato^c

Fuit in Pannonie partibus^d vir quidam Laurencius nomine, dives atque nobilis, sed membris omnibus contractus.^e Hic audita fama beati Stephani, regis Ungarorum, quanta per illum clarescerent signa miraculorum,

.....
a multa **T**] **P E = T** ; *om.* **C S M B P E**
b qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, Deus, per omnia **T**] qui cum Patre et sancto Spiritu vivit et regnat, Deus, per omnia **Pit** ; qui cum Deo Patre vivit et regnat Deus per infinita **C S M B P E**
c De quodam ... sanato **T**] **Pit = T** ; *inscriptionem om.* **B**
d Pannonie partibus **T**] **Pit = T** ; partibus Pannoniae **B**
e dives ... contractus **T**] **Pit = T** ; nobilis et dives, sed membris contractus omnibus **B**

zásluhy neustále dějí zázraky, nemocným se dostává mnohých dobrodiní milostí Kristovou, který s Otcem i Duchem svatým žije a kraluje, Bůh, po všechny věky věků. Amen.

[V. Zázraky]

[1.]

O jednom mrzákovi, který byl u hrobu blahoslaveného muže uzdraven

V Panonii žil jistý muž, jménem Vavřinec, bohatý a urozený, ale chromý na všech údech. Uslyšel o pověsti blahoslaveného uherského krále Štěpána^{XXXIII} – kolik zázračných znamení bylo skrze něj uskutečněno. Aby

pro recuperanda sanitate sepulchrum eius frequenta-
bat^a et divinam misericordiam per merita ipsius cum
lacrimis assidue implorabat. Qui eundem Christi famu-
lum, cum se nocte quadam sopori dedisset, sibi cerne-
bat assistere dicebatque: hunc in Boemiam proficisci
debere et sanitatem aput sepulchrum beati Guntheri
recipere.^b Qui precepto letus obediens in Boemiam
properat beati viri sepulchrum investigat. In claustrum
Brennove perducitur, pii patris tumba eius, ut petebat,
ostenditur. At ille post multarum lacrimarum effusio-
nem purissimamque oracionem sanus et incolumis
surrexit et cum fratribus divinam ac beati Guntheri
clemenciam collaudavit. Pallium vero, quem secum
tulerat sepulchro superposuit, quod usque hodie pro
testimonio reservari statuit.^c

.....
a Recuperanda ... frequentabat **T**] reparanda sanitate se-
pulchrum eius frequentabat **Pit** ; recuperatione suae sanitatis
sepulchrum eius frequentare solebat **B**

b recipere **T**] accipere **Pit B**

c Famulum ... reservari statuit **T**] **Pit = T** ; famulum, cum
nocte quadam membra sopori dedisset, videbat sibi assistere,
dicens debere eum in Boëmiam proficisci, et ibi apud sepulchrum
beati viri Guntheri sanitatem pro certo accipere. Qui statim tali
visioni, tamquam divino praecepto, devote obediens, in Boë-
miam proficiscitur, ac beati praedicti patris Guntheri sepulchrum
undequaue investigat: tandem per servos suos in claustrum
Brennoven perducitur, eique sanctissimi patris Guntheri sepul-

tedy získal zpět zdraví, navštěvoval často jeho hrob a se slzami neustále prosil pro Štěpánovy zásluhy o boží milosrdenství. Když se jedné noci uložil ke spánku, spatřil vedle sebe stát onoho Kristova služebníka (Štěpána), který mu pravil, že se má odebrat do Čech a že nalezne zdraví u hrobu blahoslaveného Vintíře. Vavřinec s radostí poslechl, pospíchal do Čech a hledal hrob blahoslaveného muže. Přišel do břevnovského kláštera, kde mu na požádání ukázali náhrobek zbožného otce. A po prolití mnoha slz a po nejčistších modlitbách onen muž povstal zcela zdravý a spolu s bratřími chválil milost boží i blahoslaveného Vintíře. Pruh látky, který si přinesl s sebou, položil na hrob, kde je dosud vystaven jako svědectví.

[2.]¹⁷

Item de alio paralitico per eundem sanato^a

Item fuit in Althanensi^b ecclesia^c vir quidam a Deo contractus a nativitate^d nomine Lanfridus,^e ut^f nec sursum

.....
chrum, ut petebat, ostenditur. Tandem ad sepulchrum positus orationi procubuit diutius, atque post multarum lachrymarum effusionem nec non purissimam orationem sanus et incolumis factus est per omnes compages membrorum suorum. Quo viso cuncti miraculo, qui tunc aderant, benedicebant et glorificabant Deum in secula viventem. Fratres autem ipsius coenobii, pulsatis omnibus campanis, Psalmum „Te Deum laudamus“ solemniter decantabant; et beati Guntheri merita populo praedicabant. Ille autem vir, qui sanus effectus fuerat, pallam de nobili opere confectam, quam secum beato Gunthero deduxerat, sepulchro ipsius superposuit, quae usque in hodiernum diem pro testimonio sanitatis ejus reservatur in ecclesia Brennowensi. Postmodum vero is, qui sanus effectus fuerat, fratrum se orationibus commendans et beati viri sepulchrum devotius osculando, ad terram nativitatis suae cum ingenti gaudio repedavit. **B**

a Item ... sanato **T**] **Pit = T** ; *inscriptionem om.* **B**

b in Althanensi **T**] in Althahensi **Pit** ; in Bavaria in Althaensi **B**

c ecclesia **T**] **Pit = T** ; ecclesia inferiori **B**

d contractus a nativitate **T**] **Pit = T** ; contractus pedibus nativitate sua **B**

e Lanfridus **T**] Laufridus **Pit** ; Lantfridus **B**

f ut **T**] **Pit = T** ; adeo ut **B**

[2.]

Opět zázrak o jiném chromém, uzdraveném skrze téhož světce

V altašském klášteře žil jakýsi muž, jménem Lanfrýd, z boží vůle od narození chromý. Nemohl ani pohlédnout

posset respicere, nec ut natura poscebat, gressus rectos^a facere. Hic, quoniam^b /fol. 287r/ naturali pedum gressu carebat, scabellis manuum rependo per terram incedebat, cui beatus Guntherius^c per visum apparuit, dicens: „Si corporis medelam adipisci volueris,^d hanc in Brewnovensi ecclesia ad sepulchrum corporis mei^e consequi poteris.“^f Itaque expergefactus langwidus^g divinam ac beati viri invocatur clemenciam preceptum iter aggreditur.^h Multoque labore peracto vix ad prefatum locum pervenit. Iam dies beati Dionisii martyris

.....
a rectos **T**] **Pit** = **T** ; certos **B**

b quoniam **T**] **B** = **T** ; quia **Pit**

c scabellis ... incedebat, cui beatus Guntherius **T**] scabellis ... incidebat, cui beatus Guntherius **Pit** ; scabellis manuum sicut poterat, gressus faciebat, cui, assidue orationi instanti, sancta Virgo Maria, Mater Domini **B**

d corporis ... volueris **T**] **Pit** = **T** ; corporis tui medelam adipisci desideras **B**

e corporis mei **T**] **Pit** = **T** ; beati Guntheri **B**

f poteris **T**] **Pit** = **T** ; poteris indilate **B**

g Itaque expefactus langwidus **T**] **Pit** = **T** ; Qua visa, idem contractus, quasi somno de gravi evigilans **B**

h preceptum iter aggreditur **T**] **Pit** = **T** ; injunctum sibi officium itineris aggreditur **B**

vzhůru ani správně chodit, jak je to přirozené. Protože nemohl normálně chodit po nohách, plazil se po zemi pomocí berlí. Zjevil se mu blahoslavený Vintíř a pravil: „Jestliže chceš získat pro své tělo lék, můžeš přijít do břevnovského kláštera k mému hrobu.“ Tak byl nemocný povzbuzen, vzýval milostivost boží i blahoslaveného muže, a vydal se na určenou cestu. S velkou námahou stěží přišel na dříve zmíněné místo. Zrovna nastal den blahoslaveného mučedníka Diviše, kdy se v břevnovském

instabat, in qua eciam sancti huius^a anniversarium diem Brewnovensis^b ecclesia solempni officio celebrat. Unde^c fratribus in choro devote canentibus, eger ad tumulum sancti corporis,^d precibus instabat attentius. Interea unum de fratribus sub ignota facie, velud de choro venientem, aspexit, qui sibi subridens dixit:^e „Numquid me venientem non aspicias? Cur mihi non assurgis?“^f Qui se subsannari existimans, respondit:^g „Numquid omnibus assurgere valeo,^h quos de choro egredi video?“ⁱ Illo autem accedente propius, porrecta manu^j de terra

.....
a sancti huius **T**] **Pit = T** ; beati viri Guntheri **B**

b Brewnovensis **T**] Brzewnowiensis **Pit** / predicta **B**

c unde **T**] **Pit = T** ; *om.* **B**

d in choro devote canentibus, eger ad tumulum sancti corporis **T**] **Pit = T** ; in choro vigiliis devote psallentibus, languidus, ad sepulchrum beati Viri deductus **B**

e qui sibi subridens dixit **T**] **Pit = T** ; qui sibi blando sermone diceret **B**

f Cur mihi non assurgis? **T**] **Pit = T** ; Cur de terra non erigeris? **B**

g existimans, respondit **T**] **Pit = T** ; aestimabat, idcirco turbato animo respondebat **B**

h valeo **T**] **Pit = T** ; possum **B**

i video **T**] **Pit = T** ; conspicio **B**

j manu **T**] **Pit = T** ; manu sua **B**

klášteře slavilo také výročí svatého (Vintíře).^{XXXIV} Zatímco v chóru zbožně zpívali bratři, nemocný se horlivě modlil u hrobu se svatým tělem. Tehdy spatřil jednoho z bratří neznámé tváře jakoby přicházejícího z chóru, který se usmál a řekl: „Cožpak mne nevidíš přicházet? Proč se přede mnou nezvedneš?“ On v předtuše toho, že se uzdraví, odpověděl: „Cožpak se mohu postavit přede všemi, které vidím přicházet z chóru?“ Onen bratr přišel blíže, podal mu ruku, zdvihnul nemocného ze země a postavil ho na

levavit languidum^a et super pedes fecit stare sanum et incolumem. Scabella vero, quibus utebatur quasi pedibus, arrepta proiecit longius, nec postea comparuit amplius.^b Quo percepto miraculo fratres una cum languido Dei laudant magnalia, qui in sanctis suis facit mirabilia.^c

[3.]¹⁸

De comite obsesso^d

Alio quoque tempore quidam comes Boemie,^e nomine Zazin, obsessus erat a demonio.^f Qui ad viri Dei^g tumulum a parentibus ligatus adducitur, statimque

.....
a languidum **T**] **Pit = T** ; languidum de terra **B**

b projecit ... amplius **T**] **Pit = T** ; ab ipso projecit longius, et statim ab oculis evanuit, nec postea comparuit amplius **B**

c Quo percepto ... mirabilia **T**] **Pit = T** ; Quo viso cuncti miraculo, qui ad diem festum convenerant, et universi fratres pariter cum languido, qui jam sanus fuerat per merita b. viri, pulsatis campanis, glorificabant et benedicebant Deum omnipotentem, qui in sanctis suis ubique facit mirabilia **B**

d De comite obsesso **T**] **Pit = T** ; *inscriptionem om.* **B**

e quidam comes Boemie **T**] **Pit = T** ; **B**

f quidam comes ... demonio **T**] **Pit = T** ; quidam nobilis de Boëmia, nomine Zazin, obsessus erat a demone et multo tempore atrociter cruciabatur **B**

g viri Dei **T**] **Pit = T** ; viri Dei Guntheri **B**

nohy zdravého a bez újmy. Berle, které používal jako nohy, popadl, daleko odhodil, aby už je více nepoužíval. Když bratři uviděli zázrak, spolu s nemocným chválili velké činy Boha, který prostřednictvím svých svatých činí podivuhodné věci.

[3.]

O posedlém šlechtici

Jindy byl jakýsi český šlechtic, který se jmenoval Sasín, posedlý démonem. Spoutaného ho rodiče dovedli k hrobu muže božího. Jakmile ho položili na hrob, byl

ut eius tumbe superponitur^a a demonio eripitur^b et sanitati pristinae amicis congratulantibus restituitur.^c Quod videntes cuncti, qui aderant, sonantibus signis omnipotenti Deo gratias agebant.^d

[4.]¹⁹

Aliud miraculum^c

Sunt et alia miracula, quibus athleta Christi Guntherius refulsit.^f Burgensis quidam Martinus nomine, cum

.....
a ut eius tumbe superponitur **T**] ut eius tumbe subponitur **Pit** ; sed mox ut eius tumbe superponitur **B**

b a demonio eripitur **T**] **Pit = T** ; cum oblationibus parentum eius, orationibus praemissis a daemone eripitur **B**

c amicis congratulantibus restituitur **T**] **Pit = T** ; redditus est meritis beati Guntheri **B**

d Quod videntes ... agebant **T**] **Pit = T** ; Quod videntes cuncti, qui tunc huic miraculo aderant, magno repleti gaudio, campanarum sonantibus signis, communiter Deum benedicebant et glorificabant viventem in secula seculorum, beatumque virum Guntherum majori venerabantur devotione tali miraculo provocati, et hoc miraculum longe lateque publice praedicabant **B**

e Aliud miraculum **T**] **Pit = T** ; *inscriptionem om.* **B**

f Guntherius refulsit **T**] **Pit = T** ; Guntherus plebi suae solita gratia subvenire consuevit. **B**

osvobozen od démona a navrátilo se mu dřívější zdraví, k čemuž mu přátelé hned blahopřáli. To viděli mnozí, kteří tam byli, a za mohutného zvonění, vzdávali díky Bohu všemohoucímu.

[4.]

Jiný zázrak

Jsou i jiné zázraky, kterými zazářil Kristův bojovník Vintíř. Jakýsi měšťan, jménem Martin, měl synáčka,

haberet filiolum cecum, surdum et mutum, audita sancti Guntherii fama, divine clemencie /287v/ fretus, natum propriis amplectitur ulnis et eidem confessori quasi olim quidam rusticus sancto Benedicto filii mortui corpusculum offert. Tum conviciando, tum etiam supplicando meruit filio recuperare sanitatem. Quo pater comperto, ingenti alacritate perfunditur et offert plurima pro filii sospitate, quia salvum eum recepit. Ad quod factum universa Pragensis civitas Deum laudat viventem in secula.^a

.....
a Burgensis ... in secula **T**] **Pit = T** ; Quidam enim civis Pragensis, Martinus nomine, cum haberet filiolum caecum et mutum a nativitate, audita praefati sancti fama, spe divinae clementiae fretus, propriis filium suum bajulans manibus, venit ad Brennense e monasterium et eidem sancto confessori, quasi quidam rusticus sancto Benedicto, filiolum suum ad tumulum ipsius offert, tum convitiando, tum etiam supplicando rogabat, ut filium suum unicum curare dignaretur. Ubi cum orationi devote insisteret, meritis beati Guntheri filium suum recipere meruit sanum et incolumem, ab omni, qua detinebatur, infirmitate per omnia liberatum. Quo pater miraculo comperto, ingenti alacritate et mediam partem bonorum suorum offert Brennonensi monasterio pro filii sui sanitate, quem jam oculata fide conspicit sanatum. Ad quod factum universa Pragensis civitas cum iis, qui tum ad sepulchrum beati viri convenerant, laudabant et benedicebant viventem in secula seculorum. **B**

který byl slepý, hluchý a němý. Když uslyšel o pověsti svatého Vintíře, odevzdal se božímu milosrdenství, vzal dítě do svých rukou a obětoval zmíněnému vyznavači – stejně, jako kdysi jakýsi venkovan tělíčko mrtvého syna obětoval svatému Benediktovi.^{xxxv} Tak (Martin) nářkem a prosbami dosáhl toho, že se synovi navrátilo zdraví. Jak to otec zjistil, propukl v obrovský jásot a obětoval mnohé dary za záchranu syna, neboť ho dostal zpět zdravého. A když se tak stalo, chválilo celé město pražské Boha, jenž žije na věky.

[5.]

Et ecce quidam Bavarus, qui tunc aderat,^a ut merces exerceret, domum properat, facta^b vicinis divulgat. Cui-dam amico suo persuadet, dicens: filium, quem a nati-vitate cecum habuerat, subito posse sanari, si tantum Guntherii precibus pro eo sollicitaret. Quod pater au-diens, secundum relatum cognitum precibus pulsat assiduis. Sed sanctus volens etiam apud longinquos magnalia Dei, que per eum patrabat clarescere, monet virum, ut Boemiam pergens, ut in abbacia Brunovensi sepulchro beati Guntheri procumbens, auxilium filio eius postulet. Visione tali vir Boemiam proficiscitur, prefatam abbaciam aggreditur, tumulto sancti viri pro-sternitur, flagitans, ut filium, quem cecum et infirmum graviter reliquerat, per merita sancti Guntherii sanum posset recipere. Oratione completa meruit perdoceri voce divina, quia quod rogaverat, iam impetraverat. Sic ergo anceps promissi domum revertitur; sed quis um-quam divinis oraculis deceptus fuit? Illo appropinquan-te domui, noti et amici occurrerunt, dicentes, puerum non tantum visum, sed etiam totius corporis recepisse sanitatem. Pater vero dubitat et gaudet. Dubitata cumu-

.....
a qui tunc aderat **T**] **Pit** = **T** ; qui tunc temporis in Brennov aderat **B**

b facta **T**] **Pit** = **T** ; miracula, quae viderat **B**

[5.]

Hle, byl tehdy (v Břevnově) jakýsi Bavor, který se zabýval obchodem. Když spěšně dorazil domů, vyprávěl sousedům, co zažil. Kteréhosi svého přítele přesvědčoval, že může rychle získat zdraví pro svého syna, který byl od narození slepý, pokud se bude za něho modlit k Vintířovi. Když to otec uslyšel, začal se podle udělené rady vytrvale modlit. Ale světec chtěl, aby také u cizinců byla známa velikost boží, která měla zazářit skrze něj, a proto vyzval onoho muže, aby se vydal do Čech a aby v břevnovském opatství padl před hrobem blahoslaveného Vintíře a žádal o pomoc pro svého syna. Po tomto zjevení se muž odebral do Čech, přišel do zmíněného opatství, padl na hrob svatého muže a naléhavě prosil, aby jeho syn, kterého zanechal doma slepého a těžce nemocného, směl obdržet zdraví pro zásluhy svatého Vintíře. Když dokončil modlitbu, byl poučen božským hlasem, že již dosáhl toho, oč žádal. Tak se tedy nejistý příslibem navrátil domů. Ale byl někdy někdo oklamán boží předpovědí? Když se přiblížil k domovu, známí a přátelé mu běželi vstříc a řekli mu, že chlapec nejen vidí, ale že je také úplně zdrav. Otec se radoval, ale i váhal.

lantur gaudia: nam quod alii fatentur, ipse iam oculis^a intuetur. Sciscitatur, qua die, vel quo tempore puer melius habuerit,^b insinuatur ei, quod ante septem dies sanitati esset restitutus. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua divinitus acceperat responsum: iam vivere filium suum. Et credidit^c ipse et domus eius tota.^{d,20}

.....
a   oculis **T**] oculus **Pit**

b   habuerit **T**] habuit **Pit**

c   credidit **T**] credit **Pit**

d   persuadet dicens filium ... domus eius tota **T**] **Pit = T** ; dicens, ut filium suum, quem a nativitate caecum habuerat, sancti Guntheri precibus commendaret, credens ex toto corde ipsum posse per omnia sanari precibus et meritis beati Guntheri. Quod pater ut audivit, Sanctum tantum relatione cognitum die ac nocte precibus pulsat pro filii sui sanitate. Cumque multis insisteret jejuniis et orationibus, divinitus edocetur per visionem, ut, relicto filio suo caeco domi, celeriter pergat in Boëmiam et in abbatia Brennonensi sepulchro sancti Guntheri procumbens, auxilium filio suo deposcat. Visioni tali vir congratulans in Boëmiam proficiscitur, ac préfatam abbatiam aggreditur, sepulchro sancti viri prosternitur, flagitans cum lachrymis, ut filium suum, quem caecum et infirmum graviter domi reliquerat, sanum per merita sancti viri accipere mereretur. Porro tali oratione completa, cum in nocte sopori membra dedisset, apparuit ei quidam senex decora facie, dicens ei; exaudita est petitio tua, quia filius tuus per jejunia tua et orationes tuas, beato viro Gunthero pro te intercedente, jam lumen recepit et omnimodae sanitati restitutus est. Hic ergo anceps promissi praedictus Bavarus domum revertitur;

Vyplnila se radost, o které pochyboval, neboť co ostatní sdělovali, sám již otcovským zrakem spatřil. Vyzvídal, kterého dne a v který čas se chlapcův stav začal zlepšovat. Sdělili mu, že se uzdravil před sedmi dny. Otec tedy poznal, že to byla ta hodina, ve které dostal božskou odpověď, že jeho syn žije. A tak uvěřil on i celý jeho dům.^{xxxvi}

[6.]²¹

De Petro quodam ab egritudine liberato^a

Vir quidam de partibus Swevie veniens, nomine /fol. 288r/ Petrus,^b ante tumbam beati Guntherii prostravit^c

.....
sed quis unquam divinis oraculis deceptus fuit? Certe nemo. Cum autem appropinquaret domui, noti et amici occurrunt, dicentes, puerum non tantum visum, verum etiam totius corporis recepisse sanitatem. Pater vero dubitat et gaudet. Itaque dubitata cumulantur gaudia: nam quod dicebatur ab amicis ejus, jam oculis patris videtur. Interrogat igitur, in qua die, vel quo tempore puer melius habuerit, sicque notificatur ei, quia ante sex dies esset sanitati restitutus. Cognovit itaque pater, quia illa hora erat, in qua divinitus responsum acceperat, filium suum sanatum esse et illuminatum, et tunc credidit ipse et domus ejus tota, et facta est magna laetitia in provincia illa temporibus illis. **B**

a De Petro quodam ab egritudine liberato **T**] De puero quodam ab egritudine liberato **Pit** ; *inscriptionem om.* **B**

b Vir quidam de partibus Swevie veniens, nomine Petrus **T**] **Pit = T** ; Quodam etiam tempore fuit in partibus Thuringiae vir quidam nobilis et potens, Petrus nomine **B**

c ante tumbam beati Guntherii prostravit **T**] **Pit = T** ; qui per trium annorum spatium gravi infirmitate correptus, magis optabat mori, quam vivere, quia jam ab omnibus amicis despectus habebatur. Hic audita fama beati viri Guntheri, quod multos ab infirmitatibus suis meritis liberasset, ejus se precibus commendavit, ubi cum multis orationibus amici ipsius ad Deum insisterent,

[6.]

O jakémsi Petrovi, který byl uzdraven z nemoci

Přišel ze Švábska jistý muž, jmenoval se Petr. Padl na tvář před hrobem blahoslaveného Vintíře a modlil se

se et cum multis lacrimis orationem fudit^a et erigens se sancti sepuchrum osculabatur longaque trahens suspiria pavementum ecclesie lacrimarum ymbre rigabat. Quidam autem ex nostris huic spectaculo assistentes cum omni diligencia investigare sathagunt, unde aut quis esset? At ille, paulisper erigens se ab oratione et mente confortatus, ait: „De Swevie partibus ad referendas Deo laudes venio et venerabili domino meo Guntherio, ob cuius meritum a longa egritudine liberatus sum. Sed quid multis moror?^b Per spacium trium annorum magno languore correptus, non manum ad os ducere, nec aliud in latus declinare potui. Unde con-

.....
sanitatem pristinam recipere meruit. Tandem bene convalescens iter arripuit in Boëmiam, et venit in monasterium Brennowense, et ibi ante sepulchrum beati Guntheri confessoris se prostravit **B**

a orationem fudit **T**] **B** = **T** ; orationem suam obtulit **Pit**

b erigens se sancti sepuchrum ... Sed quid multis moror? **T**] **Pit** = **T** ; erigens se a terra sacram tumbam osculabatur atque suspiria longa trahens cordis ab imo, pallam, quae super tumbam posita erat, lachrymarum stilla perfudit. Quidam autem ex fratribus nostris, huic spectaculo assistentes cum omni diligencia investigare satagunt, unde venisset, aut quis esset? At ille, paulisper erigens se ab oratione et mente confortatus, tale edidit responsum: „De partibus Thuringiae ad referendas Deo grates et laudes venio et speciali domino meo sancto Gunthero, cujus meritis et intercessione a longa aegritudine liberatus sum.“ **B**

s mnohými slzami. Pak vstal, líbal světcův hrob a svlažoval podlahu kostela s hlasitým vzdycháním proudem slz. Jeden z našich, kteří byli přítomní u tohoto divadla, se ho se vší opatrností vyptával, odkud přišel a co je zač? A on se na chvíli zvedl od modlitby a s posílenou myslí pravil: „Přicházím ze Švábska, abych vzdával chvály Bohu a mému ctihodnému pánu Vintířovi, pro jehož zásluhy jsem byl osvobozen od dlouhé nemoci. A proč se tak dlouho zdržuji? Po dobu tří let jsem byl stížen těžkou nemocí, nemohl jsem zvednout ruku k ústům, ani druhou jsem nemohl ohnout do boku. Stalo se totiž, když se bolest horšila a již smrt mně

tigit, ut ingravescente dolore iam desperato^a mors in foribus assisteret, et ecce, subito vir canicie venerabili splendidus astitit,^b cuius ab ore tale fluxit eloquium: „Surge velociter et Boemie partes adire festina, ac in monasterio sanctorum Adalberti atque Benedicti ante tumbam sancti Guntherii^c debitas laudes omnipotenti Deo pro sanitate restituta referre, ne pigriteris.“ Audito hoc miraculo, cuncti fratres glorificaverunt Deum,^d qui sui famuli merita longe lateque declarat.

[7.]²²

Aliud miraculum^e

Alio tempore, cum per horarum spacia fratres in choro devote psallerent, vir quidam causa oracionis monasterium ingressus est, collum lesus morbo gravissimo.

.....
a iam desperato **T**] **Pit** = **T** ; indesperata **B**

b astitit **T**] **B** = **T** ; assistit **Pit**

c tumbam sancti Guntherii **T**] **Pit** = **T** ; sepulchrum beati Guntheri **B**

d glorificaverant Deum **T**] **Pit** = **T** ; glorificabant Deum omnipotentem **B**

e Aliud miraculum **T**] **Pit** = **T** ; *inscriptionem om.* **B**

zoufalému klepala na dveře, hle tu najednou se objevil muž zářící ctihodnými šedinami, z jehož úst se linula tato řeč: „Rychle vstaň a pospěš si do Čech, do kláštera svatých Vojtěcha a Benedikta před hrob svatého Vintíře a neváhej tam vzdát povinné chvály všemohoucímu Bohu za navrácení zdraví.“ Když mnozí bratři uslyšeli o tom zázraku, oslavovali Boha, který zásluhy svého služebníka široko daleko vyjevil.

[7.]

Jiný zázrak

Jindy, když bratři v čase hodinek zbožně zpívali v chóru žalmy, vstoupil do kláštera jakýsi muž, aby se tu modlil. Hrdlo měl stížené velmi těžkou chorobou.

Qui perlustrans altaria,^a venit ad altare beati Stephani prothomartiris, iuxta quod sancti viri corpus humatum est,^b ibique orabat. Completa itaque oratione, lassitudine victus sedit super sepulchrum, non intelligens, preciosum intus latere thesaurum. Erat vero, ut ita dicam, guttur ipsius morbo turgente confectum. Sed vir beatus non paciens se indigno pondere deprimi, quasi de gravi sompno evigilans magno impetu atque iactatu in alteram partem muri^c hunc proiecit, ita ut vicium, quod latebat in collo, ore prosiliens appareret in terra. Viso tali miraculo, cetus /fol. 288v/ fratrum communiter Deum^d benedicebat.^e

- .....
- a collum lesus morbo gravissimo, qui perlustrans altaria **T**] **Pit** = **T** ; cujus in collo morbus erat gravissimus, moxque perlustrans altaria **B**
- b sancti viri corpus humatum est **T**] **Pit** = **T** ; beati viri sepulchrum est **B**
- c muri **T**] **B** = **T** ; virum **Pit**
- d Deum **T**] **B** = **T** ; Dominum **Pit**
- e benedicebat **T**] **Pit** = **T** ; pulsatis campanis, laudabant et benedicebant **B**

Procházel (kostelem), až přišel k oltáři blahoslaveného prvomučedníka Štěpána, vedle něhož bylo pohřbeno tělo svatého muže, a tam se modlil.^{xxxvii} Když dokončil modlitbu, přemožen únavou se posadil na hrob. Nevěděl, že uvnitř je ukryt vzácný poklad. Jeho hrdlo bylo, abych tak řekl, zduřelé nemocí. Ale blahoslavený muž nestrpěl, že je utlačován nehodnou zátěží, probudil se jakoby z těžkého snu, velmi prudce se zmítal a mrštil jím na protější zeď, takže zduřenina, která se skrývala v mužově hrdle, vypadla ústy na zem. Když shromáždění mnichů uvidělo takový zázrak, společně chválili Boha.

[8.]

Item aliud miraculum^a

Quia igitur omnipotens Deus et misericors est peccatoribus et mirabilis in sanctis suis licet iam senescente mundo^b corrupta sit omnis caro in iniquitate, non tamen accensam lucernam patitur abscondi sub modio, sed celesti benedictione sanctificatam ponit super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.²³ Lucerna enim lucens sunt tria merita preciosi confessoris Christi, que velud candelabro imposita omnibus invocantibus clarescunt. Clarent igitur merita sancti Guntherii Christi fidelibus velut stelle in firmamento celi, quoniam ipse propria relinquendo^c et Christum sequendo, mundum cum flore despexit. Quem profecto consortem esse credimus eorum quibus dicitur: „Vos, qui reliquistis omnia et secuti estis me centuplum accipietis et vitam eternam possidebitis.“²⁴ Et crebra miracula, que ad sepuchrum eius seu

.....
a Item aliud miraculum **T**] **Pit** = **T** ; *inscriptionem om.* **B**

b Quia igitur ... mundo **T**] **Pit** = **T** ; Conditor et Salvator humani generis per ineffabilem suae bonitatis clementiam mirabiliter in coelis sanctos glorificans, pius et misericors peccatoribus in terris, quamvis, jam senescente mundo **B**

c relinquendo **Pit**] aliquando *per err.* **T**; relinquendo **B**

[8.]

Opět jiný zázrak

Protože všemohoucí Bůh je milosrdný k hříšníkům a ve svých svatých ukazuje podivuhodné věci, a ačkoli svět stárne a všechno tělesné je porušeno nepravostí, přece nedovolí skrýt rozžatou lampu pod vědro, ale posvěcenou nebeským požehnáním ji staví na svícen, aby svítila všem, kteří jsou v domě.^{xxxviii} Svítící lampou jsou totiž trojí zásluhy vzácného vyznavače Kristova, které jako vložené do svícnu všechny vzývající osvěcují. Zásluhy svatého Vintíře, který sám kdysi Krista následoval a světem s jeho nádherou opovrhnul, září tedy křesťanům jako hvězdy na klenbě nebes. Věříme, že on (Vintíř) je dozajista druhem těch, jimž bylo řečeno: „Vy, kteří jste opustili všechno a následovali jste mne, dostanete stokrát více a budete mít život věčný.“^{xxxix} A četné zázraky, které se u jeho hrobu či vzýváním jeho

per invocacionem nominis eius fiunt, testantur illum centuplum accepisse et vitam eternam possidere. Unde satis mihi videtur congruum, ut miracula, que per merita sancti huius temporibus nostris ad laudem et gloriam nominis sui Deus patrare dignatus est liquido cunctis edisseram.^{a,25}

[9.]

Item miraculum^b

Filius cuiusdam vidue in villa, que est iuxta portam monasterii, biduo ante octavam Dominice resurreccionis

.....
a patitur abscondi ...; lucerna enim (etiam **Pit**) ... edisseram **T**] **Pit = T** ; patitur occultari: sed illuminatam igne coelesti ponit super candelabrum, ut omnibus in domo Dei luceat. Lucernam dico beatum Guntherum confessorem, qui propria relinquendo, et praecepta Christi sequendo, mundum cum suis pompis despexit, quem miracula ad sepulchrum ejus, seu alias per merita ipsius, operante divina clementia, continue glorificant. Et quid dicam? Testantur enim fideles Christi fama publica pro laboribus suis ipsum esse remuneratum in coelis, qui ad sepulchrum ejus votiva donaria cum luminaribus offerunt in diversis necessitatibus et tribulationibus expertis sanctitatis ipsius auxilia, quae silentio praeteriens, pauca ad exemplum Christi fidelibus enarro, quia et cibus, qui parcius apponitur, dulcius sumitur. **B**

b Item miraculum. ... Explicit Vita sancti Guntheri **T**] **Pit = T** ;
deest B

jména dějí, svědčí o tom, že stokrát více byl odměněn a že má život věčný. Proto se mi zdá být vhodné, abych zázraky, které Bůh ráčil vykonat za našich časů pro zásluhy tohoto světce ke chvále a slávě svého jména, zřetelně všem vylíčil.

[9.]

Opět zázrak

Syn jakési vdovy ve vsi, která se nachází před branou kláštera, byl dva dny před oktávem Vzkříšení Páně

dolore capitis in lectum decidit, sicque dolore invalescente mortuus est. Ipsa vero octava magne festivitatis, dum cuncti gaudentes in Christi nomine exultarent, mater vero cum nuru sua^a et parvulis^b supradicti viri^c flentes et plangentes cadaver in medio positum observabant. Ad quorum suspiria ex alto prospectans Deus, vidit lacrimas misertusque est illorum. Illis flentibus et plangentibus, is, qui videbatur iam expirasse elevata manu silentium postulat, monens, ut tristes querelas deponerent et dixit: „Exortem lucis Christus me revocavit ab inferis per sui famuli Guntheri merita.“ Et subdidit: „Vir canicie splendens auream coronam /fol. 289r/ in capite gestans, monachorum veste utens lecto astitit. Guntherium se fore asserens et me suscitans ait: ‚Surge, cur sompno deprimeris?‘ Et aio ad eum: ‚Domine, quod iubes implere non valeo, quia nimio dolore contractis manibus et pedibus me movere non possum.‘ Et ille monens, ut sacri templi limina terendo laudes Omnipotenti referam, recessit ac in tenues auras receptus evanuit.“ Cuncti autem, qui aderant, hoc videntes protinus in Christi laudes ora stupencia laxarunt, sancti Guntheri merita collaudabant, sed et vir ille interim rore

.....

a cum nuru sua **T**] et vir nunc suas **Pit**

b parvulis **T**] parvuli **Pit**

c viri **T**] vices **Pit**

kvůli bolesti hlavy upoután na lůžko. Bolest tak postupovala, že zemřel. O oktávu velkého svátku, kdy se všichni v Kristově jménu radovali, matka se snachou a dětmi zmíněného muže v pláči a s nářkem stály okolo mrtvého. K jejich vzdechům shlédl z výšky Bůh, uviděl slzy a smiloval se nad nimi. Ten, který se zdál být mrtvým, zvedl ruku a požádal plačící a naříkající o ticho. Napomenul je, aby zanechali smutečních nářků, a pravil: „Kristus mne, odloučeného od světla, povolal zpět z podsvětí, pro zásluhy svého služebníka Vintíře.“ A dodal: „Vedle mého lůžka stál muž v mnišském rouchu, zářící šedinami a na hlavě nesoucí zlatou korunu. Prohlásil, že je Vintíř, vzbudil mne a pravil: Vstaň, proč tě tíží sen? A já mu říkám: Pane, co poroučíš, nemohu splnit, protože nemohu hýbat rukama a nohama ochromenýma strašnou bolestí. On mne napomenul, abych se odplazil na práh svatého chrámu a vzdal tam chválu Všemohoucímu. Poté odstoupil a pohlcen jemnou září zmizel.“ Všichni přítomní, když to viděli, hned začali užaslými ústy děkovat Kristu a chválit zásluhy svatého Vintíře. Ale mezitím onen muž, skropen spásnou rosou, usnul

salutifero perfusus soporatur, videtque tres viros lecto assistere candenti specie, medium autem illorum veluti commoto animo sibi dicentem: „Surge atque meum sepulchrum continge, ut sanus fias! Aliosque instrue, ut ipsi eadem facientes, a peccatis suis sanentur.“ Expergefactus eger rem gestam per ordinem retulit atque de lectulo exiliens Christi magnalia predicabat, monens cunctos venerari tumbam beati viri Guntherii.

[10.]

Item aliud miraculum^a

Hiis itaque peractis quidam de civitate Pragensi puerum quinquennem ad tumbam sancti huius deferunt. Cuius corpusculum a cui crinio capitis^b usque ad plantam pedis erat tumore sordidatum ita, ut spirare vix posset. Quem prope tumbam ponentes quasi per dimidium spacium^c unius hore inibi iacere faciunt, statimque languore depulso illum leti suscipiunt, inde ovantes ad propria redeunt. Puer vero post hec ad plenam perducitur sospitatem. Quem parentes evolutis senis diebus

.....

a   Miraculum 10 habent tantum **T** ac **Pit**

b   a cui crinio capitis **T**] a vertice capitis **Pit**

c   spacium **T**] spacii **Pit**

a uviděl u svého lůžka tři muže zářivého zjevu. Prostřední z nich mu jakoby vzrušeně řekl: „Vstaň, dotkni se mého hrobu a budeš zdrav. A ostatní pouč, že když totéž učiní, budou vyléčeni ze svých hříchů.“ Nemocný se probudil, po pořádku vyprávěl, co se stalo, pak seskočil z postele a zvěstoval velké skutky Kristovy. Všechny vybídnul, aby ctili hrob blahoslaveného muže Vintíře.

[10.]

Opět jiný zázrak

Když se toto událo, stalo se, že jakýsi pětiletý chlapec z města pražského byl přinesen k hrobu tohoto světce. Jeho tělíčko bylo od hlavy až k patě tak oteklé, že sotva mohl dýchat. Položili ho k hrobu a nechali ho tam asi tak na půl hodiny ležet, načež od něj nemoc náhle odešla. S radostí vzali chlapce a s jásotem se vrátili domů. Chlapci se vrátilo plné zdraví. Jeho rodiče

ad monasterium reducunt et ante sepulchrum beati
Guntheri laudes Domino referentes sanum et incolu-
men restituunt.

Explicit vita sancti Guntheri^a

.....
a Explicit vita sancti Guntheri **T**] Et hic expliciunt vita et acta
s. Guntheri confessoris in cod. ms. trebonensi **Pit** ; *om.* **B**

s ním po uplynutí šesti dnů přišli do kláštera a u hrobu blahoslaveného Vintíře vzdali chválu Pánu za to, že se úplně uzdravil.

Končí život svatého Vintíře

1 (I.) 'Fuit ... ammirantibus afflixit.' = *Wolfherii Vita Godehardi posterior*, c. 8, p. 201–202.

2 *Pars textus editionum C S M B P E* 'praeveniens Hersveldiam ... Qui proprie' (v. adn. b) *de Wolfherii Vita Godehardi II*, c. 8, p. 201, l. 35–39 *sumpta est, a qua in uno loco tantum differt: pro verbis editionum* 'ad eundem beatum Godehardum abbatem, noviter eidem ecclesiae ab ipso imperatore praestitutum' *apud Wolfherium* 'ad novum abbatem' *legimus*.

3 Cf. 2 *Tim* 4,2.

4 *Pars textus editionum C S M B P E* 'ingemuit ... praedicta (v. adn. h) *de Wolfherii Vita Godehardi posterior*, c. 8, p. 201, l. 21–27 *sumpta est*.

5 *In ms. T et in Pit. his verbis capitulum finitur. In ceteris editionibus textus, qui de visitatione Guntherii apud Stephanum, regem Ungarorum, narrat, sequitur: C M B P E c. 4 et 5, S c. 3 et 4 prima pars. Haec narratio in T ac Pit inferius legitur (v. hic, c. III).*

6 (II.) 'Tercio namque ... sapienter indoctus.' = *Wolfherii Vita Godehardi II*, c. 9, p. 202. *Haec narratio de heremo Guntherii in Saltu Bohemico in c. 6 in editionibus C M P E, c. 6 et 7 in B, c. 4 secunda pars in S reperitur.*

7 *v. Wolfherii Vitam Godehardi posterior*, c. 9, p. 202, l. 34–36, *ubi insuper legitur: 'erat varia, vario certe studio a rege Ungarico et de Boemia et Poliana et ceteris diversis provinciis simul cum vestitu conquisti. De potu, ut omnibus notum est, nichil prorsus ibi, nisi sola aqua'.*

8 *v. Wolfherii Vitam Godehardi posterior*, c. 9, p. 202, l. 43–45, *sed Wolfherius verbis paulo diversis usus est: 'sua festivitate, in nativitate scilicet sancti Iohannis Baptistae, specialis sui patroni, sermoni eius affuimus; quo in capitulari collatione eodem*

die fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris vita et moribus’.

9 *In ms. T et in Pit. his verbis capitulum finitur. In ceteris editionibus autem continuatur: S c. 6 et 7; B c. 8 et 9, M P E c. 7 et 8, similiter et C sine capitulis.*

10 *Cf. Mt 5,15; Mc 4,21; Lc 8,16 et 11,23.*

11 *In ms. T et in Pit. his verbis capitulum finitur. In ceteris editionibus post verba deserti loci secessum narratio de heremo sequitur: S c. 4; B c. 6 et 7, M P E c. 6, similiter et C sine capitulis, quae in T et Pit iam superius occurrit (v. adn. 6).*

12 *In hoc loco editiones duo capitula afferunt, quae in T et Pit desunt, id est: S c. 6 et 7, aut M P E c. 7 et 8, aut B c 8 et 9. similiter et C sine capitulis.*

13 *Cf. Mt 5,15; Mc 4,21; Lc 8,16 et 11,23.*

14 *Cf. Io 5,17.*

15 *In editionibus C S M sequitur textus, qui partim miraculo (8) in ms. T respondet (M adnotatur: ‘In codice ms hac adduntur:) ‘Conditor et Salvator humani generis per ineffabilem suae bonitatis clementiam mirabiliter sanctos in caelis glorificans, misericors est peccatoribus in terris. Et licet, iam senescente mundo, corrupta sit omnis caro iniquitate, non tamen accensam lucernam patitur occultari, sed illuminatam igne caelesti ponit super candelabrum, ut omnibus in domo Dei luceat. Lucernam dico beatum Guntherum, qui propria linquendo et Christi praecepta sequendo mundam despexit, quem miracula ad sepulcrum eius, vel alias, per merita ipsius operante divina clementia facta glorificant.’*

16 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch (n. 1), sine inscriptione: In Ungaria procerum nonnemo, nomine Laurentius,*

membris omnibus captus, cum diu a Deo sanari oraret, apparuit ei sanctus Stephanus rex, monuitque, ut in Boemiam profectus ad sepulchrum sancti Guntheri precaretur. Obsecus ille mox sanitatem obtinuit, et monachi coenobii illius sonantibus omnibus campanis, Deo hymnum „Te Deum laudamus“, magno jubilo concinuerunt. Gratitudinis ergo sepulchrum sancti Guntheri eleganti tegumento vestivit, cum gaudio reversus in Ungariam.

17 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch* (n. 2), *sine inscriptione*: In Bavaria in monasterio Altensi nonemo dictus Landfridus, etiam ipse membris captus omnibus, monitu ss. Virginis Deiparae, die s. Dionysii Areopagitae (qui ipse etiam dies est s. Guntheri) in Brzewnovium venit, ubi cum vir religiosam veste indutus eum erexisset, momentoque persanasset, mox ab oculis eius evanuit. Ob quod more solito campanae coenobii eius omnes in laetitiae, gratique erga Deum animi signum sunt pulsatae.

18 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch* (n. 3), *sine inscriptione*: Nobilis quidam Boemus ex familia Raczinorum, a daemone obsessus, e vestigio ad sepulchrum s. Guntheri est liberatus, campanis, ut post singula miracula fieri solebat, jucunde resonantibus.

19 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch* (n. 4), *sine inscriptione*: Civium Pragensium unus nomine Martinus, filium caecum et mutum natum ad sepulchrum s. Guntheri delatum, sine mora, sanum praesenti maxima Pragensium turbam, recepit, statimque dimidium bonorum suorum caenobio illi donavit. Illo viso miraculo quidam Bavarus domum reversus, amico suo author fuit, ut filium suuum caecum etiam deferret ad s. Guntherum, sed is filio domi relicto peregrinatus ad s. Guntherum, cum hic ieiunio et orationi vacaret, caelitus

intellexit, filium in Bavaria illam ipsam horam visum recipere; id quod verissimum fuisse postea deprehendit.

20 Cf. *Io* 4,53.

21 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch* (n. 5), *sine inscriptione*: In Thuringia Petrus quispiam praecipue nobilitatis vir, triennali morbo prostratus, a medicis relictus, amicis jam gravis, fama horum miraculorum excitatus, se s. Gunthero commendavit, sanatusque, Bržewnovium gratitudinis causa advenit.

22 *Hoc miraculum aliis verbis narratur in Ch* (n. 6), *sine inscriptione*: A tumore colli alius, a morbo caduco, duo a lepra, alius e periculosis daemonum tentationibus, faemina quaepiam anno 1256, die s. Magdalenae a Rabie, alia a fluxu, alia anno 1258, die s. Valentini, aliique alias a caecitate, atque a morbis alii sunt liberati, multis manus aridae sunt restitutae sanitati.

23 Cf. *Mt* 5,15; *Mc* 4,21; *Lc* 8,16 et 11,23.

24 Cf. *Mt* 19,29.

25 *In editione Pit* „Animadversio“ *ponitur*: „Hic nullum est miraculum, sed aut actorum processus pro canonizatione aut novi voluminis miraculorum solidus generalisque ingressus. Ex quo liquet magnitudo ab illo patratorum, eorumque fulgor et multitudo, dum ita parere eius merita, velut stellae in firmamento coeli et illa ad sepulchrum eius, per invocationem nominis eius fieri narrantur.“

Komentář

I Vintíř pocházel ze šlechtického rodu Sizzonů, který na přelomu tisíciletí patřil k nejvýznamnějším v Durynsku. Jejich jméno je ovšem až moderním výtvozem, vzniklo odvozením od nejoblíbenějšího rodového jména Sizzo. Od 12. století se potomci Sizzonů nazývali – podle svých hradů ležících na severním okraji Durynského lesa – hrabaty ze Schwarzburgu či z Käfernburgu. Zatímco rodová linie těchto pozdějších hrabat je známa detailně, o Sizzonech se toho ví jen málo. Jejich majetek se nacházel především ve střední části Durynska, kde měl své statky také Vintíř a jeho bratr Sizzo. Více viz Helge WITTMANN, *Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg*, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9–59; IDEM, *Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg*, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit I. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz–Magdeburg 2009, s. 377–389.

II T na tomto místě vynechává Wolfherovu pasáž o Vintířově zpovědi u opata Gotharda, kterou naopak v mírně upravené formě zachycují takřka všechny starší edice (viz s. 154, pozn. b): „(...) přišel s hodnou – jak se potom ukázalo – lítostí do Hersfeldu k onomu blahoslavenému opatu Gothardovi, kterého nedávno císař ustanovil do čela tohoto kláštera, a otevřel mu důkladně všechny tajnosti svého srdce a své vůle. Toho kajícího opata, spravedlivě spočívající v Bohu, s přívě-

tivou útěchou a také s vhodným poučením přijal, a s pomocí Páně ho spasitelným domlouváním obrátil až k mnišským slibům.“

III Zpovědníkem Vintíře se na podzim 1005 stal opat benediktinského kláštera v hesenském Hersfeldu Gothard (960/961–1038), kterého sem v létě téhož roku dosadil král Jindřich II., aby tu provedl reformu v gorzském duchu. V roce 1022 byl jmenován biskupem v Hildesheimu. Po smrti byl uctíván jako světec a v roce 1131 kanonizován papežem Inocencem II. O Gothardovi viz STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, s. 100–106; Hans GOETTING, *Das Bistum Hildesheim. Die Hildesheimer Bischöfe von 815–1221 (1227)* (= *Germania Sacra, Neue Folge* 20 – *Die Bistümer der Kirchenprovinz Mainz. Das Bistum Hildesheim* 3), Berlin–New York 1984, s. 230–257.

IV O Vánocích 1005 byly na císařské falci ve Wallhausenu dojednány a stvrzeny majetko-právní důsledky Vintířova rozhodnutí stát se mnichem. Za účasti Vintíře, opata Gotharda a několika durynských a saských šlechticů bylo písemně stvrzeno darování šesti Vintířových statků klášteru sv. Wigberta v Hersfeldu, z toho dvou přímo klášterů a čtyř hersfeldskému probošství v durynském Göllingen. Na základě písemného aktu vznikla v druhé polovině 11. století listina potvrzující směnu provedenou v roce 1005 (*Urkundenbuch der Reichsabtei Hersfeld* I, ed. Hans Weirich, Marburg 1936, č. 77, s. 146–147). K tomu viz KÄLBLE – LUDWIG, *Ersterwähnung*, s. 23–29.

V Probošství Göllingen, založené kolem roku 1000 na řece Wipperu jižně od Kyffhäuseru, mělo pro Vintíře zásadní význam. Vymínil si, že se tu stane proboštem, a své dary směřoval především sem, aby tu měl dostatečné materiální zázemí. Více Mathias KÄLBLE, *Die Reichsabtei Hersfeld und die Anfänge der Propstei Göllingen*, in: *Das Benediktinerkloster zu*

Göllingen. *Ergebnisse der Forschung 2005–2009* (= Arbeitsheft des Thüringischen Landesamtes für Denkmalpflege und Archäologie, Neue Folge 34), Erfurt–Altenburg 2009, s. 10–26.

VI Gothard byl současně (od roku 996) i opatem v bavorském Dolním Altaichu (Niederaltaich). Nezdálo se mu vhodné, aby Vintíř převzal vedení Göllingenu okamžitě. Nejdříve musel projít noviciátem, pro který zvolil raději již reformovaný Dolní Altaich než doposud neklidný Hersfeld. K dějinám Dolního Altaichu viz Josef HEMMERLE, *Die Benediktinerklöster in Bayern* (= Germania benedictina II. Bayern), München 1970, s. 188–197, a STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*.

VII Do noviciátu byl Vintíř přijat v dolnoaltašském klášteře sv. Mořice v roce 1006. Jeho vstup do kláštera zaznamenaly i pozdější anály – dolnoaltašské dokončené krátce po roce 1054 (*Annales Altahenses Maiores*. MGH SS in usum scholarum 4, ed. Edmund von Oefele, Hannover 1890, s. 16), hildesheimské ze šedesátých let téhož století (*Hildesheimenses annales*. MGH SS in usum scholarum 8, ed. Georg Waitz, Hannover 1878, s. 29) a anály Lamberta z Hersfeldu z doby kolem roku 1078 (*Lamperti, monachi Herfeldensis, opera*, MGH SS in usum scholarum 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover–Leipzig 1894, s. 50).

VIII Srv. 2 Tim 4,2.

IX T na tomto místě vynechává Wolfherovu pasáž o intervenci Jindřicha II., kterou zachycují takřka všechny starší edice (viz s. 164, pozn. g): „Ale opat celou tuto záležitost po pořádku tajně sdělil zbožnému císaři Jindřichovi a požádal ho o pomoc při napravení takové člověka. Panovník ho ihned milostivě zavolal k rozmluvě a sám ho obracel. Začal ho poučovat z evangelních, apoštolských i řeholních předpisů, že nikdo nemůže sloužit dvěma pánům (srv. Lk 16,13) a že se

mnich nesmí vrátit do světa jako pes ke svým zvratkům (srv. 2 Petr 2,22). Těmito a podobnými domluvami byl konečně zmíněný muž vskutku v Kristu dojat (...)

X Podle Arnolda (Arnoldus, *De memoria*, s. 572) odešel Vintíř nejdříve do poustevny na hoře Ranzinger nad Lallingem, vzdáleném asi 13 km severovýchodně od Dolního Altaichu. Místo, kde měla jeho poustevna údajně stát, tu dodnes označuje tzv. Guntherstein. Zde prý žil tři roky zcela sám, tedy snad v letech 1008–1011. Podle Arnolda si pak zřídil další poustevnu na ještě odlehlejší místo v Severním lese („Aquilonalis silva“), který Wolfher (Vita Godehardi posterior, s. 202) nazývá Českým lesem („Boemicus saltus“). Ve středověku oba uvedené názvy označovaly celé pohraniční hory. Viz WILD, *Der Böhmerwald*, a MAUR, *Paměť*, s. 27–37. V T je Wolfherův text porušen, resp. zmateně doplněn o jméno šumavské hory Březník, na níž měl Vintíř od roku 1040 svou třetí a poslední poustevnu. Z kontextu ovšem plyne, že se tu jedná o Vintířovu poustevnu v Rinchnachu v dnešním Bavorském lese, na místě vzdáleném asi 25 km severovýchodně od Dolního Altaichu. Podle místní tradice tu měla poustevna nejdříve stát nad Rinchnachem na Gehmansbergu, kde byl roku 1766 vybudován poutní kostelík zvaný Frauenbrünnl. Uvnitř jsou nástěnné malby připomínající Vintířův pobyt na tomto místě (viz Josef DENGLER, *Zur Frauenbrünnl-Renovierung 1997–1999*, Rinchnach 1999; IDEM, *Wallfahrtskirche Frauenbrünnl (Guntherkircherl)*, Rinchnach 2010). Teprve pak zřídil Vintíř v údolí říčky Rinchnacher Ohe klášter poustevníků podřízený Dolnímu Altaichu.

XI Vintíř neuměl ani číst ani psát, jako takřka všichni laici jeho doby. Výslovně na to upozornil Arnold (*De memoria*, s. 572, kap. 64): „Quid et quis est Guntharius? Laicus atque idiota (...)

XII Kaple Stětí sv. Jana Křtitele byla posvěcena pasovským biskupem Berengarem dne 29. srpna 1019 (*Die Regesten der Bischöfe von Passau* I, č. † 273).

XIII Kapitulu se zde rozumí slavnostní shromáždění mnichů, v tomto případě při příležitosti svátku hlavního patrona kláštera v Rinchnachu. K tomuto pojmu blíže Jacques DUBOIS, *Monastische und Ordenskapitel, Lexikon des Mittelalters* 5, s. 939–941.

XIV Ratmund byl synovcem opata Gotharda a studoval také v klášterní škole v Hersfeldu, kde byl jeho spolužákem kanovník Wolfher, který je vlastním autorem tohoto textu. Později se Ratmund stal opatem v Dolním Alteichu (1027–1048). O něm viz STADTMÜLLER – PFISTER, *Geschichte*, passim podle rejstříku.

XV Legendista, resp. Wolfher, tady použil slova Řehoře Velikého o sv. Benediktu: „Recessit igitur scienter nescius et sapienter indoctus.“ *Gregoire le Grand, Dialogues II* (= *Sources chrétiennes* 260), ed. Adalbert de Vogüé, Paris 1979, prolog, s. 126.

XVI Srv. Mt 5,15; Mk 4,21; Lk 8,16 a 11,33.

XVII Ve skutečnosti byl Vintír jen velmi vzdáleným příbuzným krále Štěpána, pokud vůbec. Štěpánovou manželkou byla totiž Gisela, sestra císaře Jindřicha II. z rodu Liudolfingů. Ti byli zase přes durynské Ekkerhardiny rodově spříznění s hrabaty z Käfernburgu, potomky sv. Vintíře. K tomu viz Eduard HLAWITSCHKA, *Untersuchungen zu den Thronwechseln der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts und zur Adelsgeschichte Süddeutschlands. Zugleich klärende Forschungen um „Kuno von Ohningen“*, Sigmaringen 1987, s. 41–42; Gabriele RUPP, *Die Ekkehardiner, Markgrafen von Meißen, und ihre Beziehungen zum Reich und zu den Piasten*, Frankfurt 1996, s. 207–209; KÖRMENDI, Ungarn, s. 28–29.

XVIII Vintíř ke králi Štěpánovi skutečně cestoval, a to z pověření císaře Jindřicha II. Podle Větší legendy sv. Štěpána (*Legenda s. Stephani regis maior*, kap. 14, s. 388), sepsané v Panonhalmě mezi léty 1077–1083, prý Vintíř (kolem roku 1020) krále pohnul k tomu, aby založil v Bakonybélú nedaleko Veszprému benediktinský klášter. Nový klášter byl příznačně zasvěcen dolnoaltašskému patronu sv. Mořici.

XIX Zázrak s pečeným ptákem není v latinské hagiografii úplně ojedinělý. Podle bollandistů se objevuje také u sv. Mikuláše Tolentinského († 1305). Světec prý nechtěl sníst pečenou koroptev („perdix assata“), kterou mu předložili v době jeho nemoci. Přežehnal ji tedy znamením kříže, pták oživnul a odletěl (*De s. Nicolao Tolentinate, Commentarius praeuius*, AA SS *Septembris* III, Antwerpen 1750, s. 643–644).

XX Srv. Mt 5,15; Mk 4,21; Lk 8,16 a 11,33.

XXI Jedná se o Břetislavovo polské tažení v létě 1039, kdy kníže vyloupil hnězdenskou katedrálu, aby odtud přivezl do Prahy ostatky sv. Vojtěcha. Následující válečný konflikt mezi Břetislavem I. a králem Jindřichem v letech 1040 a 1041, jakož i Vintířův podíl v něm, legendista vůbec nezmiňuje. K Vintířově účasti na tažení Jindřicha III. naposledy MAUR, *Paměť*, s. 112–114, a KUBÍN, *Svatý Vintíř*, s. 151–153.

XXII Hrad Prácheň, jehož ruiny se dodnes nalézají na kopci nad Horažďovicemi, byl až do poloviny 13. století správním hradem Přemyslovců. V roce 1318 ho Jan Lucemburský prodal Bavorovi III. ze Strakonice. Viz Tomáš DURDÍK, *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000, s. 446.

XXIII Jelen byl v hagiografické literatuře zvláště oblíbeným zvířetem. Podobná scéna, v níž pronásledovaný jelen či laň dovedou knížete až k svatému poustevníkovi se jen v české středověké hagiografii objevuje celkem třikrát – kromě Vintíře

i ve vyprávění Mnicha sázavského o sv. Prokopu (*Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag, MGH SRG n.s. 2*, ed. Bertold BRETHOLZ, Berlin 1923, Anhang I, s. 242–251) a v legendě o sv. Ivanovi z poloviny 15. století (*Život sv. Ivana, FRB I*, ed. Josef Emler, Praha 1873, 112–120).

XXIV Srv. Jan 5,17.

XXV Tzn. byl jeho kmotrem. Text legendy „qui eundem de sacro fonte suscepisset“ se tu nápadně shoduje s textem údajné listiny Břetislava I. z 18. října 1045 (*CDB I*, č. 379, s. 352–354), v níž kníže daroval břevnovskému klášteru rozsáhlý újezd na Prácheňsku „ob amorem quoque et memoriam beati Guntheri heremite, qui me de sacro fonte baptismatis suscepit!“ („kvůli přízni a památce svatého Vintíře, který mne vyzvedl ze svatého křestního pramene“). Listina patří do širšího souboru břevnovských falz, která vznikla v průběhu 13. století za účelem pojištění klášterního majetku. Zmíněné Břetislavovo falzum bylo vyhotoveno asi v devadesátých letech 13. století. K tomu viz JAN, *Počátky benediktinů*, s. 23.

XXVI Tato část legendy připomíná Jeronýmův *Život sv. Pavla*, prvního poustevníka (*Vita sancti Pauli, primi eremite*, kap. 11–14). V předposledním dni svého života se prý Pavel seznámil se sv. Antonínem, kterému měl při té příležitosti oznámit, že příštího dne zemře. S velkým nářkem pak Antonín Pavla prosil, aby ho neopouštěl. Viz *Jeroným, Legendy o poustevnících*, překlad Jiří Šubrt, Praha 2002, s. 56–59.

XXVII Slova legendy „memorie mee causa“ tu opět prokazují jistou shodu s výše uvedeným falzem Břetislava I. (viz pozn. XXV).

XXVIII „Diei hora tertia“ – doslova třetí hodina denní tu označuje zhruba prostředek dopoledne, kdy se podle liturgie hodin (breviáře) koná tzv. tercie, jedna z modliteb uprostřed dne.

XXIX Také sv. Antonín podle vyprávění Jeronýmova použil podobná slova na adresu sv. Pavla: „Tam tarde notus, tam cito recedis?“ („Tak pozdě jsem tě poznal a tak brzy tě ztrácím?“). Viz *Jeroným, Legendy o poustevnících*, s. 58–59.

XXX Šebíř byl pražským biskupem v letech 1032–1067. Břetislav se v roce 1039 po získání ostatků sv. Vojtěcha pokusil získat pro Šebíře arcibiskupské palium, za což se mu Šebíř „odvděčil“ tím, že o dva roky později při válce s králem Jindřichem III. jako první přeběhl do králova tábora. O nějakém obzvláštním přátelství mezi Břetislavem a Šebířem po tomto datu lze proto sotva mluvit. K tomu viz Barbara KRZEMIENSKA, *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu /1039–1041/*, Praha 1979, s. 41–66; Josef ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí (1034–1198)*, Praha 1997, s. 62–63.

XXXI Za života sv. Vintíře se ještě běžně přijímalo pod obojí způsobou, teprve během 12. a 13. století se od laického kalicha zcela upustilo. Podobná scéna se svatým přijímáním na smrtelném loži se objevuje také v Životě sv. Ivana z poloviny 15. století. Zde je ovšem z odporu k utrakvismu naopak anachronicky zdůrazněno, že světec přijímal jen pod jednu způsobou (*FRB I*, s. XI).

XXXII Vintířovu smrt na podzim 1045 a jeho pohřeb v Praze jako první zaznamenal reichenavský kronikář Heřman Chromý (†1054): „Autumnali tempore Guntharius heremita ad Christum migravit et in Braga, Bohemie urbe, sepultus quiescit.“ (*Herimanni Augiensis Chronicon*, s. 680). Přesné datum úmrtí – 9. října uvádí až tzv. Pražské martyrologium, pocházející z pražské kapituly, dokončené v padesátých letech 12. století (viz František GRAUS, *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, *ČsČH* 15, 1967, s. 789–810, zde s. 794).

XXXIII To je ve vintířovské legendě už druhý odkaz na uherského krále Štěpána. Opět se tu má zdůraznit údajné příbuzenství obou světců.

XXXIV Vintíř zemřel 9. října, tedy o svátku sv. Diviše. Tohoto světce pak Břevnov používal k neoficiální oslavě sv. Vintíře, kterou jako prozatímní řešení podporovala i římská kurie. Svědčí o tom odpustkové listiny papežů Inocence IV. (z 29. ledna 1252), Urbana IV. (13. září 1261) a Klementa IV. (z 18. března 1267) udělující odpustky poutníkům, kteří navštívili břevnovský kostel mj. o svátku sv. Diviše. Viz *CDB IV/1*, s. 400–401, č. 231; *V/1*, s. 439–440, č. 293; *V/2*, s. 36–37, č. 492. O významu Divišova kultu na Břevnově viz SOMMER, Řezno; IDEM, Poustevník Vintíř/Gunther.

XXXV Legendista se tu patrně inspiroval druhou knihou Dialogů Řehoře Velikého, kde se vypráví o chlapci jistého dvořana (nikoli venkovana), kterého v Benediktově klášteře zasypala zřícená zeď. Polámaného chlapce prý přinesli ke sv. Benediktu, který mu skrze modlitbu vrátil zdraví. Viz *Gregoire Le Grand, Dialogues II*, II/11, s. 172–175.

XXXVI Srv. Jan 4,53.

XXXVII Přesnou lokalizaci hrobu – na Břevnově před oltářem sv. Štěpána – uvádí jako první letopis Mnicha sázavského ze sedmdesátých let 12. století („Sepultus est in monasterio sanctorum Adalberti atque Benedicti ante altare sancti Stephani prothomartyris.“ Mnich sázavský, *FRB II*, s. 250).

XXXVIII Srv. Mt 5,15; Mk 4,21; Lk 8,16 a 11,33.

XXXIX Srv. Mt 19,29.

Zkratky

corr. – *corrigit*

ex edd. suppl. – *ex editionibus supplevit*

Kub – *Kubín*

om. – *omittit*

AA SS – Acta sanctorum

CDB – Codex diplomaticus et epistolaris regni
Bohemiae

ČČH – Český časopis historický

ČsČH – Československý časopis historický

FRB – Fontes rerum Bohemicarum

LThK – Lexikon für Theologie und Kirche

MGH DD – Monumenta Germaniae Historica.
Diplomata

MGH SS – Monumenta Germaniae Historica.
Scriptores

MGH SRG ns – Monumenta Germaniae Historica.
Scriptores Rerum Germanicarum. Nova series

NK ČR – Národní knihovna České republiky

PL – Patrologiae cursus completus. Series latina

Seznam pramenů

- Annales Altahenses maiores*, ed. Edmund von Oefele, *MGH SS in usuum scholarum* 4, Hannover 1891.
- Annales Hildesheimenses*, ed. Georg Waitz, *MGH SS in usuum scholarum* 8, Hannover 1878.
- Annalista Saxo*, ed. Georg Waitz – P. Kilon, *MGH SS* 6, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1844, s. 542–777.
- Archiv pražské metropolitní kapituly I – Katalog listin a listů z doby předhusitské (– 1419)*, ed. Jaroslav Eršil – Jiří Pražák, Praha 1956.
- Arnoldi Emmerammensis monachi De miraculis s. Emmerami libri duo – liber II*, *PL* 141, Paris 1853, sl. 989–1094.
- Arnoldus de s. Emmerammo, De memoria beati Emmerami et eius cultorum*, ed. Georg Waitz, *MGH SS* 4, Hannover 1841, s. 556–574.
- BHL – Bibliotheca hagiographica latina antiquae et mediae aetatis*, ed. socii Bollandiani, Bruxelles 1898–1899.
- CANISIUS, Henricus: *Antiquae lectiones, seu antiqua monumenta ad historiam mediae aetatis illustrandam, nunquam edita, omnia primum ex manuscriptis edita et notis illustrata* II, 2, Ingolstadt 1602.
- CDB I – Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I*, ed. Gustav Friedrich, Praha 1904–1907.
- CDB IV/1 – Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1962.
- CDB V/1 – Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/1*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1974.

- CDB V/2 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1981.
- CDB V/3 – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/3*, ed. Jindřich Šebánek – Sáša Dušková, Praha 1982.
- D'ACHERY, Luc – MABILLON, Jean – RUINART, Thierry: *Acta sanctorum ordinis s. Benedicti in saeculorum classes distributa. Saeculum VI., quod est ab anno Christi M. ad MC. Pars prima*, Paris 1701.
- DAVID, Georg: *Medicus Hercinius, to jest velkolesní hojitel a uzdravitel aneb život sv. Vintíře*, Praha 1713
- DAVID, Georg: *Des Königreiches Böheimb heilsamer Waldarzt oder das Leben sancti Guntheri*, Prag 1713
- DAVID ZE ZDIC, Jiří: *Život poustevníka Vintíře*, ed. Michal Altřícht, Olomouc 2007.
- De b. Gunthero confessore, ordinis s. Benedicti, Breunoviae in Bohemia, AA SS Octobris IV, Bruxelles 1780, s. 1054–1084.
- De institutione monasterii Althensis*, ed. Philip Jaffé, MGH SS 17, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1861, s. 369–373.
- ERKENS, Franz-Reiner: Die ältesten Passauer Bischofsurkunden, *Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte* 46, 1983, s. 469–514.
- Herimanni Augiensis Chronicon, in: *Quellen des 9. und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches*, ed. Rudolf Buchner, Berlin 1961, s. 617–707.
- CHANOVSKÝ, Albert: *Vestigium Bohemiae Piae seu res quaedam memoratu dignae, quae in Boemia praesertim in districtu Pragensi et Pilsnensi, vel ab hominibus sunt pie erga Deum gestae, vel a Deo hominibus singulari favore, aut etiam in poenam acciderunt. Notis illustratae et auctae a P. Joanne Tanner, eiusdem Societatis sacerdote ss. theologiae doctore*, Kolín 1659.
- Die Chronik des Bischofs Thietmar und ihre Korveier Überarbeitung, ed. Robert Holzmann, MGH SRG ns 9, Berlin 1935.

- Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag, ed. Bertold Bretholz, MGH SRG ns 2, Berlin 1923.
- Gregoire le Grand, Dialogues II* (= Sources chrétiennes 260), ed. Adalbert de Vogüé, Paris 1979.
- S. Gregorii Magni Homiliae in Hiezechihalem prophetam* (= Corpus Christianorum. Series latina 142), ed. Mark Adriaen, Turnhout 1971.
- Jeroným, Legendy o poustevnících*, překlad Jiří Šubrt, Praha 2002, *Lamperti, monachi Herfeldensis, opera, MGH SS in usum scholarum* 38, ed. Oswald Holder-Egger, Hannover-Leipzig 1894.
- Legenda sancti Stephani regis maior*, ed. Emma Bartoniek, in: *Scriptores rerum Hungaricarum II*, ed. Emericus Szentpétery, Budapest 1938, s. 377–392.
- Legenda s. Stephani regis ab Hartvico episcopo conscripta*, ed. Emma Bartoniek, in: *Scriptores rerum Hungaricarum II*, ed. Emericus Szentpétery, Budapest 1938, s. 401–440.
- Letopisy české 1196–1278, Fontes rerum Bohemicarum II*, ed. Josef Emler, Praha 1874.
- MGH DD K II – Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser 4 – Die Urkunden Konrads II. mit Nachträgen zu den Urkunden Heinrichs II.*, ed. Harry Breslau, Hannover-Leipzig 1909.
- MGH DD H III – Die Urkunden der deutschen Könige und Kaiser 5 – Die Urkunden Heinrichs III.*, ed. Harry Breslau – Paul Kehr, Berlin 1931.
- Mnich sázavský, Fontes rerum Bohemicarum II*, ed. Josef Emler, Praha 1874, s. 237–269.
- Monumenta Nideraltacensia, Monumenta Boica XI*, München 1771, s. 1–340.
- Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia 5 – Acta Urbani VI. et Bonifatii IX.*, ed. Kamil Krofta, Praha 1903.

- Nomina monachorum Altahensium, ed Philip Jaffé, *MGH SS* 17, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1861, s. 368–369.
 Národní knihovna ČR, rukopis VI. G. 11.
 Národní knihovna ČR, rukopis XIII. D. 20.
- PITER, Bonaventura: *Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Brzewnoviensi prope Pragam, ordinis s. Benedicti, s. Guntherus, confessor et heremita*, Brno 1762.
- Die Regesten der Bischöfe von Passau I: 731–1206*, ed. Egon Boshof, München 1992.
- ROSACIN, Karel František: Pověsti o sv. Vintířovi, *Český lid* 21, 1912, s. 283–287.
- SURIUS, Laurentius: *De probatis sanctorum Vitis. October*, Köln ³1618.
- TRUHLÁŘ, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis pragensis asservantur* I, Praha 1905.
- Urkundebuch der Reichsabtei Hersfeld I*, ed. Hans Weirich, Marburg 1936.
- Vita Guntheri eremitae, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Hannover 1854, s. 276–279.
- Wolfherius, Vita Godehardi posterior, *MGH SS* 11, ed. Georg H. Pertz, Stuttgart 1854, s. 196–218.
- Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390–1394*, ed. Josef Emler, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filos.-histor.-jazykozpytná 1888, č. 9, s. 280–305.
- Život sv. Ivana, *FRB* I, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. XI, 112–120.
- Život Vintíře poustevníka, *FRB* I, ed. Josef Emler, Praha 1873, s. XXIV–XXV, 337–346.

Seznam literatury

- ANGENENDT, Arnold: Zur Ehre der Altäre erhoben. Zugleich ein Beitrag zur Reliquienteilung, *Römische Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* 89, 1994, s. 42–67.
- BALBÍN, Bohuslav: *Miscellanea historica regni Bohemiae IV – Bohemia sancta*, Pragae 1682.
- BARTŮŇEK, Václav: *Stručné dějiny kollegiální kapituly a královské kaple Všech svatých na Pražském hradě*, Litoměřice 1979.
- BERSCHIN, Walter: *Biographie und Epochenstil im lateinischen Mittelalter 4/1. Ottonische Biographie. Das hohe Mittelalter 920–1070 n. Chr.*, Stuttgart 1999.
- BLÁHOVÁ, Marie: Historia foundationis monasterii Brevnoviensis, in: *Milénium břevnovského kláštera 993–1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie Bláhová, Praha 1993, s. 147–162.
- BLÁHOVÁ, Marie: Sázaver Geschichtsschreibung, in: *Der heilige Prokop, Böhmen und Mitteleuropa* (= *Colloquia mediaevalia Pragensia* 4), Praha 2005, s. 185–204.
- BLÁHOVÁ, Marie: Sázavské dějepisectví, in: *Svatý Prokop, Čechy, Svatý Prokop, Čechy a střední Evropa*, ed. Petr Sommer, Praha 2006, s. 171–188.
- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa: *Velké dějiny země Koruny české I. Do roku 1197*, Praha-Litomyšl 1999, s. 380.
- BRODRICK, James: *Jezuita Petr Kanisius (1521–1597)*, Olomouc 2012.

- BRODRICK, James: *Petrus Canisius (1521–1597)*, Wien 1950.
- BRUNHÖLZL, Franz: *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters II – Die Zwischenzeit vom Ausgang des karolingischen Zeitalters bis zur Mitte des elften Jahrhunderts*, München 1992.
- Český slovník bohovědný 2 (Praha 1916), s. 668, heslo Canisius Jindřich.
- De s. Nicolao Tolentinate, Commentarius praeuius, AA SS *Septembris* III, Antwerpen 1750, s. 643–644.
- DENGLER, Josef: *Säkularisation – Umbruch und Aufbruch. Aufhebung der Propstei Rinchnach vor 200 Jahren*, Rinchnach 2003.
- DENGLER, Josef: *Wallfahrtskirche Frauenbrünnl (Guntherkircherl)*, Rinchnach 2010.
- DENGLER, Josef: *Zur Frauenbrünnl-Renovierung 1997–1999*, Rinchnach 1999.
- DEVAUX, Augustin: Surius (Sauer, Laurent), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et histoire* 14 (Paris 1990), sl. 1325–1329.
- DOKOUPIL, Vladislav: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*, Brno 1972.
- DRAGOUN, Michal: Vintř a Radim – lokální kultury českého vrcholného středověku, *Mediaevalia Historica Bohemica* 6, 1999, s. 65–75.
- DUBOIS, Jacques: Monastische und Ordenskapitel, *Lexikon des Mittelalters* (München 1991) 5, s. 939–941.
- DU MOUSTIER, B.: Surius, Lawrence, *New Catholic Encyclopedia*² 13 (Detroit 2002), s. 628–629.
- DURDÍK, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 2000.
- FATOUROS, Georgios: Thierry Ruinart, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 8 (Herzberg 1994), sl. 981–984.

- FOLTÝN, Dušan: Břevnovsko-broumovský klášter – živý svědek tisíce let českých dějin, in: Jeroným RŮŽIČKA, *Dějepis kláštera břevnovského a broumovského*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2013, s. xxiii-xxxii.
- GEORGI, Wolfgang: Zur Präsenz und Tätigkeit der Bischöfe der Magdeburger Kirchenprovinz im slawischen Siedlungsgebiet (10. bis Mitte 12. Jahrhundert), in: *Struktur und Wandel im Früh- und Hochmittelalter. Eine Bestandsaufnahme aktueller Forschungen zur Germania Slavica*, ed. Christian Lübke, Stuttgart 1998, s. 251–271.
- GIESEBRECHT, Wilhelm von: *Geschichte der deutschen Kaiserzeit II – Blüthe des Kaiserthums*, Braunschweig 1857.
- GOETTING, Hans: *Das Bistum Hildesheim. Die Hildesheimer Bischöfe von 815–1221 (1227)* (= *Germania Sacra*, Neue Folge 20 – Die Bistümer der Kirchenprovinz Mainz. Das Bistum Hildesheim 3), Berlin – New York 1984.
- GRAUS, František: Autour de la peste noire au XIVe siècle en Bohême, *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations* 18, 1963, s. 720–724.
- GRAUS, František: *Necrologium Bohemicum – Martyrologium Pragense a stopy nekosmovského pojetí českých dějin*, *ČsČH* 15, 1967, s. 789–810.
- GRUNDMANN, Herbert: Adelsbekehrungen im Hochmittelalter. Conversi und Nutriti im Kloster, in: IDEM, *Ausgewählte Aufsätze I – Religiöse Bewegungen* (= *Schriften der MGH* 25,1), Stuttgart 1976, s. 125–149.
- GRUNDMANN, Herbert: Deutsche Eremiten, Einsiedler und Klausner im Hochmittelalter (10.–12. Jahrhundert), in: IDEM, *Ausgewählte Aufsätze I – Religiöse Bewegungen* (= *Schriften der MGH* 25,1), Stuttgart 1976, s. 93–124.

- HAARLÄNDER, Stephanie: *Vitae episcoporum. Eine Quellengattung zwischen Hagiographie und Historiographie, untersucht an Lebensbeschreibungen von Bischöfen des Regnum Teutonicum im Zeitalter der Ottonen und Salier*, Stuttgart 2000.
- HAVLÍČEK, Petr: Pater Vojtěch Chanovský, světec nebo fanatik?, in: *Barokní jezuitské Klatovy*, ed. Karel Mráz – Václav Chroust, Klatovy 2007, s. 84–93.
- HEMMERLE, Josef: *Die Benediktinerklöster in Bayern (= Germania benedictina II. Bayern)*, München 1970.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Josef Emler (1836–1899). Příspěvky k jeho učitelské, vědecké a organizátorské činnosti*, Praha 1989.
- HLAVÁČEK, Ivan: Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské 1 – Knihovna kláštera treboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů, in: IDEM, *Knihy a knihovny v českém středověku. Studie k jejich dějinám do husitství*, Praha 2005, s. 156–207.
- HLAWITSCHKA, Eduard: *Untersuchungen zu den Thronwechseln der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts und zur Adelsgeschichte Süddeutschlands. Zugleich klärende Forschungen um „Kuno von Ohningen“*, Sigmaringen 1987.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Benediktini v českých zemích ve středověku, in: *Břevnov v českých dějinách*, ed. Marie Bláhová – Ivan Hlaváček, Praha 1997, s. 7–24.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: O „Devotio moderna“ trochu jinak, in: *Querite primum regnum Dei. Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové*, ed. Helena Krmíčková – Anna Pumprová – Dana Růžičková – Libor Švanda, Brno 2006, s. 403–415.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – ZACHOVÁ, Jana: *Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda*, Pardubice 1997.
- HOFMANN, K.: Altemps (Hohenems), *LThK*¹ 1 (Freiburg i. Br. 1930), sl. 313–314.

- JACOBSEN, Peter Ch.: Wolfhere (Wolfherius) von Hildesheim, in: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters* 10 (Berlin 1999), sl. 1370–1374.
- JAN, Libor: Počátky benediktinů na Moravě a rajhradský klášter, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24.–25. května 2001 v Třebíči*, ed. Libor Jan – Petr Obšusta, Brno 2002, s. 19–27.
- KADLEC, Jaroslav: *Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni*, Praha 2004.
- KADLEC, Jaroslav: *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Rankonis de Ericinio*. Aus dem Nachlaß von Rudolf Holinka und Jan Vilikovský, Münster 1971.
- KADLEC, Jaroslav: *Mistr Vojtěch Raňkův z Ježova*, Praha 1969.
- KADLEC, Jaroslav: Petr II. z Rožmberka, *Strahovská knihovna* 5–6, 1970–1971, s. 89–98.
- KADLEC, Jaroslav: Poustevník Vintř, in: *Bohemia sancta. Životopisy českých světců a přátel božích*, Praha 1989, s. 140–146.
- KÄLBLE, Mathias – LUDWIG, Thomas: *Ersterwähnung des Klosters Göllingen 1005*, Gotha 2005.
- KÄLBLE, Mathias: Monachus ex saeculari nobilitate conversus et heremita. Der heilige Gunther in Thüringen, in: *Tausend Jahre Rinchnach 1011–2011. Tagungsband zum Gunther-Symposium am 9. und 10. Oktober 2010 in den Guntherorten Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 7–19.
- KÄLBLE, Mathias: Die Reichsabtei Hersfeld und die Anfänge der Propstei Göllingen, in: *Das Benediktinerkloster zu Göllingen. Ergebnisse der Forschung 2005–2009*, Erfurt–Altenburg 2009, s. 10–26.
- KLUČINA, Petr – ŽEMLIČKA, Josef: Bitva u Brůdku (1040), in: SEMOTANOVÁ, Eva–CAJTHAML, Jiří a kol.: *Akademický atlas českých dějin*, Praha 2014, s. 53.

- KÖRMENDI, Tamás: Ungarn im frühen 11. Jahrhundert und das Wirken des heiligen Gunther im Lande, in: *Tausend Jahre Rinchnach 1011–2011. Tagungsband zum Gunther-Symposium am 9. und 10. Oktober 2010 in den Guntherorten Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 28–42.
- KRÁSL František – JEŽEK, Jan: *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Boj knížete Břetislava I. o upevnění českého státu /1039–1041/ (= Rozpravy ČSAV, řada společenských věd 89/5)*, Praha 1979.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: *Břetislav I., Čechy a střední Evropa v první polovině XI. století*, Praha 2011, s. 254–334.
- KRZEMIEŃSKA, Barbara: Politický vzestup českého státu za knížete Oldřicha (1012–1034), *ČsČH* 25, 1977, s. 246–271.
- KUBÍN, Petr: Der Einsiedler Gunther und sein Weg zum Heiligenschein, *Deggendorfer Geschichtsblätter* 32/33, 2010/2011, S. 37–72.
- KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů* (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium 12), Praha 2011.
- KUBÍN, Petr: Sind die ersten Mönche nach Böhmen aus dem Kloster St. Bonifatius und Alexius auf dem Aventin gekommen?, *Römischer Quartalschrift für Christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte* 108, 2013, s. 192–206.
- KUBÍN, Petr: Svatý Vintř a jeho kult, *Vlastivědný sborník Muzea Šumavy* 8, 2014, s. 139–166.
- KUBÍN, Petr: Založil břevnovský klášter opravdu sv. Vojtěch?, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu* (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium 15), ed. Radka Lomičková – Markéta Jarošová, Praha 2013, s. 27–40.

- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, Praha 1997.
- LANG, Gotthard: Gunther, der Eremit, in *Geschichte, Sage und Kult, Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktiner-Ordens und seiner Zweige* 59, 1941, s. 3–83.
- LANGOSCH, Karl: Arnold von St. Emmeram, in: *Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters I* (Berlin 1978), sl. 464–470.
- LOIBL, Richard: Gunther und die böhmische Straße – der ostbayrische Donaauraum in der Aufbruchzeit um 1000, in: *Tausend Jahre Rinchnach 1011–2011. Tagungsband zum Gunther-Symposium am 9. und 10. Oktober 2010 in den Guntherorten Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 20–27.
- LUDAT, Herbert: Zwischen Triglav und Christus. Die Anfänge der Christianisierung des Havellandes, *Wichmann-Jahrbuch des Diözesangeschichtsvereins Berlin*, N.F. 3, 34–35, 1994/1995, s. 15–35.
- MAIER, Konstantin: Altemps (Hohenems), *LThK³ 1* (Freiburg i. Br. 1993), sl. 446.
- MANITIUS, Max: *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters II – Von der Mitte des 10. Jahrhunderts bis zum Ausbruch des Kampfes zwischen Kirche und Staat*, München 1923.
- MAREK, Jindřich: Josef Truhlář a rukopisné zlomky v tehdejší c. k. Universitní knihovně v Praze, in: *Bibliotheca Antiqua 2013*, ed. Rostislav Krušínský – Tereza Vintrová, Olomouc – Ostrava 2013, s. 27–34.
- MAUR, Eduard: *Paměť hor. Šumava – Říp – Blaník – Hostýn – Radhošť*, Praha 2006.
- MEROLA, Alberto: Altemps, Giovanni Angelo, *Dizionario Biografico degli Italiani* 2 (Roma 1960), s. 550–551.
- MIKULEC, Jiří: Vestigium Boemiae Piae Albrechta Chanovského – krajina zázraků z časů pobělohorské rekatolizace,

- in: *Husitství – reformace – renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. Jaroslav Pánek – Miloslav Polívka – Noemi Rejchrtová, Praha 1994, s. 767–779.
- MOLITOR, Johannes: „Bebaraha“. 900 Jahre Dorf Böbrach, 800 Jahre Kirche und Pfarrei „St. Nikolaus“, Böbrach-Zwiesel 2009.
- MOLITOR, Johannes: „Die Straße, die nach Bayern führt“ und der Gunthersteig. Zwei Altstraßen von der Donau durch den Mittleren Bayerischen Wald nach Böhmen, in: *Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 11. Treffen 20. bis 23. Juni 2001 in Obernzell, Rahden/Westf.* 2002, s. 227–240.
- MOLITOR, Johannes: Die Straßen, die nach Bayern führen. Zur Geschichte des Böhmweges und des Gunthersteiges, *Der Bayerwald* 2005, Heft 3, s. 16–44.
- MROZOWICZ, Wojciech: *Ze studiów nad tradycją rękopiśmenną żywota arcibiskupa praskiego Ernesta z Pardubic*, Śląski kwartalnik historyczny Sobótka 53, 1998, č. 1–2, s. 19–32.
- MÜLLER, Paul: *Der Böhmerwald und seine Stellung in der Geschichte. Eine geographisch-historische Abhandlung*, Straubing 1904.
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I/1 – Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912.
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I/2 – Od Břetislava I. do Přemysla I.*, Praha 1913.
- NOVOTNÝ, Václav: *České dějiny I/4 – Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253–1271)*, Praha 1937.
- NOVÝ, Rostislav: Diplomatické poznámky k donačním listinám českých klášterů a kapitul do konce 12. století, *Studia mediaevalia Pragensia* 2, 1991, s. 125–146.
- OSWALD Gotthard: Im Lichte der bayerischen Geschichte, in: *1000 Jahre St. Gunther. Mönch, Friedensstifter, Wegebauer*

- zum Osten. *Festschrift zum Jahre 1955*, ed. Emmanuel Heufelder – Franz Lorenz, Köln 1955, s. 34–42.
- PACIOCCO, Roberto: *Canonizzazioni e culto dei santi nella christianitas (1198–1302)*, Assisi 2006, s. 167–198.
- PALACKÝ, Franz: *Geschichte von Böhmen. Größtentheils unach Urkunden und Handschriften I – Die Urgeschichte und ide Zeit der Herzoge in Böhmen bis zum Jahre 1197*, Prag 1836.
- PALACKÝ, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů I/1 – Od prvověkosti až do roku 1125*, Praha ³1876.
- PEINKOFER, Max: St. Gunther in der Kunst der Diözese Passau, in: *1000 Jahre St. Gunther. Festschrift zum Jahre 1955*, ed. E. Heufelder, Köln 1955, s. 53–55.
- PFEFFER, Klaus: Der heilige Gunther von Niederaltaich, in: *Bavaria Sancta. Zeugen christlichen Glaubens in Bayern II*, ed. Georg Schwaiger, Regensburg 1970, s. 98–112.
- PRAŽÁK, Jiří: Nejstarší breviář břevnovského kláštera, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 10/1, 1993, s. 165–178.
- RÖHRIG, Floridus (ed.): *Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, Klosterneuburg-Wien 1994.
- ROYT, Jan: *Der heilige Wolfgang und seine Verehrung in Böhmen*, Regensburg 1994.
- ROYT, Jan: Die Ikonographie des hl. Gunther in Böhmen, *Deggendorfer Geschichtsblätter* 16, 1995, s. 35–50.
- ROYT, Jan: Kult a ikonografie sv. Vojtěcha v Čechách, in: *Tropami świętego Wojciecha*, ed. Żofia Kurnatowska, Poznań 1999, s. 373–387.
- ROYT, Jan: Poustevník Vintíř. Poznámky k hagiografii, kultu a ikonografii světce, in: *Milénium břevnovského kláštera 993–1993. Sborník statí o jeho významu a postavení v českých dějinách*, ed. Ivan Hlaváček – Marie, Bláhová, Praha 1993, s. 259–278.

- RUPP, Gabriele: *Die Ekkehardiner, Markgrafen von Meißen, und ihre Beziehungen zum Reich und zu den Piasten*, Frankfurt 1996.
- SCHMIDTBERGER, Helga S.: *Die Verehrung der heiligen Elisabeth in Böhmen und Mähren bis zum Ende des Mittelalters*, Marburg 1992.
- SOMMER, Petr: Der heilige Gunther und das frühe benediktinische Mönchtum, in: *Tausend Jahre Rinchnach 1011–2011. Tagungsband zum Gunther-Symposium am 9. und 10. Oktober 2010 in den Guntherorten Rinchnach und Dobrá Voda*, ed. Josef Dengler, Rinchnach 2011, s. 43–50.
- SOMMER, Petr: Poustevník Vintíř/Gunther a nejstarší české benediktinské kláštery, in: *Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*, ed. Markéta Jarošová – Radka Lomičková, Praha 2013, s. 9–26.
- SOMMER, Petr: Řezno a raně středověký Břevnov, *Český časopis historický* 93, 1995, s. 25–35.
- SPĚVÁČEK, Jiří: Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma, *Mediaevalia Historica Bohemica* 4, 1995, s. 171–197.
- SPUNAR, Pavel: Česká devotio moderna – fikce a skutečnost, *Listy filologické* 127, 2004, s. 356–370.
- STADTMÜLLER, Georg – PFISTER, Bonifaz: *Geschichte der Abtei Niederaltaich 731–1986*, München 21986.
- STUDNIČKOVÁ, Milada: Kult svatého Zikmunda v Čechách, in: *Světcí a jejich kult ve středověku*, ed. Petr Kubín – Hana Pátková – Tomáš Petráček, Praha 2006, s. 283–323.
- STUDNIČKOVÁ, Milada: Kult des heiligen Sigismund (Sigmund) in Böhmen, in: Eva DOLEŽALOVÁ et al., *Die Heiligen und ihr Kult im Mittelalter* (= Colloquia mediaevalia Pragensia 11), Praha 2010, S. 299–340.
- ŠEVČÍK, Jiří: *Album svatoivanské*, Praha 2002.

- THOMANN, Günther: Surius, Laurentius, *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon* 11 (Herzberg 1996), sl. 276–278.
- TRIPPEN, Norbert: Surius, Laurenzius, *LThK*³ 9 (Freiburg i. Br. 2000), sl. 1140–1141.
- UHL, Karel: *Bonaventura Piter, rajhradský probošt, moravský zemský prelát a český historik*, Brno 1932.
- URBÁNEK, Rudolf: *Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor*, Praha 1947–1948.
- VILÍMKOVÁ, Milada – PREIS, Pavel: *Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*, Praha 1989.
- VINTR, Josef: Barokní česká legenda o svatém Vintíři, *Wiener Slawistischer Almanach* 10, 1982, s. 43–56.
- VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 104.
- WATTENBACH, Wilhelm: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur Mitte des dreizehnten Jahrhunderts*, Berlin ²1866.
- WATTENBACH Wilhelm – HOLTZMAN Robert – SCHMALE, Franz-Josef: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter. Die Zeit der Sachsen und Salier I/1–2 – Das Zeitalter des Ottonischen Staates (900–1050)*, Darmstadt 1967.
- WEINZIERL, K.: Canisius Heinrich, *LThk*² 2, sl. 915
- WELTI, L.: Altemps (Hohenems), *LThK*² 1 (Freiburg i. Br. 1957), sl. 378.
- WESCHE, Markus: Pertz, Georg Heinrich Jakob, *Neue Deutsche Biographie* 20 (München 2001), s. 205–207.
- WILD, Karl: *Der Böhmerwald als Name in Geschichte und Gegenwart*, *Ostbairische Grenzmarken* 5, 1961, s. 207–255.

- WITTMANN, Helge: Zur Frühgeschichte der Grafen von Käfernburg-Schwarzburg, *Zeitschrift des Vereins für Thüringische Geschichte* 51, 1997, s. 9–59.
- WITTMANN, Helge: Die Grafen von Schwarzburg-Käfernburg, in: *Aufbruch in die Gotik. Der Magdeburger Dom und die späte Stauferzeit I. Essays*, ed. Matthias Puhle, Mainz–Magdeburg 2009, s. 377–389.
- WOJTYSKA, Henryk: Hohenems, Mark Sittich, *Encyklopedia katolicka* 6 (Lublin 1993), sl. 1114.
- WOLLASCH, Hans-Josef: Sankt Georgen, in: *Die Benediktinerklöster in Baden-Württemberg* (= *Germania Benedictina* 5), ed. Franz Quarthal, Augsburg 1975, s. 242–253.
- ZELENKA, Jan: Kosmas, Mnich sázavský, Jarloch a 70. léta 12. století, in: *Vladislav II., druhý král z Přemyslova rodu*, ed. Michal Mašek – Petr Sommer – Josef Žemlička, Praha 2009, s. 50–68.
- ZESCHICK, Johannes: *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*, Praha 2007.
- Johannes ZESCHICK, Die Benediktiner in Böhmen und Mähren, *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien* 6, 1982, S. 38–102
- ZIEGELBAUER, Magnoald: *Epitome historica regii, liberi, exempti in regno Bohemiae antiquissimi, celeberrimi ac amplissimi monasterii Brevnoviense vulgo s. Margarethe ordinis s. Benedicti prope Pragam*, Köln 1740.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Čechy v době knížecí (1034–1198)*, Praha 1997.